KUR'ÂN-I KERÎM
MEÂLİ ve TEFSÎRİ

P K
14

TİBYÂN
TEFSÎRİ

Müellifi :
AYINTABİ MEHMED EFENDİ

Sâdeleştiren :
SÜLEYMAN FÂHİR

CİLT III.

Yeniden Hazırlayan:
AHMED DAVUDOĞLU

061106.81

Bu TEFSİR'İN
bütün hakları
SAĞLAM KİTABEVİ'ne âiddir.

Dizgi — Baskı:
DOYURAN MATBAASI
Telefon: 28 22 91
İSTANBUL — 1980

16 — NAHL SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 128 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyle

أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ
الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا
أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾

1 [**Allah Teâlâ'nın, (azâb) emri geldi yakınlaştı. Onu vaktinden önce istemeyin (acele etmeyin). Allah Teâlâ, onların şerîk koştukları şeylerden münezzeh ve Âli'dir.**]

Rivâyete göre: «Kıyâmet yaklaştı...» âyet-i kerîmesi inince, müşrikler birbirlerine:

«**Muhammed, Kıyâmet'in yakın olduğunu söylüyor. Biraz, tekzîb ve istihzâyı kesin, bakalım ne çıkacak?**» demişler ve beklemişler. Bir şey çıkmayınca: «**Biz, bir şey görmüyoruz.**» demişler. Bunun üzerine:

«**İnsanlara hesâbları yaklaştı...**» âyeti inmiş. Bundan korkmuşlar. Aradan uzunca bir zaman geçince:

«**Yâ Muhammed, bizi korkuttuğun şeyden bir eser görmüyoruz.**» demişler. Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme inmiş. İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«Peygamberimiz (S.A.V.)'in gönderilmesi, Kıyâmet alâmetlerindendir. Cebrâil Aleyhisselâm, Hz. Peygamber (S.A.V.)'e gönde-

rildiği vakit, göklerde bulunanların yanına uğramış. Onlar, işi anlayınca: «Allahu Ekber! Kıyâmet geldi!» demişler.»

Ba'zılarına göre; âyetteki: «Acele etmeyin!» emrinden murâd; küffârın cezâlandırılmasıdır.

2 [**Allah Teâlâ, emir** (ve irâdesiyle) **kullarından dilediğine vahyile** (kalblere rûh, hayât veren Kur'ân'la) **Melekleri indirir ve der ki: «İnsanlara bildirin, Ben'den gayri ilâh yoktur. Yalnız Ben'den korkun.»**]

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ تَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٣﴾
خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ ﴿٤﴾ وَالْاَنْعَامَ
خَلَقَهَا لَكُمْ فِيْهَا دِفْءٌ وَّمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ﴿٥﴾

3 [**Allah Teâlâ, gökleri ve yeri hak ile halk etti. O, kâfirlerin şirkinden münezzeh ve Âli'dir.**]

4 [**İnsanı bir nutfeden yaratmışken. O, görürsün ki, âşikâr bir muhasım kesilmiştir.**]

5 [**O, davarları da yarattı. Bunlarda sizin için ısıtacak ve koruyacak şeyler ve menfaatler vardır. Onlardan yersiniz de.**]

وَلَكُمْ فِيْهَا جَمَالٌ حِيْنَ تُرِيْحُوْنَ وَحِيْنَ تَسْرَحُوْنَ ﴿٦﴾

6 [**O hayvanların akşam mer'adan evinize gelişlerinde ve sabahleyin mer'aya gidişlerinde sizin için bir zînet ve ferah vardır.**]

وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَّمْ تَكُوْنُوْا بٰلِغِيْهِ اِلَّا بِشِقِّ
الْاَنْفُسِ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿٧﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ
وَالْحَمِيْرَ لِتَرْكَبُوْهَا وَزِيْنَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٨﴾

7 [**Onlar, ağırlıklarınızı da yüklenirler. Öyle uzak beldelere kadar götürürler ki** (sırf size kalsa) **yarı canınızı tüketmeden oraya varamazsınız.** (Meşakkat ve yorgunluktan takatiniz kesilir, ya-

rı ölü hâle gelmiş olursunuz.) **Rabbiniz celle şânuh, hiç şüphesiz, Raûf ve Rahîm'dir.]**

8 **[Binmeniz, zînetlenmeniz için atları, katırları, merkepleri de yarattı. Ve daha bilemeyeceğiniz şeyleri de yaratır.]**

At eti yenmez diyenler bu âyet-i kerîme ile istidlâl etmişlerdir. Çünkü at, binmek için yaratılmıştır. İbn-i Abbâs (R.A.)'ın kavli budur.

İmâm A'zâm ile İmâm Mâlik'e göre; at eti yemek mekrûhdur. Ulemâdan bir cemâate göre ise; at eti mubâhdır.

Bu âyetten murâd: At etinin harâm veyâ helâl olması değil, Allah'ın ni'metlerini ta'rîfdir. İmâm Şâfiî ile Ahmed b. Hanbel'in ve İshâk'ın mezhebleri budur. Hanefîlerden İmâm Ebû Yûsuf'la İmâm Muhammed'in kavilleri de budur. Şu delîl ile ki; Hayber Gazâsında; Peygamber (S.A.V.), eşek etini yasak etmiş; at etine ruhsat vermiştir.

Câbir (R.A.)'den rivâyet olunduğuna göre; Peygamber (S.A.V.) zamanında, halk at eti yerlermiş. Katır ve eşek eti yemek ise, yasaklanmış imiş.

«Bilmediğimiz şeyleri» ba'zı müfessirler, **«Acâib garaîb»** diye tefsîr etmişlerdir. Bu gün, bu cümleden olmak üzere ilk hatıra gelen şeyler otomobiller, uçaklar, radyolar, televizyonlar ve sâiredir.

وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ ۚ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ
مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾

9 **[(Hakka götüren) doğru yolu bildirmek, Allah Teâlâ'ya âiddir. Ba'zı yol ise eğridir. Eğer Allah Teâlâ dileseydi, hepinizi hidâyete erdirirdi.]**

10 **[O, Allah Teâlâ ki, sizin için gökten yağmur yağdırır. İçersiniz ve o su ile nebatlar biter. Hayvanlarınızı otlatırsınız.]**

يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ
وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾

11 [**Allah Teâlâ o yağmurla sizin için ekinler, zeytinler, hurmalıklar, üzümler ve çeşid çeşid meyvalar bitirir. Bunlarda düşünen bir kavim için, elbette (kudret ve hikmet-i ilâhiyyeye delâlet ve) ibret vardır.**]

Düşünen bir kimse görür ki; yere düşen bir dâne, rutûbetin te'siri ile yarılıp üst kısmından ağacın gövdesi, alt kısmından da kökleri çıkar. Sonra büyüyerek yaprak ve çiçek açar. Yemiş verir. Ve, bütün bunların bir Allah tarafından yaratıldığını anlar.

وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۙ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ وَٱلنُّجُومُ
مُسَخَّرَٰتٌۢ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۙ ﴿١٢﴾

12 [**Geceyi, gündüzü; Güneşi, Ay'ı ve Yıldızları O, size teshîr ve râm etmiştir.** (Hepsi sizin için, sizin faydanız için halk olunmuşlardır). **Bunları düşünen insanlar için** (O'nun vahdâniyyetine deliller), **ibretler vardır.**]

وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى سَخَّرَ ٱلْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا
مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى
ٱلْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

13 [**Yeryüzünde muhtelif renklerle halk ettiği şeyleri de size müsahhâr kılmıştır. Bunlarda öğüt kabûl edecek bir kavim için elbette bir ibret vardır.**]

14 [**Ve O Allah Teâlâ ki, tâze et** (balık) **yiyesiniz, (inci, mercan ve benzerleri gibi) kullanacağınız zîneti çıkarasınız diye, denizi size müsahhâr kılmıştır.**]

[**Ve gemilerin de denizde, Allah Teâlâ'nın fazlından (seyahat ve ticâretle) nasîb arayasınız ve (ni'metlerine) şükredesiniz diye, suyu yararak gittiğini görürsün.**]

وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا
لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾

15 [**Allah Teâlâ, sizi sallamaması için, yeryüzünde sağlam dağlar, ırmaklar, yollar yaratmıştır. Tâ ki, maksâdlarınıza (yâhûd ma'rifet-i ilâhiyyeye) vâsıl olasınız.**]

16 [**Ve daha nice yol gösteren nişâneler!.. Yıldızlarla da (geceleyin) yollarını bulurlar.**]

Katâde demiştir ki: «Yıldızlar, üç şey için yaratılmıştır. Bunlar gökyüzüne zînet, yollara nişân ve Şeytanları kovmaya âlet olmalarıdır. Bundan başka bir şey diyen, bilmediğini söylemiştir.»

أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ ۗ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَعُدُّوا
نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾

17 [**Yaratan (Bâri Teâlâ), yaratmıyan gibi midir? Artık tezekkür etmez misiniz?**]

18 [**Allah Teâlâ'nın ni'metini sayayım derseniz, sayamazsınız. Allah-ü azîmüşşân (kusûrlarınıza karşı) hiç şübhesiz (yine) Gafûr ve Rahîm'dir.**]

وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾

19 [**Allah Teâlâ, gizlediklerinizi de, âşikâre kıldıklarınızı da bilir.**]

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾
أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ ۖ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾

20 [**Onların, Allah Teâlâ'yı bırakıp da, ibâdet ettikleri putların hiçbir şeyi yaratmaya kudretleri yoktur. Yalnız, kendileri yaratılır** (taştan, ağaçtan yapılır) **lar.**]

21 [**Onlar, diri değil, ölüdürler. Ne vakit ba'solunacaklarının farkında değildirler.**]

إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ
وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا
يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾

22 [**Allah'ınız bir Allah'tır. Âhiret'e (ba'se) îmân etmiyenlerin kalbleri, vahdaniyyeti inkâr eder. Onlar îmânı kibirlerine yediremezler.**]

23 [**Şübhe yok ki; Allah Teâlâ, onların gizlediklerini de açıkladıklarını da bilir. Her hâlde Allah-ü azîmüşşân, kibirlenenleri sevmez.**]

وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۙ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾
لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ
يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾

24 [**Onlara: «Rabbiniz ne indirdi?» denildiği zaman, «Eskilerin masallarını» dediler.**]

25 [**Onlar, bununla** (bu cevâbları sebebiyle) **Kıyâmet'te tamâmen kendi günâhlarını yüklendikleri gibi bilgisizlikleri yüzünden idlâl ettiklerinin günâhlarından bir kısmını da yükleneceklerdir. O, ne çirkin günâhtır ki, yükleniyorlar.**]

Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«Nâsı hidâyete da'vet eden bir kimse, onların ecirlerinden bir şey eksilmeksizin, ona uyanların ecrince, ecre nâil olur. Nâsı dalâlete da'vet eden bir kimsenin de, onların günâhlarından bir şey eksilmeksizin, ona uyanların günâhlarınca, günâha müstehak olur.» buyurmuşlardır.

قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُم مِّنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ

مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَىٰهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

26 [**Onlardan evvelkiler de Peygamberlerine mekretmişlerdi. Allah Teâlâ, onların binâlarını temelinden harâbetti. Tavanı başlarına çöktü. Helâk oldular. Bu azâb onlara, farkında olmadıkları taraftan geldi.**]

Rivâyete göre; bu âyetten murâd: Nemrûd b. Ken'ân'dır. Nemrûd, Bâbil'de son derece yüksek bir köşk yaptırmış. Bununla, göklerde olup bitenleri anlamak istemiş. Allah Teâlâ, bir rüzgâr göndererek, köşkün tepesini deryâya fırlatmış. Kalan kısmını da, kavminin üstüne yıkmış. O anda korkudan insanların dilleri karışmış. 73 dil konuşmağa başlamışlar. Öyle ki, birinin söylediğini öteki anlamaz olmuş. Halbuki, o zamana kadar Bâbil'de yalnız Süryânî dili konuşulurmuş.

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ
تُشَاقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ
وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٢٧﴾

27 [**Sonra, Kıyâmet Gününde; Allah Teâlâ, onları zelîl ve rüsvây edecek ve diyecek ki: «Hani, onlar yüzünden** (Peygamber ve mü'minlere) **düşman kesildiğiniz,** (Eziyet ettiğiniz) **şerîkleriniz nerede?»**]

[**Kendilerine ilim verilmiş olanlar: «Bugün, zillet, rüsvâylık, azâb kâfirler üzerinedir» diyecekler.**]

Ki bunlar, Peygamberler veyâ ulemâdır.

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا
نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ ۚ بَلَىٰ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَادْخُلُوا
أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾

28] **O küfürle nefislerine zulmedenlerin, Ölüm Melekleri rûhlarını kabzedecekleri zaman: «Biz** (Dünyâda) **hiçbir fenâlık** (Küfür ve ma'siyet) **işlememiştik» diyerek teslîm olacaklar.** (İnkâr edecekler). **O vakit** (Melekler): **Hayır,** (işlediniz). **Allah Teâlâ, sizin bütün yaptıklarınızı hakkiyle bilir** (diyecek).]

29 [**İmdi, hepiniz, içinde ebediyyen kalmak üzere, Cehennem'in kapılarından girin. Mütekebbirler için o ne çirkin makamdır.**]

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا
فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ۝٣٠
جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا
مَا يَشَاءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ۝٣١

30 [**Allah Teâlâ'dan korkup, sakınanlara: «Rabbiniz size ne inzâl etti?» denildiğinde onlar: «Hayır inzâl etti» derlerdi.**]

Rivâyete göre: Arab kabileleri Hacc mevsiminde Mekke'ye hey'etler göndererek Peygamber (S.A.V.)'in haberlerini öğrenmek isterlerdi. Bunlar, Mekke'nin giriş kapılarında duran müşriklerin yanına uğrayıp sorarlarsa, kendilerine:

«O, sihirbazdır, şâirdir. Kâhindir. Yalancıdır. Delidir.» şeklinde cevâblar verirlerdi.

Mü'minlere sorduklarında ise;

«Doğru söyler. Mu'cizeler gösterir.» cevâbını alırlardı.

[**Bu dünyâda Allah Teâlâ'yı tevhîd ve emrine itâat edenler için güzel bir mükâfat** (Cennet veyâ nusrat ve fetih, yâhûd güzel bir rızık) **vardır. Âhiret** (sevâbı) **onlara dünyâ** (sevâbın) **dan elbette hayırlıdır. Âhiret evi, müttekîlere ne güzel mekân olur.**]

31 [**Ki, o Adn Cennetleridir. Oraya girecekler. Ağaçlarının altından ırmaklar akar. Onlar için, o Cennetlerde diledikleri her şey vardır. Allah Teâlâ, müttekîlere böyle mükâfat eder.**]

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْ
خُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِ
كَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ كَذَٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ
سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٤﴾

32 [Melekler, pâk ve âsûde oldukları hâlde, onların rûhlarını kabzederler. «Selâm size, işlediğiniz sâlih amellere karşılık (Allah Teâlâ'nın fazliyle) Cennet'e girin» derler.]

33 [O kâfirler, ancak, rûhlarını kabzetmek için Ölüm Meleklerinin gelmesini, yâhûd Rabbinin azâb emrinin gelmesini beklerler.]

[Kendilerinden öncekiler de böyle yapmışlardı. (Allah Teâlâ da, onları helâk etmişti). Allah Teâlâ, helâk etmekle, onlara zulmetmedi. Fakat onlar, ona müeddî olan küfür ve ma'siyetleriyle nefislerine zulmettiler.]

34 [Onun için kötü amellerinin cezâsı onlara isâbet etti. İstihzâ ettiklerinin mücâzâtı da kendilerini sardı.]

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ
نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَٰلِكَ فَعَلَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٣٥﴾

35 [Müşrikler: «Eğer Allah Teâlâ dileseydi, biz ve babalarımız O'ndan gayri bir şeye ibâdet ve O'nun harâm ettiğinden gayri şeyi harâm etmezdik» dediler.]

[Kendilerinden önce gelenler de böyle yapmışlardı. (Şirk ve

tekzîb, helâlı, harâm; harâmı, helâl etmişlerdi). **Peygamberlerin vazîfesi ancak açık bir tebliğden ibârettir.]**

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا
الطَّاغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ
الضَّلَالَةُ ۚ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي
مَن يُضِلُّ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٧﴾

36 **[Celâlim hakkı için, Biz her ümmete: «Allah Teâlâ'ya ibâdet ve O'ndan gayriye ibâdetten içtinâb edin» diye bir Peygamber gönderdik. İçlerinden bir kısmına, Allah Teâlâ'ya îmânı tevfîk ve ona irşâd etti. Kiminin de üzerine dalâlet hak oldu.]**

[İmdi, (Ey müşrikler) **yeryüzünde gezin de bakın, Peygamberlerini tekzîb edenlerin âkıbeti nice oldu** (nasıl helâk olup, yurtları harâbeye döndü). **]**

37 **[** (Yâ Muhammed!) **Sen, onların hidâyet bulmalarına ne kadar harîs olsan da, bil ki, Allah Teâlâ dalâletini dilediği kimseye hidâyet etmez. Ve onların azâblarını def'eder bir yardımcıları da bulunmaz.]**

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ
أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَن يَمُوتُ ۚ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ
فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا
قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَن نَّقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

38 [**Müşrikler: «Allah Teâlâ, ölüyü diriltemez.» diye olanca kuvvetleriyle Allah'a yemîn ettiler. Hayır, Allah Teâlâ, o ba'sı va'detmiştir. Hakla va'dine vefâ ba'sedecektir. Fakat, çoğu insanlar bunu bilmezler.**]

39 [**(Allah Teâlâ diriltecek) tâ ki (ba's ve haşir husûsunda) ihtilâf ettikleri şeyi onlara anlatsın ve tâ ki kâfirler, yalancı olduklarını bilsinler.**]

40 [**Bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, bizim sözümüz ona, «Ol!» demekten ibârettir. Hemen oluverir.**]

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۙ
﴿٤١﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

41 [**Zulme mârûz kaldıktan sonra, Allah Teâlâ için hicret edenleri, Biz, dünyâda güzel yerlerde barındırırız. Âhiret ecri ise, daha büyük, daha hayırlıdır. Eğer bilselerdi.**]

42 [**Onlar,** (Kâfirlerin eziyetlerine ve gurbet acısına) **sabredenler, ve** (her işlerinde) **ancak Rableri celle şânuhu'ya tevekkül edenlerdir.**]

Murâd buyurulan, Kureyş'in zulmü karşısında vatanlarından hicret eden ilk Müslümanlardır. Yâhûd Efendimizin hicretinden sonra, Mekke'de mahbûs kalan Ashâb-ı kirâmdır, ki Bilâl, Suheyb, Habbâb, Ammâr, Âbis, Ebû Cendel, Süheyl Radiyallahü Anhüm'dür.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ
الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾

43 [**(Yâ Muhammed!) Senden evvel, kendilerine vahyeder olduğumuz, erkeklerden Peygamberler göndermiştik. Bilmiyorsanız zikir ehline sorun.**]

Zikir ehlinden murâd: Yahûdilerle Hıristiyanlardır. Onlara so-

rarsanız evvelki ümmetlere gönderilen Peygamberlerin Melek olmayıp, insan olduklarını size haber verirler.

Bu âyet-i kerîme, Hak yoluna umûmî da'vet için kadın ve Melek gönderilmediğine ve Din husûsunda ulemâya mürâcaat lâzım geldiğine delîldir.

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنزَلْنَا
إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

44 [**Onlara, açık mu'cizeler ve Kitablar gönderdik ve sana Kur'ân'ı inzâl ettik. Tâ ki, insanlara, kendilerine indirilen emri ve nehyi anlatasın, ve tâ ki tefekkür etsinler.**]

أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَن يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ
أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾
أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾

45 - 46 [**Peygamberlerine karşı fenâlık yapmak için mekir ve hîle edenler, Allah Teâlâ'nın kendilerini yere geçireceğinden, veyâ haberleri yokken, ansızın azâb gelmesinden, yâhûd dönüp dolaşırlarken Allah Teâlâ'nın kendilerini yakalayıvermesinden emîn mi oldular? Onlar, Allah Teâlâ'yı âciz bırakacak değillerdir.**]

أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾
أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ يَتَفَيَّأُ ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ
وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِّلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ ﴿٤٨﴾

47 [**Yoksa onlar, korku içindelerken, azâba uğrayacaklarından emîn mi oldular? Demek ki Rabbiniz çok esirgeyici, çok merhâmetlidir.** (Azâba müstehak olanlarınıza ukubetini tâcîl etmez, imhâl eder.)]

48 [**Onlar, görmediler mi ki, Allah Teâlâ'nın halk ettiği herhangi bir şeyin gölgesi** (Güneşin tülû, zevâl ve guruþunda) **sağına ve soluna dönüp uzanarak, kısalarak zelîl zelîl Allah Teâlâ'ya secde etmektedir.**]

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ
وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ
وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾

49 [**Göklerde ve yerde hareket eden ve etmiyen her şey Allah Teâlâ'ya secde eder. Melekler de secde ederler ve hiç kibirlenmezler.**]

Bu âyet-i celîle, Kur'ân-ı Kerîm'in üçüncü secde âyetidir.

50 [**Fevklerinden, hâkim olan Rablerinden korkarlar. Ve tâatle emrolunduklarını yaparlar.**]

Melekler de mükelleftirler. Onlar da havf ile recâ arasında bulunurlar.

وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَٰهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا
أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾

51 [**Allah Teâlâ buyurdu: «İki ilâh edinmeyin. O, ancak tek bir ilâhtır. Ve o tek ilâh, Ben'im. Yalnız Ben'den korkun!»**]

52 [**Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun mülküdür. Tâat ve inkıyâd da dâimâ O'nadır. O hâlde** (ne fayda ve ne zarar vermeye muktedir olmayan), **Allah Teâlâ'nın gayrisinden mi korkuyorsunuz?**]

وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ
فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ
الضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾

53 [Size gelen her ni'met Allah Teâlâ'dandır. Sonra size (hastalık, kıtlık gibi) bir zarar dokunursa, Hak Teâlâ'ya tazarru ve duâ edersiniz.]

54 [Nihâyet O, üzerinizden o zarârı açıp giderdi mi, o zaman da, içinizden bir fırka, Rableri celle şânuhuya şerîk koşar, O'na ibâdet ederler.]

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجْعَلُونَ
لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾

55 [Tâ ki onlara verdiğimiz o ni'meti ve üzerlerinden kaldırdığımız zarârı inkâr etsinler. Öyleyse (Ey kâfirler! Dünyâda ömrünüz boyunca) geçinin. Yakında âkıbetinizi bileceksiniz.]

56 [Müşrikler, onlara verdiğimiz rızıklardan, bir şey bilmeyen putlarına hisse ayırırlar. Allah'a andolsun ki, siz, bu ettiğiniz iftirâlardan mutlak mes'ûl olacaksınız.]

57 [(Hüzâa ve Kinâne kabîleleri) Allah Teâlâ'ya kızlar isnâd ederler. (Melekler, Allah'ın kızlarıdır, derler). Hâşâ, O, bundan münezzehdir. Halbuki arzû ettikleri şeyi (Oğulları) kendilerine has kılarlar (Kızları sevmezler).]

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ
كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ
أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾

58 [**Ne zaman içlerinden birine karısının kız doğurduğu müjdelense, (hoşlanmaz) öfkesinden yüzü simsiyah olur.**]

59 [**Verilen müjdenin kötü te'sîriyle kavminden (utanıp) gizlenir. Bu kızı rüsvâylığa katlanarak tutayım mı, yoksa diri diri toprağa gömeyim mi? diye düşünür. Onlar, iyi bilin ki, pek fenâ muhâkeme ediyorlar.**]

Tarihde de bildirildiğine göre; Mudar, Huzâa ve Temîm kabîleleri kızlarını diri diri mezara gömerlermiş. Bunu ya fakîrlik korkusu yâhûd evlendirmek için dengini bulamamak endîşesi ile yaparlarmış. Mezara gömecekleri kıza yün veyâ kıldan yapılma cübbe giydirir; sahrâda O'na deve veyâ koyun güttürürlermiş. Kız, altı yaşına varınca annesine, O'nu süslettirir, akrabâsına götüreceğim bahânesi ile sahrâya çıkarır; orada evvelden hazırladığı kuyunun içine iterek üzerine yerle bir oluncaya kadar toprak doldururlarmış.

60 [**Âhiret'e îmân etmiyen, dirilmeyi inkâr edenlerin kötü bir sıfatı vardır. En yüksek sıfat ise** (Vücûb-i Zâtisi, mutlak gınâsı, geniş rahmeti, mahlûklarının sıfatlarından münezzehiyyeti gibi bütün kemâl vasıfları) **Allah Teâlâ'nındır. Ve O, Azîz'dir, Hakîm'dir.**]

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَٰكِنْ
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً
وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾

61 [**Eğer Allah Teâlâ, insanları küfür ve isyânları yüzünden hemen muâhaze etseydi, yeryüzünde hiç bir canlı bırakmazdı. Fakat onları mukadder bir ecele kadar te'hîr eder.**]

Nitekim, Nûh Aleyhisselâm zamanında bunu yapmış; gemideki hayvanlardan başkalarını helâk etmiştir. Ulemâ:

«**Eğer Allah Teâlâ, zâlim babaları zulümleri sebebiyle müâhaze etse idi, yeryüzünde yürür kimse kalmazdı.**» demişlerdir.

[(Ölüm veyâ ukûbet) **vakti geldiğinde bir saat tehîr ve takdîm olunmazlar.**]

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ
أَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَىٰ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ
مُفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ
الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

62 [**Onlar, Allah Teâlâ'ya, kerîh gördükleri şeyleri isnâd ederler. Dilleri de yalan söyler durur. Gûyâ en güzel âkıbet onlarınmış. Hiç şübhe yok ki, ateş onlar içindir. Ve ateşe en önde gireceklerdir.**]

63 [**Allah'a andolsun ki,** (Yâ Muhammed! Seni bu ümmete gönderdiğimiz gibi) **senden evvelki ümmetlere de Peygamberler gönderdik. Şeytan, onların amellerini tezyîn etti.** (Peygamberlerini tekzîb ettiler). **O, bugün de onların yakını ve dostudur.** (Evvelkilerin yaptığı gibi tekzîb ediyorlar). **Onlar için elîm bir azâb vardır.**]

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا
فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

64 [(Yâ Muhammed!) **Biz, sana Kur'ân'ı,** (tevhîd, kader, Âhiret ahvâli, ve fiillere müteallik hükümlerde) **ihtilâf ettikleri şeyleri onlara bildirmen için ve onu tasdîk ve îmân edenlere de, bir hidâyet ve rahmet olmak üzere inzâl ettik.**]

وَاللَّهُ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَإِنَّ لَكُمْ
فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ
لَّبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِّلشَّارِبِينَ ﴿٦٦﴾

65 [Allah Teâlâ gökten yağmur indirdi de, onunla ölümünden sonra, yeryüzünü ihyâ etti. Bunda, dinliyecek bir kavim için bir âyet (ibret) vardır.]

66 [Ve sizin için davarlarda da ibret vardır. Size, onların karnındaki fışkı ile kan arasında olan ve içenlerin boğazından kolaylıkla geçen, hâlis bir süt içiririz.]

وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا
وَرِزْقًا حَسَنًا ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

67 [Ve kezâ hurma ağaçlarının meyvasiyle üzümlerden de hem müskir çıkarır, hem de güzel bir rızık edinirsiniz. Bunda da, akıllarını kullanan bir kavim için bir âyet vardır.]

Müskir çıkarmakdan murâd, içki yapmaktır. Âyet-i kerîme, içki harâm edilmezden önce inmiştir. Bugün, bir Müslümanın içki yapması aslâ helâl değildir. Güzel rızık: Kuru hurma, kuru üzüm, sirke ve pekmez gibi şeylerdir.

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا
يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾

68 [Rabbin celle şanüh, bal arısına da şunu ilhâm etti: «Dağlarda, ağaçlarda ve insanların senin için çardak kurdukları yerlerde, kovanlar yap.»]

ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ
ذُلُلًا يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ
لِّلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

69 [«Sonra, hoşlandığın meyva ve çiçeklerin her birinden ye de, Rabbinin bal imâlinde sana, ona mutî ve münkâd olarak, ilhâm ettiği yolda yürü.» Onların karınlarından, renkleri muhtelif ve insanlar için şifâlı bir içecek çıkar. Bunda düşünen bir kavim için ibret vardır.]

Balda, şifâ vardır. Bu, ya balgamlı hastalıklarda olduğu gibi bizzat balı yemekle yâhûd sâir hastalıklarda olduğu gibi başka ilâçlara bal karıştırmakla hâsıl olur.

Bir kimse, arıdaki ince bilgileri, acâib fiilleri hakkı ile incelerse, kesin olarak anlar ki, arıya bunları ilhâm eden ve yaptıran bir Kadîr-i Hakîm vardır!

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ
الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾

70 [Sizi, Allah Teâlâ yarattı. Sonra yine O öldürecek. İçinizden bir kısmı, yaşayışın en fenâ bir devrine vardırılır. Bir şeyi bilirken, bilmez olurlar. Muhakkak ki Allah-ü azîmüşşân, Alîm ve Kaadîr'dir.]

وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ
فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾

71 [**Allah Teâlâ, rızık husûsunda sizi birbirinize üstün kıldı. (Kiminize zenginlik, kiminize fakîrlik verdi.) Üstün kılınanlar, kazandıkları rızkı, kendi mülkü olanlara (Ellerinin altındakilere), kendileriyle müsâvî bir sûrette vermezler, halbuki bu husûsda, onlar ortakdırlar. O hâlde bunlar, Allah'ın ni'metini, bilerek, inkâr mı ediyorlar?]**

Ma'nâ şudur: Müşriklerin mallarında kendi kölelerinden ortakları yoktur. O hâlde, nasıl oluyorlar da Allah'ın ba'zı memlûklarını O'na ortak sayıyorlar!

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ
وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ
هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ
رِزْقًا مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾

72 [**Allah Teâlâ, sizin için, kendi cinsinizden zevceler ve zevcelerinizden oğullar ve torunlar verdi. Sizi iyi ve güzel ni'metlerle rızıklandırdı. Daha hâlâ onlar, bâtıla** (putlara) **inanıp, Allah Teâlâ'nın ni'metine** (tevhîd ve İslâm'a) **nankörlük mü ediyorlar?]**

73 [**Müşrikler, Allah Teâlâ'yı bırakıp da, kendileri için, göklerden ve yerden zerrece bir rızka mâlik olmayan; ne zarar ve ne fayda vermeye muktedîr bulunmayan şeylere ibâdet ederler.]**

فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾
ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ
مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُونَ
الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

74 [**Artık şerîklerinizi Allah Teâlâ'ya misâl kılmayın. Allah**

Teâlâ (Sizin sözünüzün çürüklüğünü) **bilir. Siz bilmezsiniz. (Şâyet bilseydiniz, bu şirke cür'et etmezdiniz.)**]

75 [**Allah Teâlâ, size misâl îrâd etti: Tasarruftan âciz, hiç bir şeye kudreti yetmiyen memlûk bir köle ile tarafımızdan güzel bir rızka, geniş bir servete nâil olan ve onu dilediği gibi, gizli, âşikâr infâk eden bir hür, müsâvî midir? Bütün hamd Allah Teâlâ'ya mahsûsdur. Ama, çoğu insanlar bilmezler.**]

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾

76 [**Allah Teâlâ, şu iki kişiyi de misâl getirdi: Biri dilsizdir. Hiç bir şeye gücü yetmez. (Ne anlar ve ne anlatır). Efendisine bir yüktür. Nereye gönderilse, hayır getirmez (Hiçbir iş göremez). Böyle bir kimse, adâletle emreden ve doğru yol üzerinde bulunan bir kimse ile bir olur mu?**]

Allah Teâlâ, bu misâli kendisi ile putlar arasında ortaklığı ibtâl için getirmiştir. Derler ki: Her iki misâl, mü'minle kâfir içindir. Dilsizden murâd; Übeyy b. Half, adâletle emreden de Osman b. Affân ve Osman b. Maz'ûn'dur. Bu âyetin, Hâşim b. Amr hakkında indiğini söyleyenler de vardır. Bu adamın hayrı az olmakla berâber, kendisi Peygamber (S.A.V.) Efendimize düşmanlık edermiş.

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾ وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا ۙ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾

77 [**Göklerin ve yerin gaybını bilmek Allah Teâlâ'ya mahsûsdur. Sâat (Kıyâmet) emri, göz kırpmak kadar, belki de daha yakın, daha çabuktur. Allah-ü azîmüşşân, her şeye kaadîrdir.**]

78 [Allah Teâlâ, sizi analarınızın karnından öyle bir hâlde çıkardı, ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Ve şükredesiniz diye, size kulak, göz ve kalb verdi.]

أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ
إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

79 [Gökle yer arasında müsahhâr olup uçuşan kuşları görmüyorlar mı? Onları (havada), ancak Allah Teâlâ tutuyor. Bunda îmân eden bir kavim için âyetler (ibretler) vardır.]

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ
الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ
وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا
إِلَىٰ حِينٍ ﴿٨٠﴾

80 [Allah Teâlâ, evlerinizi size mesken kıldı. Ve sizin için davar derilerinden, gerek göç gününüzde ve gerek konakladığınız zamanlarda, hafîfçe taşıyacağınız ev gibi çadırlar yaptı. Onların yünlerinden, yapağılarından, kıllarından, bir zamana kadar kullanmanız için, giyinecek, döşenecek ve ticâret edilecek bir metâ verdi.]

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُم
مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ
تَقِيكُم بَأْسَكُمْ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

81 [Allah Teâlâ, sizin için (ağaçlar, evler gibi) yarattıklarından gölgelikler, dağlarda yuvalar ve sizi sıcaktan, soğuktan koruyacak elbiseler, harbde sizi vikâye edecek zırhlar yaptı. İşte Allah

Teâlâ, O'na münkâd olasınız diye, üzerlerinizdeki ni'metlerini böylece tamamlar.]

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ
ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٣﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ
أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾

82 [**Eğer onlar** (İslâm'dan) yine yüz çevirirlerse (sen mes'ûl değilsin, sana zarar vermez). **Sana düşen, ancak açık bir tebliğden ibârettir.** (Onu da yaptın).]

83 [**Müşrikler, Allah Teâlâ'nın ni'metlerini bilirler, i'tirâf ederler, sonra da onu, yine inkâr ederler. Onların ekserisi kâfirdirler.]**

84 [**O gün, her ümmetten Peygamberlerini şâhid göndereceğiz** (ki mü'minlerin îmânına, kâfirlerin küfrüne şahâdet etsinler), **Sonra o kâfirlere özür dilemeleri için izin verilmiyecek, onlardan tarziye de istenilmiyecek.]**

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ
وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ
قَالُوا رَبَّنَا هَؤُلَاءِ شُرَكَاؤُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُو
مِنْ دُونِكَ فَأَلْقَوْا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٨٦﴾

85 [(Kıyâmet'te) **o kâfirler, Cehennem azâbını görünce, hafifletilmesini ricâ edecekler. Fakat azâb hafîfletilmiyecek. Kendilerine bir lâhza mühlet de verilmiyecek.]**

86 [**Müşrikler** (Kıyâmet'te) **şerîk tuttukları ma'bûdları görünce; «Ey Rabbimiz! Bunlar, seni bırakıp da şerîk edinip kendilerine ibâdet ettiklerimizdir.» diyecekler. Onlar da şu cevâbı verecek: «Siz yalancılarsınız,»** (Biz sizi, Bize ibâdet edin diye da'vet etmedik, siz havanıza uyarak bize ibâdet ettiniz.)]

وَأَلْقَوْا إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾

87 [Onlar o gün, günâhlarını i'tirâfla Allah Teâlâ'nın hükmüne inkıyâd ederler. Kizb ve iftirâ ettikleri (ma'bûdlar) ise, kendilerini bırakır, yok olur, gider.]

88 [Kâfir olup, insanları Allah yolundan alıkoyanların, yaptıkları fesâda mukâbil, azâbları üstüne bir azâb daha artırırız.]

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ
وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَٰؤُلَاءِ ۚ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ
تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

89 [O gün, her ümmete kendilerinden olan Peygamberlerini şâhid göndereceğiz. Seni de ümmetine şâhid getireceğiz. Ve sana, her şeyi beliğ bir sûrette beyân eden Kur'ân'ı ceste ceste inzâl ettik ki, bütün insanlara bir hidâyet, bir rahmet ve hassâten Müslümanlara bir Cennet müjdesidir.]

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ
وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

90 [Hiç şübhe yok ki, Allah Teâlâ ihsân ve iyiliği, akrabâya muhtâç oldukları şeyleri vermeyi emreder. Hayâsızlığı, kötülüğü, zulüm ve tecebbürü nehyeyler. Allah Teâlâ, nasîhat kabûl edesiniz diye, size (emir ve nehiyle, hayır ve şer arasını ayırdetmekle) öğüt verir.]

Adâlet, ortayı bulmaktır.

İnanç mes'elelerinde adâlet; tevhîddir, ki inanmamakla şirk koşmanın ortasındadır.

Amelde adâlet; ibâdeti edâdır, ki tembellikle ruhbanlık arasındadır.

Ahlâk'da adâlet; cömertliktir, ki cimrilikle israfın ortasındadır.

İhsândan murâd: Peygamber (S.A.V.)'in hadîs-i şerîfi mucibince Allah Teâlâ'ya, O'nu görür gibi ibâdet etmektir. Zîrâ sen, O'nu görmesen de O, seni görür.

Münker: Hayâsızlık, yânî reddedilen herşeydir.

Bağy: İnsanlar üzerine zulüm ve tecebbürle yüklenmektir.

Fahşâ'da, şehvete fazla bağlanmaktır. Zînâ gibi ki, insan hâllerinin en çirkinidir.

İnsandan bir kötülük meydana gelirse, bu üç kuvvetten biri vâsıtası ile gelir. Onun için İbn-i Mes'ûd (R.A.):

«Bu âyet-i kerîme, Kur'ân'da hayır ve şerri toplayan bir âyettir. Osman b. Maz'un'un Müslüman olmasına sebeb bu âyettir. Kur'ân'da bundan başka âyet olmasa, ona yine her şeyi beyân edici, âlemlere hidâyet ve rahmettir, denilirdi.» demiştir.

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ
وَلَا تَنقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ
اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾

91 **[Ahdettiğiniz zaman, Allah Teâlâ'nın ahdine vefâ edin. Yeminlerinizi tekîdten sonra bozmayın. Nasıl olur ki, ona Allah Teâlâ'yı kefil kılmıştınız. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ bütün yaptıklarınızı bilir.]**

وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِن بَعْدِ
قُوَّةٍ أَنكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَن تَكُونَ
أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ
لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾

92 [**Güzel ve sağlam iğirdiği ipliğini tekrar bozan kadın gibi olmayın.**]

Kelbî'nin beyânına göre; bu kadın, Kureyş'den **Rabta bint-i Amr'dı.** Vesveseli ve ahmak bir kadın olup, yün ve kıldan örgüler örerdi. Câriyelerine öğleye kadar ördürür; öğleden sonra onları bozardı. Bu, O'nun âdeti idi. Ne örmekten vazgeçer; ne de bozmayı terk ederdi.

[**Bir ümmet, diğer bir ümmetten** (sayı ve servetçe) **daha çoktur diye, yemînlerinizi aranızda hîleye âlet kılıyorsunuz.**]

[**Allah Teâlâ, ancak bununla sizi deniyor. Ve Kıyâmet Günü, ihtilâf ettiğiniz şeyleri elbette size beyân edecek.**]

وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ
وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

93 [**Allah Teâlâ dileseydi, hepinizi bir tek ümmet kılardı. Fakat Allah, dilediğini** (adliyle) **dalâlette bırakır, dilediğini de** (fazliyle) **hidâyete muvaffak eder. Herhâlde, hepiniz yaptıklarınızdan mes'ûl olacaksınız.**]

وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ أَيْمَٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ بَعْدَ
ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلَكُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾

94 [**Yemînlerinizi aranızda mekir ve hîleye âlet ittihâz etmeyin! Yoksa ayağınız** (İslâm'da) **sâbitken kayar.** (Akdinizi nakzetmeniz ve) **insanları Allah yolundan alıkoymanız yüzünden** (dünyâda) **kötü bir azâb tadarsınız.** (Âhiret'te de ayrıca) **sizin için büyük bir azâb vardır.**]

وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ
إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ ۖ وَمَا عِندَ اللَّهِ بَاقٍ ۗ
وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

95 [**Allah Teâlâ'nın ahdini az bir bahâya değişmeyin. (Ahdinize vefâ edin). Şâyed bilirseniz, Allah indindeki sevâb, sizin için daha hayırlıdır.**]

96 [**Sizin indinizde olanlar fânîdir, tükenir. Fakat Allah indindeki (Rahmet hazineleri) dâim ve bâkîdir. (Ahde vefâya, tekliflerin meşakkatine, kâfirlerin ezâsına) sabredenlerin ecir ve mükâfatını muhakkak Biz, amellerinin en güzeli ile veririz.**]

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً
طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾

97 [**Erkek, kadın bir kimse, mü'min olduğu hâlde, sâlih amel işlerse, muhakkak olan (dünyâ'da) mes'ûd bir hayât yaşatırız. Ve işledikleri sâlih amelin ecrini ondan daha güzeliyle veririz.**]

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾
إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾

98 [**Kur'ân okumak istediğin zaman, (evvelâ) kovulmuş Şeytân'ın vesvesesinden Allah Teâlâ'ya sığın!** (E'ûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm, de).]

99 [**Îmân edip de Rableri celle şânuhü'ye tevekkül edenlerin üzerinde Şeytan'ın tasallutu yoktur.**]

إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُم بِهِ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾
وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَّكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ
قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

100 [**O'nun tasallutu, ancak O'nu dost edinenler ve Allah Teâlâ'ya şerîk koşanlar üzerinedir.**]

Cumhûr'a göre: Kur'ân okunacağı vakit «Eûzü» çekmek müstehabdır. İbn-i Mes'ûd (R.A.) diyor ki:

«Peygamber (S.A.V.)'in yanında Kur'ân okurken, eûzü billâhi'ssemîil-alîmi mineş-şeytâni'r-racîm, dedim. Peygamberimiz (S. A.V.): Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm, de! Cebrâil, onu bana Kalemden, o da Levh-i Mahfûz'dan böyle öğretti,» buyurdular.»

101 [**Ne zaman Biz, bir âyetin hükmünü nesh** (ve tebdîl) **edip yerine başka bir âyet getirirsek, Allah Teâlâ, neyi indireceğini** (nesh ve tebdîl edeceğini) **çok iyi bilirken, onlar, sen** (Yâ Muhammed! Bir şeyi emrettikten sonra, bir diğerini beğenip, evvelki emrinden nehyetmek sûretiyle Allah Teâlâ'ya) **iftirâ ediyorsun, derler. Hayır, onların çoğu bilmezler.**]

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

102 [**De ki: «Kur'ân'ı, Rabbin tarafından, Cebrâil Aleyhisselâm, hak ile inzâl etmiştir. Tâ ki mü'minlerin îmânlarını sâbit kılsın ve Müslümanlara hidâyet ve beşâret olsun.»**]

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ
إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾

103 [**Yemîn ederim. Biz, onların: «Kur'ân'ı Muhammed'e bir insan öğretiyor» dediklerini biliyoruz. O zan ve işâret ettikleri ada-**

mın lisânı A'cemî'dir (Yabancıdır). **Kur'ân ise, apaçık Arabça'dır.**]

Rivâyete göre; bu adam Amir b. Hadramî'nin kölesi Cübeyr Rûmî yâhûd Cübeyr ve Yesâr nâmında iki Hıristiyan genci imiş. Bunlar Yemen'li olup, Mekke'de kılıç yaparlarmış. Tevrât ve İncîl okurlarmış. Peygamber (S.A.V.) ba'zan yanlarına uğrar, okuduklarını dinlermiş. Müşrikler:

«Muhammed, Kur'ân'ı bu gençlerden öğreniyor.» derlermiş. Âyet-i kerîme, onların bu sözünü yalanlamaktadır. Ve iki vecîhle îzâh edilebilir:

a) Peygamber (S.A.V.)'in o adamdan işittiği yabancı bir dildir. Onu, ne onlar, ne siz anlarsınız. Kur'ân ise, Arabca'dır. En az bir teemmül ile anlarsınız. Şu hâlde; O, Allah Teâlâ'dan gelmiştir.

b) Peygamber (S.A.V.)'in ma'nâyı o adamdan öğrendiğini farzetsek, lâfzı yine Arabca'dır. Kur'ân, hem ma'nâsı, hem lâfzı i'tibârı ile mu'cizedir. Bir pazarcının yanına bir kaç def'a uğramakla, bunlar nasıl öğrenilebilir?

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ
اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٠٥﴾

104 [**Allah Teâlâ'nın âyetlerine îmân etmiyenleri, elbette Allah Teâlâ hidâyete erdirmez. Onlar için elîm bir azâb vardır.**]

105 [**O kizb ve iftirâyı irtikâb edenler, ancak Allah Teâlâ'nın âyetlerine** (Kur'ân-ı azîme) **inanmıyanlardır. Yalancılar da onlardır.**]

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَا
نِ وَلَٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٧﴾

106 [**Kim, kalbi îmânla sâbit ve mutmaîn iken, küfre cebir ve ikrâh müstesnâ, Allah Teâlâ'ya îmân ettikten sonra kâfir olur, küfre göğsünü açarsa, işte bu gibiler, Allah Teâlâ'nın gazâbına uğrarlar. Onlar için pek büyük bir azâb da vardır.**]

Bu âyet-i kerîme, zorlanan kimsenin mükellef olmadığına delîldir. Mecbûriyet, küfür kelimesini söylemeyi mubâh kılar. Lâkin, kalbin îmânla mutmaîn olması şarttır. Ekser-i ulemâ, bu âyetle istidlâl ederek:

«Mükrehin, yânî mecbûr edilen kimsenin karısını boşaması, kölesini âzâd etmesi ve sâir fiilleri sahîh ve mu'teber değildir.» demişlerdir. **Hanefîlere göre ise; mükrehin karı boşaması ve köle âzâd etmesi mu'teberdir.**

Rivâyete göre; Kureyş kâfirleri Hz. Ammâr ile babası Yâsir'i ve annesi Sümeyye'yi dînden dönmek için zorlamışlar. Sümeyye (R.A.)'yi iki deve arasına bağlayıp:

«Sen, erkekler için Müslüman oldun.» demişler; ve önünden harbe ile vurarak öldürmüşler. Yâsir'i dahî şehîd etmişler. İslâm'da ilk şehîdler bunlardır. Ammâr'a ise, diledikleri küfür kelimesini söyletmişler. Peygamber (S.A.V.)'e:

«Yâ Resûlâllah! Ammâr, kâfir oldu!» demişler. O, şu cevâbı vermiş:

«Hayır! Ammâr kâfir olmamıştır. O, tepeden tırnağına kadar îmânla doludur. Îmân, O'nun etine kemiğine karışmıştır.»

Bundan sonra Ammâr (R.A.), ağlayarak Resûlüllah (S.A.V.)'ın huzûruna gelmiş. Peygamber (S.A.V.), O'nun göz yaşlarını silerek:

«Gam yeme! Eğer seni tekrar zorlarlarsa dilinle zâhiren onlara muvafakat et!» buyurmuşlar. **Bu gösterir ki; mecbûr kalınca kelime-i küfrü söylemek câizdir.** Ama, efdal olan, Dîni i'zâz için Yâsir'le Sümeyye (R.A.)'nin yaptıkları gibi canı fedâ etmektir.

Müseylimetülkezzâb, Müslümanlardan iki kişi tutmuş. Ve birine:

— **Muhammed hakkında ne dersin?** diye sormuş. O zât:

— **Resûlüllah'dır,** cevâbını vermiş.

— **Ya, benim hakkımda ne dersin?** deyince:

— **Sen de öylesin,** demiş. Bunun üzerine Müseylime, O'nu salıvermiş. Ötekine:

— **Muhammed hakkında ne dersin?** diye sorunca:

— **Resûlüllah'dır,** cevâbını vermiş.

— **Benim hakkımda ne dersin?** diye sorduğunda:
— **Ben sağırım,** demiş.

Suâl, cevâb aynı şekilde üç def'a tekrarlandıktan sonra Müseylime, O'nu öldürmüş.

Mâcera Peygamber (S.A.V.)'e anlatılınca:

«Birincisi Allah'ın ruhsatı ile amel etmiş; ikincisi ise azîmeti tercîh etmiş.» buyurarak, O'nu Cennet'le müjdelemiştir.

107 [**Bu (va'îd) dünyâ hayâtını, Âhiret'e tercîh ve onu daha ziyâde sevmeleri sebebiyledir. Allah Teâlâ, kâfirlere hidâyet etmez.**]

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٩﴾

108 [**Onlar, öyle kimselerdir ki, Allah Teâlâ onların kalblerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlemiştir. Ve işte onlar gaafil olanlardır.**]

109 [**Elhak, onlar Âhirette ziyân ve hüsrândadırlar.**]

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٠﴾

110 [**Bundan sonra bil, ki Rabbin celle şânüh, mihnete, tazyike uğrayıp yurtlarından hicret edenler, sonra da cihâd edip sabredenler için muhakkak ki bunların arkasından, mağfiret ve rahmet edicidir.**]

يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾

111 [**O gün, herkes nefsi için uğraşır, kurtulmaya çalışır.**

Herkesin hayır ve şer işlediklerinin mükâfatı tamâmen ödenir. Gadrè de uğramazlar.]

Bu âyetin tefsirinde, İbn-i Abbâs (R.A.); şunları söylemiştir:

«Kıyâmet Gününde da'vâcılık devâm edecek. Hattâ rûh, bedenden da'vâcı olup diyecek ki: Yâ Rabbi! Benim tutacak elim, yürüyecek ayağım, görecek gözüm yoktu. Beden de şöyle diyecek: Yâ Rabbi! Beni odun gibi yarattın. Benim uzuvlarımdan hiç biri hareket ve işe kaadir değildi. Bu rûh, Güneşin ziyâsı gibi bana gelince, onunla dilim söyledi, gözüm gördü; elim tuttu ve ayağım yürüdü. Bunun üzerine, Allah Teâlâ, rûh ve bedene şunları söyleyecek: Siz, körle kötürüm gibisiniz. Körle kötürüm bir meyva bahçesine girseler, kör meyvaları görmez. Kötürümün ise, eli ermez. Bu hâl karşısında kör, kötürümü sırtına bindirir; ve kötürüm meyvalardan dilediği kadar toplar; sonra üleşirler.»

İşte bunun gibi rûhla bedenin amelde ortak oldukları anlaşılır; azâb dahî her ikisine lâzım gelir.

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا
رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا
اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾

112 **[Allah Teâlâ, misâl îrâd eder: Bir kasaba ki, emniyet ve huzûr içindeydi. Rızkı da her yerden bol bol gelirdi. Fakat (ahâlîsi) Allah Teâlâ'nın ni'metlerini inkâr ederek nankörlük etti. (Kâfir oldular). Allah Teâlâ da onlara, işlediklerine karşılık, açlık ve korku libası (giydirdi, azâbını) tattırdı.]**

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ
وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا
وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾

113 **[Yemîn ederim, onlara (Mekke'lilere) içlerinden bir Pey-**

gamber (Muhammed aleyhisselâm) geldi. Onlar, onu tekzîb ettiler. (Şirkle) zulmetmektelerken kendilerini azâb yakalayıverdi. (Kıtlık korku azâbına veya Bedir'de hezîmete uğradılar).]

114 [Artık Allah Teâlâ'nın size, helâl ve temiz olarak, verdiği rızıklardan yiyin. Eğer Allah Teâlâ'ya ibâdet ediyorsanız, ni'metlerine şükredin.]

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ
لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۖ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿١١٥﴾

115 [Allah Teâlâ, size ancak ölüyü, kanı, domuz etini Allah Teâlâ'dan gayrisi adına kesileni harâm kıldı. Kim bunlardan yemeye muztar kalırsa, gayre tecâvüz etmemek, ve ihtiyâç miktârını geçmemek şartiyle yiyebilir. Allah-ü azîmüşşân, şübhe yok ki, Gafûr'dur, Rahîm'dir.]

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ
الْكَذِبَ هَٰذَا حَلَالٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ
الْكَذِبَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ
﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾

116 [Dillerinizin vasıf ve kizbiyle, bu helâldır, bu harâmdır, demeyin, ki, Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ etmiş olursunuz. O'na kizb ve iftirâ edenler felâh bulmazlar.]

İbnü'l A'rabî diyor ki: «İmâm Mâlik ve bir cemâat, müftînin ictihâdî mes'elelerde: Bu helâldir; bu harâmdır, diye cevâb verme-

sini mekrûh görmüşlerdir. Bu şekilde cevâb, Kur'ân ve hadîsle bildirilen mes'elelerde olur. İctihâdî mes'elelerde olmaz.»

117 [(Dünyâda onlar için) az bir istifâde ve (Âhiret'te) elîm bir azâb vardır.]

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ
وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

118 [Evvelce, Yahûdîlere harâm ettiğimiz şeyleri, sana haber vermiştik. Biz, onlara bunları tahrîm ile zulmetmedik. Fakat onlar, kendilerine zulmediyorlardı.]

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ
ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٩﴾

119 [Bilmiyerek kötülük işleyen ve bilâhare tevbe edip nefislerini islâh edenler için muhakkak ki, Rabbin celle şânüh, bunun arkasından, mağfiret ve rahmet edicidir.]

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾

120 [Muhakkak ki İbrâhîm tek başına bir ümmetti. (Bütün halk kâfirken, yalnız O mü'mindi. Bir ümmetteki kemâl O'nda toplanmıştı. Muallim-i hayırdı). Allah Teâlâ'ya mutî idi. Pâk bir muvahhiddi. Müşriklerden değildi.]

121 [Allah Teâlâ'nın ni'metlerine şâkirdi. Allah Teâlâ, onu seçmiş ve doğru bir yola hidâyet buyurmuştu.]

وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢٢﴾

122 [**Biz, ona dünyâda bir hasene verdik. Şübhesiz ki, Âhiret'te de sâlihlerdendir.**]

ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى
الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾

123 [(Yâ Muhammed!) **Sonra biz, sana muvahhid, pâk olan İbrâhîm'in dînine tâbi ol, diye vahyettik, o, müşriklerden değildi.**]

Usûl-i Fıkh ulemâsının beyânlarına göre; Peygamberimiz (S. A.V.), İbrâhîm Aleyhisselâm'ın şerîatı ile me'mûrdu. Bundan, yalnız neshedilen hükümler müstesnâdır. Nesh edilmeyenler, O'nun şerîatıdır.

124 [**Cumartesi gününe ta'zîm, ancak onda ihtilâf edenler üzerine farz kılındı. Şübhesiz ki Rabbin celle şânüh, Kıyâmet Günü, onların ihtilâf ettikleri şeyler hakkında, aralarında hükmünü elbette verecektir.**]

Rivâyete göre; Mûsâ Aleyhisselâm, Yahûdîlere Cum'a gününü ta'zîmi emretmiş. Cum'a günü ibâdet edecek, haftanın altı gününde dünyâ işleri ile meşgûl olacaklarmış. Fakat Yahûdîler, bunu kabûl etmeyip Cumartesi'ye ta'zîm etmişler. Bu sebeble, bu ta'zîm üzerlerine farz kılınıp şiddetli muâmele görmüşler. Sonra İsâ Aleyhisselâm da Cum'a günü'nün ta'zîmini emretmiş. Kavmi: **«Biz, Yahûdîlerin bayramının, bizim bayramımızdan sonra gelmesini istemeyiz!»** demişler. Ve ta'zîm için Pazar gününü seçmişler. Sonra Allah Teâlâ, Cum'a'nın ta'zîmini Ümmet-i Muhammed'e vermiş. Onlar, kabûl etmişler. O gün kendilerine mübârek kılınmış. O günde, günâhları afv, duâları kabûl olunur.

ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾

125 [(Yâ Muhammed!) **Rabbinin yoluna: Hikmetle, güzel mev'ıza ile da'vet et ve onlarla mücâdeleni en güzel şekilde yap. Rabbin celle şânüh, yolundan sapanları da, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.**]

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِ ۖ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوا وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

126 [**Eğer bir kimseye ikaab ederseniz, ikaab olunduğunuz gibi ikaab edin. Yemîn ederim, şâyet sabrederseniz (mukâbele etmezseniz) bu, sabredenler için (intikamdan) daha hayırlıdır.**]

İkaab: Kötü cezâ demektir. **Rivâyete göre, bu âyet Uhud şehîdleri hakkında inmiştir.** Uhud harbinde müşrikler, Müslüman şehîdlerinin karınlarını deşmiş; ağızlarını, burunlarını kesmişlerdi. Bu âkıbetten yalnız Hanzale b. Râhib müstesnâ tutulmuştu. Çünkü babası Ebû Âmir Râhib Ebû Süfyan'la berâberdi. Onun hatırı için Hanzale'nin uzuvlarını kesmemişlerdi. Bu hâli gören Müslümanlar:

«Eğer, Allah Teâlâ bizi müşriklere gaalib getirirse, onlara öyle bir misilleme yapalım ki, Arablar arasında misli görülmemiş olsun!» demişlerdi. Peygamber (S.A.V.) dahî Hz. Hamza (R.A.)'nın burnu, kulağı ve edeb yerlerinin kesildiğini görünce:

«Eğer Allah, bizi onlara gaalib getirirse, senin için onların yetmişine mesüle yapacağım!» demişti.

Mesüle: Ağzını, burnunu ve kulağını keserek azâb etmektir. Bunun üzerine, Allah Teâlâ bu âyeti indirerek:

«Müşriklerin ölülerine mutlaka cezâ vereceksiniz, onların size yaptıkları kadar verin! Ama sabrederek, kısası bırakırsanız bu, sizin için intikamdan daha hayırlıdır.» buyurdu.

Peygamber (S.A.V.), yemînine keffâret vererek kimseye mesüle yapmadı. **«Bil'akis, sabrederim!»** buyurdular.

127 [(Yâ Muhammed!) **Sabret. Senin sabrın ancak, Allah Teâlâ'nın yardımı ve inâyetiyledir. Onların yüz çevirmelerine mahzûn olma. Ettikleri mekr ve hîleden de** (telâş ve) **sıkıntıya düşme!»**]

128 [**Elbette Allah Teâlâ** (küfür ve ma'siyetlerden) **sakınanlar ve dâimâ iyilik edenlerle berâberdir.**]

17 — İSRÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 111 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى
الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا ۚ إِنَّهُ
هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١﴾ وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ
هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكِيلًا ﴿٢﴾

1 [**Her ayıbtan münezzeh o Allah Teâlâ ki, bir gece kulunu** (Muhammed Mustafa sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellemi) **Mescid'i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya götürdü. O Mescid-i Aksâ ki çevresini mübârek kıldık. Tâ ki ona** (vahdâniyyetimize delâlet eder) **ba'zı âyetlerimizi gösterelim. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Basîr'dir.**]

Arabça'da geceleyin yürümeye «**İsrâ**» denir. Risâletpenâh Efendimizin bu mu'cizeleri geceleyin vukû' bulmuş olduğu için, bu i'tibârla İsrâ, denilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de de bu kelime ile yâd olunarak: ...سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا nazmı vârid olmuştur.

İsrâ'yı Mirâc ta'kib ettiği için de hâdiseye «**Mirâc-ı Nebî**» ismi verilmiştir.

Mukatil'e göre, **Mirâc:** Hicret-i seniyyeden bir yıl evvel Receb, yâhûd Ramazân ayında vukû' bulmuştu.

Mescid-i Harâm: Kâ'be'yi muhit olan ve **Harem-i Şerîf** denilen mescidtir. Mescid-i Aksâ da Kudüs'deki Beyt'il-Makdis'tir.

Buhârî ve sâir hadis kitablarında sahîh rivâyetlerle rivâyet edildiğine göre; Aleyhissalâtü vesselâm, Burâk ile Beyt'il-Makdis'e vardıktan sonra oradaki kayadan semâya yükselmişlerdir.

Semânın her katında Peygamberlerden biriyle görüşmüşler, nice nice Melekler görmüşler, Cennet ve Cehennem ahvâlini öğrenmişlerdir. Sidre-i Müntehâ'yı geçmişler, Melekût-i ilâhiyyeyi müşâhede eylemişlerdir. Nihâyet, beş vakit namazın farziyyeti emriyle aynı gece avdet buyurmuşlardır.

Sabahleyin, Aleyhissalâtü vesselâm, hâdiseden Kureyş'i haberdâr edince, çoğu şaşakalmış, kimi ellerini şakaklarına koyup düşünmüş, hattâ îmân etmiş olanlardan ba'zıları, inanmıyarak, irtidâd etmişlerdir.

Bir kısmı da Hazret-i Ebû Bekr (R.A.)'e koşmuş; **«Dostun bak neler söylüyor? Ne dersin?»** demişlerdir. Hazret-i Ebû Bekr (R.A.): **«Eğer O, bunu söylediyse, şübhesiz ki doğrudur.»** buyurmuştur. Muhâtabları: **«O'nu, buna karşı da mı tasdîk ediyorsun?»** demişler, O da: **«Bundan daha uzağını tasdîk ediyorum. Sabah, akşam semâ haberini, yâni nübüvvetini tasdîk ediyorum»** cevâbını vermiştir. Bu sebebledir ki, **«Sıddîk»** olarak isimlendirilmişlerdir. Bu arada Kureyş içinde Beyt'il-Makdis'i bilenler de, Resûl-ü Ekrem'den, onu ta'rîf ve tavsîf etmesini istemişlerdir. Derhâl Beyt'il-Makdis tecellî ettirilmiş. Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem, ona bakarak sorulan bütün suâlleri cevâblandırmışlardır.

Buna rağmen; **«Beyt'il-Makdis'i iyi tavsîf ettin. Fakat bize, henüz yolda olan kervanımızdan haber ver. Ona rastladın mı? Bu, bizim için Beyt'il-Makdis'ten daha ehemmiyetli.»** demişler.

Resûlüllah (S.A.V.); **«Evet! Rastladım, Revha'da idi. Develerinden birini kaybetmişler, onu arıyorlardı. Susamıştım, yüklerinde bir kadeh su bulup içtim. Sonra yine kadehi yerine koydum. Geldiklerinde sorun bakalım, kadehlerinde su bulmuşlar mı?»** buyurmuştur.

Cevâben: «Güzel, fakat sayılarını, yüklerini ve durumlarını söyler misin?» demişler, Bu def'a da Efendimiz, temessül ettirilen kervana bakarak, sorularının hepsini birer birer cevâblandırmış ve:

«İçlerinden filân ve falan önde, beyaz bir deve üzerinde iki ha-

rar bulunduğu hâlde, falan gün Güneş doğarken buraya geleceklerdir» buyurmuşlardır.

Nihâyet, haber verilen günün sabahı Kureyş, Seniyye'ye doğru çıkmışlar, ve **«Güneş ne zaman doğacak da onu yalan çıkaracağız,»** diye yolu tarassud etmeye başlamışlardır.

Derken içlerinden biri: **«Güneş doğdu!»** diye haykırmış, fakat diğer biri: **«Kervan da işte geliyor ve tıpkı dediği gibi falan ve falan önde,»** diye mukâbele etmiştir.

Böyle iken, bütün bu açık delillere rağmen, Kureyş, yine îmân etmemekte ısrâr etmişler ve: **«Bu, apaçık bir sihirdir.»** demişlerdir.

Diğer bir rivâyete göre de: Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Mirâç gecesi, Beyt-i şerîf yanında Hatîm'de, yarı uyku, yarı uyanık bir hâlde iken Cebrâil Aleyhisselâm'ın birkaç Melekle geldiğini görmüştü. Cebrâil Aleyhisselâm, Efendimizin göğsünü açmış, Zemzem suyu ile kalbini yıkamış, müteakiben îmân ve hikmetle dolu altın bir leğen getirerek onu göğsüne doldurduktan sonra, kapatmıştı. Müteakiben rengi beyaz, merkepten büyük ve fakat katırdan küçük bir hayvana, (Burâk) a bindirmişti. Burâk, o kadar sür'atliydi ki, her adımı, ufukta gözün gördüğü en uzak yere varıyordu. Efendimiz, onun üzerinde Cebrâil Aleyhisselâm'la birlikte Mescid-i Aksâ'ya geldi. Burada hayvanı bağladıktan sonra, iki rek'at namaz kıldı. Mescidden çıkınca, Cebrâil Aleyhisselâm, Efendimize biri süt, diğeri şarâb dolu iki kadeh takdîm etmişti. Aleyhissalâtü vesselâm, sütle dolu kadehi aldı.

Cebrâil Aleyhisselâm: **«Yâ Muhammed! Fıtreti intihâb ettin. Öteki kadehi almış olsaydın, ümmetin dalâlete uğrardı.»** dedi. Bunu müteakib, Cebrâil'le birlikte semâya yükseldiler. Birinci semâya vardıkları zaman Cebrâil, semâyı açtırmak istedi ve kendisini tanıttı. Yanında kimin olduğu soruldu. Cebrâil: **«Muhammed'dir»** diye cevâb verdi. Melek; **«Muhammed gönderildi mi?»** dedi. Cebrâil: **«Evet!»** deyince, Melek, birinci semâyı açtı ve: **«Semâ sakinleri bu müjdeden sevineceklerdir.»** dedi.

Resûlü Ekrem, birinci semâya girdiği zaman, sağmda ve solunda gölgeler bulunan ve sağına baktıkça gülen, soluna baktıkça ağlıyan bir kimse gördü. Bu zât, Resûlüllah'ı: **«Merhaba, ey sâlih Peygamber, ve ey sâlih evlâd»** diye karşıladı. Resûl-ü Ekrem, bunun kim olduğunu sordu. Hazret-i Âdem olduğunu söylediler. Sağındakiler Cennet'e ve solundakiler Cehennem'e girecek evlâdlarının rûhları idi. Bu sebeble, sağına baktıkça memnûn, soluna baktıkça mahzûn oluyordu.

Bu sûretle, Aleyhissalâtü vesselâm, her semâyı gezdi ve her semâda bir Peygambere rastladı. İkinci semâda Yahyâ ve Îsâ Aleyhisselâmları gördü. Üçüncü semâda Yûsuf Aleyhisselâm'a, dördüncü semâda İdris Aleyhisselâm'a, beşinci semâda Hârûn Aleyhisselâm'a tesadüf etti. Hepsi de kendisine: **«Hoş geldin, merhaba, ey sâlih Peygamber ve sâlih arkadaş!»** diyorlardı.

Resûl-ü Ekrem, altıncı semâda Mûsâ Aleyhisselâm'a rastladı. O da: **«Hoş geldin!»** dedi, ama ayrılırken ağladı. Bir ses O'na niçin ağladığını sordu. Mûsâ: **«Ya Rabbi! Benden sonra Muhammed'i Peygamber olarak gönderdin, fakat O'nun ümmetinden Cennet'e girecek olanlar, benim ümmetimden pek fazla!»** dedi.

Buradan Resûl-ü Ekrem, yedinci semâya çıktı. Burada da İbrâhîm Aleyhisselâm'ı gördü. Sonra Beyt-i Ma'mûr'a yükseltildi. Cebrâil Aleyhisselâm: **Her gün, buraya yetmiş bin Meleğin girdiğini ve çıktıktan sonra bir daha geri dönmediklerini haber verdi.** Beyt-i Ma'mûr'dan da Sidretülmüntehâ'ya erdi. Burası emr-i ilâhî ile aydınlatılmıştı. Rengârenk envârı ta'rîfe sığacak gibi değildi. Yerden, semâya yükselen, semâdan yere inen her şeyin yeri burası idi. Fahr-i Kâinat, Cebrâil Aleyhisselâm'ı hey'et-i asliyesi ile burada gördü.

Müteakiben şâhid-i mestûr-i ezel (Allah) esrâr perdesini kaldırdı ve Habîb-i Ekrem'i Harem-i Akdesine kabûl buyurdu. Bakara sûresinin sonundaki üç âyet-i kerîmeyi vahyetti. Ümmetinden Allah'a şirk koşmayanlara Cennet'ini va'd buyurdu ve her gün elli namaz farz kıldı.

Hâtemü'l-Enbiyâ, bu ilâhî atiyyelerle döndü. Dönerken yine Mûsâ'ya tesâdüf etti. Hazret-i Mûsâ, Cenâb-ı Hakk'ın ne emir buyurduğunu sordu. Risâletpenâh, elli namaz farz kıldığını söyledi. Hazret-i Mûsâ: **«Ben, Benî İsrâîl'i tecrübe ettim. Senin ümmetin de buna tahammül etmez, huzûr-u Kibriyâ'ya dön ve bunu tahfîf ettir»** dedi.

Bunun üzerine Efendimiz döndü: **«Yâ Rabbî! Ümmetim zayıf ve âcizdir»** dedi. Hak Teâlâ da farîzanın onunu tenzîl buyurdu. Efendimiz dönüşünde yine Hazret-i Mûsâ'ya uğradı. O'nun tavsiyesine uyarak müteaddit def'alar huzûr-u Kibriyâ'ya çıktı. Ve her def'asında farîzanın tahfîfini ricâ etti. Nihâyet beş namaz farz kılındı. Hazret-i Mûsâ: **«Tekrar dön, yine tahfîf iste»** demişse de, Efendimiz: **«Çok mürâcaat ettim, artık utanıyorum. Ve bana denildi ki: Kim bir haseneye niyyet ederse, ona bir hasene ve eğer işlerse on hasene yazılacak, bir seyyieye niyyet eder de yapmazsa**

bir şey yazılmıyacak, yaparsa yalnız bir seyyie yazılacak.» buyurdu.

Bunu müteakib Habîb-i Kibriyâ, Cennet'e götürüldü. Ve buradan bir yere yükseltildi ki, burada kalem-i kudretin hışırtısını işitti.

2 [**Biz, Mûsâ'ya da Kitab verdik. O'nu, Benî İsrâîl'e yol gösterici kıldık. Benden gayriyi vekîl edinmeyin** (işlerinizi ona sipâriş etmeyin) **dedik.**]

ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾ وَقَضَيْنَا إِلَىٰ
بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا
كَبِيرًا ﴿٤﴾ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ
شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ ۚ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا ﴿٥﴾

3 [**Ey Nûh ile birlikte gemide taşıdıklarımızın** (ona bindirip de selâmete çıkardıklarımızın) **zürriyeti! Nûh, gerçekten çok şükredici bir kuldu.**]

4 [**Biz, Tevrât'ta İsrâîl oğullarına, «Elbette siz yer yüzünde iki def'a fesâd çıkaracaksınız ve bana karşı pek büyük bir serkeşlik göstereceksiniz» diye bildirdik.**]

Bu iki fesâdtan biri Tevrât hükümlerine aykırı hareket etmeleri, Ermiyâ Aleyhisselâm'ın emirlerine itâat etmemeleri, ikincisi de Zekeriyyâ ve Yahyâ Aleyhisselâmları katl ve Îsâ Aleyhisselâm'ı katle teşebbüs eylemeleridir.

5 [**O iki fesâdtan birincisinin ikab va'desi gelince, kuvvet ve şiddet sâhibi kullarımızı üzerinize taslît etmiştik de yurdunuzun içine kadar girip sizi araştırmışlardı.** (Âlimlerinizi öldürmüşler, Tevrât'ı yakmışlar, Mescid-i Aksâ'yı tahrîb etmişlerdi). **Bu, yerine gelecek bir va'dti.**]

İsrâîl oğullarının üzerlerine taslît edilen Sencarib, Calût, yâhûd Buht-u Nassar'ın orduları idi. Sonuncu ihtimal daha kuvvetlidir.

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ
بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ إِنْ أَحْسَنْتُمْ
أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ
لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ
وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا ﴿٧﴾ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ
عُدْتُمْ عُدْنَا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾

6 [**Bundan sonra, yine tekrar onlara karşı size devlet ve galebe ihsân ettik. Emvâl ve evlâdla imdâdınıza yetiştik. Sayınızı da evvelkinden ziyâde kıldık.**]

7 [**Eğer iyilik ederseniz, kendinize iyilik etmiş olursunuz** (sevâbı size âid olur). **Şâyet kötülük ederseniz, yine kendinize kötülük etmiş olursunuz** (vebâli üzerinize yazılır).]

[**İkinci fesâdınızın ukûbet va'desi gelince: Yüzlerinizi karaltsınlar, Beyt'il-Makdis'e birinci def'a girdikleri gibi girsinler, galebe ve istilâ ettiklerini berbât ve helâk etsinler diye yine düşmanlar gönderdik.**]

Bu müstevlîler Romalılardı. Titus'un kumandası altında Kudüs'ü istilâ ve ma'bedi tahrîb etmişler, Yahûdîleri kırıp geçirmişlerdi.

8 [(Bundan sonra tevbe ederseniz) **olur ki Rabbiniz celle şânüh, size rahmet eder** (devletinizi iâde eder) **ama tekrâr** (fesâda) **dönerseniz Biz de** (mücâzâta) **döneriz. Biz, Cehennem'i kâfirlere bir zindân kıldık.**]

Nasıl ki aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi tekzîb ve öldürmeye teşebbüs ettikleri için, Cenâb-ı Hak (Kurayza'yı katl, Benî Nad'rı nefyetmek, diğerlerini cizyeye bağlamak sûretiyle) hak ettikleri dünyevî ukûbeti vermiştir.

إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ
يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾ وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾ وَيَدْعُ الْإِنسَانُ
بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ ۖ وَكَانَ الْإِنسَانُ عَجُولًا ﴿١١﴾

9 [**Gerçekten bu Kur'ân, insanları muhkem ve en doğru olan yola irşâd eder. Ve sâlih ameller işleyen mü'minleri pek büyük bir ecirle müjdeler.**]

10 [**Âhirete îmân etmiyenlere de elîm bir azâb hazırladığımızı bildirir.**]

11 [**İnsan,** (sıkıldığı veyâ öfkelendiği vakit) **hayıra duâ ediyormuş gibi, şerre duâ eder.** (Allah Teâlâ, duâsına icâbet etse, helâk olurdu. Fakat fazlından icâbet etmez.) **İnsan pek acelecidir.** (Aklına geleni yapar, âkıbetini düşünmez.)]

Rivâyete göre: Peygamberimiz (S.A.V.), Sevde bint-i Zem'a (R. Anhâ.)'ya bir esir vermiş. O da, esîrin iniltisine acıyarak bendini çözmüş. Meğer esîr fırsat gözetiyormuş. Hemen kaçmış. Peygamber (S.A.V.), bundan incinip: «**Eli kesilsin!**» diye bedduâ etmiş. Sonra, yaptığına pişmân olarak:

«**Yâ Rabbî! Ben bir insanım, bedduâ ettiğim kimseye Sen rahmet eyle!**» demiş.

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ
لِنَهَارِ مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْ
حِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ
طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾

12 [**Geceyi, gündüzü, kudret ve hikmetimize delâlet eder, iki âyet (iki nişâne) kıldık. Gece nişânesini mahvettik ve (yerine insanların eşyâyı görmeleri için) gündüz nişânesini ışıklı yaptık. Tâ ki, Rabbinizin fazlından (yaşayışınıza yarıyacak her şeyi) istiyesiniz, ve (o ikisinin hareket ve ihtilâflariyle) yılların adedini, (vakitlerin) hesâbını bilesiniz. İşte Biz, böylece (muhtâc olduğunuz) her şeyi gereği gibi tafsîl ettik.**]

Allah Teâlâ, Ay'la Güneş'i yarattığı gibi, bıraksa idi, ne gece-gündüz belli olur; ne iftar ne Hacc zamanları bilinirdi.

13 [**Her insanın amelini boynuna doladık. Kıyâmet Günü, amellerinin yazıldığı sayfaları çıkaracağız, ki onu açılmış olarak bulacak.**]

اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾
مَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ
عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا
مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

14 [**Ona: «Kitabını oku. Bugün hesâbını görmeye nefsin kifâyet eder» denilecek.**]

15 [**Kim doğru yolu bulursa, onu ancak, kendi faydasına bulmuş olur. Kim de saparsa, o da yalnız, kendi zararına sapmış olur. Hiç bir günâhkâr, başkasının günâhını yüklenmez. Biz, bir Resûl gönderinceye kadar, hiç bir ümmete azâb edici değiliz.**]

Resûl gönderdikten sonra, kimsenin özrü kalmaz. Bu âyet, Peygamber göndermeden kimsenin mükellef olmadığına delîldir. Müşriklerin çocukları ile kendilerine dîn husûsunda da'vet ulaşmayanlar Cehennem'e girmezler.

وَإِذَآ أَرَدْنَآ أَن نُّهْلِكَ
قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا۟ فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا ٱلْقَوْلُ
فَدَمَّرْنَٰهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ ٱلْقُرُونِ مِنۢ بَعْدِ
نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

16 [**Bir memleketi helâk etmek istediğimiz zaman da (Peygamberlerinin diliyle) onların refâh ve ni'met sâhiblerine, tâat emrederiz. Onlarsa tâattan çıkarlar (fenâlıklarına devam ederler). Üzerlerine azâb hak olur. Biz de, o memleketi kökünden koparır, harâb ve helâk ederiz.**]

17 [**Nûh (Aleyhisselâm) dan sonra (Âd ve Semûd gibi) nice nesilleri helâk ettik. Rabbin celle şânuh'un kullarının, gizli âşikâr, günâhlarına habîr ve basîr olması (ikabları için) kifâyet eder.**]

مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا
لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْءَاخِرَةَ وَسَعَىٰ
لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾

18 [**Kim (ameliyle) bu geçici dünyâyı (onun ni'met ve lezzetini) isterse, dilediğimize dünyâda (az ve çok) istediğimiz mikdârı çabucak veririz. Sonra da O'na Cehennem'i tahsîs ederiz. Kınanmış ve rahmetimizden kovulmuş olarak oraya girer.**]

19 [**Kim mü'min olarak Âhiret'i ister ve ona ermek için gereği gibi çalışırsa, böyle çalışanların sa'yi, indallâh makbûl olur.**]

كُلًّا نُّمِدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَاءُ
رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْآخِرَةُ
أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾

20 [**Biz** (dünyâyı isteyenlerin de, Âhiret'i isteyenlerin de) **her birine, kısmet ettiğimiz rızkı veririz. Bu, mahzâ Rabbin celle şânuhu'nun atâsındandır. Rabbinin atâsı** (dünyâda ne mü'min ve ne kâfirden) **menedilmemiştir.**]

21 [(Yâ Muhammed! İbret göziyle) **bak, biz, insanların bir kısmını, bir kısmına nasıl tafdîl ettik. Elbette Âhiret gerek derecât ve gerek tafdîl bakımından daha büyüktür.**]

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾

22 [**Ey insan! Allah Teâlâ ile berâber başka bir ilâh edinme! Ki kınanırsın, yalnız bırakılırsın.**]

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ
إِحْسَانًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا
أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾

23 [**Rabbin celle şânüh, kat'î olarak hüküm buyurdu: Allah Teâlâ'dan gayriye ibâdet etmeyin! Ananıza, babanıza iyilik edin. Şâyet biri veyâ her ikisi eline baktıkları sırada, ihtiyarlarsa sakın onlara öf deme!** (Kendilerine bıkkınlık gösterme, incitip gücendirme, ağır konuşma; yüzlerine bağırma). **Azarlama, sözün tatlısını** (gönül alıcısını) **söyle.**]

وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ
مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا
فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾

24 [**Ve onlara rahmet ve şefkatinden tevazu' kanadlarını yerlere kadar indir de: «Rabbim! Onlar, beni küçüklüğümde nasıl (esirgiyerek, koruyarak besleyip) terbiye ettilerse, Sen de onları öylece esirge» de.**]

Peygamber (S.A.V.): **«Allah Teâlâ'nın rızâsı, anne-babanın rızâsındadır. Gazâbı da onların gazâbındadır.»**

Rivâyete göre; bir adam Peygamberimiz (S.A.V.)'e:

«Ben, anne-babamın ihtiyarlık hâlinde hizmetlerini gördüm. Onların üzerimdeki haklarını ödemiş olur muyum?» diye sormuş. Resûlüllah (S.A.V.):

«Hayır, ödemiş olmazsın. Çünkü onlar, senin yaşamanı istiyorlardı. Sen ise onların ölmelerini istiyorsun.» buyurmuşlardır.

25 [**Rabbiniz celle şânüh, kalblerinizdekini** (ana-babanıza karşı iyilik etmek mi, karşı gelmek mi, ne niyet beslediğinizi) **pek iyi bilir. Şâyet siz** (onlara lâyık olan) **iyilikte bulunursanız, Allah Teâlâ** (günâhlarından) **tevbe edip** (tâatine) **rücû' edenlere mağfiret edicidir.**]

Ulemâ; **«Evvâb»ın** ma'nâsında ihtilâf etmişlerdir.

Ba'zılarına göre; Evvâb, her günâh işledikçe tevbe edendir.

Bir takımları, hayra dönendir; ba'zıları: «Allah'a tesbîh edendir, Kuşluk Namazı kılandır, Akşamla Yatsı arasında Nâfile Namaz kılandır.» demişlerdir.

وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ
تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ
الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

26 [**Akrabâna, yoksullara, yolda kalmışlara haklarını ver. İsrâfla malını dağıtma.**]

27 [**İsrâf edenler, Şeytanların kardeşleridir. Şeytansa, Rabbine karşı nankördür.**]

وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ٱبْتِغَآءَ

رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾

28 [(Yâ Muhammed!) **Rabbin celle şânuh'den ümîd ettiğin rahmete** (rızka) **intizâren onlardan** (akrabân, yoksullar ve yolda kalmışlardan, istediklerini reddetmekten utanarak) **şâyet yüz çevirmek mecbûriyetinde kalırsan, bâri kendilerine** (tatlı) **yumuşak bir söz söyle** (gönüllerini al, Allah Teâlâ, size ve bize rızık ihsân buyursun, diye duâ et, yâhûd bir va'dde bulun, cevâb vermemezlik etme.)]

Rivâyet edilir ki, Bilâl, Suheyb, Sâlim, Habbâb (R. Anhüm) zaman zaman muhtâc oldukları şeyleri Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden isterlerdi. Şâyed bu kendilerinde bulunmazsa; Efendimiz, reddetmekten hayâ ettikleri için yüz çevirirler, cevâb vermezlerdi. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuş, onları cevâbsız bırakmamaları, yumuşak bir sözle mukâbele ederek gönül almaları emîr buyurulmuştur.

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ

مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ

كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾

29 [**Elini boynuna bağlanmış kılma** (cimrilik etme), **büsbütün de açma** (israfta da bulunma) **yoksa** (israf ve tedbirsizliğinden) **kınanır** (ve eli boş kalman yüzünden de) **yaptığına nâdim olursun.**]

30 [**Rabbin celle şânuh, kullarından dilediğinin rızkını genişletir ve** (iktizâsına göre) **dilediğinin daraltır. Muhakkak ki Allah Teâlâ, kullarının her hâlinden haberdârdır, her hâlini hakkiyle görür.**]

وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ
(٣١) وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةً ۖ وَسَآءَ سَبِيلًا (٣٢)

31 [**Evlâdınızı, fakîrlik korkusiyle, katletmeyin. Biz, onların da, sizin de rızkınızı veririz. Gerçekten onları öldürmek, büyük bir suçtur.**]

32 [**Ve zinâya yaklaşmayın. Zîrâ zinâ, hayâsızlıktır, çirkin bir yoldur.**]

وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۗ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ
جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِۦ سُلْطَٰنًا فَلَا يُسْرِف فِّى ٱلْقَتْلِ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورًا (٣٣)

33 [**Allah Teâlâ'nın harâm kıldığı nefsi de öldürmeyin. Meğer ki, hak ile olsun.**]

Kısâs lâzım gelsin. İrtidâd etmiş veyâ zinâ etmiş yâhûd nâhâk yere bir kimseyi katleylemiş bulunsun.

[**Kim nâhâk yere katledilirse, Biz, vefâtından sonra velîsine** (mîrâsçısına, kaatilden hakkını istemek için) **kuvvet ve tasallût hakkı vermişizdir.** (Dilerse, kısâsen öldürür veyâ diyetini alır, yâhûd afveder). **Maktûlün velîsi de artık, katilde ısrâf etmesin. Zîrâ o, yardım görmüş bulunuyor.**]

Buradaki isrâfdan murâdın ne olduğunda ihtilâf edilmiştir. Ba'zıları, kaatilden başkası öldürülmesin ma'nâsına geldiğini söylemişlerdir. Nitekim câhiliyyet zamanında Arablar, kaatili öldürmekle yetinmez; ondan daha şereflisini öldürürlerdi.

Yâhûd bir kişinin yerine, bir cemâat öldürülmesin ma'nâsınadır. Câhiliyyet Arabları; öldürülen kimse şerefli ise, yalnız kaatili öldürmekle yetinmez; onunla birlikte akrabâsından bir cemâatı da öldürürlerdi. Yâhûd, öldürülen kimsenin ağzı, burnu kesilmesi ma'nâsınadır.

وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۚ وَأَوْفُوا۟ بِٱلْعَهْدِ
ۖ إِنَّ ٱلْعَهْدَ كَانَ مَسْـُٔولًا (٣٤)

34 [Yetimin, reşid oluncaya değin, malına yaklaşmayın. Meğer ki (şer'an ve örfen) güzel bir veçhile olsun.]

[Ahdinize de vefâ edin. Zîrâ ahidlerini bozanlar mes'ûldürler.]

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا
بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾

35 [Ölçtüğünüz vakit de tam ölçün ve doğru terâzi ile tartın. Bu (doğru ölçü ve tartı hıyânetten) daha hayırlı ve âkıbeti daha güzeldir.]

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ
كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ
الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾

36 [Hakîkatini bilmediğin şeye, zanla tâbi' olma. Kulak, göz ve kalbin amelinden sâhibi mes'ûldür.]

37 [Yeryüzünde salına salına, kibir ve azametle yürüme! Zîrâ, (ne kadar gururlansan), yeri yaramazsın, (başını yukarı kaldırmakla) dağlara da erişemezsin.]

كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ
مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ
مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا ﴿٣٩﴾

38 [Bütün bu nehyolunanlar, Rabbin celle şânüh indinde, sevilmeyen, hoşlanılmayan şeylerdir.]

39 [Bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir. Sakın, Allah Teâlâ ile birlikte başka bir ilâh edinme. Yoksa, kınanarak, Allah'ın rahmetinden kovularak Cehennem'e atılırsın.]

أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا ۚ إِنَّكُمْ
لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ
لِيَذَّكَّرُوا ۚ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾

40 [Rabbiniz celle şânüh, size erkek çocukları seçti de, kendisine Meleklerden kız çocukları mı edindi? Gerçekten siz, büyük bir söz söylüyorsunuz.]

41 [Yemîn ederim, Biz bu Kur'ân'da ihtârlarımızı (oğuldan, kızdan vâreste olduğumuzu) düşünüp, akıllarını başlarına alsınlar diye tekrâr ettik. Halbuki bu, onların Hak'tan nefret etmelerinden başka, bir şeyi artırmıyor.]

قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّابْتَغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ
سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

42 [De ki: (Yâ Muhammed!) Şâyet onların dedikleri gibi, Allah Teâlâ ile berâber, ilâhlar olsaydı, o takdîrde onlar, o arşın sâhibine elbette bir yol ararlardı.»]

43 [Allah Teâlâ, onların söylediklerinden tamâmiyle münezzeh ve Âlî'dir.]

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا
يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾

44 [**Yedi gök ve yer ve ikisinin içindekiler, (Melekler, insanlar, Cinler) O'nu tesbîh ve takdîs ederler. (Mahlûklarından) hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbîh etmesin. Fakat siz, onların tesbîhlerini anlamazsınız. Allah Teâlâ, Halîm'dir. (O'na şerîk koşanların ukûbetine acele etmez), Gafûr'dur (tevbe edenleri mağfiret edicidir.)**]

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآ
خِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ
وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا
عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾

45 [**Sen Kur'ân okurken, seninle Âhiret'e îmân etmiyenlerin arasına gizli bir perde çekeriz,** (ki okuduğunu idrâk etmezler, yâhûd seni göremezler ve kimse sana bir şey yapamaz.)]

Rivâyet edilir ki, (Tebbet sûresi) nâzil olduğu zaman, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Ebû Bekr (R.A.) ile birlikte bir yerde oturuyordu. Ebû Leheb'in karısı, eline bir taş alarak yanlarına geldi. Fakat Resûlüllah'ı yanında iken göremedi. Hazret-i Ebû Bekr'e: **«Efendin nerede?»** diye sordu. **«İşittim, ki beni hicvetmiş. Benim gerdanımda ne olacağını ne bilir? Bu taşla başına vurup intikamımı alacaktım.» dedi. Hazret-i Ebû Bekr: «Yâ Ümm-ü Cemil! Fakat O, vallâhi şâir değildir. Ne şiir ibdâ eder ve ne söyler.»** dedi.

Hammâletelhatab: **«O'nun, burada olduğunu söylemişlerdi,»** diyerek bırakıp gitti.

Hazret-i Sıddîk: **«Yâ Resûlallah! Seni görmedi.»** dedi.

Cenâb-ı Peygamber: **«Evet, zîrâ bir Melek, Benimle O'nun arasında perde olmuştu.»** buyurdu.

46 [**Biz, onların kalblerine onu (Kur'ân'ı) anlamalarına mâni' perdeler gerer, ve kulaklarına (işitmemeleri için) ağırlık veririz. Ne zaman Kur'ân'da Rabbinin vahdâniyyetini zikretsen, nefretle yüz çevirir, dönüp giderler.**]

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ
إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰ إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ
إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٤٧﴾ انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ
فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا
عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾

47 [**Onların** (sana kulak verip) **Kur'ân'ı dinledikleri zaman, asıl neyi dinlediklerini, ve gizli gizli konuşurlarken o zâlimlerin: «Siz, ancak büyülenmiş bir insana uyuyorsunuz» dediklerini pek iyi biliriz.**]

48 [**Bak! Seni kimlere benzettiler** («hâşâ» mecnûn dediler, şâir dediler, kâhin dediler, sâhir dediler) **de dalâlete düştüler. Artık, onların doğru yolu bulmaya kudretleri yoktur.**]

49 [**Ve dediler ki: «Biz** (ölüp de çürüdükten sonra) **bir yığın kemik, kırıntı, ufalarak bir avuç toprak olduğumuz zaman mı yeniden yaratılıp, diriltileceğiz?»**]

قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ
فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ
رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ قُلْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾

50 [**De ki: «Biz** (farazâ) **taş olun, demir olun.»**]

51 [**«Yâhûd sizce** (gökler ve dağlar gibi) **büyük görünen bir mahlûk olun** (kendinizi onlar gibi büyük ve kuvvetli addedin. Yine Allah Teâlâ, sizi öldürür ve diriltir.)»]

[**Onlar** (akabinde): **«O hâlde, bizi kim ihyâ ve iâde edebilir?» diyeceklerdir. De ki: «Sizi ilk def'a yaratan Allah Teâlâ!.»**]

[Onlar, sonra sana başlarını sallıyarak (istihzâ ile): «Ne zaman olacak bu?» diyecekler. «Yakın olması memûldür» dersin.]

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾

وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ

الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾

52 [O gün; Allah Teâlâ, sizi (kabirlerinizden muhâsebe için Mahşer'e) da'vet edecek. Hamdederek O'na icâbet edeceksiniz. Ve (dünyâda veya kabirlerinizde) pek az müddetle kaldığınızı zannedeceksiniz.]

53 [(Yâ Muhammed! Benim mü'min kullarıma) söyle: (Müşriklere) sözün en güzelini söylesinler.»]

Müşrikler, Müslümanlara eziyet ediyorlardı. Bu hâl, Peygamber (S.A.V.)'e şikâyet edilince: «Onlara, güzel ve yumuşak cevâblar versinler.» diye emrolundu. Yânî, müşriklere: «Allah Teâlâ, size hidâyet versin!» diye cevâb verilecekti. Sonraları bu emir, «Kıtâl âyeti» ile neshedilmiştir.

[«Zîrâ Şeytan, aralarına fesâd sokar. Şeytan, gerçekten insanların apaçık düşmanıdır.»]

رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ

وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا

بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

54 [«Rabbiniz celle şânüh, sizi (her hâlinizi) çok iyi bilir. Dilerse, size (îmâna tevfîk ederek) rahmet buyurur. Dilerse (müşrikken öldürür) azâb eder.» Biz, seni onların üzerlerine vekîl göndermedik. (İmâna zorlayacak değilsin. Seni, ancak onlara bir beşîr ve nezîr olarak gönderdik.)]

55 [Rabbin celle şânüh, göklerde ve yerde ne varsa, hepsini (ve hâllerini) çok iyi bilir. (Nübüvvet ve velâyetine dilediğini se-

çer). **Celâlim hakkı için, Peygamberlerin ba'zısını, ba'zısına tafdîl ettik. Ve Dâvûd'a Zebûr'u verdik.**]

Bu tafdîl, mal, mülk ve tebaa çokluğu bakımından değil, fazâil-i nefsiyye ile cismânî ilgilerden teberrî iledir. Dâvûd Aleyhisselâm, bir hükümdardı. Fakat nâil olduğu şeref, hükümdarlığından değil, ancak kendisine vahyolunan Kitab sâyesinde olmuştur.

Zebûr, yüz elli sûre idi. Hiç bir hükmü ihtivâ etmemekte idi. Baştan başa tahmîd, temcîd ve senâdan ibâretti.

Bu âyet-i kerîme, Kureyş'in, Ebû Tâlib'in yetîmine Peygamberlik verilmesini uzak görmelerini red sadedinde nâzil olmuştur.

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ
كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ
يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ
وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾

56 [**De ki: «Allah Teâlâ'dan gayri ilâh zannettiklerinizi çağırın** (da size isâbet eden kıtlık ve açlığı gidersinler.) **Bilin ki, onlar, üzerinizden ne bir sıkıntıyı gidermeye, ne de onu başka bir yere çevirmeye kaadir değildirler.**]

57 [**Onların taptıkları da, Rablerine hangisi daha yakın olacak diye, vesîle ararlar. Allah Teâlâ'nın rahmetini umar ve azâbından korkarlar. Zîrâ Rabbinin azâbı korkunçtur** (sakınılmaya değer.)]

Ba'zı müfessirlere göre; vesîleden murâd: Yüksek bir derece olup, ona nâil olmak için Allah'a niyâz ederler. Yâhûd vesîle, insan, Allah'a yaklaştıran her şeydir. Ma'nâ şudur: Allah'ın sâir kulları gibi bu vesîle ittihâz ettikleriniz de, O'nun rahmetini diler, azâbından korkarlarken, siz onları nasıl ilâh tanırsınız!

İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un beyânına göre; bu âyet, Arablardan bir tâife hakkında inmiştir. Bunlar, Cinlerden bir kavme ibâdet ederlermiş. Cinler, Müslüman olmuşlar. Fakat onlar, bunu bilmedikleri için Cinlere ibâdete devâm etmişler. İşte, onların bu hâlini ayıblamak için bu âyet nâzil olmuştur. Yânî, aklı başında olan

herkese, Peygamber veyâ Melek bile olsa, Allah'ın azâbından korunmak gerekir.

وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا
عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

58 [**Hiç bir kasaba yoktur ki; Biz, onu Kıyâmet Gününden evvel, helâk edecek veyâ şiddetli bir azâbla ta'zîb eyliyecek olmayalım. Bu, Kitabta** (Levh-i Mahfûz'da) **yazılıdır.**]

وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ۚ
وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا ۚ وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ
إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

59 [**Kureyş'in istediği âyetleri göndermekten, Bizi alıkoyan sebeb, ancak, evvelki ümmetlerin onları tekzîb eylemiş bulunmalarıdır.**]

Zîrâ gönderilse, onlar gibi, tekzîb edecekler, îmân etmiyecekler, o zaman da Sünnet-i İlâhiyeye göre, azâb ve helâke müstehak olacaklardı. Halbuki, içlerinde îmân edecek nice kimseler vardı.

[**İşte Semûd kavmine** (istedikleri gibi) **gözleri göre göre, o dişi deveyi verdik.** (Öldürdüler) **de bu yüzden nefislerine zulmettiler. Biz, o âyetleri ancak** (Âhiret azâbından) **korkutmak için göndeririz.**]

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ ۗ وَمَا جَعَلْنَا
الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ
فِي الْقُرْآنِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ ۖ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾

60 [**Hani Biz, sana: «Rabbin celle şânüh, insanları (ilim ve kudretiyle) ihâtâ etmiştir» diye vahyetmiştik.**]

Yâhûd: **«Rabbin, Kureyş'i azâbla ihâtâ edecektir, artık hiç bir kimseden korkma.»** demiştik.

[**Sana gösterdiğimiz o rü'yâyı ve Kur'ân'da lâ'net edilmiş olan ağacı, Biz, sırf insanları sınamak için yaptık. Biz, onları korkutuyoruz. Fakat bu, onlara büyük bir taşkınlıktan başka bir şey artırmıyor.**]

Rü'yâya ba'zı müfessirler: Aleyhissalâtü vesselâmın Hudeybiye senesi gördükleri rü'yâdır, bir kısım müfessirler de Bedir'de Kureyş ileri gelenlerinden her birinin katlolunacakları yeri gösteren Bedir rü'yâsıdır, demişlerdir. Fakat ekser müfessirlerin beyânı veçhile; sahîhi, rü'ya, rü'yet ma'nâsına geldiğine göre; Sûre-i celîlenin ilk İsrâ âyetindeki: ... لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَٰتِنَا ... rü'yetine işâret kılındığıdır.

Lâ'net edilmiş olan ağaç da: Sâffât, Dühân, Vâkıâ sûrelerinde beyân buyurulan, **Zakkum** Ağacı'dır. Cehennem'in dibinde biteceği bildirilen, oraya hâs bir ağaçtır. Rivâyet olunur ki; bu âyetler nâzil olduğu zaman Ebû Cehil: **«Muhammed, sizi bir ateşle korkutuyor, sonra da ne taaccüb edilecek şey ki, o cayır cayır yanan ateşte yeşil bir ağaç bitiriyor»** demiştir. Fakat Ebû Cehil ve O'na peyrev olanlar, kudret-i ilâhiyye ile, meselâ deve kuşunun kor ve kızgın demir yuttuğu hâlde midesini yakmadığını düşünmemişlerdir. Bu ilâhî kudret, ateşte yanmıyan bir ağaç halk etmeye de elbette ki kaadirdir. Bunu inkâr ve istihfaf etmekle pek fenâ aldanmışlardır.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ قَالَ ءَأَسْجُدُ
لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ
أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾

61 [**Hani Biz, Meleklere: «Âdem'e secde edin» diye emretmiştik de İblîsden gayrisi secde etmiş, İblîs: «Senin çamurdan halk ettiğine, ben secde eder miyim?» demişti.**]

62 [**(Yine) İblîs: «(Yâ Rab!) Bana haber ver, demişti, niçin onu bana üstün kıldın? Şâyed beni, Kıyâmet Gününe değin gecik-**

tirirsen, yemîn ederim ki, onun zürriyetini, pek azı müstesnâ, azdırıp helâk edeceğim.»]

قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمْ جَزَاءً مَوْفُورًا ﴿٦٣﴾
وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ
وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعِدْهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ
الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾

63 [**Allah Teâlâ buyurdu: «Git, istediğini yap! Onlardan kim sana tâbi' olursa, hepinizin cezâsı Cehennem'dir, ki, bu mükemmel bir cezâdır.»]**

64 [**«Onlardan gücünün yettiklerini sesinle tahrîk** (ve fesâda da'vet) **et. Onlara karşı süvâri, piyâde bütün kuvvetlerini** (vesvese vermek ve azdırmak için) **toplıyarak yürü. Mallarına, evlâdlarına ortak ol. Onlara** (türlü türlü bâtıl) **va'dlerde bulun.» Şeytan, onlara bir aldatmadan başka ne va'deder?** (Şeytan'ın va'di ancak, yanlışı, doğru göstermektir.)]

İbn-i Abbâs (R.A.): **«Her kim insanları günâha da'vet ederse, o İblîs'in askeridir.»** demiştir.

Rivâyete göre; **İblîs'in, insanların mallarına ortak olması, harâmdan kazanılan veyâ harâma harcanan şeylerdedir.** Buna misâl: Müşriklerin ilâhları için kesdikleri kurbanlarla Müslümanların kasden Besmele'yi terk ederek kesdikleri hayvanlardır. Çocuklarına ortak olması, zinâ ettirmesi, cimâ' ederken Besmele çektirmemesi veyâ çocukları diri diriye mezara gömdürmesi sûreti iledir.

Hadîslerde beyân edildiğine göre: İblîs, Cennet'ten çıkarılınca, şöyle demiş: **«Yâ Rabbî! Beni, Âdem sebebi ile Cennet'ten çıkardın. Öyle ise, beni, O'nun ve zürriyyetinin üzerine musallat kıl!»** Kendisine, bu isteği verilmiş. Fakat o, fazlasını istemiş. Bunun üzerine, O'na: **«Elinden geldiği kadar insanları fesâda da'vet et! Bütün suvâri ve piyâdelerinle onlara seslen, nara at! Mallarında ve evlâdlarmda onlara ortak ol!»** denilmiş.

Âdem Aleyhisselâm: **«Yâ Rabbî! Benim ve zürriyetim üzerine İblîs'i musallat kıldın. Ben ona, ancak Senin yardımınla mukâvemet edebilirim.»** demiş. O zaman, kendisine şöyle buyurulmuştu:

«Senden ve zürriyetinden meydana gelen her çocuğa koruyucu bir Melek tevkîl ederim. Sizin iyiliklerinizi on misli, kötülüklerinizi bir misli yazarım. Rûhlarınız bedenlerinizde oldukça tevbelerinizi kabûl ederim.»

Yine, haberde vârid olmuştur ki, İblîs:

«Yâ Rabbî! İnsanlara, Peygamberler gönderdin. Kitablar indirdin; yiyecek, içecek ve mesken verdin. Avlanmak için ağlar, da'vet için ezân verdin. Bunların karşılığında bana ne ta'yîn ettin?» demiş. Kendisine şu cevâb verilmiş:

«Senin Peygamberlerin, kâhinler, kitabların şiirler, yiyeceğin Besmelesiz başlanan yemekler, içeceğin sarhoşluk veren içkiler, meskenin hamamlar, meclisin çarşılar, tuzakların kadınlar, ezânın çalgılardır.»

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ ۚ وَكَفَىٰ
بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ رَّبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ
فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾

65 [«Benim, gerçek kullarıma senin hiç bir tasallutun yoktur. Onlara vekîl olarak Rabbin yeter. (Rabbin celle şânüh, onların koruyucu ve gözeticisidir).»]

66 [Rabbiniz celle şânüh, fazlından nasîb arayasmız diye, sizin için denizde gemileri yürütür. Gerçekten Allah Teâlâ, size pek Rahîm'dir.]

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا
نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ الْإِنسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

67 [Denizde size bir zarar dokunduğu (boğulma korkusu eriştiği) zaman, O'ndan başka bütün taptıklarınız kaybolur, gider. (Onları unutur, ancak, vâhid-i mutlak olan Allah Teâlâ'dan necât istersiniz). Fakat, vaktâ ki; O, sizi kurtarır, karaya çıktığınızda yine (tevhîdden) yüz çevirirsiniz. İnsan, nankördür.]

أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا
ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً
أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ
لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾

68 [Acaba (denizden, karaya çıkmakla), Allah Teâlâ'nın karanın bir yerini sizinle birlikte yere geçirmiyeceğinden, yâhûd üzerinize taşlı bir kasırga göndermiyeceğinden emîn mi oldunuz? (Emîn olmayın, böyle bir şey olursa) sonra hiç bir koruyucu bulamazsınız.]

69 [Yoksa Allah Teâlâ'nın, tekrar sizi denize iâde edip de şiddetli bir fırtına göndererek, nankörlüğünüze karşı, sizi boğmayacağından emînliğe mi girdiniz? Sonra sizi kurtaracak bir yardımcı ve hâmî bulamazsınız.]

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ
فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ
خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُو كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ فَمَنْ أُوتِيَ
كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَٰئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾

70 [Yemîn ederim ki, Biz Âdemoğullarını tekrîm ettik. Ve onlara karada ve denizde taşıtlar verdik. Kendilerini iyi ve güzel ni'metlerle rızıklandırdık. Yarattıklarımızdan çoğuna onları tafdîl ettik.]

Âdem oğullarının mükerremiyeti, güzel bir sûrete, olgun bir mi'zâca, mu'tedîl bir kaamete mâlikiyetleri, akıl ile, nutuk ile, okuyup-yazma ile temâyüz etmeleri, geçim vâsıtalarını kullanabilmeleri ve san'at kaabiliyetleri gibi vasıfları bakımındandır.

Bu âyet-i kerîme, insanın bütün mahlûklar üzerine değil, bir çokları üzerine üstün yaratıldığına delîldir. Ulemâdan ba'zıları; insanın, Meleklerden başka bütün mahlûklardan üstün yaratıldığını söylemişlerdir.

Kelbî diyor ki:

«İnsan, Meleklerden bir tâife müstesnâ olmak üzere bütün mahlûkattan üstün yaratılmıştır. Bu tâife: Cebrâil, Mîkâîl, İsrâfîl ve Azrâîl ile benzerleridir.»

Meleklerin, insandan üstün olup olmaması ihtilâflıdır.

71 [**Zikret o günü, ki o gün, her ümmeti imâmları (Rehberleri, Peygamberleri, Nebîleri veyâ Kitabları, yâhûd amelleri) ile çağıracağız. Kimin Kitab'ı sağ eline verilirse, onlar Kitablarını (sevinçle) okuyacaklardır. Ve (ecirlerinden) zerre kadar haksızlığa uğramıyacaklardır.**]

وَمَنْ كَانَ فِي هَٰذِهِ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذًا لَاتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾

72 [**Kim bu dünyâda kör olursa, o, Âhiret'te de kördür. Ve yolca daha şaşkındır.**]

73 [**Onlar, Sana vahyettiğimiz Kur'ân'dan başkasını Bize iftirâ edesin diye, az kalsın, Seni o vahiyden döndüreceklerdi. İsteklerine uysaydın, Seni candan dost edineceklerdi.**]

Bu âyet-i celîle, Sakîf oğulları hakkında nâzil olmuştur.

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«Sakîf oğulları, Peygamber (S.A.V.)'e gelerek şöyle dediler: Eğer üç şeyde bizim dediğimizi yaparsan, sana tâbi' oluruz. Bunlardan birincisi: Namazda rükû' etmeyeceğiz. İkincisi: Putlarımızı kendi ellerimizle kırmayacağız. Üçüncüsü: Bir sene Lât adındaki puttan istifâde edeceğiz; ama ona tapmayacağız!» Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurdular:

«Rükû' ve sücûdu olmayan dinde hayır yoktur. Putları, elinizle kırıp kırmamakta muhayyersiniz. Lât'tan istifâdenize müsaade etmem!» Bunun üzerine dediler ki:

«Senden şunu isteriz; bize Arablardan hiç bir kimseye revâ görmediğin bir haslet vereceksin ki, biz bununla Arabların arasında imtiyazlı olalım! Eğer, hoşlanmayacaklarından çekinirsen, bana Allah böyle emrediyor, de!»

Peygamber (S.A.V.), sükût edip, cevâb vermedi. Sakîf oğulları; O'nun susması, kabûl ettiğine delîldir tamâma düşünce, şu âyet nâzil oldu.»

وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾
إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ
عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

74 [**Şâyed seni, hakta tesbît etmemiş olsaydık, yemîn ederim ki, Sen onlara biraz meyledecektin.**]

75 [**Meylettiğin takdîrde Sana muhakkak, hayâtın da, ölümün de iki kat azâbını tattıracaktık. Sonra Bize karşı hiç bir yardımcı bulamıyacaktın.**]

وَإِن كَادُوا۟ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ
مِنْهَا وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدْ
أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾

76 [**Yakında muhakkak ki, Seni, yurdundan çıkarmak için iz'ac edecekler. Bu takdîrde, kendileri de, Senden sonra, yerlerinde pek az kalabilirler.**]

Bu âyet-i kerîme ba'zılarına göre Mekke müşrikleri hakkında; bir kavle göre ise, Yahûdîler hakkında inmiştir.

Yahûdîler, Peygamberimiz (S.A.V.)'in Medîne'de oturmasını çekemeyerek O'na:

«Peygamberlerin yeri Şam'dır. Eğer Peygamber isen sen de, o Peygamberlere katıl, ki sana îmân edelim. Ama senin, Medîne'den çıkmana mâni' olan şey, Romalılardan korkmandır.» demişler.

Bu söz, Peygamber (S.A.V.)'e te'sîr etmiş ve Medîne'den çıkarak bir konak yol gitmiş. O zaman, bu âyet inmiş; ve Resûlüllah (S.A.V.), Medîne'ye dönmüş. Az zaman sonra, Yahûdîlerden Benî Kurayzâ kabîlesi öldürülmüş; Benî Nadr da sürgün edilmiş.

77 [**Bu, Senden önce gönderdiğimiz Peygamberlere sünnetimiz idi. Sen, Bizim sünnetimizde hiç bir değişiklik bulmazsın.**]

أَقِمِ الصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْءَانَ الْفَجْرِ ۖ إِنَّ
قُرْءَانَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ ۖ
عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِي
مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَل لِّي مِن لَّدُنكَ
سُلْطَانًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾

78 [**Güneş'in zevâlinden gecenin karanlığına kadar namâzı dosdoğru kıl. Sabah Namazını da edâ et! Zîrâ Sabah Namazı, meşhûddur.**]

Ona, Gece Melekleri de, Gündüz Melekleri de hazır ve şâhid olur.

Âyet-i kerîme, namaz vakitlerini câmidir. **(Dülûkişşems)**'ten murâd; Öğle, İkindi Namazları, ve **(Gasakılleyl)**'den murâd; Akşam ve Yatsı namazlarıdır. **(Kur'ânelfecr)** den murâd da, Sabah Namazıdır.

79 [**Gecenin bir kısmında da uyanıp, Gece Namazı kıl. Bu, sana mahsûs fazla bir ibâdet (bir fazîlet) tir. Ümîd edebilirsin, Rabbin celle şânüh, Seni bir Makaam-ı Mahmûd'a gönderecektir.**]

Makaam-ı Mahmûd; Kıyâmet Günü, Risâletpenâh sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimizin, şefaat makaamıdır ki, evvelîn ve âhırîn orada kendilerini senâ eyliyeceklerdir.

Rivâyete göre: İslâm'ın ilk zamanlarında Gece Namazı herkese farz imiş. Sonra beş vakit namazla ümmetden vücûbu nesh edilerek, müstehab olmak üzere kalmış. Fakat Peygamber (S.A.V.) hakkında vücûbu bâkî kalmış. Hz. Âişe (R. Anhâ)'den rivâyet olunan bir hadîsde, Peygamber (S.A.V.):

«Üç şey vardır ki, size sünnet, Bana farzdır. Bunlar; Vitir Namazı, misvâk ve Gece Namazı'dır.» buyurmuştur.

80 [De ki: «Yâ Rab! Beni, (gireceğim yere) sıdk ile girdir ve sıdk ile çıkar. Ve tarafından bana hakkiyle yardım edici bir hüccet (bir kuvvet) ver».]

Hicret-i seniyyeye işârettir. Resûl-ü Ekrem'in gireceği yer, Medine ve çıkacağı yer Mekke idi.

وَقُلْ جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ
كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ
وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنسَانِ
أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَئُوسًا ﴿٨٣﴾

81 [De ki: «Hak (olan İslâm) geldi. Bâtıl (olan şirk) yok oldu. Gerçekten bâtıl, dâimâ yok olur.»]

Mekke fethedildiği zaman Beyt-i Şerîf'de üç yüz altmış put vardı. Risâletpenâh sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, ellerindeki asâ ile bunları iterek, birer birer yüz üstü yıkmışlar ve bu âyet-i kerîmeyi kırâat buyurmuşlardı. Yalnız Huzâa'ya âid olan bakırdan bir put, Kâ'be'nin üzerinde idi. Onu da Hazret-i Ali (R.A.)'ye emir buyurarak aşağı attırmışlar ve kırdırmışlardı.

82 [Biz, Kur'ân'dan öyle âyetler indiriyoruz ki, mü'minler için bir şifâ ve rahmettir. Zâlimlerin ise (küfür ve tekzîbleri sebebiyle) ancak hasarını artırır.]

Kur'ân-ı Kerîm, mü'minlerin dînlerini ve nefislerini ıslâh husûsunda şifâlı bir ilâç gibidir. Onunla, bütün ihtilâflı şeyler ve müşkiller hâllolunur; cehâletten kurtulunur. Yâhûd onunla, bütün bedenî hastalıklar şifâ bulur. Peygamber (S.A.V.):

«Her kim Kur'ân'la şifâ bulacağına inanmazsa, Allah ona şifâ vermesin.» buyurmuştur.

Aynı zamanda Kur'ân-ı Kerîm, mü'minlere rahmetdir. Onunla îmânları artar.

83 [Ne zaman insana Biz (sıhhat, bolluk, emniyet) in'âm et-

sek, (Allah Teâlâ'yı zikirden, O'na tazarrû ve ilticâdan) yüz çevirir, uzaklaşır. (Fakîrlik ve hastalık gibi) bir şer dokununca da nevmîd olur.]

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ ۖ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾
وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ
إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ
إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾

84 [De ki: «Herkes, (hidâyet ve dalâlette) kendi hâline, mi'zâç ve seciyesine göre amel eder. O hâlde, kimin en doğru yolda bulunduğunu, Rabbin celle şânüh, daha iyi bilir.»]

85 [(Yâ Muhammed!) Sana rûhu sorarlar. De ki: «Rûh, Rabbim celle şânühu'nun emrindedir. Ve size, ilimden ancak pek az şey verilmiştir.»]

Rivâyet olunur ki, Kureyş: «Muhammed, aramızda doğruluğu ile şöhret bulmuş bir kimsedir. Bugüne kadar kat'iyen yalan söylememiştir. Böyle iken, şimdi nübüvvet da'vâsında. Medîne'deki Yahûdî âlimlerine adam gönderelim. Muhammed hakkında fikirlerini sorsunlar. Onlar Ehl-i Kitabtır. Peygamberlik alâmetlerini bilirler. Ne derlerse, ona göre hareket edelim.» demişlerdi. Ve Nadr bin Hâris ile Ukbe bin Ebû Muayt'ı Medîne'ye yollamışlardı.

Yahûdî âlimleri: «Ona Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn vak'alarını ve bir de rûhu sorun. Şâyed hepsine cevâb verir veyâ hiç birine cevâb vermezse biliniz, ki Peygamber değildir. Kimine cevâb verir, kimine cevâb vermezse, şübhesiz Peygamberdir.» demişlerdi.

Bunun üzerine Kureyş murahhasları Mekke'ye dönerek, tavsiye edilen suâlleri Efendimize sormuşlardı. Birincisi hakkında, أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ ٱلْكَهْفِ وَٱلرَّقِيمِ ... (Kehf sûresi; âyet: 9) ve Zülkarneyn vak'ası hakkında da: وَيَسْـَٔلُونَكَ عَن ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ ... (Kehf sûresi; âyet: 83) âyetleri nâzil olmuştur. Efendimiz, ilk iki suâle uzun cevâblar verdikleri

hâlde, üçüncü suâle çok kısa ve kapalı bir cevâb vermişlerdir. وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ âyet-i celîlesi, bu münâsebetle inzâl buyurulmuştur.

Bu sûretle Yahûdî âlimlerinin sözü tahakkuk etmiş, Nadr ve Ukbe, sorduklarına pişmân olarak ayrılıp, gitmişlerdi.

86 [**Celâlim hakkı için, şâyed dilesek sana vahyettiğimiz Kur'ân'ı** (Mushaflardan ve sînelerden siler) **yok ederdik. Sonra; sen, Bize karşı** (onu geri getirmek için) **hiçbir vekîl bulamazdın.**]

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل
لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾

87 [**Ancak, Rabbin celle şânühu'nun bir rahmetidir.** (Ki Kur'ân'ı ibkâ etmiştir). **Gerçekten O'nun, senin üzerindeki fazlı pek büyüktür.**]

88 [**De ki: «Yemîn ederim. Bu Kur'ân'ın benzerini meydana getirmek için İns ve Cinn bir araya gelseler, birbirlerine destek olsalar da yine benzerini getiremezler.»**]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۖ فَأَبَىٰ
أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ
تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنبُوعًا ﴿٩٠﴾

89 [**Celâlim hakkı için, bu Kur'ân'da Biz, insanlar için, her ma'nâyı** (her nev'i, teşvîk, tahvîf, ihbâr, va'd, vaîd ve sâireyi) **türlü türlü beyân ve tekrâr ettik. Çoğu insanlar ise, hakkı inkârda ısrâr ettiler.**]

90 [**Ve dediler ki: «Kaabil değil. Biz, Seni tasdîk etmeyiz! Meğer ki, yerden bize bir pınar akıtasın.»**]

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ
وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ
كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾

91 [«Yâhûd senin bir hurma ve üzüm bahçen olsun da, ortasından şırıl şırıl nehirler akıtasın.»]

92 [«Yâhûd zannettiğin gibi, üzerimize semâyı parça parça düşüresin, veyâ Allah Teâlâ'yı ve Melekleri (da'vânın doğruluğuna) şâhid olarak karşımıza getiresin.»]

أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَاءِ ۖ وَلَن نُّؤْمِنَ
لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ
كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا
إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَن قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾

93 [«Yâhûd, senin altından bir evin olsun veyâ semâya çıkasın.» «Bununla berâber, bize okuyacağımız bir Kitab indirmedikçe, senin semâya çıktığını da aslâ tasdîk etmeyiz.»]

[De ki: «Sübhânallah! Ben, Allah'ın resûlü olan bir insandan başka bir şey değilim.»]

94 [İnsanlara mahz-ı hidâyet olan Kur'ân geldikten sonra, onları îmândan meneden sebeb, ancak: «Allah, bir insanı mı Peygamber gönderdi?» demelerinden başka bir şey değildi.]

قُل لَّوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا
عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا
بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

95 [De ki: «Şâyed yeryüzünde (insanlar gibi) yürüyen, yerleşen Melekler olsaydı, onlara semâdan Melek gibi Peygamber gönderirdik.»]

96 [De ki: «Benimle, sizin aranızda Allah Teâlâ'nın şahâdeti kâfidir. Zîrâ O, kullarının dış ve iç hâllerine Habîr ve Basîr'dir. O'na göre, cezâlarını verir.]

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ
مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا
وَصُمًّا مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾

97 [Allah Teâlâ, her kime hidâyet ederse, o doğru yolu bulmuştur. Kimi de dalâlette bırakırsa, artık onlar için, Allah Teâlâ'dan gayri yardımcı bulamazsın.]

[Kıyâmet Günü Biz; onları, kör, dilsiz ve sağır olarak yüzükoyun haşredeceğiz. Onların mekânları Cehennem'dir, ki ateşi yavaşladıkça, alevini artırırız.]

ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا
وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ
الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ
لَهُمْ أَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾

98 [Bu (azâb) onların cezâlarıdır. Şu sebeble ki: Âyetlerimizi inkâr etmişlerdi. «Acaba biz (öldükten) bir yığın kemik, kırıntı, bir avuç toprak olduktan sonra mı yeniden yaratılarak diriltileceğiz?» demişlerdi.]

99 [Onlar, gökleri ve yeri yaratan Allah Teâlâ'nın, kendilerinin mislini yaratmaya kaadir olduğunu bilmiyorlar mı? Onlar (ın azâbı) için Allah Teâlâ, muayyen bir müddet ta'yîn etmiştir ki,

buna hiç şübhe yoktur. Böyle iken zâlimler, Hakk'ı inkârdan başka bir şeyde bulunmadılar.]

قُلْ لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ
الْإِنفَاقِ ۚ وَكَانَ الْإِنسَانُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ
تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَاسْأَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ
فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا مُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾

100 [**De ki: «Şâyed Rabbim celle şânühu'nun rahmet hazînelerine mâlik olsaydınız, onu infâkla tükenir korkusiyle imsâk eder (infâk etmez) diniz. İnsan, (tab'an) çok cimridir.]**

101 [**Celâlim hakkı için, biz Mûsâ'ya apaçık dokuz âyet verdik. İsrâîloğullarına sor. Mûsâ, onlara geldiği zaman, Fir'avn, O'na: «Yâ Mûsâ! Ben, seni aklına hâlel gelmiş, büyülenmiş sanıyorum» demişti.]**

İbn-i Abbâs (R.A.)'ın rivâyetine göre; bu âyetler şunlardı: Asâ, yed-i beyzâ, çekirge, kehle, kurbağa, kan, taştan su akıtmak, denizi yarmak ve Tûr'u İsrâîl oğullarının üzerine ref'etmek.

Safvan (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre de; bu dokuz âyet şu ilâhi emirlerdir: Bir gün, bir Yahûdî, Aleyhissalâtü vesselâm'dan dokuz âyetin neler olduğunu sormuş, Efendimiz:

«Allah Teâlâ'ya şirk koşmayın, nâhak yere adam öldürmeyin, zinâ etmeyin, fâiz yemeyin, sihir yapmayın, hüküm sâhibine karşı gammazlıkta bulunmayın, isrâfa sapmayın, dürüst kadmları lekelemeyin, muhârebe meydanından kaçmayın! Bunlar, umûmî hükümlerdir. Siz, Yahûdîsiniz. Bir de husûsî hükümler var; Cumartesi günü emrolunduğunuz haddi aşmayın.» buyurmuşlardır.

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنزَلَ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَ
رْضِ بَصَائِرَ ۚ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ
أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ الْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾

102 [**Mûsâ: «Yemîn ederim ki, bu âyetleri, ancak, göklerin ve yerin Rabbi celle şânühu'nun, her biri basîretle görülecek birer ibret olmak üzere, inzâl ettiğini biliyorsun. Ben de senin yâ Fir'avn! mağlûb ve makhûr olacağını yakînen biliyorum.» demişti.**]

103 [**Fir'avn, Mûsâ ve kavmini Mısır'dan çıkarmak istedi. Biz de, O'nu ve O'nunla berâber olanları tamâmen garkettik.**]

وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ
ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾ وَبِٱلْحَقِّ أَنزَلْنَٰهُ وَبِٱلْحَقِّ نَزَلَ ۗ
وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾ وَقُرْءَانًا فَرَقْنَٰهُ
لِتَقْرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَٰهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾

104 [**(Fir'avn'un garkından) sonra İsrâîloğullarına dedik ki: «O yerde siz oturun. Âhiret va'di gelince, onları ve sizi muhtelit olarak bir araya getireceğiz.** (Aranızda hükmümüzü verecek, sâid ve şakînizi ayırdedeceğiz)».]

105 [**Biz, Kur'ân'ı hak ile inzâl ettik. Kur'ân da hak ile nâzil oldu. Ve seni de ancak sevâbımızın müjdecisi ve azâbımızın habercisi olarak gönderdik.**]

106 [**Biz Kur'ân'ı nâsa âheste âheste okuman için, kısım kısım** (sûre sûre, âyet âyet) **ayırdık. Ve onu tedrîcen indirdik.**]

قُلْ ءَامِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهِۦٓ إِذَا يُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ
إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾

107 [**(Yâ Muhammed! Onlara) de ki: «Kur'ân'a ister îmân edin, ister etmeyin.** (Îmânınız onun kemâlini artırmaz, îmân etmemeniz de kemâline halel getirmez. Kur'ân'ın nüzûlünden önce) **kendilerine ilim verilmiş olanlara** (Semâvî Kitabları okuyup, vah-

yin hakikatini, Peygamberliğin emârelerini öğrenmiş, hak ile bâtılı ayırdedecek bir kudrete mâlik bulunmuş, yâhûd senin ve sana nâzil olan şeyin sıfatlarını o Kitablarda görüp anlamış olanlara) **ne zaman Kur'ân tilâvet olunsa, (tâzîmen) yüzüstü kapanır, secde ederler.»**]

Bu âyet-i celîle, secde âyetlerindendir.

108 [**Ve «Rabbimiz celle şânuh, va'dinde hulfetmekten münezzehtir. Rabbimiz celle şânuhun va'di elbette olur. Onda hulfolmaz.» derler.**]

وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ
ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ
بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾

109 [**Ve ağlayarak yüzüstü kapanırlar** (secde ederler). **Kur'ân'ı işitmek onların huşûunu artırır.**]

110 [**De ki: «Rabbiniz celle şânuhu'ya gerek Allah, gerek Rahmân diye ad verin, duâ edin; Allah Teâlâ'ya hangi isimle duâ ederseniz, edin, en güzel isimler O'nundur.»**]

Bu âyet-i celîlenin inmesine sebeb; Ehl-i Kitâb'dır. Resûlüllah (S.A.V.)'e:

«Sen, Rahmân adını az zikrediyorsun. Halbuki Tevrât'da çok zikredilmiştir.» demişler.

Ba'zılarına göre; sebeb müşriklerdir. Peygamber (S.A.V.)'i: **«Yâ Rahmân»** derken işitmişler ve:

«Sen, bizi ilâhlarımıza ibâdetten men' ediyorsun; halbuki kendin iki ilâha sesleniyorsun.» demişlerdi.

[Namazında, sesini pek yükseltme, pek de kısma. İkisi arası bir yol tut!]

Hz. Ebû Bekir (R.A) gizli okur. **«Rabbime münâcât ediyorum. O, benim hâcetimi bilir.»** dermiş.

Hz. Ömer (R.A.) ise; âşikâre okur: **«Ben, bununla Şeytan'ı yanımdan kovarım ve uyuyanları uyandırırım.»** dermiş. Bunun üze-

rine, bu âyet-i kerîme inmiş. Ve Peygamber (S.A.V.); Hz. Ebû Bekir (R.A.)'e, sesini biraz yükseltmesini, Hz. Ömer (R.A.)'e de biraz kısmasını emir buyurmuş.

Ba'zılarına göre ma'nâ: «**Ne bütün namazlarda âşikâre oku, ne de hepsinde gizli oku. İkisinin arasında bir yol tut! Ve gündüz namazlarında gizli, gece namazlarında âşikâre oku.**» demektir.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

111 [**Ve de ki: «Hiç evlâd edinmeyen, mülkünde şerîki olmayan, kendisini zül ve acizden kurtarmak için bir yardımcıya da ihtiyâcı bulunmayan Allah Teâlâ'ya hamdolsun.» O'nu büyük bil ve büyüklükle yâdet!**]

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz:

«**Kıyâmet Günü, Cennet'e ilk çağırılanlar, bollukta ve darlıkta Allah Teâlâ'ya hamdedenlerdir.**» buyurmuşlardır.

Bir hadîs-i şerîfde:

«**Şükrün başı hamddir. Allah Teâlâ'ya hamdetmeyen kul, O'na şükretmiş olmaz.**» buyurmuşlardır.

Başka bir hadîs-i şerîfde de:

«**Duânın efdali, el-hamdulillâh; zikrin efdali ise; Lâ ilâhe illâllah'dır.**» buyurulmuştur.

Rivâyet olunur ki; Resûl-ü Ekrem sallallâhü aleyhi vesellem Efendimiz, Abdülmuttalib evlâdları, söz söylemeye başladıkları zaman onlara evvelâ **(ve kulilhamdülillâh)** âyet-i celîlesini ta'lîm buyururlardı. Âyet-i celîleye **(Âyet'ül-izz)** adını vermişlerdi.

18 — KEHF SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 110 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجَا ﴿١﴾

1 [**O, Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki, kuluna** (Muhammed sallallahü teâlâ aleyhi ve selleme) **Kur'ân-ı Kerîm'i inzâl buyurdu. Ve hem kendisinde hiçbir eğrilik** (ne lâfzında bozukluk, ne ma'nâsında bir tezâd) **yapmaksızın.**]

قَيِّمًا لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِّن لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾ مَّاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا ﴿٣﴾

2-3 [**Dosdoğru** (ifrâd ve tefrîdden âzâde, mûtedîl, yâhûd mesâlih-i ibâdı takvîm ve tanzîm eder olduğu hâlde inzâl etti.)]

[Tâ ki onunla (kâfirleri) **tarafından pek şiddetli bir azâb ile korkutsun. Ve tâ ki, sâlih ameller işleyen mü'minlere içinde ebediyyen kalacakları, cidden güzel bir ecri** (Cennet'i) **müjdelesin.]**

وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ﴿٤﴾

4 **[Ve tâ ki, «Allah Teâlâ evlâd edindi» diyen** (kâfir) **leri inzâr eylesin.]**

مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ ۚ
كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ ۚ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾

5 [(Allah, oğul edindi diyenlerin) **ne kendilerinin ve ne babalarının buna dâir bir bilgisi yoktur. Ağızlarından çıkan o söz, ne büyük sözdür. Onlar, yalandan başka bir şey söylemezler.**]

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَٰذَا الْحَدِيثِ
أَسَفًا ﴿٦﴾ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ
أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾

6 [**Yoksa, onların bu söze** (Kur'ân-ı Kerîm'e) **îmân etmeyip, yanından gittiklerine üzülerek kendini helâk mi edeceksin?**]

7 [**Biz, yeryüzündeki her şeyi ona** (yere ve yer yüzündekilere) **zînet kıldık, ki insanları, hangisi sâlih amelde bulunacak diye, deneyelim.**]

وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ أَمْ حَسِبْتَ
أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾

8 [**Bununla berâber, yeryüzündeki zîneti Biz, yerle berâber eder, kupkuru bir toprak yaparız.**]

9 [**Yoksa** (Yâ Muhammed!) **Ashâb-ı Kehf ve Rakîm'i, sen, âyetlerimiz içinde acîb bir âyet mi sandın?**]

Gökleri ve yeri halk ettiğimize ve kudretimize nisbetle daha acîb, daha garîb değildir.

Kehf: Büyük mağara demektir. **Rakîm ise;** muhtelif ma'nâlara gelir. Mağaranın bulunduğu vâdî, dağ, yâhûd isimleri yazılıp mağaranın kapısına konulan kitâbe, veyâ Ashâb-ı Kehf'in köyü veyâ köpeklerinin ismidir. Veyâhûd Ashâb-ı Kehf'den gayri üç kişidir, ki üzerlerine mağara kapanmıştır.

Bu üç kişi, bir gün yağmura tutulmuşlar ve bir mağaraya sığınmışlar. Bu sırada dağdan büyük bir kaya koparak mağaranın kapısını kapatmış.

İçlerinden biri: «**Geliniz,**» demiş. «**Her birimiz hayatında yaptıklarının en güzelini anlatsın. Olur ki Allah Teâlâ, bu yüzden bizi, bu felâketten kurtarır.**»

Birincisi şöyle anlatmış: «Bir gün, bir iş için birkaç işçi tutmuştum. İşçilerden biri öğleyin iş başı yapmış, fakat yarım günde, diğerlerinin bir günde yaptıkları kadar iş çıkarmıştı. Bu sebeble ona da tam yevmiye vermiştim. Bir tânesi bunu haksızlık telâkkî etti. Sinirlendi. Ücretini bile almaksızın bırakıp gitti. Ben de kalan bu parayla bir buzağı satın aldım. Bunu büyüttüm. Yavruladı. Yavrularının da yavruları oldu.

«Aradan çok zaman geçti. Bir gün bilmediğim bir ihtiyar beni görmeye geldi. Kendisini tanıttı:

— Sende, benim hakkım var, bunu almaya geldim, dedi.

— Çok güzel, dedim ve onun parasiyle aldığım buzağıdan üreyen bütün sığırları O'na verdim.»

Sonra şöyle duâ etmiş: «**İlâhi! Ben, bunu sırf rızânı kazanmak için yaptım. Eğer rızânı tahsîl edebilmişsem, beni bu felâketten kurtar.**» demiş.

Kaya, mağaranın kapısından birazcık kaymış.

İkincisi de şu vak'ayı anlatmış: «Genç ve zengin bir adamdım. Memlekette müthiş bir kıtlık ve yoksulluk hüküm sürüyordu. Bir gün tanıdığım güzel bir kadın, benden yardım isteğinde bulundu. «**Kendini bana teslîm etmedikçe, bu isteğini hiç bir veçhile yerine getirmem**» dedim. Muvafakat etmedi. Bırakıp gitti.

«Fakat bir müddet sonra talebini yine tekrarladı. Yine aynı teklîfte bulundum. Bu sefer de rızâ göstermedi. Üçüncü def'a geldiğinde, artık açlığa tahammül edemiyeceğini ve çar nâçâr teklîfime muvafakat edeceğini söyledi. Fakat, tirtir titriyordu. Sebebini sordum: «**Titriyorum, çünkü Allah'dan korkuyorum,**» dedi.

O, yoksul ve açken Allah Teâlâ'dan korkarsa; «**Refâh ve huzûr içinde olan benim, O'ndan korkmamaklığım lâyık değildir**» dedim. Hemen kadından el çektim ve istediği yardımı yaptım.»

Sonra o da aynı şekilde duâ etmiş:

«**İlâhi! Ben, bunu sırf rızânı kazanmak için yaptım. Eğer rızânı tahsîl edebilmişsem, beni bu felâketten kurtar.**» demiş.

Kaya daha ziyâde açılmış, mağara aydınlanmış, birbirlerini görür olmuşlar.

Üçüncüsü de demiş ki: «Ben, koyun sâhibi idim. Annem ve babam ihtiyarlamıştı. Onları yedirip içirip hizmetlerini görmeyince koyunlarımın yanına gitmezdim. Bir gün, çok şiddetli yağmur yağmıştı. Yanlarına gidemedim. Akşam oldu, elimdeki süt kabiyle evlerine gittiğim vakit, ikisini de uyumuş buldum. Uyandırmayı doğru bulmadım. Sabaha kadar ayakta uyanmalarını bekledim. Nihâyet uyandılar. Karınlarını doyurduktan sonra koyunlarımın yanına gittim.»

Sonra bu da diğer arkadaşları gibi duâ etmiş:

«İlâhi!» demiş. **«Bunu, sırf rızânı kazanmak için yaptım. Şâyet rızanı tahsîl edebilmişsem, beni bu felâketten kurtar.»**

Akabinde kaya yuvarlanmış ve mağaranın kapısı açılıvermiş, kurtulmuşlar.

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ
رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾

10 [**Hani o delikanlılar büyük bir mağaraya çekilmişlerdi de: «Ey Rabbimiz! Bize tarafından rahmet** (rızık, selâmet, düşmandan emniyet) **ve işimizde sıdk ve rüşd ver** (bizim için bir muvaffakiyet hazırla)» **demişlerdi.**]

فَضَرَبْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾

11 [**Biz de, nice yıllar mağarada onların kulaklarına perde koyduk** (uyuttuk).]

ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿١٢﴾

12 [**Sonra da, iki fırkadan hangisi, onların mağarada ne kadar kaldıklarını hesâbedip zabtedecek, ayırdedelim, diye, uyandırdık.**]

نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ ۚ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ
وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾

13 [**Biz, sana Ashâb-ı Kehf'in kıssalarını doğru olarak naklediyoruz. Onlar, o delikanlılardı ki, Rableri celle şânuhu'ya îmân etmişlerdi. Biz de, onların hidâyet** (ve sebâtlarını artırmıştık).]

وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَٰهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾

14 [**Ve kalblerine** (sabır, sebât ve hakkı ızhâr için cesâret ve) **metânet vermiştik. O vakit** (hükümdarlarının önünde) **durup: «Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz, O'ndan gayrisine ilâh demeyiz.** (Dersek) **andolsun ki, yalan söylemiş, haddi aşmış oluruz.» dediler.**]

Tevhîdi ilân ettiler.

Kıssa, İmparator Dekyanos devrine âiddir. Muhammed bin İshâk'a göre; bu tarihte Îsevîler arasında büyük bir dalâlet baş göstermişti. Putlara tapınıyorlar, putlar için kurbanlar kesiyorlardı. Hele İmparator, tazyîk ve itisâfını pek artırmıştı. Şehir şehir dolaşıyor, putperestliği kabûl etmeyenleri katlettiriyordu.

Nihâyet, Ashâb-ı Kehf'in memleketi olan Ephesus şehrine de uğradı. Burada da îmân sâhiblerinin ta'kîb ve tevkîf edilmelerini emretti. Tutulanları yanına getirtiyor, kendilerini putperestlikle ölüm arasında muhayyer bırakıyordu. Ölümden korkup da putperestliği kabûl edenler, tahliye ediliyorlardı. Îmânlarında sebât edenler ise, katlediliyor, şehrin suruna ve kapılarına asılıyorlardı.

Bu arada Ashâb-ı Kehf de yakalanmışlardı. Şehrin ileri gelenlerinin çocuklarıydı. İmparator, bunları da ölümle putperestlik arasında muhayyer bıraktı. Ve hangisini tercîh ettiklerini sordu. Gençler, Hak Teâlâ'nın vahdâniyyetine îmânlarını ilân ettiler: **«Bizim, bir ilâhımız vardır ki, azamet ve ceberûtu gökleri ve yeri doldurmuştur. Biz, O'ndan gayrisine ilâh demeyiz ve ona aslâ ibâdet etmeyiz. Bu i'tibârla, teklîfinizi kabûl etmemize imkân yoktur. Dilediğinizi yapmakta serbestsiniz.»** dediler.

Dekyanos: **«Beni, sizi de diğerleri gibi öldürmekten menedecek hiç bir kuvvet yoktur, ama gençliğinize acıyorum. Şimdi Ninova'ya gitmek üzereyim. Avdetime kadar size mühlet vereceğim. Aklınızı başınıza alın, düşünün. Ya hayatı veyâ ölümü tercîh edin.**

Şâyet emrime itâat etmezseniz, sizi işkence ederek öldürtürüm,» dedi.

Fakat, gençler dinlerini muhâfaza etmeye karar vermişlerdi. Dekyanos, henüz gelmeden Ephesus'tan çıktılar. Yolda, bir köpek arkalarına düştü. Israrla kovdukları hâlde peşlerini bırakmadı. Çâresiz onu da yanlarına alarak Bencilus Dağında sarp bir mağaraya gizlendiler. Burada ibâdet ve tâatle meşgûl oluyorlar, Hak Teâlâ'ya tazarrû ve niyâz ediyorlardı. Nafakalarını, bir fakîr kılığına giren Yemliha te'mîn ediyordu. Aynı zamanda şehirden havâdis de getiriyordu.

Yemliha, şehirden bir gün, ağlayarak avdet etti. Arkadaşlarına, Dekyanos'un Ephesus'a döndüğünü, babalarından kendilerini istediğini, onların da İmparatora: **«Size itâat etmeyen, bize mi itâat eder, Bencilus Dağına kaçtılar»** diye söylediklerini yana yakıla anlattı. Hepsi ağlaşarak secdeye vardılar. Ve Allah Teâlâ'nın yardımını niyâz ettiler.

Artık ortalık iyiden iyiye kararmıştı. Ne yapacaklarını konuşuyorlardı. Bu sırada Allah Teâlâ, kendilerine bir uyku verdi. Nafakaları baş uçlarında, uyuyup kaldılar. Kezâ, köpekleri de derin bir uykuya daldı.

Beride Dekyanos da hiddetinden ne yapacağını düşünüyordu. Onları uyutan Allah Teâlâ, Dekyanos'a da mağaranın kapısını seddettirmeyi aklına getirdi ve derhâl mağara kapısının örülmesini emretti: **«Açlıktan, susuzluktan ölsünler, mağaraları kabirleri olsun,»** dedi.

İmparatorun mâiyyetinde Pendros ve Runas adlı îmânlarını gizliyen iki kişi vardı. Ashâb-ı Kehf'in isimlerini, neseblerini, kıssalarını iki kurşun levhaya yazdılar. Bunları gelecek nesillerin Ashâb-ı Kehf'in macerasını öğrenmeleri ve ibret almaları için bakır bir sandık içine koyarak yapılan duvar arasına sakladılar.

هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً ۖ لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم
بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ ۖ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾

15 [**«Şu bizim kavmimiz, Allah Teâlâ'dan başka ilâhlar edindiler. Bâri onlara karşı açık bir bürhân getirselerdi. Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ edenden daha zâlim kim olabilir?.»**]

Dekyanos'tan ayrıldıkları vakit aralarında böyle konuşmuşlardı

وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ
لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِرْفَقًا ﴿١٦﴾

16 [(Yolda da birbirlerine şöyle demişlerdi): «**Mâdem ki kavmimizden ve Allah Teâlâ'dan gayri taptıklarından ayrıldık. O hâlde mağaraya iltică (ve ibâdet) edelim, ki Rabbiniz celle şânuh, rahmetinden size genişlik versin, ve işinizden size bir kolaylık hazırlasın.**»]

وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا
غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ
اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا
مُرْشِدًا ﴿١٧﴾

17 [(Yâ Muhammed!) **Şâyed sen, onları görseydin, Güneş, doğduğu vakit, mağaralarının, sağ tarafına meyleder ve battığında da sol tarafına giderdi. Onlarsa mağaranın geniş bir yerinde idiler.**]

[Bu, kudretullah'ın delîllerindendir. Allah Teâlâ, kime hidâyet ederse o, felâh ve reşâda yol bulmuştur. Kimi de dalâlete düşürürse, artık onu irşâd edecek bir velî bulamazsın.]

وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ
وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ
مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾

18 [**Sen, onları uyanık zannedersin. Halbuki uykudadırlar. Biz, onları** (zamanla vücûdlarının çürümemesi için) **sağlarına ve**

sollarına döndürüyorduk. Köpekleri de medhâlde kollarını uzatmıştı. Şâyed bu hâlde onları görseydin, geri dönüp kaçardın. Her hâlde kalbin korku ile dolardı.]

وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ ۚ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ ۖ قَالُوا
لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۚ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ ۖ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ
بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنظُرْ أَيُّهَا أَزْكَىٰ طَعَامًا فَلْيَأْتِكُم
بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾

19 **[Onları, kudretimizin kemâline bir âyet olmak üzere, uyuttuğumuz gibi, birbirleriyle soruşsunlar** (hâllerini ve Allah Teâlâ'nın kendilerine ne yaptığını bilsinler de O'nun kemâl-i kudretine olan yakînlerini artırsınlar, öldükten sonra dirilmenin ne olduğunun örneğini görsünler, ve Hakkın ni'metlerine şükreylesinler) **diye uyandırdık da içlerinden biri** (Mekselina): **«Burada ne kadar kaldınız?» dedi.** (Ba'zıları): **«Bir gün veyâ bir günün birazı kadar kaldık.» dediler.]**

[(Bir kısmı da) **«Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz celle şânuh, daha iyi bilir, şimdi siz, bu gümüş akçeyle birinizi şehire gönderin de baksın, hangi yemek pâk ve helâl** (bol ve ucuz) **ise, ondan size bir rızık getirsin, ve nezâketle hareket etsin de, kimseye burada bulunduğumuzu sezdirtmesin» dediler.]**

Adam gönderdikleri şehrin adı, bugün Tarsus'dur. Eskiden Efsos denirmiş.

إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَن
تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا ﴿٢٠﴾

20 **[«Zîrâ sizi ellerine geçirirlerse, ya taşla öldürürler, yâhûd zorla dînlerine döndürürler. Bu hâlde ise, ebediyyen felâh bulamazsınız.»]**

Dekyanos, mağara kapısını ördürdükten sonra, aradan yıllar

ve yıllar geçmişti. Dekyanos ölmüş ve yerine geçen daha birçok hükümdârlar dünyâdan göçmüşlerdi. İmparator Theodosius devri idi.

Allah Teâlâ, bir gün, şehrin ileri gelenlerinden birine mağarayı açtırmak, ve koyunlarına ağıl yapmak fikrini ilhâm etti. Adam hemen kapıyı yıktırarak mağarayı açtırdı. Bu sırada Allah Teâlâ'nın izniyle, Ashâb-ı Kehf de, gece yatmışlar da sabahleyin kalkıyormuşçasına, alelâde bir uykudan uyanır gibi, uyandılar. Ne kadar uyuduklarının farkında değillerdi. Hâllerinde hiç bir değişiklik yoktu. Yine Dekyanos'tan bahsettiler. Ve elinden nasıl kurtulabileceklerini konuştular.

Sonra, Yemliha'yı, yine eskisi gibi, tebdîl-i kıyâfetle yiyecek tedâriki için şehre gönderdiler.

Yemliha, şehre girdiği zaman, hayretler içinde kaldı. Nasıl olmuştu da, bir günde her şey değişivermişti. Dün Îsâ adı, korku ile ve gizli gizli söylenirken, bugün onun ismine yemîn ediliyordu. Îmân edenler dün, bucak bucak kaçarlarken, bugün serbestçe dolaşıyor ve konuşuyorlardı. Hiç bir âşinâya da rastlamıyordu. Gördükleri hep değişik kıyâfetli, yepyeni insanlardı. Bir an, yanlışlıkla başka bir şehre geldiğini sandı. Tesâdüf ettiklerinden birine şehrin adını sordu. Muhâtabı: «Ephesus» dediği zaman hayreti daha ziyâde arttı. Kendi kendine: **«Bu ne hâl? Âdetâ aklıma halel getireceğim. Fakat şimdi bana lâyık olan, kimsenin beni tanımasına imkân vermeden, hemen alacaklarımı alıp buradan uzaklaşmaktır.»** dedi.

Bir dükkâna girdi. Ekmek ve yiyecek satın aldı. Ve cebinden çıkardığı, Dekyanos devrine âid olan parayı dükkâncıya uzattı. Dükkân sâhibi hayretle paraya baktı ve yanındakine gösterdi. O da bir başkasına verdi. Böylelikle para elden ele dolaştı: **«Bir defîne bulmuş olacak»** diye söyleşmeye başladılar.

Yemliha ise, işin farkında değil, kendisini tanıdıklarını ve Dekyanos'a teslîm edeceklerini sanıyordu. Korkmaya başladı.

«Yiyecek almaktan vazgeçtim. Para da sizin olsun. Yalnız beni kendi hâlime bırakın da gideyim.» diye yalvarmaya başladı.

«Delikanlı, senin bir defîne bulduğun muhakkak. Bize bunun yerini haber ver, biz de iştirâk edelim ve seni gizliyelim. Aksi takdîrde, seni şehrin hâkimine götüreceğiz. Bunu orada gizlemeye imkân bulamazsın ve bu hakkında da iyi olmaz» dediler.

Yemliha, ne cevâb vereceğini şaşırdı. Elindeki para, başka bir yerden alınmış değildi ve bir defîne yeri de bilmiyordu.

Nihâyet kendisini, şehrin hâkimine götürdüler. İyi bir insandı. Parayı göstererek Yemliha'ya: **«Delikanlı, bunu nereden buldun? Bulduğun defîne nerede?»** diye sordu.

Yemliha: **«Ben bir defîne bulmuş değilim, bu parayı da babamın malından aldım. Bu şehrin parasıdır. Fakat hayret ediyorum. Ben de bu şehrin ahâlîsindenim. Ama bir günde şehrin çehresi ve ahâlîsi değişivermiş. Hep yepyeni insanlarla karşılaşıyorum. Tanıdığım tek bir kimseye rastlamadım. Ve dün, bu şehirde Dekyanos hüküm sürüyordu. Şimdi ise, sizi hükmeder görüyorum.»** dedi.

Hâkim: **«Dekyanos öleli yıllar ve yıllar geçti. Hattâ ondan sonra daha nice hükümdarlar, buralarda hüküm sürdü. Sen henüz çok genç bir adamsın, öyle bir söz söyle ki, sözün gerçeğe uygun olsun»** diye cevâb verdi.

Bunun üzerine Yemliha, hakîkati söylemeye mecbûr kaldı ve anlattı: **«Biz, birkaç gençtik. Dekyanos'un tazyîk ve zulmünden kaçarak, bana göre birkaç gün evvel, bu şehirden uzaklaştık ve Bencilus Dağı'nda bir mağaraya gizlendik. El'an arkadaşlarım, oradadırlar. Beni yemek tedârik etmek ve Dekyanos'un hakkımızdaki hükmünü öğrenmek için göndermişlerdi. Fakat şimdi burada bambaşka bir vaziyetle karşılaştım. Tamâmen doğru konuştuğuma emîn olunuz. İnanmazsanız, geliniz, sizinle mağaraya gidelim ve size arkadaşlarımı göstereyim.»** dedi.

Hâkim, yanına me'mûrlarını aldı ve hep birlikte mağaraya doğru yol aldılar.

Ashâb-ı Kehf, Yemliha'nın gecikmesinden endişe etmeye başlamışlar ve Dekyanos tarafından ele geçirildiğini sanmışlardı. Bu takdîrde muhakkak bir felâketle karşılaşacaklarını bildikleri için, birbirleriyle vedâ etmişler ve namaza durmuşlardı.

Bu sırada Yemliha, mağaraya girdi. Arkadaşları, derhâl, gecikmesindeki sebebi sordular. Başından geçenleri anlattı. Şehrin hâkimi ve mâiyetindekilerin mağara dışında kendilerini beklemekte olduklarını söyledi.

Ashâb-ı Kehf, Yemliha'yı dikkatle dinlediler. Bu kadar uykuda kaldıktan sonra uyanmalarının, ba'sin hakîkatine alâmet olduğunu düşündüler. Müteakiben, hep birlikte mağaranın kapısına çıktılar.

Bu esnâda kendilerinin isim, neseb ve kıssalarının yazılı bulunduğu levhalar da sandıktan çıkarılmış bulunmaktaydı. Hâkim ve Ashâb-ı Kehf, bunları okuyup hâllerini öğrendiler. Ve Cenâb-ı Hakk'a hamd-ü senâ ettiler.

Şehrin hâkimi, keyfiyeti bir mektupla Theodosius'a bildirdi. İmparator da mektubu alır almaz, pek sevindi ve Allah Teâlâ'ya hamd ve şükretti. Akabinde hareket ederek Ashâb-ı Kehf'in bulunduğu mağaraya geldi. Ve her birini kucakladı. Onlar da İmparatora duâ ettiler. Bu sırada yine kendilerini bir uyku sardı ve rûhları kabzolundu.

İmparator, her birinin altından bir tâbût içine konulmalarını emretti.

Fakat geceleyin rü'yâsmda O'na: **«Biz, ne altından ve ne gümüşten halk olunmuş değiliz. Topraktan yaratıldık, yine toprağa dönmek isteriz. Bizi mağarada toprak üzerinde, olduğumuz gibi terket.»** dediler.

Bunun üzerine İmparator, emrini geri aldı. Ve onları olduğu gibi mağarada bıraktı. Fakat ondan sonra kimse, kendisinde mağaraya girmek iktidârını bulamadı. Nihâyet İmparator, mağara kapısında bir mescid yaptırdı. Burası, bir ibâdetgâh ve halka ziyâretgâh oldu.

وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ
حَقٌّ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَآ إِذْ يَتَنَٰزَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ
فَقَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ عَلَيْهِم بُنْيَٰنًا ۖ رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ ۚ قَالَ
ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾

21 [**Böylece, insanları onların hâllerine muttalî kıldık. Tâ ki Allah Teâlâ'nın** (Ba's ve haşir hakkındaki) **va'dinin hak olduğunu ve Kıyâmet'in vukuuna aslâ şübhe bulunmadığını bilsinler. Hani onlar, bu husûsta, aralarında nizâ ediyorlardı.** (Kimi yalnız rûh dirilecek, ve bir kısmı ise, rûhlar cesedleriyle birlikte dirilecektir, diyorlardı.)]

[**Onlardan bir tâife** (kâfirler): **«Üzerlerinize bir binâ yapın** (da onları gizlesin)**»** demişlerdi. **Rableri celle şânuh, onların hâllerini daha iyi bilir. Onların hâllerine muttalî olan** (Müslüman) **lar da: «Her hâlde biz,** (namaz kılmak üzere mağaranın kapısı önünde) **bir mescid edineceğiz»** demişlerdi.]

سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ
كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ ۚ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَّثَامِنُهُمْ
كَلْبُهُمْ ۚ قُل رَّبِّيٓ أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ ۬ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ
إِلَّا مِرَآءً ظَاهِرًا ۖ وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾

22 [(Ashâb-ı Kehf'in sayıları) «Üçtür, dördüncüleri köpekleridir.» diyecekler. «Beştir, altıncıları köpekleridir» diyecekler. (İkisi de) gaybı taşlamadır. (Zan ve tahminden ibârettir. Bir kısmı da) «Yedidir, sekizincisi köpekleridir.» diyecekler.]

İlk iddiâ, Necran Hıristiyanlarının Yakubbiye kolundan Seyyid'in ve ikinci iddiâ, Nastûrî Âkıb'ın idi.

[De ki: «Onların sayısını Rabbim celle şânuh, daha iyi bilir. Onları insanların pek azından başkası bilemez.» Bunun için, Ashâb-ı Kehf hakkında zâhir olan şeyden fazlasiyle nizâda bulunma. (Tâmik etmeye kalkma. Kur'ân'da zikrolunanla iktifâ et. Onları red ve tehcîl de etme). Onlar hakkında kimseye de bir şey sorma.]

Ashâb-ı Kehf, Hazret-i Ali (R.A.)'nin rivâyetine göre; yedi kişi idi. Sekizincisi de, köpekleriydi. İsimleri: Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernus, Debernuş, Şâzenuş, Kefeştetayyuş'tu. Köpeklerinin ismi de Kıtmir'di.

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْىْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّآ أَن يَشَآءَ
اللَّهُ ۚ وَاذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّي لِأَقْرَبَ
مِنْ هٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾

23 [Hiç bir şey için: «Ben, bunu yarın mutlaka yapacağım.» deme.]

24 [Ancak Allah Teâlâ, dilerse yapacağım, de. Unuttuğun zaman Rabbin celle şânuhu'yu an. (Allah Teâlâ'nın meşiyyetini

hatırlayarak yine inşâallah de). Ve: «Olur ki, Rabbin celle şânuh, beni, bundan daha yakın bir hayır ve muvaffakıyete erdirir» de.]

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا ﴿٢٥﴾

25 [**Ashâb-ı Kehf, mağaralarında dokuz fazlasiyle üç yüz yıl kaldılar.**]

Ashâb-ı Kehf, mağarada sene-i Şemsiyye hesâbı ile üç yüz, sene-i Kameriyye hesâbı ile üç yüz dokuz yıl kalmışlardır.

Sene-i Şemsiyye (Güneş senesi) 365 gündür. Sene-i Kameriyye (Ay senesi) ise, 354 gün ile bir günün üçte biridir.

Sene-i Şemsiyye ile Sene-i Kameriyye arasında fark, her yüz yılda üç senedir. Şu hâlde Sene-i Şemsiyye'nin üçyüz yılı, Sene-i Kameriyye'nin 309 yılı olur.

قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ
مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾

26 [**De ki: «Onların mağaralarında ne kadar kaldıklarını Allah Teâlâ daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gaybını bilmek (her şeye gizli kalan şeylerin ilmi) O'na mahsustur. O, ne güzel görür, O, ne güzel işitir. Semâvât ve arz ehlinin O'ndan gayri, hiç bir yâr ve yardımcıları yoktur. O, kimseyi hükmünde ortak da etmez.**]

وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ
رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

27 [**(Yâ Muhammed!) Rabbinin Kitabından sana vahyolunanı oku. Onun kelimelerini tebdil edecek yoktur. O'ndan gayri hiç bir mültecâ bulamazsın.**]

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ
زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ
عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا ﴿٢٨﴾

28 [**Sabah, akşam Rableri celle şânuhu'ya itâat ve duâ ederek, rızâsını kazanmaya çalışanlarla berâber, sabret!**]

Bu âyetin inmesine sebeb şu olduğu söylenir:

Uyeyne b. Hısn el-Fezârî Müslüman olmazdan evvel Peygamber (S.A.V.)'e gelmiş. Bakmış ki yanında fukarâdan bir cemâat var. Bunun üzerine şunları söylemiş:

— **Yâ Muhammed! Bunların pis kokuları seni rahatsız etmiyor mu? Biz, Mudar Kabîlesinin eşrâfıyız. Biz Müslüman olursak bizimle birlikde bir çok kimseler Müslüman olur. Bizim sana tâbi' olmamıza mânî' ise, ancak bu adamların senin yanında bulunmalarıdır. Bunları yanından çıkar! Hiç olmazsa onlar için ayrı, bizim için ayrı birer meclis tahsîs et, ki sana tâbi' olalım!**

Bu âyet inince Peygamber (S.A.V.): «**Allah Teâlâ'ya hamd olsun, ki ümmetim içinde benim kendileri ile sabretmem emrolunan kimseler halketmiştir.**» demiştir.

[**Dünyâ hayâtının zînetine kapılıp da gözlerini onlardan ayırma, ve kalbini zikrimizden gaafil kıldığımız, heveslerine uymuş, işinde haddi aşmış kimselere itâat etme!**]

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ
إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ
يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ
وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾

29 [De ki: «O hak (Kur'ân) Rabbinizdendir. İsteyen mü'min ve isteyen kâfir olsun. Biz, zâlimlere öyle bir ateş hazırladık ki, duvarları kendilerini ihâta edecektir. Şâyed susuzluktan istimdâd ederlerse, onlara zeytinyağı tortusu (veyâ erimiş bakır) gibi yüzleri kavuran bir su ile imdâd edilecektir. Bu, ne çirkin içki ve o (Cehennem) ne çirkin mekândır.]

إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾

30 [(Ama) îmân edip de sâlih ameller işleyenler... Şübhe yok ki, biz böyle amelleri iyi olanların ecrini zâyi' etmeyiz.]

أُولَٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ ۚ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾

31 [Altından ırmaklar akan Adn Cennetleri onlarındır. Onlar, orada tahtlar üzerine kurularak, altın bileziklerle süslenecekler, ince ve kalın dibâdan yeşil elbiseler giyeceklerdir. O, (Cennet ve nâîmi) ne güzel mükâfat ve o, ne güzel karargâhtır.]

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾

32 [Kâfirlere de, mü'minlere de iki adamın hâlini misâl getir. Biz, onlardan birine (kâfir olanına) iki üzüm bağı vermiş ve ikisinin de etrâfını hurmalıklarla kuşatmıştık. Aralarında da bir ekinlik yapmıştık.]

Bunlar İsrâîloğullarından biri mü'min, diğeri kâfir iki kardeşti. Babalarından sekiz bin dînâr mîrâs kalmış ve yarı yarıya üleşmişlerdi. Kâfir olanı, bu para ile arâzî ve akar edinmiş, mü'min ise, parasını hayra sarfetmişti.

Bir rivâyete göre de, bunlar, Benî Mahzûm'dan, biri Esved bin Abdülesed adlı kâfir ve diğeri Ebû Seleme Abdullah bin Abdülesed adlı mü'min iki kardeşti.

كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْـًٔا ۙ
وَّفَجَّرْنَا خِلٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾ وَّكَانَ لَهٗ ثَمَرٌ ۚ فَقَالَ لِصَاحِبِهٖ
وَهُوَ يُحَاوِرُهٗٓ اَنَا اَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَّاَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

33 [**İki bağın ikisi de mahsûllerini vermiş, hiç bir meyvası eksik kalmamıştı. Bu iki bağ arasında bir de nehir akıtmıştık.**]

34 [**Bu bağ sâhibinin başka serveti de vardı. Bir gün muhâvere esnâsında kardeşine** (öğünerek): **«Ben, senden malca daha zenginim. Hadem ve haşemce de senden daha kuvvetliyim» dedi.**]

وَدَخَلَ جَنَّتَهٗ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ ۚ قَالَ مَآ اَظُنُّ اَنْ تَبِيْدَ هٰذِهٖٓ
اَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَّمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَآئِمَةً ۙ وَّلَئِنْ رُّدِدْتُّ اِلٰى رَبِّيْ لَاَجِدَنَّ
خَيْرًا مِّنْهَا مُنْقَلَبًا ﴿٣٦﴾

35 [**Ve nefsine zulmederek** (küfür, fahır ve gurûra bürünerek) **bağına girdi ve kardeşine dedi ki: «Bu bağın ebediyete kadar harâb olacağını zannetmem.»**]

36 [**«Kıyâmetin kopacağını da zannetmiyorum. Mamafih, şâyed,** (zannettiğin gibi) **Rabbime götürülecek olursam, o zaman, herhâlde bundan daha hayırlısını bulurum.»**]

Çünkü, dünyâda bunu, bana vermesi, ben bunu hak ettiğim içindir. Binâenaleyh Âhiret'te daha iyisini verir, dedi.

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ
ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾

37 [Mü'min olan, kardeşine cevâb verdi: «Sen, seni topraktan, sonra bir nutfeden yaradan, sonra da tam (kâmil) bir adam yapan Allah Teâlâ'ya, kâfir mi oldun?» dedi.]

لَٰكِنَّا۠ هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ
جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِنْ تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنْكَ
مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾

38 [«Lâkin sen kâfirsen, ben mü'min-i muvahhidim. Allah Teâlâ, benim Rabbimdir. Ve ben, Rabbime kimseyi şerîk koşmam.»]

39 [«Bağına girdiğin vakit: Allah dilemiş, bana ihsân etmiş, kuvvet ve kudret, ancak Allah Teâlâ'nın demeliydin. Malca ve evlâdca beni kendinden az görüyorsan.]

فَعَسَىٰ رَبِّي أَنْ يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ
السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾

40 [«Olur ki Rabbim celle şânuh, bana senin bağından daha hayırlısını verir. Seninkinin üzerine de gökten bir âfet indiriverir de kaypak dümdüz bir toprak oluverir.»]

أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ
فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ
يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٤٢﴾

41 [«Yâhûd bağının suyu çekiliverir de, bir daha onu arayıp bulmaya aslâ gücün yetmez.»]

42 [O kâfirin, bütün serveti helâk oldu. Bu hâli görünce, harcettiği paraya (sarfettiği emeğe) acımaya, bağın çökmüş çardakları karşısında ellerini oğuşturmaya başladı ve: «Keşke, Rabbime hiç bir şerîk koşmayaydım» dedi.]

وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾

هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ ۚ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾

43 [O'na Allah Teâlâ'dan gayri yardım edecek bir cemâat yoktu. Kendi kendini de kurtaramadı.]

44 [Bu makam ve bu hâlde dostluk ve yardım etmek, ancak, Hak olan Allah Teâlâ'ya mahsûsdur. O, sevâbça da, âkıbetçe de hayırlıdır.]

وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ
بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَاحُ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ
كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

45 [Onlara dünyâ hayâtının misâlini getir. O, gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onunla yeryüzünün nebatları birbirine karışır. (Kuvvetlenir, büyür, olgunlaşır). Sonra kurur ve rüzgârlar onu kökünden çıkararak savurup dağıtır. Allah Teâlâ, her şeye muktedîrdir.]

ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ
ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾

46 [Mal ve evlâd dünyâ hayâtının zînetidir. (İnsan dünyâsında bu ikisiyle tezeyyün eder. Fakat, hiç biri bâki' değildir.) Bâki' kalacak ancak sâlih amellerdir ki, Rabbin celle şânuh'un indinde sevâbca da, amelce de hayırlıdır.]

Sâlih ameller: Beş vakit namaz, Hacc, Ramazan orucu veyâ (Sübhânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber) cümlesi, veyâ güzel söz, yâhûd bütün iyi iş ve hareketlerdir.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ
فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾

47 [**Düşün o günü ki, o gün, dağları (yerlerinden koparıp) yürütürüz. Ve yeryüzünü çırçıplak görürsün. Onları da Mahşer'de, içlerinden hiç birini bırakmaksızın, toplarız.**]

وَعُرِضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا
خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴿٤٨﴾

48 [**Hepsi, saff saff, Rabbin celle şânuhu'ya arzolunurlar. Ve onlara denir ki: «Celâlim hakkı için, ilk def'a sizi yarattığımız gibi, (üryân, malsız ve evlâdsız) bize geldiniz. Siz, bas ve haşir hakkındaki va'dimizi aslâ yapmayacağımızı zannederdiniz.»**]

Ebû Hüreyre (R.A.)'den rivâyet olunan bir hadîsde, Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«İnsanlar üç hâl üzre haşrolunur. Bir kısmı, izzet-ü ikrâm umarlar. Diğer bir kısmı, ihânet olunmaktan korkarlar. Bir deveye, iki kişi, üç kişi, dört ve hattâ on kişi binerek Mahşer'e giderler. Geri kalanlarını ateş haşreder. Kaylûle (ve istirâhatlarında) onlarla berâber; geceledikleri vakit berâberlerinde sabahladıklarında, akşamladıklarında onlarla berâberdir.»

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى
الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا
الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا
وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾

49 [Kitab (amel defteri ortaya) konulur. Günâhkârları, Kitabın içindekilerden (müthiş bir) korkuya tutulmuş görürsün. «Eyvâh, derler, bu ne Kitab ki, küçük, büyük günâhlarımızdan hiç birini bırakmaksızın, hepsini sayıp zaptetmiş.» Ve bütün yaptıklarını hazır bulurlar. Rabbin celle şânuh, kimseye (sevâbının noksanı ve ıkaabmın ziyâdesiyle) zulmetmez.]

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ
كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوْلِيَآءَ
مِن دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌۢ ۖ بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾

50 [Hani Biz Meleklere: «Âdem'e secde edin» demiştik de, hemen secde etmişlerdi. Ancak İblîs, secde etmemişti. Zîrâ O, cindendi. Rabbinin emrinden dışarı çıkmış, (isyân etmiş) ti. Ey Âdem oğulları, hepsi size düşmanken, Beni bırakıp da, O'nu ve zürriyetini mi dost ediniyorsunuz? Zâlimler için, ne çirkin bedel!]

مَآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ ۖ
وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا ﴿٥١﴾

51 [Ben, onları, gökleri ve yeri ve kendilerini yarattığımda şâhid tutmadım. İnsanları ıdlâl edenleri de (yaratışta) aslâ yardımcı edinmiş değilim.]

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ
فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾

52 [O gün, Allah Teâlâ, müşriklere der ki: «Bana, şerîk zu'mettiklerinize nidâ edin.» (Sizi azâbımdan menetsinler). Onlar da nidâ edecek (yardımcı isteyecek) ler. Fakat kendilerine cevâb verilmeyecek, Biz, aralarına helâk edici bir şey koyacağız (Ki o, ateştir.)]

وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا
عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾

53 [Günâhkârlar, ateşi görünce, içine düşeceklerini yakînen anlıyacaklar, fakat geri dönecek bir yer bulamıyacaklardır.]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ
الْإِنسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا
إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ
الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾

54 [Şânım hakkı için, Biz bu Kur'ân'da, insanlar için misâllerin her çeşidini beyân ve tafsîl ettik. İnsanın husûmeti ise, her şeyden ziyâdedir.]

55 [İnsanlara hidâyet (Resûl-ü Ekrem ve Kur'ân-ı Mübîn) geldikten sonra onları, îmân etmekten ve Rablerine istiğfârdan alıkoyan, ancak, evvelki ümmetlerin helâklerinde câri' ve hâkim olan sünnetimizin veyâ kendilerine ansızın ve âşikâre azâbımızın erişmesini beklemeleridir.]

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا
أُنذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾

56 [Biz, gönderdiğimiz Peygamberleri ancak, (mü'minleri Cennetle) müjdeleyici ve (kâfirleri ateşle) korkutucu olmak üzere göndeririz. Kâfir olanlar ise, (siz de bizim gibi beşersiniz. Allah

Teâlâ isteseydi, Melekler inzâl ederdi gibi sözlerle) **hakkı, bâtılla çürütmek için mücâdele ederler. Âyetlerimizi ve kendilerine edilen inzârı eğlence edinirler.]**

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ
مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ
وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا
أَبَدًا ﴿٥٧﴾

57 **[Kendisine, Rabbinin âyetleriyle nasîhat edilmişken, onlardan yüz çeviren ve ellerinin takdîm ettiği küfür ve ma'siyetleri unutan (âkıbetini düşünmeyen) bir kimseden daha zâlim kim olabilir?]**

[Biz, onların kalblerine (Kur'ân'ı) **anlamamaları için perdeler, kulaklarına da** (işitmemeleri için) **bir ağırlık koyduk. Sen, onları hidâyete da'vet etsen de, aslâ hidâyet bulmazlar.]**

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا
لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾

58 **[Rabbin celle şânuh, mağfiret ve rahmet sâhibidir. Şâyed Rabbin, onları kazandıkları günâhlarla muâheze etseydi, elbette azâblarını tâcîl ederdi. Fakat onlar için va'dedilen bir zaman vardır.** (O zaman gelince) **Allah Teâlâ'dan gayri, aslâ bir sığınacak yer ve kurtarıcı bulamazlar.]**

وَتِلْكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ
مَوْعِدًا ﴿٥٩﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ أَبْلُغَ مَجْمَعَ
الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾

59 [**Biz, o** (Nûh, Âd, Semûd, Lût ve benzeri) **memleketleri, nefislerine zulmettikleri vakit helâk ettik. Ve helâkleri için de muayyen bir zaman ta'yîn eyledik.** (Ki o zamanı ne te'hîr ve ne takdîm edemezler.)]

Kureyş kâfirleri bundan ibret alsınlar. Azâblarının imhâl edildiğine aldanmasınlar.

60 [**Hani Mûsâ, fetâsına** (Hizmetçisi Yûşa bin Nûn bin Efraîm bin Yûsuf'a): **«Ben, Mecma'ülbahreyne** (iki denizin birleştiği yere) **varıncaya kadar durmayıp gideceğim. Yâhûd** (maksûduma erinceye kadar) **çok yıllar geçireceğim» demişti.**]

Yûşâ Aleyhisselâm, bu yolculukta Mûsâ Aleyhisselâm'a refakat ve hizmet etmişti.

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ
فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾

61 [**Vaktâ ki, ikisi, iki denizin birleştiği yere ulaştılar, balıklarını unuttular. Balık, denize atılmış ve bir deliğe doğru yolunu tutmuştu.**]

Mecma'ülbahreyn, Katâde'nin rivâyetine göre; Bahr-i Fâris ile Bahr-i Rûm'un iltikâ ettiği yerdir. Evvelce Basra körfezine Bahr-i Fârîs, Akdeniz'e de Bahr-i Rûm denilirdi.

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm, Rabb'ine sordu: **«Yâ Râb! Kullarının sana en sevgilisi hangisidir?»**

Buyuruldu ki: **«Beni zikreden, unutmayan!»**dır.

«En hakîmi hangisi?»

Buna karşılık da: **«Hak ile hükmeden ve havasına uymayan!»** buyuruldu.

«Peki, en âlim kulun kim?»

Bu soruya karşı da Cenâb-ı Hakk: **«Belki, bir kelimeye rastgelirim de, bir hidâyete delâlet eder, veyâ bir felâketten kurtarır diye, insanların ilmini tetebbû ile kendi ilmine zammeden!»** buyurdu.

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm: **«Yâ Rabbi! Kullarının içinde, benden daha çok bileni varsa, bana göster,»** dedi.

«Var!» buyuruldu.

Denildi ki, bu Hızır Aleyhisselâm'dı.

Mûsâ: **«O hâlde, O'nu nerede arayayım?»** dedi.

«Mecma'ülbahreyn'de, taşın yanında, balığı kaybedeceğin yerde... Berâberine bir balık al, O'nu nerede kaybedersen bil ki, O, oradadır.» buyuruldu.

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm fetâsına, biraz ekmek ve tuzlanmış bir balık almasını ve balığı nerede kaybederse kendisine haber vermesini emretti.

Sonra ikisi yola koyuldular. Vaktâ ki, o iki denizin birleştiği yere vardılar. Orada bir taşın dibine oturdular. Yûşâ Aleyhisselâm, azıklarını ve balığı taşın üzerine bıraktı. Meğer bu taşda hayât suyu varmış, ki ölüye damlatılsa, diriltirmiş.

Hayli yol yürümüş, yorulmuşlardı. Mûsâ Aleyhisselâm, uzanıp uyudu. Bu esnâda Yûşâ Aleyhisselâm, abdest almak istedi. Abdest suyundan bir kaç damla, balığa dokunur dokunmaz, balık hemen dirilerek denize atıldı ve bir deliğe doğru yolunu tuttu.

Hızır Aleyhisselâm'la buluşacakları yer burasıydı. Fakat Yûşâ, aradıklarını bulmaya nişâne olacak balığın denize atılıp kaçtığını haber vermeyi, Mûsâ da tekrar yola çıkarken, onun ne olduğunu sormayı unutmuştu.

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰىهُ اٰتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾

62 [**Vaktâ ki, Mecma'ülbahreyn'i geçtiler.** (O gece ve ertesi günü öğleye kadar yol aldılar). **Mûsâ fetâsına: «Kuşluk yemeğimizi getir** (yiyelim). **Gerçekten bu yolculukta yorgun düştük» dedi.**]

Yûşâ Aleyhisselâm, hâdiseyi ancak, bu soru üzerine hatırladı.

قَالَ اَرَءَيْتَ اِذْ اَوَيْنَآ اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنِّى نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَآ اَنْسَانِيهُ اِلَّا الشَّيْطٰنُ اَنْ اَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِى الْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾

63 [**«Gördün mü** (Ne oldu?) **Biz Mecma'ülbahreyn'de kayanın yanında barındığımız zaman, balığın hâlini size söylemeyi unuttum.** (Onu koyduğum kayanın üzerinde kaybettim). **Bunu, bana herhâlde, Şeytan unutturdu. Balık,** (denize atıldı ve) **denizde acâib bir yol açarak gitti» dedi.**]

قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَارْتَدَّا عَلَىٰ آثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا
عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

64 [**Mûsâ: «İşte, bizim de aradığımız bu idi** (istediğimiz kimseyi bulmaya balık bize yol gösterecekti)» **dedi. Hemen izlerini tâkib ederek, geldikleri yoldan geri döndüler.**]

65 [**Orada kullarımızdan öyle bir kul buldular ki, biz ona tarafımızdan bir rahmet** (vahiy ve nübüvvet, yâhûd uzun ömür) **vermiş ve nezdimizden gayblara ıttılâ ilmini öğretmiştik.**]

Bu, Hızır Aleyhisselâm'dı. Elyesa veyâ İlyâs Aleyhisselâm diyenler de vardır.

Mûsâ Aleyhisselâm, O'na selâm verdi. O da:

«**Ey İsrâîloğullarının Peygamberi!**» diyerek selâmını iâde etti.

Mûsâ: «**Benim Peygamber olduğumu sana kim haber verdi?**» dedi.

Hızır: «**Yerimi sana bildiren!**» diye cevâb verdi.

قَالَ لَهُ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾
قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ
خُبْرًا ﴿٦٨﴾

66 [**Mûsâ Aleyhisselâm: «Sana öğretilen ilimden bana bir rüşd öğretmen şartiyle sana ittibâ edebilir miyim?» dedi.**]

Rüşd: Hayrâ isâbet demektir. Bu sözde, âlime karşı tevazuun lüzûmuna, ilim tahsilinden maksâdın rüşd iktisâbı olduğuna ve ilim istenildiğinde, tenezzül, edeb, nezâket, ta'kîb ve hizmetin şart bulunduğuna delâlet vardır.

67 [**Hızır Aleyhisselâm: «Sen, benimle** (bulunmaya) **sabredemezsin».**]

68 [**«İlminin içyüzünü ihâta edemediği bir şeye nasıl sabredebilirsin?» dedi.**]

Denildi ki, Mûsâ Aleyhisselâm: «Niçin sabredemem?» demiş. Hızır: «**Sen, bir Peygambersin, hükmün zâhir üzeredir. Benden bir ilim sâdır olur ki, o yadırganır ve sen onun sebebini bilmez ve binâenaleyh, ona sabredemezsin**» diye cevâb vermişti.

قَالَ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعْصِى لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَإِنِ
ٱتَّبَعْتَنِى فَلَا تَسْـَٔلْنِى عَن شَىْءٍ حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾

69 [**Mûsâ Aleyhisselâm: «İnşâallah beni, senin fiillerine sabırlı bulursun ve işinde sana îsyân etmem» dedi.**]

70 [**Hızır: «O hâlde, şâyed tâbi' olacaksan, sana O'nun hakîkatini bildirinceye kadar, bana hiç bir şey sormayacaksın» dedi.**]

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِى ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَا ۖ قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ
أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا إِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ
مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾

71 [**Bunun üzerine ikisi kalkıp** (deniz kenarına) **gittiler. Bir gemiye bindiler. O** (Hızır Aleyhisselâm, gemi denizde seyrederken eline bir balta alarak) **gemiyi deldi. Mûsâ Aleyhisselâm, O'na: «İçindekileri suda boğmak için mi gemiyi deldin? Gerçekten korkunç, pek fenâ bir şey yaptın?» dedi.** (Halbuki, bizden ücret bile istememişlerdi).]

Bir hadîsde beyân olunduğuna göre; gemiciler Hızır Aleyhisselâm'ı tanımış; onlardan ücret almamışlardır.

72 [**O: «Ben, sana benimle** (bulunmağa) **sabredemezsin, demedim mi?» dedi.**]

قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِى بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِى مِنْ أَمْرِى عُسْرًا ﴿٧٣﴾
فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا فَقَتَلَهُۥ ۙ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ
بِغَيْرِ نَفْسٍ ۖ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

73 [**Mûsâ Aleyhisselâm «Unuttuğum şeyle beni muâhaze etme ve işimde bana güç bir şey teklîf etme** (beni afvet)**» dedi.**]

74 [**Oradan kalkıp gittiler.** (Karaya çıktılar. Çocuklar oynu-

yorlardı. Güzel) bir çocuğa rastladılar. O (O'nu hemen tutup) öldürdü. Mûsâ Aleyhisselâm: «Böyle pâk, günâhsız bir nefsi, bir nefis karşılığı olmaksızın, (haksız yere) nasıl öldürdün? Gerçekten hoşlanılmayacak çok kötü bir iş işledin» (dedi).]

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِن سَأَلْتُكَ
عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا ﴿٧٦﴾

75 [O: «Ben, sana benimle bulunmaya sabredemezsin, demedim mi?» dedi.]

76 [Mûsâ: «Şâyed, bundan sonra sana bir şey soracak olursam, (gerçi sohbetini dilersem de) artık bana musahib olma. Zîrâ tarafımdan özrü nihâyete erdirdin. (İ'tizâr edecek bir özrüm kalmadı)» dedi.]

Vasıyyetine üç def'a muhâlefet etmişti. Bir hadîs-i şerîfde: «Allah Teâlâ, kardeşim Mûsâ'ya rahmet eylesin! Utandığı için bu sözü söylemiştir. Şâyed acele etmeyip sabretse idi Hızır, O'na acâiblerin acâibini gösterirdi.» buyurulmuştur.

فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا
أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُ ۖ قَالَ
لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ ۚ
سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾

77 [Oradan kalkıp gittiler. Nihâyet bir kasabaya vardılar ve ahâlisinden yiyecek istediler. Fakat halk, onları misâfir etmekten imtinâ etti. Orada yıkılmaya mâil bir duvar gördüler. O, o duvarı (eliyle), derhâl doğrultuverdi. (Yâhûd yıkıp, yapıverdi). Mûsâ: «(Bu kasaba ahâlîsi, bize yemek vermediler). Dileseydin bu iş için bir ücret alırdın. (Doyunurduk)» dedi.]

Bu kasaba, rivâyet edildiğine göre, Antakya idi.

78 [Hızır Aleyhisselâm: «İşte, artık bu, birbirimizden ayrıl-

ma vaktidir (ayrılmamız gerekiyor). **Şimdi sana o,** (zâhiren fenâ göründüğü için) **sabredemediğin şeylerin içyüzünü haber vereyim dedi.]**

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا
وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾

79 [**«O gemi, denizde geçimlerini te'mîn eden bir takım yoksul kimselere âiddi. Gemiyi** (zedeliyerek) **kusûrlu yapmak istedim. Zîrâ, arkalarında her sağlam gemiyi gasben alan bir hükümdar vardı.]**

Bu hükümdar, Gassan Melîki Cülendâ bin Kerker'di. Kusûrsuz olan her gemiyi gasbediyordu. Hızır Aleyhisselâm, gemiyi zedelemekle, zaptedilmekten kurtarmış ve bu sûretle sâhiblerine yardımda bulunmuştu. Halbuki yaptığı iş, binnetice menfaat te'mîn ettiği hâlde, zâhiren, Mûsâ Aleyhisselâm'a zararlı gibi görünmüştü.

Rivâyete göre; Hızır Aleyhisselâm gemicilerden özür dileyip hükümdârın gemilerini gasbedeceğini anlatmış. Onlar, bunu bilmezlermiş. Demiş ki:

«Geminiz hükümdârın yanına uğradığı zaman kusûrlu olduğu için onu almaz. Siz de onu geçtikten sonra gemiyi ta'mîr edersiniz.»

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا
طُغْيَانًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ
رُحْمًا ﴿٨١﴾

80 [**«Öldürdüğüm çocuğun da** (kendisi kâfir), **ana ve babası mü'mindi. Onun, bunları tuğyân ve küfre sürüklemesinden korktuk.»]**

Necdet el-Harûrî nâmında bir zât, İbn-i Abbâs (R.A.) Hazretlerine mektub yazarak:

«Hızır Aleyhisselâm, o çocuğu nice öldürdü. Halbuki Peygamber (S.A.V.), **çocukları öldürmeyi yasak etmişti.»** demiş. İbn-i Abbâs (R.A.), O'na şu cevâbı vermiş:

«Eğer çocukların hâllerini Hızır'ın bildiği kadar sen de bilirsen, sana da öldürmek câiz olur.»

81 [**«İstedik ki, ana ve babasına Rableri, bunun yerine, daha hayırlı, daha pâk ve müttekî ve merhametçe, ondan daha yakınını versin.»**]

Denildi ki: Bu ana-babadan bilâhare bir kız doğmuş ve bu kız bir Nebî ile evlenmiş ve neslinden yetmiş Nebî gelmiştir.

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ
وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبْلُغَا
أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُ
عَنْ أَمْرِي ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾

82 [**«Doğrulttuğum duvar ise, şehirde, Asram ve Sarim adında yetîm iki çocuğundu. Altında da onlara âid bir defîne vardı. Ve babaları iyi bir insandı. Bu sebeble, Rabbin celle şânuh, ikisinin rüşdlerine ermelerini ve defîneyi çıkarmalarını istedi. Bu, onlara Rabbinden, bir rahmetti. Ben, bunları kendi re'yimle yapmadım.** (Allah Teâlâ'nın emriyle yaptım). **İşte, senin sabredemediğin** (sorduğun) **şeylerin içyüzü budur»** (dedi).]

Bu iki yetîmin babaları, Kâşih adlı çok iyi, çok emîn bir adamdı. Nâs, O'na emânetlerini tevdi' eder, O da verdikleri gibi teslîm ederdi. Defîne, helâlinden kazanılmış ve mîrâs olarak çocuklara intikâl etmişti. Çocuklar, defîneye, sırf yetîm olmaları hasebiyle değil, belki babalarının salâhından faydalanarak nâil olacaklardı. Binâenaleyh, rüşdlerini iktisâb edinceye kadar duvarın yıkılmaması ve defînenin başkalarının eline geçmemesi lâzımdı.

Defînenin altın veyâ gümüş, yâhûd ilim kitabları, veyâ altın bir levha olduğu ve üzerinde şu satırların yazıldığı mervîdir:

«Bismillâhirrahmânirrahîm. Taaccüb ederim o kimseye ki, ölüme yakînî varken, nasıl olur da sevinir? Ve kedere yakînî varken nasıl olur da yerinir? Ve nasıl olur da, rezzâkına yakînî varken, zahmet çeker, hesâba yakînî varken gaafil olur. Dünyânın zevâli-

ne yakîni varken nasıl kalbi yatışır? Lâ ilâhe illâllah Muhammedün Resûlullah.»

Hz. Mûsâ ve Hızır Aleyhisselâm kıssasından şu hükümler çıkarılmıştır:

1 — Yolculukta hizmetçi ve arkadaş bulundurmak câizdir.

2 — İlim öğrenmek için uzaklara gitmek müstehabdır.

3 — Âlimin ilmini ziyâdeleştirmek ve sefer için yiyecek götürmesi câizdir. Bu, tevekküle mâni' değildir.

4 — Unutmak gibi sevilmeyen şeyler mecâzen Şeytan'a nisbet edilebilir.

5 — Talebe, muallimine tevazu' göstermeli. Velev ki muallimi rütbe i'tibârı ile talebesinden aşağı olsun.

6 — Talebe tabiatının taşıyamıyacağı bir şeyi sorarsa, muallim onu öğretemiyeceği için özür diler.

7 — Bir kimse, yapacağı bir işi söylerken evvelâ inşâallah demelidir.

8 — Metbû, kendine tâbi' olana şart koşabilir.

9 — Şart edilen şey yapılmalıdır.

10 — Kişi unuttuğu bir şeyden dolayı muâheze edilmez.

11 — Tekrar, üç def'a yapılır.

12 — Yabancı bir kimsenin yiyecek istemesinde beis yoktur.

13 — Yapılan iş için ücret almak câizdir.

14 — Fakîr, geçimine yetmeyen araba gibi bir şey veyâ âletle fakîr olmaktan çıkmaz.

15 — Gasb, harâmdır.

16 — Emânet veyâ yetîm malı gibi başkasına âid bir malın bütününü kurtarmak için bir kısmını yaralayıp telef etmek câizdir.

17 — İki zarar karşı karşıya gelince, büyüğünü def'etmek için küçüğünü irtikâb vâcibdir.

18 — Binâların ta'mîri vâcib, yıkılıncaya kadar ihmâli harâmdır.

19 — Yere defîne gömmek câizdir.

20 — Hızır Aleyhisselâm'ın: **«Ben, bunu kendimden yapmadım.»** demesi, Peygamber olduğuna delîldir.

Hızır (A.S.) için: **«Velîdir.»** diyenler, bunu bir ilhâm kabûl ederler. Ve ilhâmın sahîh olduğuna bununla istidlâlde bulunurlar.

Hızır Aleyhisselâm'ın sağ olup olmadığı ihtilâflıdır. Sağ olduğunu söyleyenler olduğu gibi, öldüğünü söyleyenler de vardır. Allâhu **a'lem.**

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَن ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾
إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ وَءَاتَيْنَـٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾

83 [**Bir de sana Zülkarneyn'i soruyorlar. De ki: «Ben, size onun hâlini haber vereyim.»**]

Zülkarneyn'in kim olduğu, müfessirler arasında ihtilâflıdır. Bu husûsta muhtelif rivâyetler vardır. Arap ve Arab'ın gayri cihângirlerden bir çoğunun Zülkarneyn olması ihtimâlinden bahsedilmiştir. Fakat hiç birine kat'iyet izâfet etmek mümkün değildir. Ba'zılarına göre bu, meselâ, Afridun bin Esfiyan bin Cemşid'dir. Hazret-i İbrâhîm'in çağdaşı olan bu İran hükümdarı, tarihte, iyilik ve adâleti ile meşhûrdur. Ba'zıları da Zülkarneyn'in Makedonyalı İskender olduğuna zâhib olmuşlardır.

Bir kısım müfessirlere göre ise, Zülkarneyn, Yemen'de hüküm süren Hımyer meliklerinden (Sa'b) dır. Diğer rivâyetler vâhidir. Doğrusu budur, denilmiştir. Sa'b'ın, Mekke binâ edilirken, Hazret-i İbrâhîm'le buluştuğu ve ondan feyiz aldığı rivâyet edilir.

Zülkarneyn'in nübüvvetinde de ihtilâf edilmiştir. Ancak, Allah'ın sâlih, müvahhid bir kulu olduğunda ittifak vardır.

Hazret-i Ali (R.A.)'ye: «**O, bir Nebî mi, yoksa melik miydi?**» diye sorulmuş. «**Ne nebî ve ne melikti. Allah Teâlâ'nın sâlih bir kulu idi ki, Allah'ı sevmiş, Allah da, O'nu sevmişti.**» buyurmuşlardır.

84 [**Gerçekten biz, O'na yeryüzünde kudret ve kuvvet ve her şeyden bir sebeb** (bir yol) **verdik.**]

Hedefine varmak için kendisine ilim, iktidar, âlât ve vesâid gibi her türlü esbâbı ihsân eyledik. Neye el uzatsa, ondan maksâdına yol bulur, muvaffak olurdu.

85 [**O da** (Batıya doğru) **bir yol tuttu.**]

حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ
عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَـٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ
فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾

86 [**Nihâyet, Güneş'in gurub ettiği yere vardı. Orada Güneş'i sıcak, siyah çamurlu bir pmara batar buldu. Ve onun yanında bir kavim buldu. Dedik ki: «Yâ Zülkarneyn! Muhayyersin (şâyet İslâm'a gelmezlerse) onları ya tâzîb eder (öldürürsün) veyâ haklarmda hüsn-ü muâmelede bulunursun. (İrşâd ve nasîhat edersin).**]

قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾

87 [**Zülkarneyn dedi ki: Kim «(Küfründe ısrâr ederek) nefsine zulmederse, biz onu tâzîb ederiz. Sonra, Rabbine iâde olunur. O da, misli görülmemiş, şiddetli bir azâbla azâbeder.»**]

وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءً الْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾

88 [**«Ama, kim îmân eder, iyi amelde bulunursa, onun için (dünyâ ve Âhirette) en güzel bir mükâfat vardır ve ona emrimizden kolay olanı söyleriz.»**]

89 [**Sonra (doğuya doğru) başka bir yol tuttu.**]

90 [**Nihâyet, üstüne Güneş'in ilk önce doğduğu yere vardı. Onu bir kavim üzerine tulû eder buldu, ki onların Güneş'ten gayri örtünecek bir şeyleri yoktu.**]

Ne elbiseleri ve ne evleri vardı ve oturdukları yer binâ yapmaya elverişli değildi.

كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾

91 -[İşte, böyle oldu. Halbuki bizim Zülkarneyn'in yanında ne varsa (asker, malzeme ve kuvvetinin) hepsini ilmimiz ihâta etmişti.]

92 [Sonra, yine başka bir yol tuttu.]

93 [Nihâyet, iki dağ arasına vardı. Onların önünde hemen hemen hiç söz anlamaz bir kavim buldu.]

قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾

94 [Dediler ki: «Ey Zülkarneyn! Gerçekten Ye'cûc ve Me'cûc tâifesi, bu yerde fesâd çıkarıyor. Sana harç ve masrafını versek de, bizimle onların arasına bir sed yapsan olmaz mı?»]

قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ
رَدْمًا ﴿٩٥﴾ آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا
حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾
فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

95 [Zülkarneyn: «Rabbim celle şânühu'nun bana verdiği (kudret ve servet) sizin vereceğiniz harç ve masraftan daha hayırlıdır» dedi. (Ben buna muhtâç değilim.) Ancak, bana kol kuvvetiyle (işçi, âlât ve edevâtla) yardım edin de, sizinle onların arasına metin bir sed yapayım.»]

96 [«Bana demir parçaları getirin» (dedi. Getirdiler. İki dağın arasını su çıkıncaya kadar kazdılar. Temelini kayalarla ördüler ve üzerini bir sıra demir ve bir sıra odun döşemek üzere doldurdular). Tâ ki dağlar birbirine müsâvî oldu. (İşçilere): Üfleyin (körükleyin)» dedi. (Odunları ateşleyip körüklediler). Demir, ateş gibi oldu. Müteâkiben: «Bana, erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim» dedi. (Demir ve bakır birbirine karışıp yekpâre bir hisar oldu).]

97 [**Ye'cûc ve Me'cûc'un artık, ne seddi aşmaya ve ne altından onu delmeye kudretleri kalmadı.**]

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ
وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي
الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾

98 [**Zülkarneyn: «Bu,** (sed ve benim bu iktidârım) **Rabbim celle şânuhu'dan** (kullarına) **bir rahmettir, fakat Rabbimin va'di** (Kıyâmet'te Ye'cûc ve Me'cûc'un çıkma vakti) **gelince onu** (yerle bir) **dümdüz eder.** (Ve yollarını açar). **Rabbim celle şânuhun va'di haktır» dedi.**]

99 [**O gün, onları** (kendi hâllerine) **bırakırız da** (çokluklarından yüzünden) **birbirlerine karışır, deniz dalgaları gibi çalkalanırlar. Sûr da üflenir. Hepsini** (hesâb ve cezâ için Mahşer'e) **toplarız.**]

وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ
عَرْضًا ﴿١٠٠﴾ الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي وَكَانُوا
لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي
مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾

100 [**O gün, kâfirleri, Cehennemle yüzyüze getiririz.** (Âşikâre görürler).]

101 [**O kâfirler ki** (tevhîdimi, Kitablarımı) **âyetlerimi görmemek için gözlerinde perde vardı. Ve** (Kur'ân-ı Kerîmi, zikir ve kelâmımı) **dinlemeye de tahammülleri yoktu.**]

102 [**Beni bırakıp da kullarımı** (Meleklerimi, Îsâ'yı, Uzeyr'i) **ma'bûd ittihâz eden kâfirler, o ibâdet ettikleri kullarım kendilerine faydalı olur, onları azâbımdan men ve halâs eder mi zanne-**

diyorlar? Biz, o kâfirler için Cehennem'i, bir konak olarak hazırladık.]

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾

103 [De ki: «(Yâ Muhammed!) Amellerinde ziyân edenleri size haber vereyim mi?»]

104 [Onlar, iyi yapıyoruz, zannettikleri hâlde dünyâ hayâtındaki amel ve sa'yleri zâyi' ve bâtıl olan kimselerdir.]

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ
لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي
وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾

105 [Onlar, Rableri celle şânuhun âyetlerini ve O'na (haşir, ba's ve azâba) kavuşacaklarını inkâr eden kimselerdir. Bu yüzden, hayır nâmına yaptıkları bütün amelleri heder olmuştur. Biz, onların hiç bir ameline, Kıyâmet Günü, terâzî tutmayacağız.]

106 [İşte küfürlerinden, âyetlerimi, Peygamberlerimi istihzâ etmeleri yüzünden, onların cezâsı Cehennem'dir.]

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ
نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾

107 [İmân edip, sâlih ameller işleyenlerin ise konakları, Firdevs Cennetleridir.]

108 [Onlar, orada ebediyyen kalacaklar ve oradan ayrılmak istemeyeceklerdir.]

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾

109 [**De ki: «Rabbim celle şânuh'un** (ilim ve hikmetine âid) **sözlerini yazmak için** (bütün) **denizlerin suyu mürekkeb olsa, yardımcı olarak bir misli de ona ilâve edilse, herhâlde Rabbimin sözleri bitmeden denizler tükenirdi.»**]

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

110 [**De ki: «Ben de, ancak sizin gibi bir beşerim.** (Bütün kelimât-i ilâhiyyeyi ihâta edemem. Böyle bir iddiâda bulunmuyorum). **Şu kadar ki, bana vahyolunuyor ki: Hepinizin ilâhı ancak bir ilâhtır.** (Zâtında nazîri ve sıfâtında şerîki yoktur)».]

[**«Kim Rabbine kavuşmayı dilerse** (veyâ haşirden korkarsa) **O'nun rızâsını isteyerek sâlih bir amel işlesin ve Rabbinin ibâdetine kimseyi şerîk etmesin!»**]

19 — MERYEM SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 98 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

كٓهيعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ﴿٢﴾ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً
خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّى وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا
وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴿٤﴾

1 [**Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd.**]

Bu harflerin ma'nâsı müteşâbihdir. Ba'zıları Allah'ın isimlerinden veyâ Kur'ân'ın isimlerinden yâhûd bu sûrenin ismi olduğunu söylemişlerdir. Yemîn olduğunu söyleyenler de vardır. En doğrusu:

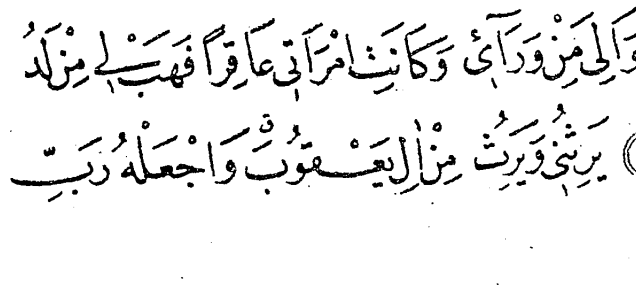
«Bundan murâdı ne olduğunu Allah bilir.» demektir.

2 [**Bu (tilâvet olunan), Rabbin celle şânuhun kulu Zekeriyyâ hakkındaki rahmetinin yâdıdır.**]

3 [**Hani, Zekeriyyâ, Rabbi celle şânuhu'ya gizlice yalvarmış, niyâz etmişti.**]

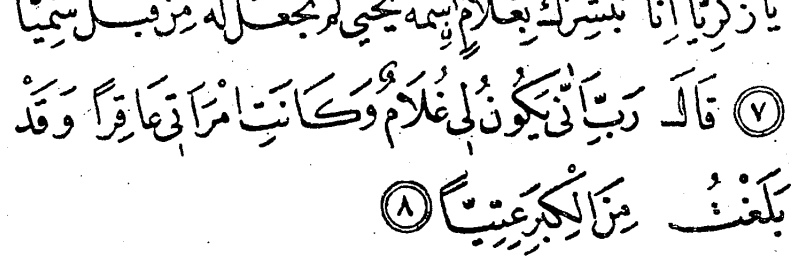
Gerçi Allah Teâlâ'ya gizli ve âşikâr yalvarmak müsâvî ise de; gizli yalvarmakta daha fazla ihlâs ve samimiyyet vardır. Yâhûd ihtiyar hâlinde çocuk istediği için kınanmamak için gizli yalvarmıştır. Akrabâlarından korktuğu veyâ ihtiyarlıktan sesi kısıldığı için gizli yalvarmış olması da câizdir.

4 [**Demişti ki: «Ey Rabbim! Kemiklerim zayıfladı, inceldi. Başımı ihtiyarlıktan yangını sardı,** (saçlarım ağardı). **Ey Rabbim! Hiç bir zaman, Sana ne duâ etmişsem, mahrûm kalmadım.** (Her duâma icâbet ettin)».]

5 [**«Ölümümden sonra yerime geçecek akrabâmdan** (amcazadelerimden) **endîşe ediyorum. Zevcem de kısırdır. Bana, tarafından ve fazlından bir oğul ihsân et!»**]

6 [**«Ki benden sonra** (ilim ve nübüvvette) **bana ve Âl-i Ya'kûb'a vâris olsun. Yâ Râbb! O'nu** (sözünde ve fiilinde) **râzı olduklarından kıl.»**]

7 [**Allah Teâlâ** (duâsına icâbet etti): **«Yâ Zekeriyyâ! Sana Yahyâ adlı bir oğul müjdeleriz, ki ondan evvel bir kimseyi bu isimle isimlendirmedik.» buyurdu.**]

Yahyâ ismiyle isimlendirilmesindeki hikmet: İlim ve hikmetle hayât bulması, yâhûd bir pîr-i fâni ile ihtiyar, kısır bir kadından

vücûda gelmiş olmasındandır. Veyâhûd ömrü boyunca ne ma'siyet işlemiş, ne ma'siyet kasdeylememiş bulunmasıdır, denilmiştir.

8 [**Zekeriyyâ: «Yâ Rabb! Benim, nasıl oğlum olur ki, zevcem kısır ve bense ihtiyarlığın kemâline erdim?» dedi.**]

قَالَ كَذٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ
وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّيٓ اٰيَةً قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا
تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾

9 [**Melek: «İş dediğin gibidir,** (evet, ihtiyarlığın son haddine vardın) **dedi. Fakat Rabbin celle şânuh: Bu, Benim için pek kolay. Nasıl ki evvelce bir şey değilken, seni yarattım, buyurdu.»**]

10 [**Zekeriyyâ: «Yâ Rabb! Bana bir alâmet kıl** (ki onunla zevcemin gebeliğini bileyim)**» dedi. Allah Teâlâ: «Alâmetin, sıhhatin düzgünken, üç gün** (üç gece) **nâsa söz söylememendir.» buyurdu.**]

فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهٖ مِنَ الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ اَنْ سَبِّحُوْا بُكْرَةً وَّعَشِيًّا
﴿١١﴾ يٰيَحْيٰى خُذِ الْكِتٰبَ بِقُوَّةٍ ۖ وَاٰتَيْنٰهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾

11 [**Zekeriyyâ:** (Zevcesinin hamli sabahı) **mihrâbından kavminin karşısına çıktı.**]

Rengi değişmiş, dili söylemez olmuştu. Kavmi: **«Yâ Zekeriyyâ! Bu ne hâl, sana ne oldu?»** dediler.

[**Onlara: «Sabah, akşam, tesbîh edin** (namaz kılın)**» diye işâret etti.**]

Yâhûd yere yazdı. Zîrâ konuşamadı. Sonra Allah Teâlâ, O'na Yahyâ'yı ihsân ederek hitâb buyurdu:

12 [**«Yâ Yahyâ! Kitabı bütün kuvvetinle tut!» Biz, O'na henüz çocukken hikmeti** (ve nübüvveti) **verdik.** (Tevrât'ı öğrettik.)]

Denildi ki: O zaman Yahyâ Aleyhisselâm üç yaşındaydı. Mahallesinin çocukları: **«Haydi gel! Oynayalım.»** derler, o: **«Ben, oyun için halk olunmuş değilim.»** derdi.

وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةً ۖ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن
جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ
يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾

13 [Ve tarafımızdan O'na rahmet, mürrüvvet, kalb rikkati ve halktan medh-ü senâ ihsân ettik. O, pek müttekî idi.]

14 [Ve ana-babasına mutî idi. (İhsân sâhibiydi. Onlara ve Allah Teâlâ'ya) serkeş ve âsî değildi.]

15 [Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak ba'solunacağı gün O'na selâm olsun!]

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾

16 [Kur'ân'da Meryem kıssasını zikret. Hani O, âilesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti.]

Beyt'il-Makdis'e, yâhûd evinin şark cihetine. Bu sebebledir ki, Nasârâ, doğuyu kendilerine Kıble edinmişlerdir.

فَاتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا
سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾

17 [Onlardan tarafa, tesettür için, bir perde çekmişti. (Bu hâlde iken) Biz, O'na rûhumuzu (Cebrâil Aleyhisselâm'ı) gönderdik. Rûh, O'na tam bir insan (bir delikanlı) sûretinde göründü. (Karşısmda durdu).]

18 [Meryem: «Senden, ben herhâlde Rahmân'a sığınırım. Şâyed mü'min ve müttekî isen (bana zulüm ve taarruz etme) dedi.]

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ
لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾

19 [**Cebrâil: «Ben ancak, senin o istiâze ettiğin Rabbinin Resûlüyüm, (O'nun emriyle) sana günâhlardan pâk bir oğul bahşetmeye geldim» diye cevâb verdi.**]

20 [**Meryem: «Benim nasıl oğlum olur ki, bana henüz hiç bir insan dokunmamıştır ve ben, bir fâhişe de değilim» dedi.**]

قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً
مِّنَّا ۚ وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾ فَحَمَلَتْهُ فَانتَبَذَتْ بِهِ
مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾

21 [**Cebrâil: «Hâl dediğin gibidir. Fakat Rabbin celle şânuh buyurdu ki: «Bu, Benim için pek kolay. Ve Biz, O'nu, kudretimizin kemâline alâmet ve tarafımızdan mü'minlere rahmet kılacağız. Esâsen bu iş olup bitmiştir.» dedi.**]

22 [**(Cebrâil, O'nun eteğine veyâ yakasına nefhetti. O nefhadan filhâl) Meryem, O'na (Îsâ'ya) gebe kaldı. Bununla (karnındaki bu çocukla âilesinden) uzak bir yere (bir dağın ardına) çekildi.**]

Tâ ki zevçsiz çocuk doğurdu demesinler, diye.

Müfessirler, Meryem'in gebelik müddeti ve doğum vakti hakkında ihtilâf etmişlerdir. İbn-i Abbâs (R.A.): **«Gebelik ve doğum aynı saatte olmuştur.»** der. Ba'zılarına göre de; gebelik, sâir kadınlar gibi, dokuz ay devâm etmiştir. Sekiz, hattâ altı ay gebe kaldıktan sonra doğum yaptığını söyleyenler de vardır.

Rivâyete nazaran; Meryem radiyallahü anhâ, Îsâ Aleyhisselâm'a on yaşında gebe kalmıştır. Ve o zamana kadar iki hayz görmüştür.

فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ قَالَتْ يَٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا
وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾

23 [(Bir kış günü idi). **Doğum sancısı O'nu bir kuru hurma ağacına dayanmaya mecbûr etti.** (Halktan utancından): **«N'olaydı, bundan evvel öleydim de unutulup gitmiş olaydım» dedi.**]

فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ أَلَّا تَحْزَنِى قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾
وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ تُسَٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾

24 [(Meryem, yüksek bir yerde idi). **Aşağıdan** (bir Melek, yâhûd doğunca Îsâ Aleyhisselâm) **O'na nidâ etti: «Mahzûn olma** (ölümü temennî etme). **Rabbin celle şânuh, ayağının altından küçük bir ırmak akıtmıştır.** (Ondan iç ve temizlen).]

Denildi ki, Îsâ Aleyhisselâm doğunca, ayağiyle yere vurmuş ve oradan bir pınar fışkırmıştı. Bir kavle göre de; orada suyu çekilmiş bir nehir vardı. Allah Teâlâ, onu akıttı ve kuru hurma ağacı yeşerdi, meyva verdi.

25 [**«Ve, Yâ Meryem! O kuru hurma ağacını kendine doğru salla. Üzerine tâze hurma düşecektir.»**]

Kavmin kurumuş nehrin aktığını, kuru hurmanın yeşillenip vaktinden evvel meyva verdiğini görünce, bunlara kaadir olan Allah'ın, erkeksiz çocuk halk etmeye de kaadir olduğunu kabûl eder; senin ismetinden şübhe etmezler.

فَكُلِى وَٱشْرَبِى وَقَرِّى عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيِٰنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِىٓ
إِنِّى نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾

26 [**«Artık ye, iç gözün** (oğlunla) **aydın olsun! Şâyed insanlardan birini görürsen ve** (sana oğlun için bir şey sorarsa, işâretle): **«Ben, Rahmân'a sükût orucu nezrettim. Bugün kimseyle konuşmayacağım» dersin.**]

Onların şerîatında, sükût orucu câizdi. Bizim şerîatımızda, yoktur.

فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۥ ۖ قَالُوا۟ يَٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾
يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾

27 [**Meryem, Îsâ'yı yüklenip kavmine getirdi. «Yâ Meryem! Sen çok çirkin bir iş işlemişsin» dediler.**]

Rivâyete göre; Hz. Meryem'le Îsâ Aleyhisselâm'ı Yûsuf Neccâr, bir mağaraya götürmüş, orada kırk gün kalıp, nifâsından temizlendikten sonra kavminin yanına gelmiş. Âilesi, O'nu kucağında bebekle görünce, son derece müteessir olup ağlaşmışlar; çünkü sâlih kimselermiş.

28 [**«Ey Harûn'un kızkardeşi! Senin baban kötü bir adam değildi. Anan da iffetsiz değildi.** (Bu çocuk nedir?)».]

Rivâyet olunur ki; Hazret-i Meryem. Hârûn Aleyhisselâm'ın kızkardeşinin neslindendi. Bu i'tibârla kendisine Hârûn'un kızkardeşi denilmiştir. Kızkardeş ta'bîri, geniş ma'nâda alınmalıdır. Bir kavle göre de; Hârûn, Benî İsrâîl arasında, sâlih, âbid bir kimse idi. Cenâzesinde kırkbin kişi bulunmuştu. Meryem'i, O'na nisbet etmişler, yâni «Senin, o kadar iyi ve afîf olacağını zannediyorduk» demek istemişlerdir. Yâhûd bu, Hârûn, zânî ve pek fâsık bir kimse idi. Bu hareketi karşısında kavmi, Meryem'i, O'na nisbet etmişlerdir.

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِى ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ
إِنِّى عَبْدُ ٱللَّهِ ءَاتَىٰنِىَ ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلَنِى نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِى مُبَارَكًا
أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَٰنِى بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾

29 [**Meryem,** (O'na söyleyin ve cevâbını ondan alın diye) **Îsâ Aleyhisselâm'ı işâret etti.** (Bu çirkin hareketinden sonra bir de bizimle istihzâ mı ediyorsun?) **«Henüz beşikte olan bir çocukla biz nasıl konuşuruz?» dediler.**]

Îsâ Aleyhisselâm, bu sözleri işitince, ağzından memeyi bırakarak onlara döndü. Fasih bir dille:

30 [**«Gerçek, ben, Allah Teâlâ'nın kuluyum. Bana Kitab verdi ve beni Nebî yaptı» dedi.**]

Ba'zı ulemâya göre; bundan murâd: Allah Teâlâ'nın Levh-i Mahfûz'da O'na kitap vereceğini ve Peygamber olacağını yazdığını haber vermesidir.

Ekser-i ulemâya göre ise; Hz. Îsâ'ya İncîl çocukken verilmiştir. Aynı zamanda, kendisine büyük insanların aklı da verilmiştir.

Îsâ Aleyhisselâm konuşunca, o kavim Hz. Meryem'in beraetini anlamışlar. Bundan sonra, Hz. Îsâ çocukların konuştuğu yaşa varıncaya kadar konuşmamış.

31 [**«Ver her nerede olursam, beni mübârek ve halka faydalı kıldı. Ve hayâtta kaldığım müddetçe bana namazı ve zekâtı emretti.»**]

وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ

يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾

32 [**«Beni anneme muhsin ve rahîm kıldı.** (Beni mağrûr, insanları incitir ve kendisine) **âsî ve bedbaht kılmadı.»**]

Derler ki; şâkî, günâh işleyip tevbe etmeyen kimsedir.

33 [**Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak ba'solunacağım gün selâm üzerimdedir.»**]

ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾

34 [**İşte** (Yahûdî ve Nâsâra'nın) **hakkında şek ve ihtilâf ettikleri Meryem oğlu Îsâ, Hak kavlince budur.**]

مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ ۖ سُبْحَانَهُ ۖ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ

لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَاطٌ

مُسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾

35 [**Allah Teâlâ'nın çocuk edinmesi, na'tından değildir. O, bundan münezzehtir. O, bir şeyin halk ve ihdâsını istediği zaman ancak ona «Ol!» der. O da, oluverir.**]

36 [**«Hiç şübhesiz, Allah Teâlâ, benim ve sizin Rabbimizdir. Yalnız O'na kulluk edin! İşte sahîh ve doğru yol budur.»**]

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِن
مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ ۙ يَوْمَ يَأْتُونَنَا
لَٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

37 [**Fırkalar** (Îsâ hakkında) **aralarında ihtilâf ettiler. Artık görecekleri büyük bir günün** (Kıyâmet ve Hesâb Gününün) **şedîd azâbı, o küfür edenlerindir.**]

Bu fırkalar Yahûdîlerle Nasrânîlerdi. Yâhûd Nasrânîlerin üç fırkası: Nastûrîler, Ya'kûbîler ve Melkânîlerdi. Yahûdîler, Îsâ Aleyhisselâm'a, (hâşâ) veled-i zînâ demişlerdi. Nastûrîler O'na: Allah'ın oğlu, Melkânler: Üçün üçüncüsü, Ya'kûbîler de: O, bizzat Allah'tır, yere indi ve yine çekildi, demişlerdi.

38 [**Onlar, Bize gelecekleri gün, ne yaman işitecek, ne yaman görecekler.** (Vaîdlerimizi müşâhede ve teyakkun eyliyecekler). **Fakat o nefislerine zulmedenler, bugün, açık bir dalâlet içindedirler.**]

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ ۘ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ
﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ ۚ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾

39 [(Yâ Muhammed!) **Onları** (günâhkârların, günâh işleyip de iyilik edemediklerine ve sevâb işleyenlerin sevâblarının azlığına tahassür duyacakları) **o hasret günü ile korkut. O gün, hesâb görülecek** (Cennetlikler Cennet'e ve Cehennemlikler Cehennem'e girecekler). **Onlar, bundan bîhâber ve gaafildirler. Ve o kâfirler Âhirete îmân etmezler.**]

Bir hadîsde şöyle buyurulmuştur:

«Kıyâmet Gününde cennetlikler Cennet'e, cehennemlikler Cehennem'e girdikten sonra ölüm getirilip, Cennetle Cehennem arasında boğazlanacak. Ve bir kâhya: Ey Cennetlikler! Size, bundan sonra ölüm yoktur. Ey Cehennemlikler! Size de, bundan sonra ölüm yoktur, diye seslenecek. O zaman, Cennetliklerin sevinci, Cehennemliklerin kederi artacaktır.»

Başka bir hadîsde beyan buyurulduğuna göre:

«Cennetliklerden her birine Cennet'e girmezden evvel, Cehennem'deki yeri gösterilecek: «Kötülük yapmış olsaydın, buraya girecektin!» denilecek. Bu sûretle, o kimsenin şükrü artacak, Cehennemliklerden her birine dahî Cehennem'e girmezden önce Cennet'teki yeri gösterilecek ve: «İhsân etmiş olsaydın, buraya girecektin!» denilecek; onun da hasreti artacaktır.»

40 [**Muhakkak ki, Biz, Biziz; arza ve üzerindekilere vârisiz. Nihâyet onlar, Bize rücû' edecekler.**]

41 [**Onlara Kur'ân'da İbrâhîm** (Aleyhisselâm'm) **kıssasını yâdet. Zîrâ O,** (işinde ve sözünde) **çok doğru bir Peygamberdi.**]

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي
عَنكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ
فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾

42 [**Hani babasına** (Âzer'e) **demişti: «Babacığım! Niçin** (duâmı) **işitmeyen** (huzû ve hüşûunu) **görmeyen ve senin hiç bir şeyine faydalı olmayan şeylere tapıyorsun.»**]

43 [**«Babacığım! Muhakkak ki sana gelmiyen bilgi bana geldi. Bana tâbi' ol da, sana doğru yolu göstereyim** (dalâletten kurtarayım)**».**]

يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ ۖ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾

44 [**«Babacığım! (Şirki tezyînine aldanarak) Şeytan'a tapma. Zîrâ, Şeytan, esirgeyen Allah Teâlâ'ya âsî olmuştur.»**]

يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾

45 [«Babacığım! Sana o esirgeyen Allah Teâlâ'dan bir azâb dokunur da, Şeytan'a yâr olursun diye cidden korkuyorum.»]

46 [(Âzer) dedi ki: «İbrâhîm! Sen, benim ilâhlarımdan yüz mü çeviriyorsun! Yemîn ederim ki, şâyet vazgeçmezsen, seni muhakkak recmederim. Uzun bir müddet benden uzaklaş, yanımdan git!»]

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ ۖ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي ۖ إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾

47 [İbrâhîm: «Benden sana selâm olsun!» dedi. (Babasına vedâ etti. Bu, kötülüğe iyilikle mukâbele idi). Senin için Rabbim celle şânuhu'dan mağfiret niyâz edeceğim. (Olur ki îmânı tevfik eder.) O, hakkımda pek lûtufkârdır.»]

وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾

48 [«Sizi ve Allah Teâlâ'dan gayri taptıklarınızı bırakıp (Arz-ı Mukaddes'e) çekiliyorum. Yalnız Rabbim celle şânuhu'ye ibâdet edeceğim. Umarım ki, Rabbime olan duâ ve ibâdetimde bedbaht olmam.»]

49 [Vaktâ ki İbrâhîm Aleyhisselâm, onları ve Allah Teâlâ'dan gayri ibâdet ettikleri putları terkederek, Arz-ı Mukaddes'e gitti. Biz, ona oğlu İshâk ile torunu Ya'kûb'u bahş ve her birini nübüvvetle ikrâm ettik.]

وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾
وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥١﴾

50 [**Onlara rahmetimizden** (evlâd ve emvâl) **ihsân ettik ve sıdkı müştemil yüksek lisân verdik.** (Bütün dînlerde nâmlarını ilâ eyledik. Onları her dinin sâlîkleri senâ eder).]

51 [**(Yâ Muhammed!) Kur'ân'da Mûsâ** (Aleyhisselâm) **ın kıssasını da yâdet. Zîrâ, O, bir muhlisti.** (Muvahhid ibâdetinde şirk ve riyâdan âzâde idi). **Allah Teâlâ'nın Resûlü, nâsa şerîatı haber veren bir Peygamberdi.**]

وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ
مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ
صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥٤﴾

52 [**O'na Tûr'un sağ yanından nidâ ettik. Ve O'nu kendimize münâcât etmeye yakınlaştırdık.**]

53 [**Ve O'na rahmetimizden kardeşi Hârûn** (Aleyhisselâm) **ı da bir Nebî olarak ihsân ettik.**]

54 [**(Yâ Muhammed!) Kur'ân'da İsmâîl** (Aleyhisselâm) **ı da yâdet, ki O, va'dinde sâdıktı ve kavmine Resûl ve Nebî idi.**]

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾
وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٥٦﴾

55 [**Kavmine namaz ve zekâtı emrederdi ve Rabbi nezdinde beğenilmişti.**]

56 [**Kur'ân'da İdrîs** (Aleyhisselâm) **ı, da zikret. O, sâdık bir Peygamberdi.**]

İdrîs Aleyhisselâm'ın ismi Uhnuh'du. Sonradan İdrîs lâkabı verilmiştir. İlk def'a kalemle yazı yazan ve terzilik eden İdrîs Aleyhisselâm'dır. Kâfirlerle de ilk def'a O savaş etmişti. Hesâb ve yıldızlar ilmiyle de yine ilk def'a O, meşgûl olmuştur. Kendisine otuz sahîfe inzâl olunmuştur.

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ
وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا
وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾

57 [**Biz, O'nu pek yüksek bir yere kaldırdık.**]

58 [**İşte bunlar,** (bu sûrede Zekeriyyâ Aleyhisselâm'dan İdrîs Aleyhisselâm'a kadar zikrolunan Peygamberler) **Allah Teâlâ'nın kendilerine in'âm eylediği Peygamberlerden Âdem'in zürriyetinden, Nûh ile birlikte gemide taşıdıklarımızdan, İbrâhîm ile İsrâîl'in neslinden hidâyete erdirdiğimiz ve intihâb eylediğimiz kimselerdendir. Onlar, esirgeyen Allah Teâlâ'nın âyetleri okunduğu zaman, ağlıyarak secdeye kapanırlardı.**]

Bu âyet-i kerîme secde âyetlerindendir.

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ
يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا ﴿٦٠﴾

59 [**Bu Nebîlerden sonra, kötü bir nesil geldi, ki namazı terk ve şehvetlerine tebâiyet ettiler. Bunlar, azgınlıklarının cezâsını bulacaklardır.**]

60 [**Meğer ki tevbe ve îmân edip sâlih amel işlemiş olsunlar. Onlar, zerrece bir haksızlığa uğramaksızın, Cennet'e gireceklerdir.**]

جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾
لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَٰمًا ۖ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾

61 [Rahmân'ın kullarına gıyâblarında, va'd buyurduğu Adn Cennetlerine! Allah Teâlâ'nın va'di hiç şübhesiz, yerini bulacaktır.]

62 [Onlar, orada fuzûlî söz işitmezler. Ancak selâm (selâmet sözleri) işitirler. Onların, orada sabah, akşam rızıkları da vardır.]

تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِى نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا
بِأَمْرِ رَبِّكَ ۖ لَهُۥ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا كَانَ
رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾

63 [Bu, o Cennettir ki, Biz ona kullarımızdan müttekî olanları vâris kılarız.]

64 [Biz, ancak, Rabbin celle şânuhu'nun emriyle ineriz. Önümüzde, ardımızda ve ikisinin arasında, ne varsa, hepsi O'nundur. Rabbin celle şânuh, seni unutmuş değildir.]

رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِۦ ۚ
هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

65 [O, göklerin, yerin ve onların arasında ne varsa, hepsinin Rabbidir. Ona ibâdet et! Ve ibâdetinde sâbit ve sabırlı ol! Allah, adını almış bir kimse (veyâ O'nun bir eşini) bilir misin?]

Müşrikler, putlarına ilâh demişler, fakat Allah adiyle isimlendirmemişlerdir.

وَيَقُولُ الْإِنسَانُ أَإِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾
أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا ﴿٦٧﴾

66 [(Âhiret'i inkâr eden) insan: «Ben ölüp de toprak olduktan sonra, kabirden diri olarak çıkar mıyım?» der.]

67 [(Acaba) o insan, hiç bir şey değilken Bizim kendisini halk etmiş olduğumuzu, hatırlamaz, düşünmez mi?]

فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا
﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾

68 [Rabbin celle şânuh hakkı için, o ba'si inkâr edenleri, (dünyâda yakınları olan) Şeytanlarla birlikte behemehâl Mahşer'e toplayacağız. Sonra onları, Cehennem'in etrâfına, diz üstü çökmüş olarak, ihzâr edeceğiz.]

69 [Müteâkıben her ümmetin kâfirlerinden, hangisi Allah Teâlâ'ya karşı küfürde daha ziyâde cesâret ve cür'ette bulunmuşsa, ilkin onları ayırıp Cehennem'e atmakta öne alacağız.]

ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا
كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا وَّنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾

70 [Elbette Biz, onlardan ateşe atılmaya daha ziyâde lâyık olanların, kimler olduğunu en iyi bileniz.]

71 [İçinizden kimse yoktur ki, mutlak ona (Cehennem'e) uğrayacak olmasın. Bu, Rabbinin uhdesine vâcib kıldığı, kazâ ettiği bir şeydir.]

72 [Sonra şirkten ittikâ edenleri (ateşten) kurtaracağız. Kâfirleri ise, diz üstü çökmüş olarak orada bırakacağız.]

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا
أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾

73 [**Onlara (müşriklere) apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman, o küfür edenler (Kureyş ileri gelenleri, mü'minlere): «İki fırkanın hangisi makamca (hâlce, yurtça) daha iyi, meclis ve mahfilce daha güzel?» dediler.**]

Varlıklariyle övünmeye başladılar. Sizler zayıf ve fakir, bizlerse, kuvvetli ve zenginiz, dediler. Buyuruldu ki:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَاثًا وَرِئْيًا ﴿٧٤﴾

74 [**Biz, onlardan evvel, nice nesiller helâk ettik, ki onların servetleri de, debdebeleri de bunlardan daha güzeldi.**]

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَٰنُ مَدًّا ۚ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا
مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ ۚ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ
مَكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا ﴿٧٥﴾

75 [**De ki: «Kim dalâlette kalır (Haktan uzaklaşır) sa, esirgeyen Allah Teâlâ ona uzun müddet mühlet verir (tâ ki bir mâzereti kalmasın). Nihâyet kendilerine va'dolunan (katil ve esâret gibi) azâbı veya Kıyâmet azâbını görünce, o zaman, kimin mevkiinin daha fenâ ve kimin taraftarlarının daha zayıf olduğunu bileceklerdir.»**]

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى ۗ وَالْبَاقِيَاتُ
الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾

76 [**Allah Teâlâ, hidâyeti kabûl edenlerin îmân ve yakînini arttırır. Mü'minin bâki' kalan sâlih amelleri, Rabbin celle şânuh indinde, sevâbta, âkıbet ve O'na rücûda daha hayırlıdır.**]

أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾
أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾

77 [**Âyetlerimize kâfir olan ve (Kıyâmet'te) elbette Bana mal ve evlâd verilir, diyen kimseyi gördün mü?]**

Bu âyet-i kerîme, Âs bin Vâil hakkında nâzil olmuştur.

Habbâb bin Eratt (R.A.)'ın Âs'da bir alacağı vardı. Bir gün, onu Âs'dan istedi. Âs: «**Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e küfretmedikçe, kat'iyen onu sana vermem.**» dedi. Habbâb: «**Vallâhi, ben Peygamberime ne hayât, ne ölüm ve ne ba'sîmde aslâ küfretmem**» diye cevâb verdi.

Bunun üzerine Âs: «**Ben, ölümümden sonra ba'solunur muyum?**» dedi.

Habbâb: «**Evet!**» dedi.

Âs: «**O hâlde, ben dirildiğim zaman gel, orada benim malım da, evlâdım da olacaktır: Ücretini, o vakit sana veririm.**» dedi.

78 [**O, gayba mı muttalî olmuş? Yoksa esirgeyen Allah Teâlâ indinden bir ahid mi almış?]**

كَلَّا ۚ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُۥ مَا
يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لِّيَكُونُوا۟
لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾

79 [**Hayır, değil!** (Ne gayba ıttılâı ve ne aldığı bir ahid vardır). **Biz, onun dediğini yazacağız ve azâbını uzatacağız.** (Kat kat azâblandıracağız).]

80 [**O'nun söylediği mal ve evlâdın biz vârisi olacağız. O,** (Kıyâmette) **Bize tek başına** (malsız, menâlsiz, çoluksuz, çocuksuz) **gelecek.]**

81 [**Müşrikler, kendilerine bir izzet ve kuvvet olsunlar diye, Allah Teâlâ'yı bırakıp, ilâhlar edindiler.]**

كَلَّا ۚ سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾
أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾

82 [Hayır! Zu'mettikleri gibi değil! Yakında o ilâhlar, onların ibâdetlerini inkâr edecekler ve hasımları olacaklar.]

83 [(Yâ Muhammed!) onları ma'siyete tahrîs ve sevk etsinler diye, Şeytanları kâfirler üzerine nasıl taslît ettiğimizi görmedin mi?]

فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾ يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ
إِلَى الرَّحْمَٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿٨٦﴾

84 [Sen, onların azâbları için acele etme. Biz, onların günlerini ve nefeslerini sayıyoruz. (Vakti gelince helâk ve azâblarını bulurlar).]

85 [O gün, biz müttekîleri ağırlayarak, Rahmân'ın huzûruna toplayacağız.]

86 [Mücrimleri de susuz olarak Cehennem'e süreceğiz.]

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِندَ الرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾
وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا ﴿٨٩﴾

87 [(O gün) şefâat hakkına, ancak, tevhîd ve amel-i sâlihle, Allah tarafından, ahid almış olanlar mâlik olacaklardır.]

88 [Yahûdîler, Nasrânîler ve Meleklerin Allah'ın kızları olduğunu zu'medenler: «Allah Teâlâ, oğul edindi.» dediler.]

89 [(Yâ Muhammed, de ki): Yemîn ederim, pek çirkin bir şey söylediniz.]

تَكَادُ السَّمٰوٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ
هَدًّا ﴿٩٠﴾ اَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾

90, 91) [Onların Allah Teâlâ'ya oğul isnâd etmeleri yüzünden, neredeyse gökler parçalanacak, yer yarılacak, dağlar dağılıp çökecek.]

وَمَا يَنْۢبَغِيْ لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَّتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ اِنْ كُلُّ مَنْ فِي
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اِلَّآ اٰتِي الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَقَدْ اَ
حْصٰىهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ اٰتِيْهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

92 [Halbuki oğul edinmek, esirgeyen Allah Teâlâ'ya yaraşmaz.]

93 [Göklerde ve yerde hiç kimse yoktur ki, Allah Teâlâ'ya (Kıyâmette huzû ve hüşû' ile) kul olarak gelecek olmasın.]

94 [Yemîn ederim ki, Allah Teâlâ, onların hepsini ilmiyle kavramış, onların eşhas, enfas ve a'mâlini birer birer saymıştır. (Allah Teâlâ'nın ilim ve kudretinden hâriç bir şey kalmaz).]

95 [Kıyâmet Günü, onların her biri, O'na tek başına gelecektir.]

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَاِنَّمَا
يَسَّرْنٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِيْنَ وَتُنْذِرَ بِهٖ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ
اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِّنْ اَحَدٍ اَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

96 [Îmân edip, sâlih ameller işleyenlere, esirgeyen Allah Teâlâ, gönüllerde sevgi uyandırır. (Onları sevdirir).]

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulmuştur:

«Allah Teâlâ, bir kulunu severse, Cebrâil Aleyhisselâm'a: Ben, filân kulumu sevdim, sen de sev, buyurur. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm da onu sever ve semâvat ehline: Allah Teâlâ, falanı sevmiştir, ben de sevdim, siz de sevin, diye nidâ eder. Göktekiler onu sever, müteâkıben yeryüzünde de onun için bir sevgi yerleşmiş olur.»

97 **[(Yâ Muhammed!) Kur'ân'ı Biz ancak, senin dilinle indirerek kolay kıldık. Tâ ki müttekîleri müjdeliyesin, bâtılda inâd edenleri de inzâr edesin.]**

98 **[Biz, onlardan önce, nice nesilleri helâk ettik. Bunlardan hiçbirini görüyor, veyâ hiçbir fısıltı işitiyor musun?]**

Ne kendileri ve ne sesleri kaldı.

20 — TÂ - HÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 135 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

طٰهٰ ﴿١﴾ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰٓ ﴿٢﴾ إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن
يَخْشَىٰ ﴿٣﴾ تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَى ﴿٤﴾

1 [Tâ, Hâ.]

Tâ - Hâ lâfz-ı kerîmi, muhtelif sûrette tefsîr edilmiştir: Ba'zılarına göre: Benzerleri gibi hurûf-ı mukattaadandır. Yâhûd kasemdir veyâ Esmâullah'dan bir isimdir. Yâhûd Fahr-i Kâinat Efendimizin isimlerinden biridir.

Ba'zılarına göre de: «Ey erkek adam!» veyâ «Ey insan!» ma'nâsınadır. Yâhûd **Tâ** «Vat' = çiğnemek, basmak» masdarından emirdir. **Hâ** da zamirdir. «Onu bas, onu çiğne» diye Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize hitâb edilmiştir.

Resûlüllah (S.A.V.) teheccüdünde, bütün gece kıyâm hâlinde bulunurlardı. Bu yüzden yorulurlar, kâh biri, kâh diğeri üzerinde durarak ayaklarını dinlendirirlerdi. Bu hitâbla, iki ayağını da yere basması emrolunmuştur.

Ba'zı müfessirlere göre de: **Tâ** = Tâhir, **Hâ** = Hâdi isimlerinin anahtarıdır. Sûrenin veyâ Kur'ân-ı Kerîmin ismi olduğunu söyleyenler de vardır. Murâdını, Allah bilir.

2 [Biz, sana Kur'ân'ı, eziyyet ve meşakket çekesin diye göndermedik.]

3 [Ancak onu kalbinde Allah korkusu ve inzârdan müteessir olacak rikkat bulunanlara va'z ve nasîhat etmen için gönderdik.]

4 [Kur'ân, yeri ve yüce gökleri yaratan tarafından indirilmiştir.]

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى ۝٥ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا
فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى ۝٦ وَاِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ
فَاِنَّهٗ يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفَى ۝٧

5 [O, Rahmân celle şânuh ki, arşı istilâ etmiştir.]

6 [Göklerde, yerde, göklerle yer arasında ve nemli toprak altında ne varsa hepsi O'nundur. O'nun mülküdür.]

7 [Sen zikrullâh ve duâyı âşikâr etsen de, O, gizli sözünü, hattâ daha gizlisini (henüz kalbinden geçmiyeni bile) bilir.]

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى ۝٨ وَهَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ
مُوْسٰى ۝٩ اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوْٓا اِنِّيْٓ اٰنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّيْٓ اٰتِيْكُمْ
مِّنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ۝١٠

8 [Allah Teâlâ, o ma'bûd bilhaktır ki, şerîk ve nazîri yoktur. O, en güzel isimler (Esmâ-ı hüsnâ) O'nundur.]

9 [Sana, Mûsâ'nın haberi geldi mi?]

10 [Hani o, uzakta bir ateş görmüştü de âilesine: «Siz, burada durun, ben bir ateş gördüm. Olur ki ondan size bir parça kor getiririm, yâhûd ateşin yanından bir yol gösterici bulurum.» demişti.]

Rivâyet olunduğuna göre; Mûsâ Aleyhisselâm, kaynatası Şuayb Aleyhisselâm'dan, anası ve kız kardeşini ziyâret etmek için,

müşâade istedi. Ve âilesiyle birlikte Medyen'den Mısır'a hareket etti. Fakat Şam Meliki'nden korkarak ana yolu bıraktı. Sahrâya daldı. «Tûr» un bulunduğu Tuvâ vâdisine geldiği vakit, soğuk ve karanlık bir kış gecesiydi. Bir oğlu dünyâya geldi. Esâsen yolunu kaybetmiş ve davarları dağılmıştı. Ateş yakmak istedi, ona da muvaffak olamadı. İşte bu sırada, gözüne uzaktan bir ateş ilişti. Ona doğru gitti. Etrafı beyaz bir ateşle ihâta edilmiş yeşil bir ağaç gördü. Ateş yanıyor, fakat ne ateşin ağaca ve ne ağacın ateşe bir zararı dokunmuyordu. Çevresinde de tek bir kişi yoktu. Taaccüb etti. Bu nasıl şey, diye düşünürken âyet-i kerîmede mestûr nidâyı işitti.

Ba'zı müfessirlere göre, bu, ateş değil nûrdu. Bir, hicâb-ı ilâhi idi.

فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ يَٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾ إِنِّيٓ أَنَا۠ رَبُّكَ فَٱخْلَعْ
نَعْلَيْكَ ۖ إِنَّكَ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾

11 [**Vaktâ ki ona (o ateşe, nûra) vardı, kendisine şöyle nidâ olundu: Ey Mûsâ!**]

12 [**«Ben, senin Rabbinim. Haydi pabuçlarını çıkar. Zîrâ Tuvâ'da, mutahhar ve mukaddes bir vâdîdesin.»**]

وَأَنَا ٱخْتَرْتُكَ فَٱسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰٓ ﴿١٣﴾ إِنَّنِيٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠
فَٱعْبُدْنِي وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِيٓ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ
أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾

13 [**«Ben, seni (Peygamberlik için) seçtim. İmdi, sana vahyolunanı dinle:**]

14 [**«Gerçekten Ben, o Allah celle şânuh'um. Benden gayri ma'bûd bilhak yoktur. Bana ibâdet et! Ve Beni yâdetmek için namaz kıl!»**]

15 [**«Kıyâmet, muhakkak gelecektir. Ben, onun vaktini gizli tutuyorum, ki her nefis sa'yi ile cezâlansın.»**]

فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾
وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا
وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾

16 [**«Onu tasdîk etmeyen, havasına uyup Allah'ın emirlerine muhâlefet eden kimseler, sakın seni Kıyâmet'e îmândan alıkoymasın, yoksa helâk olursun.»**]

17 [**Bu sağ elindeki nedir, Yâ Mûsâ?»**]

18 [**Mûsâ: «Asâmdır. Ona dayanırım. Onunla koyunlarıma (ağaçlardan) yaprak silkerim. Onu başka işlerde de kullanırım.» dedi.**]

Bu işler şunlardı: Yürüdüğü vakit asâyı omuzuna koyar üzerine eşyâsını asardı. Asâdan kendine gölgelik yapardı. Ona ip bağlayıp kuyudan su çıkarırdı. Koyunlara kurt gelse, onunla kovardı. Yılan ve akreb gibi zararlıları onunla öldürürdü.

قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَ
لَا تَخَفْ ۖ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَىٰ ﴿٢١﴾ وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ
تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾

19 [**Allah Teâlâ: «Yâ Mûsâ! Onu elinden bırak.» buyurdu.**]

20 [**Mûsâ, onu elinden bıraktığı gibi, ne görsün, o, (sarı) bir yılan oldu ve yürümeye başladı.**]

Asâ, evvelâ kendi kalınlığında sarı bir yılan olmuş. Sonra, şişip büyümüş. Ve ilk hâline bakarak, ona «Cânn» denilmiş; sonuna bakarak da «Sü'bân» adı verilmiş.

Sü'bân, büyük yılan demektir. Mûsâ Aleyhisselâm, yılanın büyüklüğünü, gözlerinin ateş gibi parladığını, üzerine uğradığı her taş ve ağacı yuttuğunu, dişleri ile büyük ağaçları kestiğini, dili

ile ıslık çaldığını ve karnı üzerinde sür'atle yürüdüğünü görünce çok korkmuştu. Bunun üzerine:

21 [**Allah Teâlâ: «Onu tut! Korkma, Biz, onu evvelki hâline çevririz» buyurdu.**]

22 [**«Bir de, elini koltuğunun altına sok, ki elin ayıbsız, bembeyaz bir hâlde çıksın da, nübüvvetine başka bir âyet olsun!»**]

لِنُرِيَكَ مِنْ ءَايَٰتِنَا ٱلْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ قَالَ
رَبِّ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِىٓ أَمْرِى ﴿٢٦﴾ وَٱحْلُلْ عُقْدَةً
مِّن لِّسَانِى ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا۟ قَوْلِى ﴿٢٨﴾

23 [**«Tâ ki sana en büyük âyetlerimizden birini daha gösterelim.»**]

24 [**«(Bu mu'cizelerle) Fir'avn'a git! Zîrâ o, (ısyân ve temerrütte) gerçekten haddi aştı.** (Onu ibâdetime da'vet et).»]

25 [**Mûsâ dedi ki: «Yâ Rabb! Kalbime genişlik ver!»**]

26 [**«İşimi kolaylaştır.»**]

27 [**«Ve dilimden düğümü çöz ki»**]
28 [**«Sözümü iyi anlasınlar.»**]

Fir'avn ve zevcesi Âsiye, Mûsâ Aleyhisselâm'ı evlâdlık edinmişlerdi. Bir gün, küçüklüğünde müşârünileyh, Fir'avn'un önünde oynarken, eline geçen bir değnekle Fir'avn'un tâcına vurmuştu. Fir'avn, buna fenâ hâlde hiddetlendi ve Mûsâ'yı öldürmek istedi.

Fakat Âsiye müdâhale etti:

«Ey Melik! O'na nasıl kıyarsın ki, bu, iyiyi kötüyü fark etmekten âciz bir çocuktur. Her parlak şey, O'nu cezbeder. İstersen tecrübe et. Bir zarfa ateş koru ve diğerine yâkût koyalım. Bak, hangisini alacak!»

Filhakîka, Fir'avn'un emri üzerine getirilen iki zarftan, Mûsâ Aleyhisselâm, mücevher dolu zarfa uzanmaya hazırlanırken, Cebrâil Aleyhisselâm, elini ateş dolu zarfa çeldi. Mûsâ koru aldı ve ağzına götürdü. Bu yüzden eli ve dili yandı. Elinde yanık lekesi kaldı ve dilinde rekâket peydâ oldu. Sözü pek anlaşılmaz oldu.

Yaptığı tecrübeden akabinde pişmânlık duyan Fir'avn, sonra-

dan çocuğu tedâvi ettirmişse de, elindeki lekeyi de, dilindeki rekâketi de izâleye muvaffak olamadı.

Bu sebebledir ki, kendisini Hak Dîne da'vete me'mûr edilince Mûsâ'ya Fir'avn: **«Beni, hangi Rabb'e da'vet ediyorsun?»** dediği zaman, Mûsâ Aleyhisselâm: **«Benden, bir türlü izâlesine muvaffak olamadığın, elimdeki beyazı gideren Rabb'im celle şânuhu'ye»** diye cevâb verdi.

وَاجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَارُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾

29 [**«Ve bana yakınlarımdan birini vezîr yap** (bana yardımcı olsun).»]

30 [**«Kardeşim Hârûn'u.»**]

Hârûn Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm'ın dört yaş büyüğü idi. Ve pek fasîh konuşurdu.

31 [**«Onunla arkamı kavi' kıl.»**]

32 [**«Ve O'nu işimde ortak et!»**]

33 [**«Tâ ki, Seni çok tesbîh edelim.»**]

34 [**«Ve çok zikreyleyelim** (verdiğin ni'metlere hamd-ü senâ edelim).»]

35 [**Şübhe yok; Sen, bizi görüyorsun** (hâlimize alîmsin).]

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ ﴿٣٧﴾

36 [**«Allah Teâlâ: «İstediğin, sana verildi yâ Mûsâ!» buyurdu.**]

37 [**Yemîn ederim; Biz, sana başka bir def'a da ihsân etmiştik.»**]

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ ﴿٣٨﴾ أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ
فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَّهُ
وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي ﴿٣٩﴾

38 [«Hani, annene vahyolunacak şeyi, ilhâm eylemiştik.»]

39 [«Mûsâ'yı bir tâbûta (sandığa) koy, denize (Nil'e) bırak. Nil, O'nu kenara çıkarsın. Benim de, O'nun da düşmanı olan biri (Fir'avn) O'nu alsın (demiştik... yâ Mûsâ!) tarafımdan sana bir sevgi de ilkâ etmiştim. (Seni sevdirmiştim) ki gözümün önünde yetiştirilesin.]

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ
إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ
الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ
قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي ﴿٤١﴾

40 [«O vakit hemşiren (Meryem, ki annen O'nu, sandığı ta'kîbe ve âkıbetini öğrenmeye me'mûr etmişti. Nihâyet, sandığın, Âsiye'nin emriyle, Fir'avn'un sarayına götürüldüğünü ve senin hiçbir kadının memesini kabûl etmediğini ve bu sebeble bir sütana aranılmakta olduğunu haber almıştı. Oraya gidip) «Size bu çocuğa süt verecek bir kimse için delâlet edeyim mi?» demişti. (Âsiye, hay hay, bu husûsta hattâ sana ikrâm ederim, diye cevâb vermişti. Kızkardeşin, derhâl anneni getirmişti de, memesini verdiği gibi kabûl etmiştin). Böylece, seni annene iâde ettik, ki gözü aydın olsun (sevinsin) mahzûn olmasın.]

[Bir de sen bir adamı (bir Kıbtî'yi) öldürmüştün. Biz, seni o gamdan da kurtarmıştık. (Yoksa kısâsen katledeceklerdi. Mağfiretimizle ve Medyen'e hicretinle kurtuldun). Ve türlü türlü mih-

netlerle seni imtihan etmiştik. Bu sebeble, senelerce Medyen halkı arasında kaldın. Sonra takdîrimizle bu vâdîye geldin yâ Mûsâ!»]

Mûsâ Aleyhisselâm, ilk on yılı, zevcesinin mehri olmak üzere, yirmisekiz yıl Medyen'de çalışmışdı. Ve kırk yaşında buradan ayrılmışdı

Bu türlü türlü mihnetler: Mûsâ Aleyhisselâm'ın ana rahmine düşmesinin Fir'avn'ın çocukları kestiği yıla rastlaması, annesinin O'nu tâbût içinde Nil nehrine bırakması, Hz. Mûsâ'nın emzirmek ve büyütmek için annesine iâde edilmesi, Fir'avn'ın sakalına yapışarak O'nun tarafından öldürülmek istenmesi ve oniki yaşında iken Kıbti'yi öldürmesidir.

41 **[Ve seni nübüvvet ve risâlete, ihtiyâr ettim.]**

اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوكَ بِاٰيٰتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي ﴿٤٢﴾ اِذْهَبَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى ﴿٤٤﴾

42 **[İmdi yâ Mûsâ! Sen ve kardeşin Hârûn, delillerim ve mu'cizelerimle gidin. Ve zikir ve tevhîdimde gevşeklik göstermeyin.** (Dâimâ beni tesbîh, takdîs ve bana ilticâ etmeyi ihmâl etmeyin.)]

43 **[Fir'avn'a gidin. Zîrâ O,** (tekebbür ve tanrılık iddiâsiyle tuğyân etti). **Cidden haddini aştı.]**

44 **[O'nunla yumuşak konuşun** (rıfk ile muâmele edin). **Olur ki, öğüt dinler, yâhûd** (Allah'ın azâbından) **korkar.]**

قَالَا رَبَّنَآ اِنَّنَا نَخَافُ اَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَآ اَوْ اَنْ يَطْغٰى ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَآ اِنَّنِي مَعَكُمَآ اَسْمَعُ وَاَرٰى ﴿٤٦﴾

45 **[İkisi: «Ey Rabbimiz! (Fir'avn'un) bize** (mu'cize göstermeye) **vakit bırakmadan ukûbetimizi ta'cîl etmesinden, veyâ tuğyânını arttırmasından korkuyoruz.» dediler.]**

46 **[Allah Teâlâ: «Korkmayınız; Ben, sizinle berâberim! (Her şeyi) işitir, görürüm.** (Size zarar eriştirmem) **buyurdu.]**

فَأْتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ
الْهُدَىٰ ﴿٤٧﴾

47 [**«İmdi, hemen ona gidip de deyin ki: «Biz, sana Rabbin tarafından gönderilmiş Resûlleriz. Artık, İsrâîloğullarını bizimle gönder.** (Salıver de Arz-ı Mukaddes'e gidelim, onları ağır hizmetlerde kullanarak, çocuklarını öldürerek) **ta'zîbetme. Biz, sana Rabbinden** (sıdkımıza delâlet eder) **bir âyetle geldik. Selâm** (Meleklerin veyâ Cennet haznedârlarının selâmı) **hidâyete ittibâ edenler içindir.** (Dünyâda ve Âhiret'te selâmet onlarındır)».]

إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا
مُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾
قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَىٰ ﴿٥١﴾

48 [**Bize vahyolundu ki, Allah Teâlâ'nın** (Âhiret'te devâm etmek üzere) **azâbı, Peygamberleri tekzîb edenler ve Hak'tan yüz çevirenler üzerinedir.»**]

49 [(Mûsâ ve Hârûn emrolundukları veçhile Fir'avn'a gittiler.) **Fir'avn: «Sizin Rabbiniz kimdir, yâ Mûsâ?» dedi.**]

50 [**Mûsâ: «Bizim Rabbimiz, her şeye hilkatini veren, sonra da yolunu gösterendir» dedi.**]

51 [**Fir'avn sordu: «O hâlde, gelip geçen ümmetlerin hâli nedir?** (Saâdette mi, şakâvette midirler?)»]

Yâni, Allah Teâlâ, dediğin gibi, her şeyin hilkatini verdikten sonra, hidâyet etmiş, yolunu da göstermişse, işte geçen asırlar halkı. Neye hidâyete ermemişler, ihlâs ve tevhîdle ibâdet etmemişler de putlara tapmışlar?

Fir'avn, bu sûretle Allah Teâlâ tarafından hidâyet ve irşâdı ve binâenaleyh, nübüvveti inkâr etmek istiyordu.

قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾ الَّذِي
جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾

52 [**Mûsâ cevâb verdi: «Onun ilmi, Rabbim celle şânuh indinde, bir kitapta** (Levh-i Mahfûz'da yazılı) **dır. Benim Rabbim hatâ etmez ve bir şeyi unutmaz» dedi.**]

Rivâyete göre; bu cevâb Tevrât inmezden önce idi. Tevrât Fir'avn'la kavmi helâk olduktan sonra inmiştir.

53 [**«O Allah Teâlâ ki, yeryüzünü size döşek yaptı, orada size yollar açtı. Ve semâdan yağmur indirdi.»** (Allah Teâlâ buyurdu): **O yağmurla biz, yerden çeşit çeşit nebatlar bitiririz.**]

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ ﴿٥٤﴾
مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ﴿٥٥﴾

54 [(İmdi, onlardan size yarayanını) **yiyin,** (kalanından münâsib olanlarını da) **hayvanlarınıza yedirin. Bunda, kâmil akıl sâhibleri için** (kudret ve vahdâniyyet-i ilâhiyyeye âid) **birçok âyetler** (ibretler) **vardır.**]

55 [**Biz sizi o topraktan halk ettik.** (Ölümünüzden sonra) **yine oraya iâde edeceğiz.** (Ve ba'siniz zamanında) **sizi bir kere daha ondan çıkaracağız.**]

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾ قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ
أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا
وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَّا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾

56 [**Yemîn ederim. Biz, ona** (Fir'avn'a) **bütün âyetlerimizi**

gösterdik. Böyle iken o, (mahza inâdından Mûsâ'yı) tekzîb ve îmândan imtinâ etti.]

57 **[Fir'avn: «Yâ Mûsâ! Sen, sihrinle bizi yerimizden çıkarmaya mı geldin?» dedi.]**

58 **[«Elbette biz de, senin sihirin gibi bir sihir yaparız. Şimdi sen aramızda bir buluşma yeri ve vakti ta'yîn et! Ne senin ve ne bizim hulf etmiyeceğimiz düz bir yerde karşılaşalım.** (Halk da görsün.)]

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾ فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْ
نُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى
اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ ﴿٦١﴾

59 **[Mûsâ Aleyhisselâm: «Karşılaşma zamanı dedi, zînet günü (olsun) ve halk kuşluk vakti toplansın.»]**

Zînet Günü, Bayram günüydü. Her sene o gün, süslenir ve toplanırlardı. Bir kavle göre de bu, bir Nevrûz veyâ Aşûrâ günü idi.

60 **[Bunun üzerine Fir'avn dönüp gitti. Bütün hîlesini** (sihirbazları, sihir âletlerini) **derleyip topladı. Sonra buluşma yerine geldi.]**

61 **[Mûsâ** (sihirbazlara): **Veyl sizlere, Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ etmeyin, ki sizi azâbiyle helâk etmesin. O'na iftirâ eden muhakkak husrâna uğramıştır.» dedi.]**

فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾

62 **[(Sihirbazlar) aralarında işlerini, çekişe çekişe, görüştüler. Görüştüklerini de gizlediler.]**

Sözü, bir sihirbaz sözüne benzemiyor. Allah'a karşı iftirâ etmeyin, dediler. Fakat Fir'avn'dan korkarak konuştuklarını gizlediler. Şâyed Mûsâ, kendilerine gaalib gelirse, O'na ittibâ etmeye karar verdiler.

Ulemâdan ba'zılarına göre, bu münâkaşayı yapıp gizleyenler Fir'avn ve kavmi idi.

قَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ يُرِيدَانِ أَن يُخْرِجَاكُم
مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾ فَأَجْمِعُوا۟
كَيْدَكُمْ ثُمَّ ٱئْتُوا۟ صَفًّا ۚ وَقَدْ أَفْلَحَ ٱلْيَوْمَ مَنِ ٱسْتَعْلَىٰ ﴿٦٤﴾

63 [**Dediler ki: Bunlar, iki sihirbazdır. Sizi sihirleriyle yerinizden çıkarmak, dînlerin efdali olan dîninizi yok etmek istiyorlar.**]

64 [**Onun için, bütün hîlelerinizi** (hünerlerinizi, sihir âletlerinizi) **toplayın. Sonra saf hâlinde gelin! Bugün gaalib gelen muhakkak felâh bulur.**»]

Bir rivâyete göre; sihirbazlar 75 kişi imişler. Her birinin elinde ip ve asâ olup, hepsi birden Mûsâ Aleyhisselâm'ın üzerine yönelmişler. Bu sûretle O'na heybetli görünmek istemişler.

قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾

65 [(Sâhirler, Allah Teâlâ'nın ilhâmiyle, Mûsâ'ya teeddüben) **dediler ki: «Yâ Mûsâ! Asânı, önce yere sen mi atarsın, yoksa biz mi atalım?»**]

قَالَ بَلْ أَلْقُوا۟ ۖ فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا
تَسْعَىٰ ﴿٦٦﴾ فَأَوْجَسَ فِى نَفْسِهِۦ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾

66 [**Mûsâ: «Hayır, siz atın, dedi.** (Vaktâ ki sâhirler âletlerini attılar, bir de ne görsün?) **ipleri ve değnekleri, sihirlerinden, zâhirde Mûsâ Aleyhisselâm'a, yürür gözüktü.**]

Çünkü sihir âletlerinin içine cıva koymuşlardı. Üzerlerine Güneş vurunca, cıva hareket etti. Hz. Mûsâ, bunu gördükde yürüyor, zannetti.

67 [**Bunu görünce Mûsâ, içinde bir korku hissetti.**]

68 [**Biz, O'na: «Korkma, sen muhakkak gaalib geleceksin.» dedik.**]

وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ ۖ وَلَا
يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾ فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ
هَارُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾

69 [**«Elindeki asâyı bırakıver. Onların bütün yaptıklarını yutar. Zîrâ, onların yaptıkları, bir sihirbazlık hîlesinden başka bir şey değildir. Sihirbaz, nerede olursa olsun felâh bulmaz.»**]

Vaktâ ki, Mûsâ Aleyhisselâm, asâsını bıraktı, asâ, sihirbazların bütün ip ve değneklerini yuttu. Sihirbazlar bu, bir sihir değil, ilâhî âyetlerden bir âyet, bir mu'cize olduğunu anlamakta gecikmediler.

70 [**Binnetîce, bütün sihirbazlar,** (gördükleri bu ilâhî âyet karşısında) **secdeye kapandılar, «Biz Hârûn ve Mûsâ'nın Rabbi celle şânuhu'ya îmân ettik.» dediler.**]

قَالَ آمَنتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ
السِّحْرَ ۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَافٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ
فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾

71 [**Fir'avn** (sihirbazlara): **«Ben, size izin vermeden, O'na îmân mı ettiniz? O, hiç şübhesiz, size sihir öğreten, büyüğünüz** (ustanız).»]

[**«O hâlde ahdim olsun, Ben de sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazvârî keseceğim ve sizi muhakkak hurma dallarına asacağım. Hangimizin** (benim mi, Mûsâ'nın Rabbinin mi) **azâbı daha şiddetli ve sürekli, anlıyacaksınız.»**]

قَالُوا لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا
فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِي هَٰذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٧٢﴾

72 [(Sihirbazlar): «**Biz, bize gelen açık mu'cizelere, bizi halk eden Allah Teâlâ'ya karşı seni tercîh edemeyiz. Hakkımızda ne yapacaksan yap. Sen, ancak hükmünü şu dünyâ hayâtında yürütebilirsin.**» **dediler.**]

إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ
السِّحْرِ ۗ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿٧٣﴾ إِنَّهُ مَن يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ
لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾

73 [«**Biz, Rabbimiz celle şânuhu'ya îmân ettik, ki günâhlarımızı ve bize zorla yaptırdığın sihirin vebâlini mağfiret buyursun. Allah Teâlâ, (sevâbta) senden hayırlıdır, azâbı da seninkinden süreklidir.**»]

Rivâyet olunur ki, sihirbazlar, Fir'avn'dan, Mûsâ'nın uyurken kendilerine gösterilmesini istemişlerdi. Asâsının, O'nu muhafaza etmekte olduğunu görünce: «**Kat'iyyen, bu sihir değildir,**» demişler ve keyfiyetten Fir'avn'u da haberdâr etmişlerdi. Fakat Fir'avn, sözlerine iltifât etmemiş, zorla sihirbazları, sihir için, meydana sevketmişti.

74 [«**Kim Rabbine mücrim olarak gelirse, O'nun için Cehennem vardır. O, orada ne ölür ve ne dirilir.**»]

وَمَن يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ
الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾

75 [«Kim de Rabbine îmân etmiş, sâlih ameller işlemiş olarak gelirse, onlar için en yüksek dereceler vardır.»]

76 [O Adn Cennetleri ki, ağaçlarının altından ırmaklar akar. Onlar, o Cennetlerde ebediyyen kalacaklardır. İşte (küfür ve ısyândan) temizlenenlerin, (hayırlı işler işleyenlerin) mükâfatı!]

Bu üç âyetin sihirbazların sözü veyâ Allah Teâlâ'nın cümle başı kelâmı olması ihtimâli vardır.

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي ٱلْبَحْرِ
يَبَسًا لَّا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِۦ
فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾

77 [Yemîn ederim, ki, biz Mûsâ'ya: «Kullarımla geceleyin yola çık. (Asânı denize vur), onlar için denizde kuru bir yol aç. Fir'avn'un size yetişmesinden ve boğulmaktan korkma.» diye vahyetmiştik.]

78 [Derken, Fir'avn askeriyle Benî İsrâîl'in ardına düştü. Derakab kendilerini denizden, künhünü kimsenin bilmediği şey kaplayıverdi. (Öylece deniz üzerlerine kapandı ki, hepsi boğulup helâk oldular.)]

وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ
عَدُوِّكُمْ وَوَٰعَدْنَٰكُمْ جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱ
لسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْ
كُمْ غَضَبِى وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾

79 [Fir'avn kavmini dalâlete sürükledi. Hidâyete götürmedi.]

Bundan sonra, Allah Teâlâ İsrâîloğullarına olan ihsânlarını zikirle buyurdu ki:

80 [**Ey İsrâiloğulları! Sizi düşmanınızdan** (Fir'avn ve kavminden) **kurtardık. Ve** (Mûsâ'ya münâcât ve O'na Tevrât'ı inzâl için Mûsâ'nın ve) **Tûr'un sağ tarafında size vâde verdik. Ve** (Tîh'de) **üzerinize men ve selvâ indirdik.**]

Ve dedik ki:

81 [**Size verdiğim her rızkın pâk ve helâlinden yiyin ve bu husûsda** (birbirinize zulmederek, onu biriktirerek, yâhûd ni'mete küfrânla) **tuğyân etmeyin. Yoksa üzerinize azâbım vâcib olur. Ve her kime azâbım vâcib olursa, muhakkak ki, o, uçuruma düşer** (helâk olur).]

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ وَمَا
أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٨٣﴾

82 [(Maamafîh) **Ben,** (şirkten) **tevbe ve** (vahdâniyyetime) **îmân edenler, sâlih âmel işleyenler, sonra da doğru yolu tutanlar hakkında, muhakkak ki, Gaffâr'ım.**]

83 [**Hangi şey, seni kavminden ayırıp, acele ettirdi yâ Mûsâ?**]

قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَىٰ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾
قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِن بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾

84 [**Mûsâ Aleyhisselâm: «Onlar da benim izimce geliyorlar. Ben, benden râzı olasın diye acele ettim, Rabbim!» dedi.**]

85 [**Allah Teâlâ: «Sen, onların arasından çıktıktan sonra, biz, kavmini fitneye düşürdük** (imtihân ettik). **Sâmiri onları** (yaptığı buzağı heykeline taptırarak) **ıdlâl etti» buyurdu.**]

Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavmi 600.000 kişi imişler. Bunların içinden 12.000 kişi Sâmırî'ye itâat etmeyip, bu beliyyeden kurtulmuşlar.

فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۖ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ
رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ
أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾

86 [Mûsâ Aleyhisselâm öfkeli ve yaptıklarına mahzûn olarak hemen kavmine döndü.]

[Dedi ki: «Ey kavmim! Rabbiniz celle şânuh, size, (Tevrât'ı vermek için) güzel ve doğru bir va'dde bulunmadı mı? Yoksa sizden ayrılışım, va'dettiğim müddetten uzun mu oldu? Yâhûd Rabbiniz celle şânuh'den üzerinize gazâb gelmesini mi istediniz de bana olan va'dinize hulfettiniz?»]

قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا
مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٧﴾

87 [«Biz, ihtiyarımızla va'dine hulfetmedik. Fakat o kavmin (Kıbtîlerin) zînetlerinden bir takım ağırlıklar yüklenmiştik. Onları ateşe attık. Sâmirî de (kendinde olanı) bizim gibi ateşe attı» dediler.]

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ فَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ
وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِىَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا
يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾

88 [Sâmirî, onlara (eriyen zînetlerden) böğüren bir buzağı heykeli çıkarmıştı. (Bunun üzerine o ve etbâı): «İşte sizin de Mûsâ'nın da ilâhı budur. Fakat Mûsâ unuttu. (Tûr'a aramağa gitti)» demişlerdi.]

89 [Onlar, görmüyor ve bilmiyorlar mıydı ki, o buzağı, on-

ların hiç bir sözüne cevâb vermiyor, onlar için ne mazarrat def'ine ve ne menfaat celbine kaadir olamıyordu.]

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَٰرُونُ مِن قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ
الرَّحْمَٰنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي ﴿٩٠﴾ قَالُوا لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾

90 **[Yemîn ederim ki, Mûsâ Tûr'dan dönmeden önce, Hârûn onlara: «Ey kavmim! Siz, bu buzağı ile imtihan olunuyorsunuz. (Zinhâr ona ibâdet etmeyin). Sizin Rabbiniz, o Allah Teâlâ'dır ki, rahmâniyyetle muttasıftır. Gelin, bana tâbi' olun, emrime itâat edin» demişti.]**

91 **[Onlar ise: «Mûsâ, bize dönüp gelinceye kadar, ona ibâdet etmekten aslâ ayrılmıyacağız.» demişlerdi.]**

Vakta ki Mûsâ Aleyhisselâm Tûr'dan döndü.

قَالَ يَا هَٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ
أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي ﴿٩٣﴾ قَالَ يَا بْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي ۖ
إِنِّي خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ
قَوْلِي ﴿٩٤﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾

92 - 93 **[«Yâ Hârûn! Bunların** (buzağıyı ilâh edinerek) **dalâlete düştüklerini gördüğün zaman, bana mütabaattan seni alıkoyan ne idi? Yoksa emrime ısyân mı ettin?» dedi.]**

Sonra hiddetle kardeşinin saçına, sakalına yapıştı.

94 **[Hârûn: «Ey anamın oğlu! Sakalımı, saçımı tutma. (Şâyed onlarla mukâtele etseydim, yâhûd aralarından ayrılıp gitmiş olsaydım, birbirleriyle çarpışacaklardı. Bu takdîrde) emîn ol, sözümü gözetmedin de, İsrâîl oğulları arasına tefrika düşürdün, dersin diye korktum.» dedi.]**

Mûsâ Aleyhisselâm, sonra Sâmirî'ye döndü:

95 [**«Ya senin bu işi yapmaktan maksâdın ne idi, yâ Sâmirî?» dedi.**]

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ
فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ﴿٩٦﴾

96 [**Sâmirî: «Ben, onların görmediklerini gördüm. O Resûlün izinden bir avuç toprak aldım da** (onu, o erimiş zînetlerin üzerine) **attım.** (O hayât buldu, ses verdi) **ve nefsim bana bunu tezyîn etti.» diye cevâb verdi.**]

قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۖ وَإِنَّ لَكَ
مَوْعِدًا لَّن تُخْلَفَهُ ۖ وَانظُرْ إِلَىٰ إِلَٰهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا
لَّنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾

97 [**Mûsâ ona: «O hâlde haydi ,aramızdan çık, git. Hayâtın müddetince, cezân: Yaklaşmayın, bana dokunmayın, demendir.** (Benimle kimse temâs etmesin, ben de kimseyle temâs etmiyeyim diyesin! Bundan gayri) **bir de senin için, aslâ kurtulamıyacağın bir cezâ günü daha vardır. Şu ibâdetine devâm edip durduğun ilâhına da bak! Biz, onu mutlaka yakacağız ve sonra parça parça edip denize atacağız.» dedi.**]

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm Sâmirî ile kimsenin ihtilât etmemesini emretmişti. Mamafîh, Sâmirî de temâs etmekten kaçınıyordu. Zîrâ, kime dokunsa, ikisini de min tarafillâh, sıtma tutuyordu. Bu sebeble çöllerde yapayalnız dolaşmaya, vahşî hayvanlarla yaşamaya mecbûr kalmıştı.

إِنَّمَا إِلَٰهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

98 [**Sizin ilâhınız ancak o Allah'tır ki, ondan gayri ilâh yoktur.** (İbâdete, ancak O müstehaktır), **İlmi her şeye vâsi' ve muhîttir.**]

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن
لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾

99 [İşte (Yâ Muhammed!) **Biz, sana geçmiş ümmetlerin haberlerinden bir kısmını böylece naklediyoruz. Şübhe yok ki, sana tarafımızdan bir zikir** (kıssaları ve haberleri ihtivâ eden, tefekkür ve i'tibâra lâyık bir Kitab) **verdik.**]

100 [**Kim ondan** (Zikirden: Kur'ân'dan, bir kavilde Allah Teâlâ'dan) **yüz çevirirse, şübhesiz o, Kıyâmet Günü, ağır bir ukûbet yükü yüklenecektir.**]

خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ
وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ
إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾

101 [**Onun altında ebediyyen kalacaklardır. Kıyâmet Günü, bu onlar için ne çirkin yük olur!»**]

102 [**Sûr'un nefh olunduğu gündeki; Biz, müşrikleri o gün, susuzluktan gözleri göğermiş olarak haşredeceğiz.**]

103 [**Aralarında «Siz, dünyâda on geceden fazla kalmadınız» diye gizli gizli konuşacaklar.**]

نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا
﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴿١٠٥﴾

104 [**Biz, onların ne konuştuklarını daha iyi biliriz. Zîrâ gidişi ve aklı üstün olan da o vakit: «Bir günden fazla kalmadınız.» diyecek.**]

105 [(Yâ Muhammed!) **sana dağları** (n Kıyâmet Günü'ndeki hâlini) **sorarlar. De ki: «Rabbim celle şânuh, onları parça parça edip savuracak.»**]

فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾ لَا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ﴿١٠٧﴾
يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ
فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾

106 [«Yerlerini dümdüz edecek.]

107 [Onlarda ne eğrilik ve ne kabarıklık göremiyeceksin.»]

108 [«O gün, bütün insanlar o da'vetçiye, (İsrâfil Aleyhisselâm'ın Mahşer'e da'vetine) hiç bir tarafa meyledemeksizin, ittibâ edecekler. Allah Teâlâ'nın azamet ve mehabetinden sesler kısılacak. Artık, bir hışırtıdan başka bir şey işitemiyeceksin.»]

يَوْمَئِذٍ لَا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَرَضِيَ
لَهُ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾

109 [O gün, kimsenin şefâati fayda vermez. Meğer ki, Allah Teâlâ'nın kendisine şefâat etmeye izin verdiği ve sözünden hoş nûd olduğu bir kimse olsun.]

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ﴿١١٠﴾
وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾

110 [Allah Teâlâ; onların, olmuş, olacak, geçmiş, gelecek bütün hâllerini bilir. Onlar ise, onu bilgileriyle ihatâ edemezler.]

111 [O Hayy ve Kayyûm olan Allah Teâlâ'nın huzûrunda bütün yüzler eğilir. (Allah Teâlâ'ya şirkle) zulmü yüklenenler ise, cidden husrâna uğrar.]

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا
وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ
مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾

112 [**Kim mü'min olduğu hâlde sâlih ameller işlerse, o, ne seyyielerinin arttırılmasından ve ne hasenâtının eksiltilmesinden korkmaz.**]

113 [**Bu va'îdi mutazammın âyetlerimiz gibi, Biz sana Kur'ân'ı Arab diliyle inzâl ettik. Ve va'îdlerimizi tebyîn ve tekrâr eyledik. Olur ki** (ma'siyetlerden) **korunur, takvâ yolunu tutarlar, yâhûd o** (Kur'ân), **onlara bir ibret ve öğüt ihdâs eyler.**]

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ
أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾

114 [**Bütün** (kâinata) **hükümrân olan, hak olan Allah Teâlâ'nın şânı çok yüksektir.** (Zâtında ve sıfâtında mahlûklarına benzemekten münezzehtir. Zât'ı onların zâtına benzemediği gibi, sözü de sözlerine benzemez. O, bir Meliktir, ki, emri de, nehyi de nâfizdir. Va'dinden ümitlenilir ve va'îdinden korkulur.)]

[(Yâ Muhammed!) **Sana vahyi tamâmen iblâğ olunmadan evvel, Kur'ân'ı okumada acele etme. «Yâ Rabb! İlmimi artır» de!**]

Rivâyet olunur ki, Cebrâil Aleyhisselâm, bir âyet-i kerîme getirip okurken, Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem de, unutmayayım diye, berâber okurdu. Bu âyet-i kerîme ile bundan nehyolunmuşlardır.

وَلَقَدْ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قُلْنَا
لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ
إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ
﴿١١٧﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾

115 [**Yemîn ederim ki, biz evvelce,** (bu ağacın meyvasından yeme diye) **Âdem'e vahiy ve emretmiştik. Âdem, o emri unuttu ve Biz, onda bir azim bulmadık.**]

116 [**Hani: «Meleklere Âdem'e secde edin.» demiştik. Hemen secde etmişlerdi de yalnız İblîs, secdeden imtinâ etmişti.**]

117 [**Biz de demiştik: «Ey Âdem! Bu, sana ve zevcene düşmandır. O'ndan sakının ki sizi Cennetten çıkarmasın. Sonra (maîşetini te'mîn için) zahmete düşersin.»]**

118 [**«Cennette, senin için aç kalmak, çıplak kalmak yoktur.»]**

وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ
قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾

119 [**«Orada, sen susamazsın ve Güneş sıcağı da çekmezsin.»]**

120 [**Nihâyet Şeytan O'na vesvese verdi: «Ey Âdem! Seni ebedîlik ağacına, zevâl bulmayacak bir devlete erdirmeye delâlet edeyim mi?» dedi...]**

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ
عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ ثُمَّ اجْتَبَاهُ
رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾

121 [**Bunun üzerine Âdem'le zevcesi o ağaçtan yediler. Derakab avret yerleri açılıverdi. Cennet yaprağından avretlerini setrettiler. Âdem, Rabbine ısyân etti de isteğini kaybetti. Umduğuna eremedi.]**

122 [**Sonra Rabbi, O'nu ıstıfâ etti. Tevbesini kabûl buyurdu. O'na doğru yolu gösterdi.]**

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ
مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾

123 [**Allah Teâlâ buyurdu: «Birbirinize düşman olarak, he-**

piniz oradan (yere) inin. Ne zaman benden size Kitab ve Resûl gelir de, kim benim Kitab ve Resûlüme ittibâ ederse, O, dünyâda dalâlete ve Âhiret'te şekaavete düşmez.]

İbn-i Abbâs (R.A.) bu âyetle istidlâl ederek:

«Allah Teâlâ Kur'ân'a uyanı dünyâda dalâletten, Âhiret'te şekaavetten korur,» demiştir.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ
مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾
قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾

124 **[Kim, Benim zikrimden** (Kitab veya Resûlümden) **yüz çevirirse, O'nun için dar bir maîşet** (veyâ kabir darlığı) **vardır. Ve Biz, Kıyâmet Günü O'nu,** (gözü ve kalbi) **kör olarak haşrederiz.]**

125 **[O: «Yâ Rabb! Niçin beni kör olarak haşrettin? Halbuki ben** (dünyâda) **görürdüm.» diyecek.]**

قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَٰلِكَ الْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾
وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِن بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ
أَشَدُّ وَأَبْقَىٰ ﴿١٢٧﴾

126 **[Allah Teâlâ: «Senin cezân böyledir. Sana** (dünyâda) **âyetlerimiz geldiğinde** (onlarla ameli terkettin veyâ öğrenmişken) **onları unuttun. İşte, bugün de böylece unutulacaksın.» buyuracak.]**

127 **[İşte Biz,** (günâhkârlıkta ileri gidenleri) **ısrâf edenleri, Rablerinin âyetlerine îmân etmiyenleri böyle cezâlandıracağız. Elbette Âhiret azâbı, daha şiddetli, daha süreklidir.]**

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾

128 [**Biz, onlardan evvel, (Semûd, Âd, Lût kavmi gibi) nice nesiller helâk etmişizdir. Bu, onları daha irşâd etmedi mi? Halbuki yurtlarında yürüyüp duruyorlar. Bunda elbette kâmil akıl sâhibleri için âyetler, ibretler vardır.**]

129 [**Şâyed Rabbinden (cezâlarının te'hîrine) bir söz geçmemiş, muayyen bir zaman ta'yîn edilmiş olmasaydı, bunlara da herhâlde, onlar gibi dünyâda azâb lâzım olurdu.**]

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾

130 [**O hâlde (Yâ Muhammed!) onların (Mekkelilerin hakkında) söylediklerine (ve ezâlarına) sabret. Rabbin celle şânuhu'nun tevfîk ve hidâyetine hâmid olduğun hâlde, Güneş doğmazdan evvel (sabah), Güneş batmazdan evvel (ikindi), ve gecenin bir kısım saatlerinde (akşam ve yatsı) namazlarını ve gündüzün etrafında da (öğle) namazını kıl, ki râzı olasın.**]

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾

131 [**Onlardan (kâfirlerden) bir sınıfa, kendilerini sırf fitneye düşürmek için, bu dünyâ hayâtının bir debdebesi olmak üzere, verdiğimiz servet, zînet ve saâdete sakın gözlerini dikme.** (Gıbta ile bakma). **Rabbin celle şânuhu'nun sana dünyâda verdiği nübüvvet, saâdet ve Âhiret'te âmâde kıldığı kerem ve devlet, onlara verdiği mal ve zînetten hayırlı ve bâkîdir.**]

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.)'e bir misâfir gelmiş. Evinde yiyecek bir şey bulamadığından, bir Yahûdîye hizmetcisini göndererek, veresiye bir mikdâr yiyecek satın almasını söylemiş. Yahûdî, yiyeceği rehinsiz vermemiş. Bunun üzerine Resûlüllah (S. A.V.), çelik zırhını Yahûdî'ye rehin göndermiş ve yiyeceği almış.

Bu âyet-i kerîme, kendisini ta'ziye için inmiştir.

132 [(Yâ Muhammed!) **Ehl-i Beyt ve ümmetine namazı emret! Biz, senden, kendinin ve âilenin rızkını te'mîn etmek için, çalışmanı istemiyoruz. Senin ve onların rızkını Biz veririz. Güzel âkıbet, takvâ ehlinindir.**]

وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِّن رَّبِّهِ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ
الْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا
أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾

133 [**Müşrikler: «N'olaydı, Muhammed Rabbinden bir âyet getireydi,** (de onun nübüvvet iddiâsında sıdkına delâlet edeydi) **dediler. Onlara daha önceki Kitablardaki apaçık bürhân Kur'ân'da gelmedi mi?**]

Halbuki getiren Zât Ümmî idi. Kimseden okumamıştı. Onları görmemişti.

134 [**Eğer Biz, müşrikleri daha evvel** (Hazret-i Muhammed sallallahü aleyhi ve sellemin ba'sinden ve Kur'ân'ın nüzûlünden önce) **azâbla helâk etseydik, elbette Kıyâmet'te «Ey Rabbimiz! Bize Peygamber ve âyetlerini göndermiş olsaydın da, bugün bize bu zelîllik ve rüsvâylık gelmeden, o Peygambere ve âyetlerine ittibâ etseydik.» diyeceklerdi.**]

قُلْ كُلٌّ مُتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ
لَسَوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

135 [De ki: «Bizden ve sizden her birimiz, birbirimizin hâline intizârdayız. Siz de intizârda olun. Hakîkatte doğru yol sâhibleri, ve hakka yol bulmuş olanlar kimlerdir? Yakında bileceksiniz.]

21 — ENBİYÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 112 âyettir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ ﴿١﴾ مَا يَأْتِيهِم
مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾

1 [**İnsanlara hesâb olunmaları vakti yaklaştı. Halbuki onlar, hesâb ve muâhezeden gaflette, ve bunu tefekkürden yüz çeviricilerdir.**]

2 [**Onlara Rablerinden** (gafletlerini giderecek) **yeni bir ihtâr geldikçe, onu istihzâ ve istihkâr ederek dinlerler.**]

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَٰذَا إِلَّا
بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾

3 [**Kalbleri, gayri şeyle meşgûl ve onu teemmülden gaafildirler. (Şirk ve ma'siyetle nefislerine) zulmedenler, aralarında gizli gizli fısıldaşarak: «Muhammed, bir Melek değil, sizin gibi bir insan değil midir? (İnsan ise, Peygamber olur mu?) O hâlde (sözünün sihir olduğunu) görüp ve bilip dururken, sihire mi gideceksiniz?» dediler.**]

قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٤﴾

4 [(Resûlü Ekrem onlara): «Rabbim celle şânuh, gökte de yerde de (gizli ve âşikâr söylenen) her sözü bilir. O, öyle Semî, öyle Alîm'dir.» dedi.]

بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾ مَا آمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

5 [«Hayır, bunlar, perîşan, karışık rü'yalardır. Belki onu kendisi uydurmuştur. Belki O, bir şâirdir. (Şâyed bunlar değil de risâlet da'vâsında sâdık ise) evvelki Peygamberlerin getirdikleri mu'cizeler gibi, o da bize, bir mu'cize getirsin.» dediler.]

6 [Bunlardan önce, hiç bir memleket halkı, Peygamberleri, istedikleri âyetleri getirdiklerinde, îmân etmemişlerdi de, onları helâk etmiştik. Bunlar mı îmân edecekler?]

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ ۖ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ﴿٨﴾

7 [Senden önce gönderdiğimiz Peygamberler ancak ricâldiler, ki Biz onlara vahyederdik. Melek değildiler. Şâyed bilmezseniz, Kitab ehlinin âlimlerine sorun (söylesinler).]

Zîrâ müşrikler, Sallallahü aleyhi ve sellem hakkında, Ehl-i Kitabla müşâvere ederler ve onların sözlerine inanırlardı. Bu sûretle, şübheleri zâil olabilirdi.

8 [Biz, onları (o önceki Peygamberleri, Melekler gibi) yemez, içmez bir cesed kılmadık. Ve dünyâda bâki' de değillerdi.]

ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ لَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

9 [Sonra, onlara olan va'dimize sâdık kaldık. Kendilerine ve mü'minlerden dilediklerimize necât verdik ve müşrikleri helâk ettik.]

10 [Yemîn ederim, biz size bir Kitab inzâl ettik ki, zikriniz (izzet ve şerefiniz ve muhtâc olduğunuz öğüt) ondadır. Hâlâ idrâk etmiyecek misiniz (ki îmân edesiniz?)]

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾

11 [Nice memleketler ahâlîsi ki, zâlimdiler. Onları kırıp geçirdik. Ve onlardan sonra başka kavimler halk ve yerlerine iskân ettik.]

12 [O zâlimler, azâbımızı his ve müşâhede ettikleri zaman, sür'atle o memleketten kaçtılar.]

لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ ﴿١٥﴾

13 [(Onlara): «Kaçmayın, nâil olduğunuz ni'metlere ve sâkin olduğunuz evlerinize dönün, ki yaptıklarınızdan sorulacaksınız (denildi)».]

14 [(Vaktâ ki azâbı görüp, halâstan nevmîd olunca): «Veyl bize! Biz zâlimlerdik» dediler.]

15 [Biz, onları, biçilmiş (bir ot gibi yere serilmiş), sönmüş (külleri savrulmuş bir ateş gibi mecâlsiz) bir hâle getirinceye kadar, bütün da'vâları bu olup kaldı. (Hep bu sözü söyleyip durdular).]

Rivâyet olunduğuna göre; bu âyet-i celîle, Yemen'de «Hadûrâ» adlı bir kasaba halkı hakkında nâzil olmuştur. Allah Teâlâ, onlara bir Nebî göndermiş, dîne da'vet etmişti. Fakat tekzîb ve katlettiler. Üzerlerine Buhtunnasar taslît buyuruldu. Ve çoğunu katletti. Bu sırada: **«Bu, peygamberinizi öldürmenizin cezâsıdır»** diye semâdan bir ses işitildi. «Ne yazık bize!» diyerek günâhlarını i'tirâf ettiler. Fakat faydası olmadı. Hâib ve hâsir, helâk oldular.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ
لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٧﴾

16 [**Biz, göğü, yeri ve aralarındakini abes ve bâtıl yere halk etmedik.** (Belki kullarımız onunla vahdâniyyetimizi istidlâl etsinler ve onlardaki menfaatlerle zarûret ve ihtiyaçlarını gidersinler diye halk ettik.)]

17 [**Şâyed Biz, bir eğlence edinmek isteseydik, elbette onu kendi ledünnümüzden ittihâz ederdik. Yapacak olsaydık, böyle yapardık.** (Fakat yapmayız.)]

Levh kelimesinin, Yemenlilerce çocuk ma'nâsına geldiği söylenir. Bir kavle göre; zevce demektir. Maksâd, Hıristiyanların sözünü reddetmektir.

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ
الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾

18 [**Hayır! Biz hakkı bâtıl üzerine taslît ederiz de, hak, bâtılı ezer, parçalar, yok olup gittiğini görürsün. Veyl** (şiddetli azâb) **sizlere ki, Allah Teâlâ'yı, O'na lâyık olmayan şeylerle vasfedersiniz.**]

19 [**Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi O'nundur,** (O'nun mülküdür). **Nezdindekiler** (Melekler, mukarripler) **O'nun ibâdetinde kibretmezler ve ibâdetinden yorulmazlar.**]

يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ اتَّخَذُوا آلِهَةً مِنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ ﴿٢١﴾

20 [**Gece, gündüz, O'nu tesbîh ve takdîs ederler. O'ndan, onlara fütûr da gelmez.**]

Çünkü meleklerin tesbîhi insanların teneffüsü gibidir.

21 [**Yoksa onlar arzın mâdenlerinden, taşlarından, ağaçlarından ölüleri dirilten ilâhlar mı edindiler?**]

Zîrâ ölüleri diriltmeye, yoktan vâr etmeye kaadir olmayan ulûhiyyete müstehak olmaz.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ﴿٢٣﴾ أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

22 [**Şâyed, göklerde ve yerde Allah Teâlâ'dan gayri ilâhlar olsaydı, gök ve yer ve onlarda olanlar fesâda uğrarlardı. Arşın rabbi Allah Teâlâ, müşriklerin O'na lâyık olmayan şeyle vasıflarından münezzeh ve Âlî'dir.**]

23 [**O, işlemiş olduğu işten mes'ûl değildir. Onlarsa mes'ûldürler.**]

24 [**Allah Teâlâ'dan gayri ilâhlar mı edindiler? De ki: «(Varsa) aklî ve nakdî delîlinizi getirin. İşte, Benimle berâber olan Müslümanların ve Benden evvel gelenlerin Kitâbı.** (Bakın, hepsi tevhîdi emir ve işrâkten nehyeder)». **Fakat onların çoğu hakkı bilmezler** (ki hakla bâtıl arasını temyîz etsinler). **Onun için tevhîd ve Resûle ittibâdan yüz çeviricidirler.**]

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠
فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَلَدًا سُبْحَٰنَهُۥ ۚ
بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾

25 [**Senden evvel hiç bir Peygamber göndermedik ki O'na: «Benden gayri, ma'bûdun bilhak, ilâh yoktur. Ancak, (Beni tevhîd ve) Bana ibâdet edin.» (Hiç bir şeyi, Bana işrâk etmeyin) diye vahyetmiş olmayalım.**]

26 [**«Allah Teâlâ evlâd edindi» dediler.** (Netekim Huzâa kabîlesi: Melekler, Allah'ın kızlarıdır, demişlerdi.) **O, bundan münezzehtir. Belki Melekler, O'nun mükerrem kullarıdır.**]

27 [**Sözleriyle Allah Teâlâ'nın önüne geçmezler** (O, emretmedikçe hiç bir şey söylemezler). **Sözlerinde ve fiillerinde O'nun emriyle hareket ederler.**]

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ ۙ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ
وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّىٓ إِلَٰهٌ
مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾

28 [**Allah Teâlâ, onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allah Teâlâ'nın rızâsına ermiş** (veyâ onlar için şefâat etmelerine râzı olduğu) **kimselerden başkasına şefâat edemezler. Allah Teâlâ'nın haşyet, azamet ve ukûbetinden titrerler.**]

29 [**Melekler ve sâir mahlûklardan kim: «Ben, Allah Teâlâ'dan gayri bir ilâhım» derse onu, Cehennemle cezâlandırırız. İşte, zâlimleri Biz böyle cezâya uğratırız.**]

أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَٰهُمَا ۖ
وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

30 [**O kâfirler görmüyorlar mı ki: Gökler ve yer bitişikti.** (Müttehid bir kitleydi). **Biz, onları ayırdık. Ve her diri şeyi sudan yarattık. Hâlâ îmân etmiyecekler mi?**]

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا
سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا
مَحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾

31 [**Ve yerin, insanları sarsmaması için, yeryüzünde sâbit dağlar yarattık. Ve geniş yollar açtık. Tâ ki menzil ve maksâdlarına yol bulsunlar.**]

32 [**Semâyı da** (sukuttan) **mahfûz bir tavan yaptık. Böyle iken yine onlar, onun** (göklerin, Güneş, Ay, Yıldızlar ve sâire gibi vahdâniyyet ve kudretinin kemâline delâlet eder) **âyetlerinden yüz çeviricidirler.**]

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ
فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ ۖ
أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٤﴾

33 [**Geceyi, gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı halk eden O'dur. Her biri, kendi dâiresinde sür'atle seyrederler.**]

34 [(Yâ Muhammed!) **Biz, senden önce, hiçbir insana dâimî bir hayât takdîr etmedik.** (Nasıl ki, senin için de takdîr etmiş değiliz). **Şimdi sen ölürsen onlar** (senin ölümünü bekleyenler) **bâki' mi kalacaklar?**]

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ
فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾

35 [**Her nefis, ölümü tadıcıdır. Biz sizi, şer ve hayırla** (darlık, genişlik, hastalık, sağlık, fakîrlik ve zenginlikle) **imtihan ederiz. Nihâyet hepiniz Bize rücû' edeceksiniz.**]

وَإِذَا رَآكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي
يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ
الْإِنسَانُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

36 [**O kâfirler seni gördükleri vakit, istihzâya mevzû' edinirler de derler ki: «Bu mu, ilâhlarınızı, yererek, zikreden?» Halbuki, kendileri Rahmân'ın zikrini,** (vahdâniyyetini, Peygamber ve Kitab göndererek, insanları irşâdını) **münkirdirler.** (Asıl istihzâya lâyık onlardır.)]

37 [**İnsan,** (sabırsızlık ve isticâli hasebiyle, gûyâ) **aceleden halk olunmuştur. Size âyetlerimi** (yakında, dünyâda izmihlâlinizi ve Âhiret'te Cehennem azâbiyle ukûbetimi) **göstereceğim. Acele etmeyin.**]

Ba'zılarına göre aceleden murâd, topraktır.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ
كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَ
لَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾

38 [**Derler ki: «Vâ'dettiğiniz** (Kıyâmet) **ne zaman? Bize haber verin. Eğer va'dinizde sadıklarsanız.»**]

39 [**Kendilerini ihâta eden Cehennem ateşini, ne önlerinden, ne arkalarından hiçbir veçhile menedemiyecekleri ve hiçbir yardım da göremiyecekleri o zamanı, o küfür edenler bir bilselerdi.** (Böyle sualler sormazlar, o azâbın gelmesine isticâl etmezlerdi).]

بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ
رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ
فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَن يَكْلَؤُكُمْ
بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَٰنِ ۗ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾

40 [**Belki bu, onlara ansızın gelecek de, kendilerini dehşet ve hayrette bırakacak. Onu redde muktedîr olamayacaklar, tevbeleri için bir mühlet de verilmeyecek.**]

41 [**Yemîn ederim ki, (Yâ Muhammed!) senden önceki Peygamberler de (kavimleri tarafından) istihzâ edilmişlerdi ve, o, istihzâ edenlerin etrâfını, istihzâ ettikleri azâb ihâta etmişti.**]

O hâlde kavminin, istihzâ ve ezâsına sabret. Rabbin celle şânuh, onları cezâlandıracaktır.

42 [(Yâ Muhammed! O müstehzîlere) **de ki: (Şâyed istese) Geceleyin ve gündüzün, Allah Teâlâ'nın azâb ve intikâmından sizi kim koruyabilir? Fakat onlar Rabbinin zikrinden yüz çevirenlerdir.** (İlâhi ukûbet, hatırlarına gelmez ki korksunlar).]

أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ
وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾ بَلْ مَتَّعْنَا هَٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ
عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا
أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾

43 [**Yoksa, onların, Bizden gayri ilâhları mı var ki, kendilerini azâbımızdan menedebilsinler? O ilâhların kendilerine bile yardıma kudretleri yoktur, nasıl olur da azâbımızı menedebilirler?** (Ne onlar ve ne âbidleri azâbımızdan korunamazlar).]

44 **[Evet, Biz onları da, babalarını da, ömürleri uzayıp mağrûr oluncaya kadar** (refâh içinde) **geçindirdik.** (O kadar ki **bu hâl,** böylece devâm eder, zâil olmaz zannettiler). **Fakat, şimdi görmüyorlar mı ki, o arzı gelip çevresinden, eksiltip duruyor** (Müslümanların ülkesini artırıyor) **uz. O hâlde gaalib olanlar yine onlar mı?]**

قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْىِ ۖ وَلَا يَسْمَعُ
ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ
مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾

45 **[De ki: «Ben, sizi ancak vahyile** (bana bildirilen Kur'ân'la) **inzâr ediyorum. Ama sağırlar, îmâna da'vet ve inzâr olunduklarını işitmezler.]**

46 **[Yemîn ederim ki, şâyed Rabbin celle şânuh'un azâbından onlara cüz'î bir şey dokunsa: «Vay bizim hâlimize, ki biz cidden (şirk ve tekzîble) zâlimlerden olduk.» diyeceklerdir.]**

Nefislerine olan zulümlerini i'tirâf eyliyeceklerdir.

وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ
شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ
وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾

47 **[Biz, Kıyâmet Günü için, adâlet terâzîlerini kuracağız** (orada, ameller tartılacak) **hiçbir nefis** (iyi veya kötü) **amelinden bir şeyde zerrece haksızlığa uğramıyacaktır. Hakkı, bir hardal dânesi ağırlığınca da olsa, onu terâzîye ihzâr edecek, hesâba ithâl eyliyeceğiz. Adâletle, kulların amellerini hesâba Biz kifâyet ediciyiz.]**

Ölüm döşeğinde olan biri vasıyyet eder:

«Şu kadar odun satın alıp, İbrâhîm'in ateşine konulsun!» dermiş.

Kadın iplik büker; parası ile İbrâhîm'in ateşine odun satın alırmış. İstenilen odunlar toplanınca, onları her taraftan tutuşturmuşlar. Fakat İbrâhîm Aleyhisselâm'ı onun içine nasıl atacaklarını bilememişler. O zaman, İblîs mel'ûnu onlara mancınık yapmayı öğretmiş.

69 [**Biz de: «Ey ateş! İbrâhîm'e karşı serin ve selâmet ol!» dedik.**]

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾

70 [**Onlar, İbrâhîm'i** (yakmak gibi) **büyük bir hîle yapmak, ızrâr etmek istediler. Biz de kendilerini daha ziyâde husrâna düşürdük.** (Sa'ylerini bâtıl ve İbrâhîm Aleyhisselâm'ın hak üzere olduğunu ayân kıldık.)]

Rivâyet olunur ki, Nemrûd ve etbâı, İbrâhîm Aleyhisselâm'ı yakmayı kararlaştırdıktan ve bir dağın önüne bir ay müddetle odun topladıktan sonra, odunları tutuşturmuşlardı. Nihâyet elini ve ayağını bağladılar ve ateşe atmak üzere bir mancınığın içine koydular.

Bu sırada Melekler, kendisine imdâd için, Allah Teâlâ'dan izin istedi:

«Ey Rabbimiz! Bilirsin ki, yeryüzünde ondan gayri seni birleyip, ibâdet eden yoktur.» dediler.

«O, Benim halîlimdir ve O'nun Benden gayri halîli yoktur. Şâyed sizden yardım isterse, yardım edin! Fakat, Benden gayriden yardım isteğinde bulunmazsa, Benimle arasına girmeyin! Ben hâlini bilirim, kimseye ihtiyâç duyurmaksızın, hâcetini bitiririm» buyuruldu.

Vaktâ ki İbrâhîm Aleyhisselâm, artık ateşe atılıyordu:

Sular haznedârı: «**Dilersen, ateşi söndüreyim,**» dedi.

Yeller haznedârı: «**Dilersen, bu ateşi dağıtayım.**» dedi.

İbrâhîm Aleyhisselâm: «**Sizden hiçbir hâcetim yoktur. Hasbiyallâh ve ni'melvekîl = Allah Teâlâ, bana kâfidir. O, ne gökçek vekîldir**» dedi.

Havada giderken, Cebrâil Aleyhisselâm kendisine yetişti: «**Bir isteğin var mı?**» dedi.

İbrâhîm Aleyhisselâm: «**Var, fakat senden değil!**» dedi.

Cebrâil: «**O hâlde, Rabbinden hâcetini iste!**» dedi.

İbrâhîm Aleyhisselâm: «**Rabbimin hâlimi bilmesi isteğime kâfidir.**» diye cevâb verdi.

Her şey o ateşi söndürmeye çalışıyordu. O gün, ondan başka yeryüzünde hiç bir ateş yanmamıştı. Ve Allah Teâlâ, halîli ile berâberdi.

Havada iken Melekler, O'nu iki kolundan tutmuş, ateşin ortasına indirmişlerdi. Orada, o anda tatlı bir pınar fışkırdı ve etrâfında kırmızı güller ve nerkisler açtı. Hak celle ve a'lâ, arkadaşlık etmesi için, Gölge Meleğini de kendisine göndermişti.

Filhakîka, o korkunç ateş yanıyor, fakat İbrâhîm Aleyhisselâm'ın bulunduğu yere, kat'iyyen sıcaklığını hissettirmiyordu. Burası âdetâ emsalsiz bir Gülistândı. Halîlullah, burada yedi gün kaldı: «**Ömrümün en güzel günlerini ateş ortasında, içinden şırıl şırıl sular akan bu Gülistânda geçirdim.**» demiştir.

Hâdise, min tarafillâh, Nemrûd'dan gizlenmemişti. Olup biteni, köşkünden hayretle seyretmişti. Nihâyet İbrâhîm Aleyhisselâm'ı çağırdı:

«**İlâhının cidden büyük bir kudret sâhibi olduğunu gördüm. Dört bin sığır kurban etmek sûretiyle O'na yakınlaşmak isterim.**» dedi.

İbrâhîm Aleyhisselâm: «**Mâdemki, bâtıl olan dînini terk etmiyor, benim da'vet ettiğim Hak Dîne, O'nun Dînine girmiyorsun, O, kurbanlarını kabûl etmez.**» diye cevâb verdi.

Nemrûd: «**Ben, dînimi bırakmam, fakat nezrimi yerine getiririm.**» dedi. Ve filhakîka dört bin sığır kurban etti. Bâdemâ, İbrâhîm Aleyhisselâm'a da dokunmadı.

Ateşe atıldığı zaman İbrâhîm Aleyhisselâm onaltı yaşındaydı.

71 [**Ve O'nu** (İbrâhîm'i) **Lût ile birlikte kurtardık. İçinde âlemler için bereketler verdiğimiz arza ulaştırdık.** (Irak'dan Şam'a gönderdik.)]

72 [İbrâhîm'e, İshâk'ı ve isteğinden fazla olarak (torunu) Ya'kûb'u ihsân eyledik. Ve her birine salâhı tevfîk kıldık.]

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ
وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾

73 [Ve onları emrimizle insanlara yol gösterir ve hakka da'vet eder imâmlar kıldık. (Ve halkı sâlih amellere tergîb için) kendilerine hayırlı işler işlemeyi, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyeyledik. Onlar da tevhîd ve ibâdetimizde ihlâs eder oldular.]

وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي
كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ ﴿٧٤﴾

74 [Lût'a da, hikmet (nübüvvet veyâ hasımlar arasını fasledecek hüküm ve Peygamberlere lâyık olan) ilmi verdik. Ve O'nu, iğrenç işler işleyen o memleketten kurtardık. Gerçekten kötü, fâsık bir kavimdiler.]

وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾

75 [Ve O'nu rahmetimize idhâl eyledik. Zîrâ cidden sâlihlerdendi.]

وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ
مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

76 [Nûh Aleyhisselâm'ı da yâdet ki, İbrâhîm ve Lût Aleyhisselâmlardan evvel, (kavminin helâkine) duâ etmişti de, duâsını kabûl edip kendisini ve âilesini büyük belâdan (Tufândan veyâ kavmi arasından) kurtarmıştık.]

وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾

77 [O'na, âyetlerimizi tekzîb eden o kavme karşı, yardım ettik. (İntikâmını aldık). Gerçekten onlar kötü bir kavimdiler. Biz de, hepsini tûfânla gark ettik.]

Peygamberlerin içinde ömrü en uzun, çilesi en çok olanı Nûh Aleyhisselâm'dır.» derler.

وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ
غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ﴿٧٨﴾

78 [Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâm'ları da yâdet! Hani onlar bir kavmin, çobansız olarak, yayılan koyunları tarafından (geceleyin) tahrîb olunan ekin tarlası (veyâ bir bağ) hakkında hüküm vermişlerdi. Biz de, onların hükümlerine şâhid olmuştuk.]

Rivâyet olunur ki; bir kimsenin koyunları, geceleyin çobansız olarak, bir çiftçinin ekin tarlasına, yâhûd bağına girmiş, tahrîb etmişti. Çiftçi, Dâvûd Aleyhisselâm'a da'vâ etti. Ve hakkını aradı. Dâvûd Aleyhisselâm, koyunların değeri, zararın mikdârına müsâvî olduğu için, koyunların çiftçiye verilmesine hükmetti. Babası, halkın da'vâlarını faslederken, henüz küçük yaşta olan oğlu Süleymân Aleyhisselâm, mahkeme kapısında beklerdi. Verilen hükmü öğrenince, babasının yanına girdi.

«Şöyle hükmolunsaydı, daha güzel olurdu. Koyunları sütünden, yününden ve yavrusundan intifâ etmek üzere tarla sâhibine, tarlayı da eski hâline getirmek üzere koyun sâhibine vermeliydi. Tarla i'mâr edildikten sonra, her ikisi de tekrar mallarına sâhib olmalıydılar.» dedi.

Dâvûd Aleyhisselâm, oğlunun hükmünü, içtihâdını beğendi. Hüküm, senin hükmündür, dedi ve O'nun hükmüne döndü.

Bir hadîsde beyân buyurulduğuna göre: İki kadın, çocuklarını bir yere bırakmışlar. Az sonra bir kurd gelerek çocuklardan birini kapmış! Kadınlardan her biri götürülen çocuğun arkadaşı-

nın olduğunu iddiâ ederek Dâvûd Aleyhisselâm'ın huzûruna da'vâya çıkmışlar. Hz. Dâvûd, mevcûd çocuğun büyük kadına âid olduğuna hükmetmiş. Kadınlar, da'vâlarını Süleyman Aleyhisselâm'ın huzûrunda da tekrarlamışlar. Süleymân Aleyhisselâm: «**Bana, bir bıçak getirin, çocuğu ikiye ayırıp, ikinize pay edeyim.**» demiş. Küçük kadın, bunu işidince: «**Yâ Nebiyyallah, Allah sana rahmet eylesin! Yapma! Çocuk, onundur.**» demiş. Hz. Süleymân, bu sözün evlâd şefkatinden söylendiğine istidlâl ederek, çocuğu küçük kadına vermiş.

فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَٰنَ ۚ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَسَخَّرْنَا مَعَ
دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ ۚ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾

79 [**Biz, bu hükmü hemen Süleymân'a tefhîm ve ta'lîm etmiştik. Maamâfîh, her birine bir hüküm, bir ilim vermiştik.**]

Hasen: «**Bu âyet-i celîle olmasa, hâkimleri helâk olmuş görürdük. Fakat Allah Teâlâ, birini sevâba isâbetle ve birini içtihâtla senâ etti.**» der.

Acaba Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâm'ların hükmü nass mıydı, içtihâd mıydı? Ulemâ, bu husûsdâ ihtilâf etmişlerdir.

Ba'zılarına göre; ikisinin de hükmü, içtihâdla idi. Buna göre, Enbiyânın içtihâdı tecvîz edilmiş olur. Tâ ki içtihâd sevâbına nâil olsunlar. Ancak Dâvûd Aleyhisselâm, içtihâdında hatâ ve Süleymân Aleyhisselâm, isâbet ettiğine göre, bu takdîrde Enbiyâya hatâ câiz olur. Şu kadar ki, hatâ üzerinde karar kılmazlar.

Ba'zılarına göre ise; Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâm'lardan her birinin hükmü vahiy ileydi. Süleymân'ın hükmü, Dâvûd'un hükmünü neshetmiştir. Buna kaail olanlar, Enbiyâya içtihâdla hükmü ve hatâyı tecvîz etmezler. Zîrâ, vahyin vücûdiyle içtihâdtan müstağnîdirler.

Fakat ulemânın, Kitab ve sünnetin meskût bulunduğu husûslarda, içtihâd etmeleri câizdir. Ve içtihâdlarında isâbet etmemeleri hâlinde de günâhkâr olmazlar.

Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz: «**Bir hâkim, içtihâdla ettiği hükümde isâbet ettiği takdîrde, iki ecre, şâyed hatâ ederse, bir ecre nâil olur.**» buyurmuşlardır.

Ancak, müçtehid, içtihâdında hatâ ederse, onun için, bir ecir olur denilmekten murâd; hatâsından dolayı ecirlenir, demek değildir. Belki murâd, hak talebinde içtihâdından dolayı ecirlenir de-

mektir. Zirâ içtihâdı ibâdettir. Ve içtihâdtaki hatâda, günâh merfûdur. Elverir ki cehdlerinde taksîr etmesinler.

[Dâvûd'a dağları ve kuşları teshîr ettik. Ki O'nunla birlikte tesbîh etsinler. Ve bunları, Biz yapmıştık.]

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِّنْ بَأْسِكُمْ ۖ
فَهَلْ أَنتُمْ شَاكِرُونَ ﴿٨٠﴾

80 **[Ve Biz, Dâvûd'a sizin için, zırh yapmak san'atını öğretmiştik, ki cengin şiddetinden sizi korusun. Şimdi siz, bu ni'mete şükredici misiniz?]**

وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ
الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا ۚ وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ﴿٨١﴾

81 **[Süleymân'a da şiddetli rüzgârı teshîr ettik, ki o rüzgâr O'nu, emriyle bulunduğu yerden, mübârek kıldığımız yere götürürdü. Biz, her şeyi biliriz.]**

Derler ki: Süleymân Aleyhisselâm, sarayından çıktığı zaman, kuşlar, ona havada gölgelik olurdu. Ve bütün Cin ve İns, O'na karşı divân dururdu.

Ne zaman bir yere gitmek istese, tahtadan yapılmış bir ordugâhı vardı. Askerlerini ve hayvanlarını ona bindirir, harb âletlerini ve ağırlıklarını ona yükletirdi. Sonra **rîyh-ı âsıf** = kasırga gibi esen o şiddetli rüzgâr, O'nun emriyle, ordugâhın altına girer ve O'nu dilediği ülkeye götürürdü.

Rüzgâr, o şekilde eserdi ki, ne ekinleri ve ağaçları tahrîk eder, ne toprağı savurur ve ne kuşları incitirdi.

Ve yine derler ki: Süleymân Aleyhisselâm için şeyâtîn, ibrişimden büyük bir kilim işlemişlerdi. Uzunluğu ve genişliği birer fersahtı.

Kilimin ortasına Süleymân Aleyhisselâm için altından bir minber konulmuştu. Onun üzerine otururdu. Etrafında altın ve gümüşten üçbin kürsü vardı. Altın kürsülere Enbiyâ, gümüş kürsülere ulemâ otururdu. Onların etrâfında halk, halkın etrâfında da Cin ve Şeyâtîn dururdu. Kuşlar, kanat açıp onları Güneş'ten ko-

rurdu. Bu hâlde iken, rüzgâr, kilimi kaldırır, sabahtan akşama kadar onları iki aylık mesâfeye götürürdü.

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ
ذَٰلِكَ ۖ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ ﴿٨٢﴾ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ
أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٨٣﴾

82 [**Ve Şeytanlardan o tâifeyi Süleymân'a müsahhar kıldık ki, onlar denize dalarlar** (onun için denizden inci, mercan gibi cevherler çıkarırlar) **dı.** (Şehirler kurmak, saraylar yapmak, garip san'atlar ihtirâ' etmek gibi, dilediği) **daha başka işler de yaparlardı. Biz de, onları korurduk.**]

83 [**Eyyûb'u da yâdet! Hani o, Rabbine: «Yâ Rabb! Bana zahmet ve minnet mesetti. Sen, erhamerrâhîmînsin» diye niyâz etmişti.**]

Eyyûb Aleyhisselâm, Ays bin İshâk evlâdındandı. Allah Teâlâ, O'na nübüvvet, çok mal ve evlâd ihsân buyurmuştu. Biri Yemenli ve ikisi memleketlisi olmak üzere, üç kişi kendisine îmân etmişti. Gece, gündüz tâat, ibâdat ve hayrâtta idi. Yoksullara yardım eder, yolcuları doyurur, yetîmlerin ihtiyâçlarını gidermeye çalışırdı. Allah Teâlâ'nın ni'metlerine şâkirdi.

Müteâkiben Hak Teâlâ, O'nu, çeşit çeşit musîbetlere mübtelâ kıldı. —Ki bu Peygamberler hakkında Allah'ın bir gazâbı değil, kerâmet ve ihsânına sebebtir.— Yedi oğlu ve üç kızı duvar altında kalıp helâk oldu. Develerini yıldırım, koyunlarını sel, ekinlerini kasırga alıp götürdü. Elinde, mal mülk nâmına bir şey kalmadı.

Vücûdunda da yaralar açıldı. Muhtelif rivâyetlere göre; yedi, on üç veyâ on sekiz yıl bu derdi çekti. Fakat O, sabrediyordu.

Bir gün zevcesi: **«Allah Teâlâ'ya duâ etsen de, üzerinden bu musîbeti giderse!»** dedi.

Eyyûb Aleyhisselâm: **«Refâh ve saâdet içinde kaç yıl yaşadık?»** diye sordu.

Zevcesi: «Seksen yıl» dedi.

Bunun üzerine Eyyûb Aleyhisselâm: **«Musîbet yılları, refâh yıllarına bâliğ olmadan, Rabbim celle şânuhu'ya niyâz etmeye utanırım»** diye cevâb verdi.

Yıllar yılları kovalıyor, fakat Eyyûb Aleyhisselâm'da hiçbir iyilik eseri görülmüyordu.

Karısı ise, nafakalarını te'mîn edemiyecek bir duruma düşmüştü. Yapayalnız, pek bîçâre kalmışlardı. Fakat O, sabrediyordu.

Bir gün Cebrâil Aleyhisselâm, O'na geldi. «**Yâ Eyyûb! Bu ne hâl? Niçin susuyorsun?**» dedi.

Eyyûb Aleyhisselâm: «**Sabırdan gayri çâre nedir?**» diye cevâb verdi.

Cebrâil: «**Allah Teâlâ'nın hazînesinde musîbet çoktur. Sen, ona tâkat getiremezsin. Hemen duâ et, Rabbin celle şânuhu'dan âfiyet iste!**» diye telkînde bulundu.

Bunun üzerine Eyyûb Aleyhisselâm secdeye kapandı. Hak Teâlâ'ya yalvardı. «**Bana zahmet ve mihnet erdi. Sen, erhamerrâhîmînsin.**» diye Rabbine tazarru' ve niyâzda bulundu.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ ۖ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ
وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِنَ
الصَّابِرِينَ ﴿٨٥﴾

84 [**Biz de, O'nun duâsına icâbet ettik. Ve üzerindeki zahmet ve elemi giderdik. Tarafımızdan, bir rahmet ve in'âm ve âbid ve sâbirlere bir mev'ıze olmak üzere; O'na, âile ve evlâdını bir misliyle birlikte verdik.**]

Sûre-i Sad'da zikrolunduğu üzere, Eyyûb Aleyhisselâm'a: «**Ayağını yere vur!**» denildi. Vurdu ve orada bir pınar kaynadı. Emr-i ilâhi ile bu suyla yıkanır yıkanmaz, vücûdundaki bütün yaralar zâil oldu. Sonra, kırk adım yürüdü. Yine, ayağını yere vurdu. Burada kaynayan pınardan da içince, içindeki bütün hastalıklardan kurtuldu. Ve min tarafillâh, erkeklerin en güzeli ve en yakışıklılarından oldu.

Zevcesinin de gençliği iâde olundu. Bunu müteâkib Eyyûb Aleyhisselâm'dan yirmi altı erkek çocuk doğurdu.

Derler ki: Eyyûb Aleyhisselâm'ın iki ambarı vardı. Birine buğday ve birine arpa koyardı. Allah Teâlâ, iki bulut göndererek,

buğday ambarına altın ve arpa ambarına gümüş yağdırdı. Ambarlar lebâleb altın ve gümüşle doldu.

Hak Teâlâ, O'na; bu sûretle âile, evlâd ve emvâlini misliyle birlikte ihsân buyurdu.

85 [**İsmâîl, İdrîs ve Zülkifl'i de yâdet! Bunların her biri,** (meşakkat ve şedâide) **sâbirlerdendi.**]

Zülkifl: İlyâs, yâhûd Yûşâ veyâ Zekeriyyâ Aleyhisselâmlardan biridir.

وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا ۖ إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٦﴾
وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ
فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ
إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٧﴾

86 [**Biz, onları da rahmetimize idhâl ettik. Onlar salâhta kâmil ve mutîlerdendi.**]

87 [**Ve yâdet o balık sâhibini!** (Yûnus bin Metta'yı). **Hani O,** (gönderildiği kavme incinip) **öfkelenerek** (aralarından çıkıp) **gitmiş ve kendisini aslâ tazyîk etmiyeceğimizi zannetmişti.** (O'nu denize sevk ve balığın karnında hapsetmiştik). **Derken, karanlıklar içinde: «İlâhî, Sen'den gayri ma'bûd-un bilhak yoktur. Seni tenzîh ederim. Cidden ben nefsime zulmedenlerden oldum» diye Rabbine niyâz eylemişti.**]

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا
وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ ﴿٨٩﴾

88 [**Biz de, O'nun bu duâsmı kabûl ve O'nu gamdan halâs ettik. İşte Biz, mü'minleri böyle halâs ederiz.**]

89 [**Zekeriyyâ'yı da yâdet. Hani O da, Rabbine: «Yâ Rabb! Beni, yalnız (evlâdsız, vârissiz) bırakma. Sen, vârislerin en hayırlısı ve efdalisin.» diye duâ eylemişti.**]

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُ
زَوْجَهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا
رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ ﴿٩٠﴾

90 [**Biz de, duâsına icâbet ettik de, O'na Yahyâ'yı bahşettik. Ve zevcesini akîm iken doğurur, (yâhûd hırçınken uysal) kıldık. Cidden bunlar** (bu yâdolunan Enbiyâ, veyâ bu baba, oğul ve zevce) **hayır işlerine müsâraat ve sevâbımızı umarak, ikaabımızdan korkarak Bize duâ ederlerdi. Ve Bize mütevâzî idiler.**]

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا
وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾ إِنَّ هَٰذِهِ أُمَّتُكُمْ
أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

91 [**Ve, O, fercini** (helâldan ve harâmdan) **muhkem koruyan Meryem'i de yâdet ki Biz, O'na, rûhumuzdan nefhetmiş, O'nu da, oğlunu da âlemlere bir âyet kılmıştık.**]

92 [**Şübhe yok ki, bu, sizin ümmetiniz bir tek ümmettir** (dininiz bir tek dîndir), **Rabbiniz de, Benim!** (Benden gayri Rabbiniz yoktur.) **O hâlde** (başkasına değil), **ancak Bana kulluk edin!**]

وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ ۖ كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ ﴿٩٣﴾ فَمَن
يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ ۖ
وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٤﴾

93 [(Eski ümmetler) **aralarında** (Yahûdiyyet ve Nasrânîyyet gibi din) **işlerinde fırka fırka oldular.** (İhtilâfa düştüler). **Fakat hepsi, Bize rücû' edecekler** (iftirâklarının cezâsını çekecekler) **dir.**]

94 [**Kim ki mü'min olduğu hâlde sâlih ameller işlerse, O'nun emeği inkâr olunmaz** (ve sâyinin sevâbı unutulmaz.) **Herhâlde Biz, O'nun bütün yaptıklarını** (amel defterlerinde tesbît eder) **yazarız.**]

وَحَرَامٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾
حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ
يَنسِلُونَ ﴿٩٦﴾

95 [**Helâk ettiğimiz bir memleket ahâlîsinin tevbeye veyâ dünyâya rücû'ları imkânsızdır.** (Yâhûd onların cezâları için Mahşer'e rücû' etmemeleri imkânsızdır.)]

96 [**Nihâyet Ye'cûc ve Me'cûc seddi açılır. Halk ve Ye'cûc, Me'cûc, her yüksek yerden akın ederek inerler.**]

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ
كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا
ظَالِمِينَ ﴿٩٧﴾

97 [**Ve hak va'dolan Kıyâmetin zuhûru yaklaşır. O vakit, kâfirlerin gözleri Kıyâmet'in hevlinden hayretle açık kalır: «Veyl bize ki, bugünden gaflet ettik. Hayır, biz kendimize zulmetmiş olduk.» derler.**]

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا
وَارِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ آلِهَةً مَّا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ
فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٩٩﴾

98 [**Şübhe yok ki, siz ve Allah Teâlâ'dan gayri ma'bûd edindikleriniz** (putlar, Şeytan ve avânesi) **Cehennem'in yakıtısınız. Siz, oraya gireceksiniz.**]

99 [**Onlar** (o taptığınız putlar, zannettiğiniz gibi gerçekten) **ilâh olsalardı, Cehennem'e girmezlerdi. Halbuki hepsi** — tapanlar ve tapılanlar — **orada ebediyyen kalacaklardır.**]

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾
إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا
مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾

100 [**Onlar, orada inim inim inleyecekler ve orada,** (dehşetten, azâbın şiddetinden) **hiç bir şey işitmeyeceklerdir.**]

101 [**Onlar ki, haklarında bizden haslet-i hüsnâ** (ki saâdet ve tâate tevfîk, yâhûd Cennet'le tebşîrdir) **sebkat etmiş olanlar işte bunlar, şübhe yok ki, oradan** (ateşten) **uzaklaştırılmışlardır.**]

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾
لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ
الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

102 [**Bunlar** (Cennette) **Cehennem ateşinin cızırtısını bile işitmezler, gönüllerinin dileği içinde dâimdirler.**]

103 [**Fezağ-ı ekber bunları aslâ mahzûn etmez.** (Cennet kapılarında) **Melekler kendilerini karşılayarak** (tebrîk ederler): «**İşte, size** (dünyâda) **va'dolunan gün!**» **derler.**]

Fezağ-ı ekber: Ateş ehlinin Cehennem'e sürüldükleri vakit, yâhûd İsrâfîl'in Sûr'a son üfürüşüdür.

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ
نُّعِيدُهُ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَا ۚ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ
مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾

104 [**Düşün o günü ki, semâyı, Kitablar için defter dürer gibi, düreceğiz. İlk başladığımız gibi halkı iâde edeceğiz. Bu, üzerimize aldığımız bir va'd ki, muhakkak yapacağız.**]

105 [**Yemîn ederim. Biz Tevrât** (veyâ Levh-i Mahfûz) **dan sonra, Dâvûd'un Zebûr'unda da yazmıştık: Arza** (Cennet'e veyâ Arz-ı Mukaddes'e) **Benim sâlih kullarım vâris olur.**]

إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا
رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ
فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ وَإِنْ أَدْرِي
أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾

106 [**Muhakkak ki, bu ihbâr, mevâ'ız ve mevâ'id, ibâdet edici bir kavim için kâfidir.**]

107 [**(Yâ Muhammed!) Biz, seni ancak âlemlere rahmet olmak üzere, gönderdik.**]

108 [**De ki: «Bana vahyolunuyor ki, tek bir ilâhtan gayri ilâhımız yoktu. Siz, bu vahyin muktezâsına teslîm oluyor musunuz?»**]

109 [**Şâyed tevhîdden yüz çevirirlerse: «Ben, vahyolunduğum şeyi size alesseviye bildirdim. Va'dolunduğunuz Kıyâmet: Yakın mıdır, uzak mıdır, onu ben bilmem» dersin.**]

إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أَدْرِى
لَعَلَّهُۥ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ قَٰلَ رَبِّ ٱحْكُم
بِٱلْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

110 [**«Şübhe yok ki, Allah Teâlâ, sözün âşikâr olanını da, gizli tuttuklarınızı da bilir.»**]

111 [**«Ve bilmem, olabilir ki cezânızın te'hîri sizin için bir imtihân ve bir zamana** (mukadder olan ecelinize) **kadar bir istifâdedir.**]

112 [(Peygamber) **dedi: «Yâ Rabb!** (Benimle Kureyş arasında) **hak ile hüküm buyur. Rabbimiz, o Rahmân'dır ki, sizin vasıf ve isnâdlarınıza karşı ondan muâvenet ve inâyet istemekteyiz.**]

Bunun üzerine, Bedir harbinde Kureyş azâb görüp, mü'minler zafer kazandı.

22 — HACC SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 78 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ①
يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ
كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُم بِسُكَارَىٰ
وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ②

1 [**Ey insanlar! Rabbiniz celle şânuh'un azâbından sakının!** (Emrine itâat edin). **Zîrâ, sâatin** (Kıyâmet'in) **zelzelesi çok büyük şeydir.**]

Bu sûre-i celîle, Mekkî'dir. Ancak 19 uncu âyetinden 24 üncü âyetine kadar, altı âyet-i kerîme Medenî'dir.

2 [**Onu göreceğiniz gün,** (onun şiddetinden) **çocuğunu emziren analar çocuklarını bırakıp unutur ve her gebe kadın** (hamil müddeti tamamlanmadan) **hamlini vâzeder. İnsanları, sarhoş olmadıkları hâlde, sarhoş gibi görürsün. Zîrâ Allah'ın azâbı şiddetlidir.**]

Bu zelzelenin ne zaman olacağı ihtilâflıdır: Ba'zılarına göre; o, Kıyâmet alâmetlerindendir; Kıyâmet'ten önce olacaktır. Buna delîl; gebe kadınların vakti gelmeden doğurmalarıdır. Çünkü ölüp, dirildikten sonra bir daha gebelik yoktur. Bir takımları Kıyâmet Gününün zelzelesi olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre; kadınların doğurması, bu işin büyüklüğünü tasvîr için zikredilmiştir. Yoksa, doğurmanın hakîkatı murâd edilmemiştir. Yânî, o gün gebe kadın bulunduğu tasavvur edilse, korkudan çocuğunu düşürürdü, demektir. İbn-i Abbâs (R.A.)'ın kavli budur. Ebû Saîd el-Hudrî (R.A.)' den rivâyet olunan bir hadîsde şöyle buyurulmuştur:

«**Allah Teâlâ, Kıyâmet Gününde Âdem Aleyhisselâm'a: Yâ Âdem! Çocuklarından Cehennem'e girecekleri ayır! diyecek. Âdem: Yâ Rabbî, ona ne kadar kimse girecek?** diye soracak; ve: «**Her binde (999) kişidir**» cevâbını alacak. İşte o vakit yeni doğan çocuğun saçı ağaracak, gebe kadın çocuğunu düşürecek; insanlar sarhoş olmadıkları hâlde, sarhoş gibi olacaklar; çünkü Allah'ın azâbının şiddetinden korkacaklar. Eshâb: «**Yâ Resûlâllah! Binin biri hangimiz olacak?**» diye sordular. Peygamber (S.A.V.): «**O 999 Ye'cûc ve Me'cûc'dan biri de sizdendir.**» buyurdu. Eshâb, sevinçten tekbîr aldılar. Sonra, buyurdular ki:

«**Allah Teâlâ'dan ümîdim, sizin Cennetliklerin dörtte biri, hattâ üçte biri, hattâ yarısı olmanızdır.**»

Eshâb, yine tekbîr aldılar. Bundan sonra Peygamber (S.A.V.):

«**Siz, o günde kâfirlerin çokluğuna nisbetle kara öküzün sırtında beyaz bir kıl yâhûd beyaz öküzün sırtında kara bir kıl gibi olacaksınız.**» buyurdular.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ
مَرِيدٍ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ
عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٤﴾

3 [**Kimi insanlar vardır ki, hiçbir bilgi ve delîli olmaksızın, Allah Teâlâ** (nın tevhîd ve kelâmı) **hakkında mücâdele eder ve** (bu husûsda) **her azgın Şeytan'a ittibâ eyler.**]

Âyet-i celîle, Nadr bin Hâris hakkında nâzil olmuştur. Mücâdeleci bir adamdı. Melekler, Allah'ın kızlarıdır. Kur'ân geçmişlerin esâtiridir, derdi ve ba'si inkâr ederdi.

4 [**Şeytan üzerine yazılmıştır ki: Kim O'na, dost edinir de, tâbi' olursa, muhakkak O'nu idlâl eder. Ve Cehennem'in keskin ateş azâbına yol gösterir.**]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ
فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن
مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِى
ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ
لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم
مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ
شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ
ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ۝٥

5 [**Ey insanlar! Şâyed dirilmekten** (onun imkân ve makdûriyetinden) **şübhede iseniz,** (ilk yaradılışınıza bakın! Bu şübhenizi giderir). **Şu muhakkak ki Biz, sizi** (aslınız olan Âdem'i) **topraktan yarattık. Sonra** (zürriyyeti olan sizleri) **bir nutfeden, sonra pıhtılaşmış bir kandan, sonra da hilkati belli belirsiz bir çiğnem etten yarattık: Tâ ki** (bu tedrîcle, sizi bir hâlden bir hâle intikâl ettirerek, ibtidâyi hilkatinizle maâdınızı istidlâl edip ba'se) **kudretimizi size tebyîn edelim.**]

[**Ve dilediğimizi, rahimlerde muayyen bir vakte** (doğum zamanına) **kadar tesbît ederiz. Sonra sizi, bir çocuk olarak çıkarırız. Sonra da kuvvet, akıl ve temyîzde kemâle ermeniz için büyütürüz. İçinizden bir kısmınız,** (bülûğa erdiğinde veyâ ermeden evvel veyâ bu esnâda) **vefât ettirilir. Bir kısmınız da, ömrün erzeline reddolunur.** (Gerisin geriye kuvvetten düşürülür, kocaltılır, pek

düşkün bir hâle getirilir.) **Evvelce bildiği şeyleri, (bir çocuk gibi) bilmez olur.]**

Bunlar, bütün bu tahavvülât, her dilediğini yapmaya kaadir olan Yaradan'ın, kudret ve irâdesiyle, öldükten sonra diriltmenin sahîh olduğuna delâlet eden beyyinelerdir.

Âfâkî delîle gelince:

[Sen, yeryüzünü de ölmüş, kurumuş görürsün. Fakat üzerine yağmur inzâl ettiğimiz zaman, zemin (nebatlarla) harekete gelir, kabarır ve her güzel çiftten çeşit çeşit nebatlar bitirir.]

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾

6 **[Şu sebeble ki: Allah Teâlâ (ulûhiyyetinde) haktır. Ve O, muhakkak ölüleri diriltir. O, her şeye kaadirdir.]**

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي
الْقُبُورِ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى
وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ﴿٨﴾

7 **[Ve gerçekten o sâat (Kıyâmet) gelecektir. Ve onun geleceğine hiç şübhe yoktur. Allah Teâlâ, va'di gereğince, muhakkak kabirlerdeki ölüleri ba'seyliyecektir.]**

8 **[Kimi insanlar vardır ki, ne bir ilme, ne bir hüccete, ve ne aydınlatıcı bir Kitâb'a (bir vahye) dayanmaksızın, Allah Teâlâ hakkında mücâdele eder.]**

ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ
وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٩﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ
يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٠﴾

9 **[İnsanları, Allah yolundan saptırmak için, mütekebbîrâne,**

eğilerek bükülerek, dînden yüz çevirir. Dünyâda, onun için rüsvâylık vardır. Kıyâmet Gününde de, ona, o yakıcı ateş azâbını tattıracağız.]

Kıyâmet Günü, O'na denilecek ki:

10 **[Bu azâb, sana küfür ve tekzîbin yüzündendir. Onu, iki elinle bugün için takdîm etmiştin. Allah Teâlâ, kulları hakkında zulmedici değildir.]**

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ ۖ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١١﴾

11 **[Ba'zı insanlar da vardır ki, Allah Teâlâ'ya bir taraftan** (kenardan, şek içinde) **ibâdet eder.** (Dîninde sebâtı yoktur. O kimse gibi, ki askerin bir yanında durur, zafer hissederse kalır, aksi hâlde firâr eder, gider). **Şâyed kendisine** (sıhhat ve refâh gibi) **bir hayır isâbet ederse, mutmaîn olur.** (İslâm ne gökçek dinmiş, der). **Eğer** (hastalık ve fakîrlik gibi) **bir mihnet isâbet ederse, yüzüstü dönüverir** (irtidâd eder). **O, dünyâda da, Âhiret'te de hüsrândadır. İşte husrân-ı mübîn budur.]**

Bu âyet-i celîle, Bedevîlerden bir cemâat hakkında inmiştir.

Bunlar muhâcir olarak çölden Medîne'ye gelmiş ve Müslümanlığın Hak Dîn olduğuna inanmaksızın Müslüman olmuşlar. Medîne'de hangisinin sıhhatı yerine gelmiş, kısrağı doğurmuş, karısı oğlan doğurmuş ve malı çoğalmışsa, O: **«Ben, bu Dîne gireli hayra erdim.»** diyerek hakîki Müslüman olmuş; hangisinin sıhhatı bozulmuş, kısrağı doğurmamış; karısı kız doğurmuş ve işi iyi gitmemişse, O da: **«Ben, bu Dîne gireli bana kötülük geldi,»** diyerek küfre dönmüştü.

يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُو لَمَنْ ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ ۚ لَبِئْسَ الْمَوْلَىٰ وَلَبِئْسَ الْعَشِيرُ ﴿١٣﴾

12 [**O, Allah Teâlâ'yı bırakıp da ne (ısyân etse) zarar ve ne (tâatte bulunsa) fayda vermiyecek olan şeylere ibâdet eder ki, bu, hidâyetten uzak bir dalâlettir.**]

13 [**O, öyle bir şeye ibâdet eder ki,** (ondan şefâat ve Allah Teâlâ'ya tevessül faydası umar. Fakat onun, dünyâda katl ve Âhiret'te azâbla) **zararı fâidesinden yakındır. O, ne fenâ yardımcı ve ne çirkin sâhibtir.**]

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾

14 [**Allah Teâlâ, îmân edip de sâlih ameller işleyen kullarını, ağaçlarının altından ırmaklar akan Cennetlere koyar. Hiç şübhesiz, Allah-ü azîmüşşân, ne dilerse yapar.**]

مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ
ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾

15 [**Kim, Allah Teâlâ'nın, O'na** (Resûl-ü Muhammed sallallahü aleyhi ve selleme) **dünyâda ve Âhirette kat'iyen yardım etmeyeceğini zannediyorsa,** (gayzını yenmek için ne yaparsa yapsın, Allah Teâlâ, O'na mutlaka yardım edecektir. İsterse) **evinin tavanına bir ip bağlayıp onunla kendini boğsun da, baksın bu keyd ve hîlesi, gayzını giderir mi?**]

Yâhûd semâya bir ip uzatıp yükselsin de baksın, bir şey yapabilir mi? Yardımı, vahyi kesebilir mi? Bunlar mümtenî olunca, duyduğu gayızda bir fayda yoktur.

Bu âyet-i kerîme, Esed ve Gatafan'dan bir cemâat hakkında nâzil olmuştur. Efendimiz onları, İslâm'a dâ'vet ettiği zaman, bi-

zimle Yahûdîler arasında bir anlaşma var. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e yardım edilmez de, işi ileri gitmezse, korkarız ki Yahûdîler bize yiyecek vermez, demişlerdi.

وَكَذٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَأَنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ
﴿١٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ
وَالنَّصَارَىٰ وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللّٰهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾ أَلَمْ تَرَ
أَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ
وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ
مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا
لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿١٨﴾

16 [İşte Biz, Kur'ân'ı böyle, açık âyetler hâlinde inzâl ettik. Allah Teâlâ, dilediğine hidâyet eder. (Yâhûd bu âyetlerle dilediğini hidâyette sâbit kılar.)]

17 [O îmân edenler, o Yahûdîler, Sâbiîler, Nasrânîler, Mecûsîler, müşrikler yok mu? Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü, onların aralarını, hak ile bâtılı temyîz ederek hüküm ve fasledecektir. Allah-ü azîmüşşân, her şeye şâhiddir.]

18 [Görmüyor musun ki, göklerde ve yerde bulunanlar, Güneş, Ay, Yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve çoğu insanlar, Allah Teâlâ'ya secde ediyorlar. İnsanlardan bir çoğunun da, secdeden imtinâ ettikleri için, üzerlerine azâb hak olmuştur. Allah Teâlâ, kimi şekâvetle zelîl ederse, O'nu saâdetle kerîm eden olmaz. Şübhe yok ki Allah Teâlâ, dilediğini yapar.]

Âyet-i celîle secde âyetlerindendir.

هَٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ ۖ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ
لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾
يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾

19 [**Birbirine düşman iki fırka** (mü'minler ve kâfirler) **Allah Teâlâ'nın dîn ve emrinde,** (veyâ O'nun zât ve sıfâtında) **mücâdele ediyorlar. O kâfirler için ateşten esvâb biçilmiştir. Başlarının üzerine de kaynar su dökülecektir.**]

Yahûdîlerle Müslümanlar münâkaşa etmişler. Yahûdîler:

«Bizim Dînimiz, sizinkinden haktır. Kitabımız ve Peygamberimiz sizinkilerinden öncedir.» demişler. Mü'minler de:

«Hak Dîn, bizim Dînimizdir. Biz, hem bizim Peygamberimize, hem sizin Peygamberinize îmân ettik. Siz, hasedinizden bizim Kitabımıza, Peygamberimize küfür ettiniz.» demişler.

Bu âyet-i celîle, bunun için inmiş.

20 [**Bu kaynar su ile karnındakiler ve derileri** (yânî içleri, dışları) **eriyecektir.**]

وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَا أَرَادُوا
أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ
مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾

21 [**Onlar için demirden kırbaçlar da vardır.** (Onlarla dövüleceklerdir.)]

Rivâyet edildiğine göre; bu âyet-i kerîme, Bedir günü, Hazret-i Hamza, Hazret-i Ali, Hazret-i Ubeydetibnilhâris radiyallahü anhümün Kureyş'ten Utbe ve Şeybe bin Rebîa ve Velîd ibni Utbe ile mübârezelerinde nâzil olmuştur.

22 [**Ne zaman duydukları acı ve ızdırabdan, o ateşten çıkmak isteseler, (o kırbaçla) yine oraya iâde olunurlar. (Ve onlara): «Tadın, bu yakıcı ateş azâbını!» (denir.)**]

23 [**Allah Teâlâ, mü'min olup da sâlih ameller işleyenleri, ağaçlarının altından ırmaklar akan Cennetlere koyar. Onlar, orada altın ve inci bileziklerle süslenirler. Ve elbiseleri ipektir.**]

وَهُدُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ ۖ وَهُدُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾

24 [**Onlar, sözün güzeline ve çok hamdedilen Allah'ın Dînine (İslâm Dînine) hidâyet olunmuşlardır.**]

Sözün güzeli: Kelime-i tevhîddir. Veyâ «**Elhamdülillâhilleziy sadakanâ vağdeh** (Bize olan va'dini yerine getiren Allah Teâlâ'ya hamdolsun)» yâhûd «**Elhamdülillâhillezi ezhebe anelhazen** (Bizden hüzün ve kederi kaldıran Allah Teâlâ'ya hamdolsun)» gibi güzel sözlerdir.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ
ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ
وَٱلْبَادِ ۚ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾

25 [**(Ama) kâfir olup da insanları Allah yolundan ve gerek yerli, gerek misâfir bütün insanlara müsâvî olarak kıblegâh kıldığımız Mescid-i Harâm'dan menedenler, bir de haremde zulm ile Haktan meyl ve ilhâda yeltenenlere elîm bir azâb tattıracağız.**]

Bu ilhaddan murâd ne olduğu ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre; **şirk koşmak ve Allah Teâlâ'dan başkasına ibâdet etmektir. Bir takımları: «Yasak olan kavil ve fiildir. Velev ki, hizmetçisine şetmetsin.»** demiş; daha başkaları, **ihrâmsız Harem-i şerîfe girmek ol-**

duğunu; ba'zıları da; **ihrâmlıya yasak olan bir fiili işlemek veyâ Mekke'de yiyecek ihtikârı olduğunu,** söylemişlerdir.

İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un beyânına göre; **bir kimse, bir günâh işlemeyi kasd etse, onu işlemedikçe üzerine vebâl yazılmaz.** Ama bir kimse, Mekke'de bir adam öldürmeyi kasdederse; Allah, O'nu azâb eder. Meğer ki tevbe ede.

İbn-i Ömer (R.A.); hacc ettiğinde iki çadır kurarmış. Bunların biri Harem'de, diğeri Harem dışında olurmuş. Âilesinden birini azarlamak istediğinde, Harem dışındaki çadıra gider ve:

«Biz, eshâb aramızda müzâkere ederken, Harem'de: Hayır vallah, evet vallah demeyi ilhad sayardık.» dermiş.

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا
وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾

26 [**Hani Biz, İbrâhîm'e Beyt-i şerîfin yerini ta'yîn etmiş, bildirmiştik. Ve O'na: «Bana hiç bir şeyi işrâk etme. Beyt'imi: Tavâf edenler, Mekke'de oturanlar, rükû' ve sücûd edenler için** (putlardan ve lâyık olmayan şeylerden) **temizle.» diye vahyeylemiştik.**]

وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ
ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾

27 [**«İnsanları hacca da'vet et, onlara haccetmelerini emret! Gerek yaya olarak, gerek her ırak yoldan arık develere binerek sana gelsinler.»**]

Bir rivâyette İbrâhîm Aleyhisselâm, Ebû Kubeys dağına çıkıp:

«Ey insanlar! Rabbiniz bir Beyt yaptı. Ve ona hacc etmenizi size farz kıldı. Rabbinize icâbet edin!» diye seslenmiş.

Seslenirken; sağa, sola, doğuya, batıya dönmüştür. Kendilerine haccetmek mukadder olanlar babalarının sulblerinden, analarının rahimlerinden: **«Lebbeyk, Allahümme lebbeyk»** diye icâbet etmişlerdir.

İbn-i Abbâs (R.A.)'a göre; **bu âyetteki insanlardan murâd; Kıble ehlidir.**

Hasan-ı Basrî diyor ki: «**Bu âyetteki hacca da'vet emri Peygamber** (S.A.V.)'**edir. Ve Haccet'ül-vedâ'da verilmiştir, ki O da: Ey insanlar! Size hacc farz kılındı. İmdi siz de, haccedin! diyerek imtisalde bulunmuştur.**»

Câbir b. Abdillah (R.A.)'**ın beyânına göre:** Peygamberimiz (S. A.V.) Vedâ' Haccında yüz deve kurban etmiş, bunların 63'ünü kendisi, geri kalanını Hz. Ali (R.A.) boğazlamıştır. Peygamber (S.A.V.)'in emri ile boğazlanan develerin her birinden birer parça et alınarak bir kabta pişirilmiş; bunu ikisi yemişlerdir.

Ama, şer'an vâcib olan Hedy kurbanından sâhibinin yiyip yiyemiyeceği ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre, yemesi câiz değildir. İmâm Şâfiînin kavli budur. **Adak kurbanı da böyledir.**

İbn-i Ömer (R.A.)'**in kavline göre; avlanma cezâsı ile adak kurbanından yiyemez. Diğer kurbanlardan yiyebilir.** İmâm Ahmed'le İshâk'ın kavilleri de budur.

İmâm Mâlik'e göre; Temettu' hedyi ile kesilmesi vâcib olan her hedy kurbanından yiyebilir. Yalnız, fidye kurbanı ile avlanma cezâsı ve adak kurbanlarından yiyemez.

Hanefî imâmlarına göre ise; yalnız Temettu, ve Kırân kurbanlarından yiyebilir. Sâir vâcib kurbanlardan yiyemez.

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۖ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾

28 [«**Tâ ki kendileri için dünyevî ve uhrevî menfaatlere hazır olsunlar. Tâ ki Allah Teâlâ'nın kendilerine rızk olarak verdiği dört ayaklı hayvanlar** (kurbanlıklar) **üzerine, belli günlerde** (Zilhicce'nin onuncu günü veyâ Nahir Günlerinde) **Allah Teâlâ'nın ismini ansınlar. Bunların etinden yiyin; ve yoksula, fakîre de yedirin!**»]

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ
وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ
حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ
الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ
مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾

29 [**«Sonra kirlerini gidersinler. Nezirlerine vefâ etsinler ve o atîk beyt'i tavâf eylesinler.»**]

Kir gidermekten murâd: Tıraş olmak, bıyık almak, tırnak kesmek ve koltuk yolmak gibi şeylerdir.

Tavâf: Hacer-i Esved'den başlayarak yine onda bitirmek şartı ile Kâ'be'yi yedi def'a dolaşmaktır; ki Tavâf-ı Kudûm, Tavâf-ı İfâza ve Tavâf-ı Vedâ' olmak üzere üç nev'îdir.

30 [**İşte haccın a'mâli ve ahkâmı budur. Kim, Allah Teâlâ'nın hürmetlerine** (Allah Teâlâ'nın hükümlerine, emirlerine, nehiylerine ve Beyt-i Harâm, Mescid-i Harâm, Beled-i Harâm, Meş'ar-i Harâm, Şehr-i Harâm ve sâire gibi muhterem kıldığı şeylere riâyet ve) **tâzîm ederse, Rabbi indinde o, O'nun için, sevâbta daha hayırlıdır.**]

[**Tahrîmi üzerinize tilâvet olunanlar müstesnâ, kestiğiniz bütün davarlar size helâl kılındı.**]

(Mâide Sûresinin üçüncü âyetine bakınız.)

[**Artık murdarlıktan, putlara ibâdetten ve yalan sözden sakınınız!**]

Putlara tapmaktan sonra yalan sözün yasak edilmesi tahsîsten sonra ta'mîmdir. Çünkü putlara tapmak, yalanın başıdır. Ulemâ, buradaki yalan sözden murâd; yalan yere şâhidlik etmek olduğunu söylemişlerdir. Peygamber (S.A.V.):

«Yalancı şâhidlik, Allah'a şerîk koşmaya denk tutulmuştur.» buyurmuştur; bunu üç def'a tekrarlamıştır. Sonra bu âyet-i kerîmeyi okumuştur.

حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ
فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾ ذَٰلِكَ وَمَن
يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمْ
فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾

31 [**Allah Teâlâ'ya şirk koşmayın. Pâk ve muvahhid olun! Kim, Allah Teâlâ'ya şerîk koşarsa, gökten yere düşüp de helâk olarak kuşlar tarafından parçalanmış, yâhûd rüzgâr tarafından uzak bir yere sürüklenip götürülmüş** (bir nesne) **gibi olur.**]

Yânî müşrikin hakdan uzaklığı, gökten düşüp kuşların parçaladığı yâhûd rüzgârın uzaklara sürüklediği kimseden daha fazladır. Bununla müşriklerin iki nevî' olduğuna işâret buyuruluyor. Birinci nev'ine aslâ kurtuluş yoktur. İkinciye, tevbe ile kurtuluş varsa da, uzak bir ihtimâldir.

32 [**Bu, böyledir. Kim Allah Teâlâ'nın şe'âirine tâzîm ederse, muhakkak ki bu tâzîm, kalblerin takvâsındandır.**]

Rivâyet olunur ki: Vedâ Haccında Peygamber (S.A.V.)'in boğazladığı yüz deve arasında bir erkek deve varmış, ki burnunda altın yuvarlak takılı imiş.

Hz. Ömer (R.A.), buhtiyye denilen cins develerden bir dişi deve hedy göndermişti. Bu deveyi, O'ndan satın almak için üçyüz altın verenler olmuştu.

33 [**Sizin için onlardan, muayyen bir zamana** (kurban edilinceye) **kadar,** (sağımından, yavrularından, yapağısından, deve ise, binmek ve yük yükleme bakımından) **menfaatler vardır. Sonra, varacakları yer, Beyt-i Atîk'dir.**]

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم
مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟ ۗ وَبَشِّرِ
ٱلْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾

34 [Biz, her ümmet için bir mensek (ibâdet edecek, kurban kesecek bir yer) yaptık. Tâ ki, rızık olarak kendilerine verilen dört ayaklı hayvanları keserken, Allah Teâlâ'nın ismini ansınlar.]

[İlâhınız, tek bir ilâhtır. Yalnız, O'na inkıyâd ve itâat edin. Mütevâzî ve muhlisleri Cennetle müjdele (Yâ Muhammed!)]

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ
وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

35 [Ki onların, Allah Teâlâ zikrolununca (celâl ve heybetinden) kalbleri titrer. Başlarına gelen mihnet ve meşakkatlere sabrederler ve namaza müdâvimdirler. Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden de hayır için infâk ederler.]

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُم مِّن شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾

36 [Kurbanlık develeri de, sizin için, Allah Teâlâ'nın şe'âirinden kıldık, ki kurban edilmesinde size hayır (dünyâda menfaat, Âhiret'te ecir) vardır. Onlar, ayakta durup boğazlanırlarken, üzerlerine Allah Teâlâ'nın ismini zikredin.]

Deve; tek ayağı bağlanarak, ayakta, gerdanından boğazlanır. Maamâfîh, çene altından boğazlanması da câizdir. Koyun, keçi ve sığır ise, bilindiği gibi, üç ayağı bağlanıp yatırılarak boğazlanır.

Kurban edilirken: «Allahü ekber, lâ ilâhe illâllahü vallâhü ekber allahümme hâzâ minke ve lek» denilir.

[Yan üstü düşüp can verdikleri zaman da etlerinden yiyin. Ve yoksulluğunu gizleyip istemiyen veyâ gizlemeyip dilenen fakîrlere de yedirin. İşte Biz, onları, şükredesiniz diye, böylece size müsahhâr kıldık.]

لَن يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَٰكِن
يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنكُمْ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ
عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ ۗ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ
عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

37 [**Onların ne tasadduk olunan etleri ve ne akan kanları, Allah Teâlâ'ya ulaşmaz. Fakat sizden, O'na ancak takvâ (sâlih ameller ve ihlâs) ulaşır.**]

[**Allah Teâlâ, onları size böylece teshîr etti, ki hidâyetinden dolayı O'nu tâzîm edesiniz. Amellerinde Allah Teâlâ'nın rızâsını isteyenleri, Cennetle müjdele** (Yâ Muhammed!)]

Câhiliyyet devrinde, boğazladıkları kurbanların kanlarını, müşrikler, Allah Teâlâ'ya tekarrüb zu'miyle Kâ'be'nin duvarına sürerlerdi. Müslümanlar da bunu taklîd etmek istedikleri zaman, bu âyet-i kerîme ile nehyolundular.

38 [**Şübhesiz ki Allah Teâlâ, mü'minlerden müşriklerin ezâsını def'eder. Allah Teâlâ, emânetine hıyânet ve ni'metine küfrân edenlerin hiçbirini sevmez.**]

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ
لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

39 [**Kendilerine mukâtele eden müşriklere karşı mü'minlere zulmolunmaları sebebiyle, cihâda izin verildi. Allah Teâlâ, mü'minlere nusrat etmeye elbette kaadirdir.**]

Mekke müşrikleri, ashâba ezâ ediyorlardı. Ashâb, kimi dövülmüş, kimi yaralanmış olarak gelirler, Aleyhissalâtü vesselâm'a tazallûm ederlerdi. Efendimiz: «**Sabredin, henüz cihâdla emrolunmadım**» buyururlardı. Nihâyet Hicret'ten sonra, bu âyetle mü'minlerden Mekke'de kalanları hicretten meneden müşriklerle kıtâle izin verildi. **Âyet-i celîle, ilk kıtâl âyetidir, denilmiştir.**

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا
اللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ
وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا ۗ
وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

40 [Ki, o mü'minler, nâhak yere, ve ancak: «Rabbimiz, Allah celle şânuh'dur.» dedikleri için memleketlerinden çıkarıldılar.]

[Şâyed Allah Teâlâ, insanları birbiriyle (mü'minleri kâfirler üzerine taslîtle) def'eder olmasaydı, rühbânın manastırları, Nasrânîlerin kiliseleri, Yahûdîlerin havraları, ve Müslümanların — içinde Allah'ın adı çok anılan — mescidleri yıkılır, harâb olur giderdi.]

[Allah Teâlâ, dînine yardım edene elbette nusrat eder. Muhakkak ki Allahü azîmüşşân, nusratta kavî ve hükmünde gaalibdir.]

الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا
بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٤١﴾

41 [Onlar, o mü'minlerdir ki, kendilerini yeryüzünde temkîn edersek, namazı ikâme ederler, zekâtı verirler. Ve mârûfla emir ve münkerden nehyeylerler. Her şeyin sonu; Allah Teâlâ'ya râcidir.]

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾
وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ
مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾

42, 43, 44 [(Yâ Muhammed! Kavmin) Seni tekzîb ediyorlar-

sa, (üzülme, tekzîb olunmakta yalnız değilsin) onlardan önce, Nûh, Âd, Semûd kavimleri, İbrâhîm kavmi, Lût kavmi, ve ashâb-ı Medyen de Peygamberlerini tekzîb etmişlerdi. Mûsâ da tekzîb olundu. Ben, o kâfirlere (mukadder ecelleri gelinceye kadar) **bir mühlet verdim de, sonra onları azâbla alıverdim. Bak, Beni inkâr nasıl olur?** (Ni'meti mihnete, hayâtı helâke, imâreti harâba tebdîl ederim).]

فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَشِيدٍ ﴿٤٥﴾

45 [**Nice memleketler ahâlîsi vardı ki, Biz, onları zulmetmektelerken, helâk ettik. Şimdi duvarları, tavanlarının üstüne yıkılmıştır. Ve nice kuyular muattal, ve nice yüksek kasırlar hâlî kalmıştır.**]

Kuyu ile kasrın ikisinin de Yemen'de olduğu rivâyet edilir. Kasr, bir dağın tepesinde; Kuyu da eteğinde imiş. Bu beldeye Hâdûrâ denilirmiş. Sâlih Aleyhisselâm, kendisine îmân eden 4000 kişi ile Hadra mevt'e geldiğinde vefât etmiş ve O yere, bundan dolayı bu isim verilmiş. Artık oraya yerleşip Hâdûrâ kasrını binâ etmişler. Kuyunun yanında karar kılmışlar ve üremişler. Sonraları, putlara tapmağa başlamışlar.

Bu sebeble, Allah Teâlâ kendilerini helâk edip kasırlarını hâlî, kuyularını muattal bırakmıştır.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَٰكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

46 [**Onlar yeryüzünü gezip dolaşmıyorlar mı ki,** (o ahâlîsi helâk olan memleketlerin harâbiyyetini görerek) **kalbleriyle teakkul, yâhûd haberlerini kulaklariyle işitip tefekkür etsinler.** (Vahdâniyyet ve ilâhi kudreti bilsinler.)]

[**Onların, gerçi gözleri kör değildir.** (Her şeyi görürler.) **Fakat, göğüslerindeki kalbleri kördür** (ki geçmiş ümmetlerin hâllerini müşahede edip, ibret almazlar).]

Denildi ki: İsrâ Sûresinin 72 nci «**Ve kimin bu dünyâda (kalbi) kör (olur, doğru yolu görmez) se, O, Âhirette de kördür. Ve yolca daha şaşkındır.**» âyet-i celîlesi nâzil olunca, İbn-i Ümmü Mektûm, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize gelerek: «**Ben, dünyâda körüm, Âhirette de kör mü olurum?**» dedi. Bu âyet-i kerîme ile teslîyet buyurulmuştur.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا
عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ
قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

47 [**Senden onlar, kendilerine va'dolunan azâbın tâcîlini istiyorlar. Allah Teâlâ, aslâ va'dine hulf etmez.** (Va'di, bir zaman sonra da olsa, tahakkuk eder. Allah Teâlâ Sabûr'dur. Ukûbetinde acele etmez). **Rabbin celle şânuh indinde bir gün, sizin saydığınız, bin yıl gibidir.** (O'na vakit ve hüküm câri olmaz. Ne zaman isterse, o azâbı gönderir. Zîrâ dilediği vakit onları almaya kaadirdir. Te'hîr etmekle bir şey kaybedecek değildir.)]

48 [**Nice memleketler halkı vardı ki,** (sizin gibi) **zulmetmektelerken,** (mahz-ı rahmâniyyetimden azâblarını te'hîr ederek) **kendilerine mühlet verdim de, sonra azâbımla onları alıverdim. Dönüş, ancak Bana'dır.**]

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَالَّذِينَ
سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾

49 [**De ki: «Ey insanlar! Ben size, inzâr ettiğim şeyi apaçık anlatan, bir Nezîrim.»**]

50 [**Îmân edip sâlih ameller işleyenler için günâhlarına mağfiret ve kesilmeyen bir rızık** (Cennet) **vardır.**]

51 [**Âyetlerimizi, birbirini âciz bırakırcasına, red ve ibtâle çalışanlar ise, alevli ateşin yârânıdırlar.**]

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلْقَى
الشَّيْطَٰنُ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ مَا يُلْقِى الشَّيْطَٰنُ ثُمَّ
يُحْكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾

52 [**Biz, senden evvel hiçbir Resûl, hiçbir Nebî göndermedik ki; O, bir şey temennî ettiği vakit, Şeytan O'nun emeline bir ilkâ yapmış** (ona yol bulmuş) **olmasın. Allah Teâlâ ise, Şeytan'ın ilkâ ettiğini izâle ve ibtâl eder de, sonra, âyetlerini tesbît eder. Allah-ü azîmüşşân, Alîm'dir, Hakîm'dir.**]

لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِى الشَّيْطَٰنُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

53 [**Tâ ki Allah Teâlâ, Şeytan'ın ilkâ ettiği şeyi, kalblerinde şek ve nifâk hastalığı bulunan ve** (hakkı kabûl etmeyen) **katı kalbli münâfık ve müşrikler için, bir tecrübe ve fitne kılsın. Şübhe yok ki, o zâlimler, Hak'tan uzak bir ayrılık içindedirler.**]

وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ
فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ فَتُخْبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾

54 [**Ve, tâ ki kendilerine ilim** (tevhîd ve Kur'ân ilmi) **verilenler, Kur'ân'ın muhakkak Rabbin celle şânuh tarafından inzâl olunan bir hak olduğunu** (ve Şeytan'ın onu tasarrufa kudreti bulunmadığını) **bilip îmân etsinler. Kalbleri ona inkıyâd etsin. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, mü'minleri** (müşkil saydıkları şeyde), **doğru yola hidâyet edicidir.**]

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ
السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

55 [**O kâfirler, ondan** (Kur'ân'dan veyâ Peygamberden, yâhûd Şeytan'ın ümniyyesine ilkâ ettiği şeyden) **kendilerine ansızın o saat** (ölüm saati veyâ Kıyâmet) **yâhûd akîm bir günün** (hayır görmeyecekleri Bedir Günü'nün) **azâbı gelinceye kadar, dâimâ şek içindedirler.**]

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥٧﴾

56 [**Kıyâmet Günü mülk** (ve hüküm) **Allah Teâlâ'nındır. Mü'minlerle kâfirler arasında hakla O, hükmeder. Îmân edip de sâlih ameller işleyenler Naîm Cennetlerindedir.**]

57 [**Kâfir olup da âyetlerimizi inkâr edenler yok mu! Onlar için de rüsvây ve zelîl edici bir azâb vardır.**]

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا
لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ
الرَّازِقِينَ ﴿٥٨﴾

58 [(Memleketlerini bırakıp) **Allah yolunda hicret ettikten sonra katledilen veyâ** (eceliyle) **vefât eyleyenleri de Allah Teâlâ, muhakkak güzel bir rızk ile** (Cennet ni'metleriyle) **rızıklandıracaktır. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, rızık ihsân edenlerin gerçekten en hayırlısıdır.** (Dilediğine rızkı hesâbsız verir).]

لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾
ذَٰلِكَ ۚ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ
اللَّهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾

59 [**Allah Teâlâ, onları her hâlde bir medhâle (Cennet'e) koyar ki, (orada dilediklerini bulur) hoşnûd olurlar. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ onların niyyetlerini bilir, fenâlık edenlere ikab etmekte acele etmez.**]

60 [**Hüküm, size zikrolunandır.** (Îmân edenlerden) **her kim kendisine edilen ukûbete misliyle mukâbele eder de, sonra yine tecâvüz görürse, Allah Teâlâ her hâlde ona yardım eder. Allah-ü azîmüşşân, afiv ve mağfiret edicidir.**]

Bu âyet, müşriklerden bir cemâat hakkında inmiştir. Bunlar, harâm olan ayda Müslümanlardan bir cemâatla harbetmeye gelmişlerdi. Müslümanlar, harâm ayda harb etmekten çekindilerse de, müşrikler harbde ısrâr ettiler. Neticede, harbi Müslümanlar kazandı. Ancak, harâm ayda harb ettikleri için gönüllerinde bir kerâhet ve melâlet kaldı. İşte, Allah Teâlâ bu âyetle, onu giderdi.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ
فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ
هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ
وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾

61 [**Bu, şu sebebledir ki:** (Allah Teâlâ kaadirdir. Bir şeyi, bir şeye gaalib kılar. Nasıl ki,) **geceyi gündüze, ve gündüzü geceye idhâl eyler. Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir, Basîr'dir.**]

62 [**Çünkü Zât-i Kibriyâ, haktır.** (Nefsinde sâbit, zâtında vahîd-i vâcibdir. Zîrâ vücûdunun vücûbu, vahdeti iktizâ eder, ki

mebde-i küll olsun). Müşriklerin, Allah Teâlâ'yı bırakıp da, taptıkları ise bâtıl ve ma'dûmdur. O, her şeyden yüce, her şeyden büyüktür.]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ
مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ لَّهُ مَا فِي السَّ
مَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

63 [Görmez misin ki, Allah Teâlâ gökten yağmur indirir. Onunla yeryüzünde otlar biter, yeşillik olur. Allah Teâlâ, kulları hakkında pek lûtufkâr ve her hâllerinden haberdârdır.]

64 [Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi O'nundur, O'nun mülküdür. Allah Teâlâ, her şeyden ganî ve hakkıyle hamdolunmaya lâyıktır.]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي
فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَن تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا
بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِي
أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾

65 [Görmez misin ki, Allah Teâlâ, yeryüzünde ne varsa hepsini ve emriyle denizde seyreden gemileri size müsahhâr kıldı. Ve semâyı, yere düşmekten tutan O'dur. Meğer ki (Kıyâmet Günü) emriyle düşmüş olsun. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, insanlar için, Raûf'dur, Rahîm'dir.]

66 [O Allah Teâlâ ki, size hayat verdi. Sonra sizi öldürecek ve yine diriltecektir. İnsan, gerçekten nankördür. (Allah Teâlâ'nın ni'metlerini münkirdir).]

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ
فِي الْأَمْرِ وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾

67 [Her ümmet için, ona göre ibâdet etsinler diye, bir dîn ve şerîat verdik. Artık din işlerinde seninle nizâ etmesinler. Halkı, Rabbin celle şânuhu'nun tevhîd ve ibâdetine da'vet et! Muhakkak sen, Hakk'a götüren doğru bir yol üzerindesin.]

Bu âyet-i kerîme, Benî Huzaa hakkında nâzil olmuştur. Ashâba: «Size ne oluyor ki, elinizle kestiğinizi yiyorsunuz da, Allah Teâlâ'nın öldürdüğünü yemiyorsunuz?» demişlerdi.

وَإِن جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اللَّهُ يَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾

68 [Şâyed (dîn işlerinde) seninle mücâdele ederlerse: «Allah Teâlâ, ne yapmakta olduğunuzu çok iyi bilir.» dersin.]

69 [Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü, ihtilâf ettiğiniz şeyler hakkında, aranızda hükmünü verecektir.]

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَٰلِكَ
فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

70 [Bilmedin mi ki, Allah Teâlâ göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir, (hiçbir şey O'na gizli kalmaz). Bunların hepsi muhakkak ki bir Kitab'da (Levh-i Mahfûz'da) vardır. Gerçekten, bunları bilmek Allah Teâlâ'ya göre pek kolaydır.]

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا
لَيْسَ لَهُم بِهِ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾

71 [Onlar, Allah Teâlâ'yı bırakıp da, öyle şeylere ibâdet ederler ki, (ona ibâdetin cevâzına delâlet eden) ne hüccet ve delilleri ve ne bilgileri vardır. O zâlimler için, (azâblarını menedecek) hiçbir yardımcı yoktur.]

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي
وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ
يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ النَّارُ
وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

72 [Kendilerine apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman, o kâfirlerin inkârlarını, çehrelerinden anlarsın. Hemen hemen, âyetlerimizi okuyanlara hücûm edecek olurlar. (Gûyâ onları kahredecekler.)]

[De ki: «Size, onlardan (âyetlerimizi okuyanlara gayz ve sûikasdınızdan) daha şer olanını haber vereyim mi? Ateş! Allah Teâlâ, onu kâfirlere va'detti, ki ne çirkin karargâhtır.»]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ
مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ
الذُّبَابُ شَيْئًا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾

73 [Ey nâs! Size bir misâl îrâd olundu. Onu dinleyin! Allah Teâlâ'yı bırakıp da, ibâdet ettiğiniz putların hepsi bir yere toplansa, bir sinek bile halk edemezler.]

[Ve şâyed sinek onlardan (üzerlerine sürülü güzel kokulu maddelerden, safrandan) bir şey kapıp alsa, bunu, ondan kurtaramazlar. Tâlib de, matlûb da zayıftır.]

Rivâyet olunur ki: Müşrikler putlarını cevâhirle süsler, üzerlerine safran ve güzel kokular sürerler, ve önlerine yemek koyarlardı. Fakat sinekler bunlara musallat olur, ve bittabi' putlar, kendilerini sineklerin tasallûtundan kurtaramazlardı.

مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ اللَّهُ يَصْطَفِي
مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾

74 [Müşrikler, Allah Teâlâ'nın kadrini gereği gibi takdîr edemediler. (Azametine lâyık olduğu veçhile tâzimde bulunmadılar. Ma'rifet-i ilâhiyyeden mahrûm kaldılar. Bir sinekten bile âciz olan şeyleri O'na işrâk ettiler) Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, yegâne Kavî, yegâne Gaalibdir.]

75 [Allah Teâlâ (Peygamberlere tavassut için) Meleklerden ve (nâsı dâvet için) insanlardan Peygamberler intihâb eder. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir, Basîr'dir.]

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
الْأُمُورُ ﴿٧٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا
رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾

76 [Allah Teâlâ, onların, önlerindekini de, arkalarındakini de bilir. Bütün işler Allah Teâlâ'ya rücû' eder.]

77 [Ey îmân edenler! Rükû' ve sücûd edin. Rabbiniz celle şânuhu'ya ibâdet edin ve hayır işleyin, tâ ki felâh ümîd edebilesiniz.]

Bu âyet okununca Secde-i tilâvet lâzım gelip gelmeyeceği husûsunda ulemâ ihtilâf etmişlerdir.

Ba'zılarına göre, secde vâcibdir. Buna delîl, Ukbe b. Âmir (R. A.)'in şu hadîsidir:

«Dedim ki: Yâ Resûlâllah! Hacc sûresi iki secde ile fazîletlendirildi değil mi?» Evet! O iki secdeyi yapmak istemeyen, secde âyetlerini okumasın! buyurdurlar.»

Sahâbeden: Ömer, Ali, İbn-i Ömer, İbn-i Mes'ûd ve İbn-i Abbâs (R. Anhüm)'ün kavilleri budur.

İbn-ı Mubârek, Şâfiî, Ahmed ve İshâk (Rh. Aleyhim)'ın mezhebleri de budur.

Bir takımları; bu âyetle secde olmadığını söylemişlerdir. Ve «Buradaki secde, rükû' ile berâber zikredilmekle ondan murâd, namaz secdesidir.» demişlerdir. Süfyân-ı Sevrî ile Hanefî İmâmlarının kavli budur.

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ
حَقَّ جِهَادِهِ ۚ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ
مِنْ حَرَجٍ ۚ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ
وَفِي هَٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ
عَلَى النَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ
هُوَ مَوْلَاكُمْ ۖ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

78 [Allah Teâlâ'nın yolunda, hak cihâdla (bütün kudretinizi sarfederek, temiz kalb ve iyi niyyetle) cihâd eyleyin!]

Cihâd; yalnız düşmanla mücâdele değildir. Nefis mücâdelesi de cihâddır. Ve en büyük cihâd budur: Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz Tebûk Gazvesinden avdet ettikleri vakit:

«Küçük cihâddan döndük, büyük cihâda geldik (Yâni düşmanla mücâdelemiz sona erdi. Şimdi sıra nefis mücâdelesine geldi)» buyurmuşlardır.

[Allah Teâlâ sizi, (dîn ve nusratı için) ihtiyâr etti. Dinde size bir güçlük yüklemedi. Babanız İbrâhîm Aleyhisselâm'ın dînine verdiği gibi, dininize genişlik verdi.]

[Size, daha önce gönderdiği Kitablarda da, bu Kur'ân'da da Müslüman adını verdi, ki Peygamber size şâhid olsun, siz de bütün insanlara şâhid olasınız.]

Yâhûd size Müslüman adını İbrâhîm (A.S.) verdi.

[Artık namazı dürüst kılın ve zekât verin! Allah Teâlâ'ya sarılın! (Bütün işlerinizde O'na tevekkül ve O'nun yardım ve nusratını niyâz edin) ki Mevlânız Odur. (Mevlâm ve yardımcım ancak Allah'dır diyenlere) O, ne güzel Mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.]

23 — MÜ'MİNÛN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 118 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۝١ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۝٢ وَالَّذِينَ هُمْ
عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ۝٣ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ۝٤

1 [**Mü'minler, muhakkak felâh buldular.** (Saâdete erdiler, edebiyyen Cennette kaldılar).]

2 [**Ki onlar, namazlarında huşû' üzeredirler.** (Allah Teâlâ'dan korkar ve O'na tezellül ve tevâzu' ederler.)]

Uzuvları sâkin ve mutmaindir. Sallanmazlar. Gözlerini, sağa sola çevirmezler, semâya dikmezler, ancak secde yerine bakarlar. Garaz ve ıvaz düşünmezler, yalnız Hakk'a dönerler.

Âişe (R. Anhâ.)'den rivâyet olunan bir hadîs-i şerîfde:

«Peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve selleme, namazda bakınmanın hükmünü sordum. Buyurdu ki: **O, bir kapmadır. Şeytan onu, kulun namazından kapar.»** denilmiştir.

Hazret-i Âişe'nin vâlideleri Ümm-ü Rûmân'dan tahrîc edilen bir hadîs-i şerîfde de, Ümm-ü Rûmân (R. Anhâ.) demiştir ki:

«Namazımda sallanıyordum. Ebû Bekir (R.A.) gördü. Beni öyle bir azarladı ki, az daha namazdan çıkacaktım. Sonra dedi ki: Resûlüllah'ı dinledim. Şöyle buyuruyordu: İçinizden kim namaza dururşa, her tarafı sâkin olsun. Yahûdîler gibi sallanmasın! Zîrâ namazda kol ve bacakların sükûnu namazın tamamındandır.»

Ba'zıları: **«Huşû'dan murâd; sâkin olmak ve kıyâfetin güzel olmasıdır; yahûd gözlerini secde yerinden kaldırmamaktır.»** demiş-

lerdir. Hz. Ebû Hüreyre (R.A.)'den rivâyet edilen bir hadîsde beyân olunduğuna göre; Eshâb-ı kirâm, evvelce namazda gökyüzüne bakarlarmış. Bu âyet inince secde yerine bakmağa başlamışlar. Peygamber (S.A.V.):

«Ba'zı kimselere ne oluyor ki namazda gözlerini gökyüzüne dikiyorlar! Bundan vaz geçsinler! Yoksa gözleri çıkarılır!» buyurulmuştur.

Yâhûd huşû', bedeninden bir şeyle oynamamaktır. Resûlüllah (S.A.V.), namazda sakalı ile oynayan bir adam görmüş de:

«Bu adamın kalbinde huşû' olsa, a'zâsı da huşû' içinde olurdu.» buyurmuştur.

3 **[Ve, beyhûde söz ve fiillerden yüz çevirirler.]**

4 **[Ve, üzerlerine vâcib olan zekâtı edâ ederler.]**

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۝٥ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۝٦ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ۝٧

5 **[Ve, ırzlarını korurlar.]**

6 **[Ancak, zevceleriyle mülkleri olan câriyelerine karşı müstesnâ. Zîrâ bunlar levmolunmazlar.** (Bunlarla meşrû' münâsebetleri bir töhmet değildir.) **]**

7 **[Kim bundan ötesini ararsa,** (helâldan harâma tecâvüz etmiş) **muhakkak haddi aşmış olur.]**

Bu âyet-i celîlede; istimnâ bilyed'in harâm olduğuna delâlet vardır. Saîd bin Cübeyr:

«Allah Teâlâ, istimnâ eden bir kavme, azâb etti.» demiştir.

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۝٨ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝٩ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ۝١٠ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝١١

8 [**Ve onlar ki, emânetlerine ve ahidlerine riâyetkârdırlar.**]

Emânet; yalnız mala münhasır değildir. Bütün şer'î teklîfler, hukûkullah, kul hakları, vekâletler, velâyetler ve me'mûriyetler emânetler cümlesindendir.

Ahid de; gerek Allah Teâlâ ve Peygamberine ve gerek halkla yapılan mukâveleler ve taahhüdlere şâmildir.

9 [**Ve, namazlarına** (vaktinde, şartlarına ve âdâbına riâyet ederek) **devâm ederler.**]

10 [**İşte onlar** (bu sıfatlarla muttasıf olanlar) **o vârislerdir.**]

11 [**Ki,** (Cennetlerin en yükseğine) **Firdevs'e vâris olacak ve orada dâim kalacaklardır.**]

Bir hadîs-i şerîfde: «**Bir kimsenin iki menzîli vardır. Bir menzîli Cennet'te ve bir menzîli ateştedir. Ne zaman ölüp de ateşe girerse; Cennet'teki menzîline, Cennet ehli vâris olur.**» buyurulmuştur.

«**Mü'min ve kâfirden her birinin iki menzîli vardır. Biri Cennet'te ve biri Cehennem'dedir. Mü'min Cennet'teki menzîlini yapar; fakat kâfir yıkar, Cehennem'deki menzîlini yapar**» denilmiştir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾

12 [**Yemîn ederim. Biz, insanı çamurun hulâsa ve safvetinden halk ettik.**]

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً
فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا
فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ
اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾

13 [**Sonra O'nu** (neslini), **sağlam bir karargâhta** (rahimde) **nutfe kıldık.**]

14 [**Sonra o nutfeyi kan pıhtısı, bu kan pıhtısını da bir çiğnem et yaptık. O bir çiğnem ette kemikler yarattık. Üzerlerini etle örttük. Bilâhare ona başka bir hilkat neş'eti verdik** (Bak! Ne şanlı, ne büyük, ne kaadir o Allah!) **Yaradanların en güzeli Allah'dır.**]

15 [(Bu veçhile yaratıldıktan) **sonra siz, hiç şübhesiz, öleceksiniz.**]

ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ
سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٧﴾

16 [**Sonra da, Kıyâmet Günü, muhakkak ba'solunacaksınız.**]

17 [**Yemîn ederim. Biz, sizin üstünüzde yedi yol** (Meleklerin yolları olan gökleri) **yarattık. Biz, yaratmaktan gaafil değiliz.**]

وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَىٰ
ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ
لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾

18 [**Ve semâdan, takdîr ettiğimiz mikdârda, yağmur indirdik ve onu yerde iskân ettik. Şübhe yok ki, biz onu gidermeye de kaadiriz.**]

Mukadder mikdârdan murâd; faydası çok, zararı az yâhûd halkın ihtiyâcına göre demektir. İhtiyâcdan fazla olanı iskân ederiz; yâni onu gölcüklere biriktiririz. Yaz günlerinde yağmur kesilince, halk bunlardan faydalanırlar. Suyu iskân etmekten murâd, yer altında biriktirmek de olabilir. Bu su, çeşme ve pınarlarla yeryüzüne çıkar. İmdi, bütün sular gökten iner. Kıyâmet'e yakın, Kur'ân, ilim, Hacer-i Esved ve Makam-ı İbrâhîm gibi şeylerle birlikte ba'zı nehirlerin sularının da kaldırılacağı haberde vârid olmuştur. Gidermekden murâd da budur.

19 [**Biz, bu su ile sizin için hurmalıklar, üzüm bağları** (gibi nice nefis ve verimli bahçeler) **yetiştirdik. O bahçelerde birçok meyvalar vardır ki, onlardan yersiniz.**]

وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَاءَ تَنبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْآ
كِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي
بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾

20 [Ve Sînâ Dağında yetişen bir ağaç da halk ettik ki, meyvasından yağ çıkar ve yiyecek kimseler için katık olur.]

Murâd olunan, zeytin ağacıdır.

21 [Davarlarda da (deve, sığır, koyun ve keçide de) sizin için cidden bir ibret (ve kudret-i ilâhiyeye delîl) vardır. Size karınlarındakinden (sütünden) içiririz. Ve onlardan daha birçok menfaatler te'mîn edersiniz. Etlerinden de yersiniz.]

وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْ
مِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾

22 [Onların üzerine de, gemilere de yüklenir (ve yükünüzü yükletir) siniz.]

23 [Celâlim hakkı için, Biz Nûh'u (Peygamber olarak) kavmine gönderdik. Onlara: «Ey kavmim! Yalnız Allah Teâlâ'ya ibâdet edin. O'ndan gayri, ma'bûd-ün bilhak ilâhınız yoktur. Hâlâ, O'nun azâbından sakınmayacak mısmız?» dedi.]

فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ
يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَائِكَةً ۖ مَّا سَمِعْنَا
بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا بِهِ
حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾

24 [**Kavminden kâfir olanların ileri gelenleri** (mahzâ inadlarından) **dediler ki: «Bu Nûh, ancak sizin gibi bir insandır. (Sizi tevhîde da'vet etmekle) size tefaddul etmek, (reis olmak) istiyor. Şâyed Allah Teâlâ Peygamber göndermek isteseydi, Meleklerden gönderirdi. Bunu** (O'nun tevhid ve nübüvvet da'vâsını) **bizden evvel gelen babalarımızdan işitmedik.»**]

25 [**O, cinnet getirmiş bir adamdan başka bir şey değil. O'nu bir müddet** (ifâkat buluncaya) **kadar bekleyin.**]

26 [(Kavminin îmânından me'yûs olan Nûh Aleyhisselâm): **«Yâ Rab! dedi. Kavmimin beni tekzîb etmelerine karşılık** (va'dettiğin azâbı incâz buyurmak sûretiyle) **bana yardım et!»**]

فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا
وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ فَٱسْلُكْ فِيهَا مِن
كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ مِنْهُمْ
وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

27 [**Biz de Nûh'a: «Nezâretimiz, vahiy ve ta'lîmimizle bir gemi yap.** (Azâb) **emrimiz gelip de o tennûr** (fırın) **kaynamaya başladığı zaman:**]

Rivâyet olunduğuna göre, Nûh Aleyhisselâm'a, tennûrundan su kaynadığı zaman, gemiye girin, denilmişti. Tennûrda su kaynayıp da, zevcesi bunu kendisine haber verir vermez, Nûh ve mâiyetindekiler, derhâl gemiye binmişlerdi.

[**«Gemiye her çeşid hayvandan, erkek-dişi birer çift ile, içinde aleyhine söz geçmiş olanlar müstesnâ, âileni ve sana îmân edenleri koy. Ve o, nefislerine zulmedenlerin kurtulması için Bana hitâbda bulunma. Zîrâ onlar, boğularak helâk olacaklardır.» diye vahyettik.**]

فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا
مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٢٩﴾

28 [(Ey Nûh!) **Mâiyetindekilerle birlikte gemiye bindiğin zaman de ki: «Allah Teâlâ'ya hamd olsun, ki** (şirk ve isyânla) **nefislerine zulmeden kavimden bizi halâs etti.»**]

29 [(Gemiden yere ineceğin zaman da): **«Yâ Rab! Beni mübârek bir menzile indir! Sen, mübârek menzile indirilenlerin en hayırlısısın» dersin.**]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا
آخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ
إِلَٰهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾

30 [**Şübhe yok ki, bunda** (Nûh Aleyhisselâm'ın kıssasında, kâfirlerin helâk ve mü'minlerin halâslarında, basîret sâhiblerine) **birçok âyetler** (ibretler) **vardır. Biz, insanları muhakkak imtihan ediciyiz.**]

31 [**Sonra, arkalarından, başka bir nesil halk ettik.**]

Ki bunlar, Âd ve Semûd'dur.

32 [**Onlara da içlerinden bir Peygamber gönderdik.** (O da onlara): **«Allah Teâlâ'yı tevhîd ve O'na ibâdet edin, ki O'ndan gayri, ma'bûd-ün bilhak ilâhınız yoktur. Hâlâ, O'nun azâbından sakınmayacak mısınız?** (dedi).]

وَقَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْآخِرَةِ
وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ
مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾

33 [Kavminin — dünyâ hayâtında kendilerine refâh verdiğimiz hâlde, küfür ederek, Âhiret'in sevâb ve ıkaabına kavuşmayı tekzîb edenlerin — ileri gelenlerinden bir gürûh dediler ki: **«Bu, sizin gibi bir insandan başka bir şey değil. Yediklerinizden yiyor, içtiklerinizden içiyor.»**]

وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَاسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ
إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ هَيْهَاتَ
هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾

34 [**«Şâyed sizin gibi bir insana itâat ederseniz, muhakkak ki, kendinize ziyân etmiş olursunuz.»**]

35 [**«Size öldükten, toprak ve** (bir yığın) **kemik olduktan sonra, muhakkak** (diri olarak, kabirlerinizden) **çıkarılacağınızı mı va'dediyor?**]

36 [**Heyhât! O va'dolunduğunuz şey, ne kadar uzak!»**]

إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ
إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾

37 [**«Hayât, ancak bu dünyâ hayâtıdır.** (Kimimiz) **ölürüz** (kimimiz doğar, dünyâya gelir) **yaşarız. Yoksa** (öldükten sonra) **bir daha diriltecek değiliz.»**]

Ne varsa dünyâdadır. Hepsi buradadır. O hâlde hayâta sarılalım da keyfimize bakalım (!).

38 [«O öyle bir adam ki, (risâlet da'vâsında veyâ ölümden sonra dirilme va'dinde) Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ ediyor. Biz O'nu, tasdîk edici değilleriz.»]

قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ
نَادِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبُعْدًا
لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ ﴿٤٢﴾

39 [(Kavminin îmânından me'yûs olan Peygamberleri): «Yâ Rab! dedi. Kavmimin beni tekzîb etmelerine karşılık, bana yardım et! (Ve benim intikâmımı al).]

40 [Allah Teâlâ: «Az zaman sonra (azâb geldiğini görecek, seni tekzîblerine) nâdim olacaklardır.» buyurdu.]

41 [Derken onları, o müthiş sayhâ, bîhakkın alıverdi de, kendilerini bir sel süprüntüsü gibi yapıverdik. (Şirk ve isyânla) nefislerine zulmedenler, Allah Teâlâ'nın rahmetinden uzak olsun!]

Cebrâil (A.S.)'in müdhiş bir na'rası ile kalbleri çatlamış. Ve hepsi helâk olmuşlardır.

42 [Sonra, arkalarından başka nesiller halk ettik.]

مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا
تَتْرَا كُلَّمَا جَاءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا
وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾

43 [Hiçbir ümmet, helâkine had olan vakti, ne geçer ve ne geri kalır!.]

44 [Sonra, birbiri ardınca, diğer Peygamberlerimizi gönderdik. Her ümmete Peygamberi geldikçe, tekzîb ettiler. Biz de helâkte onları birbirine ta'kîb ve tâbi' eyledik. Ve onları birer efsâne kıldık. Îmâna gelmeyen bir kavim, Allah Teâlâ'nın rahmetinden uzak olsun.]

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾
إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوا
أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ ﴿٤٧﴾

45, 46 [Bundan sonra, Mûsâ ve kardeşi Hârûn'u mu'cizelerimiz ve âşikâr hüccetlerimizle Fir'avn ve kavminin ileri gelenlerine gönderdik. Îmân ve mütâbaat etmeyi kibirlerine yediremediler. Onlar, mütekebbir ve cebbâr kimselerdi.]

47 [«Kavimleri (Benî İsrâîl) köle gibi hizmet ederlerken biz, bizim gibi iki insana îmân mı ederiz?» dediler.]

فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ
لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

48 [Bu sûretle onları tekzîb ettiler de helâk edilenlerden oldular.]

49 [Yemîn ederim, ki Biz, Mûsâ'ya, İsrâîloğulları, onunla ihtidâ etsinler diye, Tevrât'ı vermiştik.]

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ
وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾ يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا
إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾

50 [**Biz, Îsâ'yı da, anasını da kudretimize bir delîl kıldık. Onları, oturmaya elverişli, akarsuyu olan yüksek bir yerde barındırdık.**]

Bu yer Dimeşk veyâ Remle yâhûd Beyt-i Makdîs'dir.

51 [**Ey Peygamberler! Pâk ve helâl şeyleri yiyin ve sâlih amel işleyin. Her hâlde Ben, sizin bütün amellerinizi biliciyim.**]

وَإِنَّ هَٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوا
أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۖ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ فِي
غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾
نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ ۚ بَل لَّا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾

52 [**Bu sizin ümmetiniz, tek bir ümmettir.** (Dîniniz, akaid ve usûl-i şerîatte birdir). **Rabbiniz de Benim. Bana ittikâ edin.!**]

53 [**Onlar** (o ümmetler) **ise, dîn işlerinde parçalanarak fırka fırka oldular. Her fırka, kendisininki ile** (kendi dîniyle, gûyâ haktır diye) **memnûndur.**]

54 [**Sen onları bir zamana** (ölünceye veyâ katloluncaya) **kadar dalâletlerinde terket!**]

55, 56 [**Onlar,** (dünyâda), **kendilerine verdiğimiz mal ve evlâd ile, hayırlarına mı koşuyoruz sanıyorlar? Hayır! Farkında değiller,** (ki bunun, onlar için bir istidrâc olduğunu, kendilerini derece derece azâba yaklaştırmakta bulunduğumuzu bilsinler.)]

إِنَّ الَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

57 [O mü'minler ki, Allah'ın haşyetinden (sadedinde oldukları sâlih amelde iken bile) O'nun ikaabından sakınırlar.]

58 [Rablerinin âyetlerine îmân ederler.]

59 [Rablerine şerîk koşmazlar.]

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾

60 [Ve Rableri celle şânuhu'ya rücû' edeceklerinden kalbleri titreyerek, vereceklerini (zekât ve sadakalarını) verirler.]

61 [İşte bu sıfatla muttasıf olanlar, hayır işlerine koşarlar. Onlar, tâatte, sevâb kazanmada, Cennet'e girmede önde gidenlerdir.]

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾

62 [Biz, hiçbir nefse vus'u ve tâkati olmayan şeyi teklif etmeyiz. Nezdimizde hakkı söyleyen bir Kitab (Levh-i Mahfûz veyâ Amel Defterleri) vardır. Onlar (ne ziyâde azâb ve noksan sevâbla) aslâ haksızlığa uğramazlar.]

63 [Fakat o kâfirlerin kalbleri bundan (Kur'ân'dan veyâ hayırlı işlerden) gaflet ve cehâlettedir. Onların bundan gayri işledik-

leri (kötü) amelleri de vardır (ki onu işleyici ve bu yüzden ateşe giricidirler.)]

64 [Ne zaman onların refah içinde olanlarını (katl veya kıtlık azâbiyle) yakalasak, hemen feryâd ve istimdâd ederler.]

Onlara denir ki:

65 [Bugün feryâd ve istimdâd etmeyin, ki Bizim tarafımızdan size nusrat ve muâvenet erişmez.]

قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾
مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُم
مَّا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

66 [Karşınızda âyetlerim size okunduğu vakit, döner, yüz çevirirdiniz.]

67 [(Biz, Harem-i şerif ahâlisiyiz. Bize, kimse gaalib gelemez ve hiçbir kimseden bize bir zarar da erişmez diye îmânı) kibirinize yediremezdiniz. Gece meclislerinde de (Kur'ân hakkında türlü türlü) hezeyân ederdiniz.]

68 [Onlar, bu hak sözü (Kur'ân'ı) düşünmezler mi? Yoksa kendilerine, önce geçen babalarına gelmeyen bir şey (Resûl, Kitab veyâ azâbtan emniyet) mi geldi?]

أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِ
جِنَّةٌ ۚ بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٠﴾

69 [**Yâhûd Peygamberlerini** (Hazret-i Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi) **tanımadılar da, onun için mi O'nu inkâr ediyorlar?**]

Halbuki, O'nun emîn olduğunu, doğruluğunu, ahlâkının yüksekliğini, kimseden okumadığı hâlde, ilimde kemâl sâhibi bulunduğunu ve bunlardan gayri sâir bütün güzîde hasletlerini yakînen biliyorlar. O hâlde nasıl olur da hâlini ve da'vâsını inkâr ederler?

70 [**Yoksa, «O'nda bir delilik mi var?» diyorlar. Hayır, O, onlara hak** (dîn olan İslâm ve hak söz olan Kur'ân) **ile geldi. Fakat çoğu, hakkı kerîh görürler.**]

وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ
وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧١﴾

71 [**Şâyed Hak** (Allah Teâlâ veyâ Kur'ân-ı mübîn) **onların havalarına tâbi' olsaydı; gökler de, yer de ve içindekiler de fesâda uğrardı. Hayır! Biz, onlara bir Kitab verdik ki, onların, zikir, va'z ve vasiyyetidir. Onlarsa, bu zikirden yüz çeviricidirler.**]

أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ
الرَّازِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾

72 [**Yoksa sen onlardan bir ücret mi istiyorsun? Rabbin celle şânuhu'n sana dünyâda verdiği rızık ve Âhiret'teki sevâb ecri daha hayırlıdır. O, râzıkların en hayırlısıdır.**]

73 [(Yâ Muhammed!) **Sen, onları doğru yola da'vet ediyorsun.**]

وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ ﴿٧٤﴾ وَلَوْ
رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ
أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾

74 [Âhiret'e îmân etmeyenler, muhakkak, doğru yoldan meyledip dalâlette kalanlardır.]

75 [Şâyed Biz, onları esirgeyip de, üzerlerine musallat olan zararı (açlık ve kıtlığı) kaldırsak, tekrar ve mutlaka küfür ve tuğyânlarını artıracak, tecebbür ve inâdlarında sebât ve devâm edeceklerdir.]

76 [Yemîn ederim ki, Biz onları (evvelce de, Bedir günü, katl ve esâret azâbı gibi) bir azâba uğratmışken, yine Rablerine tazarrû ve niyâz etmemişler, kibirlerinde inâd ve ısrâr etmişlerdi.]

حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ
﴿٧٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾

77 [Nihâyet üzerlerine (katl ve esâretten) şiddetli bir azâb kapısı açınca, şaşırıp kaldılar, (da senden re'fet ve merhâmet istediler.)]

Rivâyet edilir ki; Mekke müşrikleri Bedir bozgunluğundan ibret almamışlardı. Fakat arkasından, Sallallahü aleyhi ve sellem'in duâlarına icâbet buyurularak, kıtlığa uğradıkları vakit, Ebû Süfyân Medîne'ye, Efendimize gelmiş ve demişti ki:

«Sen âleme rahmet olmak üzere gönderildim, diyorsun. Fakat Mekke'liler, senin duânla bak ne hâlde! Babalarını kılıçla helâk ettin. Çocuklarını da açlıkla öldürüyorsun. Allah için, aramızdaki akrâbalık hakkı için, duâ et de, Allah Teâlâ, bu kıtlığı üzerimizden def'etsin.»

Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme nâzil olmuştu.

78 [**O, Allah Teâlâ ki, sizin için kulak, göz ve kalb halk etti. Halbuki pek az şükredersiniz.**]

79 [**Sizi yerde halk ve neşreden de O'dur. Hep O'na haşrolunacaksınız.**]

وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ أَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾

80 [**Ve dirilten de, öldüren de O'dur. Gece ve gündüzün birbiri ardınca gelip gitmesi O'nun emriyledir. Hâlâ, aklınızı kullanmıyacak mısınız?**]

81 [**Hayır, onlar da (düşünmeksizin) evvelkilerin dedikleri gibi söylediler.**]

قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ
وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ
﴿٨٣﴾ قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾

82 [«Biz ölüp de toprak ve (bir yığın) kemik olduğumuz zaman mı, tekrar diriltileceğiz? dediler]

83 [«Yemîn ederiz ki, biz de, babalarımız da, bundan önce, bu diriliş ve haşirle va'dolunmuştu. Bu, evvelkilerin efsânelerinden başka bir şey değildir.»]

84 [Onlara de ki (Yâ Muhammed!): «Arz ve arzdaki mahlûklar kimindir? Şâyed biliyorsanız. (Söyleyin)»]

سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾

85 [Allah Teâlâ'nın, diyeceklerdir. De ki: «O hâlde düşünmez misiniz? (Yoktan vâr etmeye kaadir olan Zât-ı ecell ve a'lâ, öldükten sonra tekrar yaratmaktan âciz midir?).]

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾

86 [De ki: «Yedi göğün ve büyük Arşm Rabbi kimdir?»]

سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾

87 [Allah Teâlâ, diyeceklerdir. De ki: «O hâlde ıkaabından korkmaz mısınız?» (Mahlûklarını, O'na şerîk tutarsınız.)]

قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ
إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

88 [De ki: «Her şeyin mülk ve tasarrufu yed-i iktidârında olan kimdir, ki dilediğini azâbtan men ve hıfzeder, azâb edeceği

kimseyi de, hiç bir kimse azâbından koruyamaz. Şâyed biliyorsanız (cevâb verin)».]

89 **[Allah Teâlâ, diyeceklerdir. De ki: «O hâlde, nasıl olup da aldanıyorsunuz?» (da Şeytan ve havanıza uyup, Allah Teâlâ'ya imân ve tâatten ayrılıyorsunuz.)]**

بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ
وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ
عَلَىٰ بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾

90 **[Biz, onlara hak (olan tevhîd, ba's ve haşir va'di) ile geldik. Hiç şübhesiz onlar, yalancıdırlar.]**

91 **[Allah Teâlâ, aslâ oğul edinmedi. O'nunla birlikte hiçbir ilâh yoktur, (ki ulûhiyyetinde O'na şerîk olsun. Şâyed öyle olsaydı) bu takdîrde her bir ilâh yarattığını alır giderdi. (Halkında teferrüd eder, halk ve in'amının gayre muzaf kılındığına râzı olmazdı. Yarattıklarının üzerinde, diğer ilâhların hâkimiyyetini men eylerdi. Ve bu yüzden aralarında nizâ çıkardı. Dünyâ melikleri gibi). Ve elbette biri, diğerine galebe eder, yükselirdi. (Bu nizâlaşma yoktur. Zîrâ Allah Teâlâ'ya şerîk yoktur). Allah Teâlâ, onların (oğul ve şerîk) isnâdlarından münezzehtir.]**

عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾

92 **[Allah Teâlâ, gizliyi de, aşikâreyi de bilir. O, onların, kendisine şerîk koştukları şeylerden, münezzeh ve âlidir.]**

قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾

93 [De ki: «Rabbim! Şâyed onlara va'dettiğin azâbı bana behemahâl göstereceksen.»]

رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَىٰ أَنْ نُرِيَكَ
مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ﴿٩٥﴾ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا
يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٧﴾

94 [«O hâlde Rabbim! Beni, o zâlim olan cemâat içinde bırakma.»]

95 [Biz, onlara va'dettiğimiz azâbı sana göstermeye elbette kaadiriz.]

Fakat, te'hîr ediyoruz. Şu sebeble ki: İçlerinden ba'zılarının veyâ evlâdlarının îmân edeceklerini biliyoruz. Yâhûd, Sen aralarında iken onlara azâbımız erişmez.

96 [Kötülüğü, hasletlerin en güzeli ile def'et. (Bağışla). Biz, onların seni nasıl vasfettiklerini daha iyi biliriz.]

97 [Ve de ki: «Yâ Rab! Şeytanların vesvesesinden Sana sığınırım.»]

وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ
قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا
كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ فَإِذَا
نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾

98 [«Yâ Rab! Onların yanımda hazır bulunmalarından Sana sığınırım.»]

Bâhusûs namaz kılarken, Kur'ân okurken ve ölürken yanıma gelmesinler.

99 [Nihâyet onlardan (o kâfirlerden) birine ölüm eriştiği zaman, diyecek ki: «Yâ Râb! Beni dünyâya döndür.»]

Bir hadîs-i şerîfde Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Ölen bir mü'min Melekleri görünce, kendisine: Seni dünyâya çevirelim mi? derler. O, şöyle cevâb verir: Gam ve gussalar diyârına mı? Ben, onu istemem. Benim dileğim Allah Teâlâ'ya kavuşmaktır. Kâfir ise: Beni dünyâya döndürün der.»

100 [«Belki o bıraktığımla (terk ettiğim servetle) sâlih bir amel işlerim.» Hayır, hayır onun bu sözü, faydasız. (Tehassürle söylenmiş) bir sözdür. (Tekrâr dünyâya dönmelerine imkân yoktur). Önlerinde — ba'solunacakları güne kadar — (dönmelerine hâil olan) bir berzâh vardır.]

101 [Sûr üfürüldüğü zaman, o gün, hısım akrabâ arasında kimsenin kimseye faydası dokunmaz. Birbirlerinin hâllerini sormaya da imkân bulamazlar.]

فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ
مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ
خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾

102 [(O zaman) kimin (akîde ve sâlih amelleri) tartıda ağır gelirse, işte onlar, felâh bulanlardır.]

103 [Kimin de tartıları hafif gelirse, işte onlar da nefislerine ziyân edenler, Cehennem'de dâimî kalıcılardır.]

104 [Ateş, onların yüzlerini yalar. Harâretin şiddetinden yüzlerini ekşitirler.]

أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾

105 [(Onlara denir ki): «Karşınızda (bugünü bildiren) âyetlerim size okunmuyor muydu? (Okunuyordu ama) siz onları tekzîb ediyordunuz?]

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَا
أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٧﴾

106 [«Ey Rabbimiz! diyecekler. Bize şekâvetimiz galebe etmişti. Ve biz dalâlette kalmış bir kavim idik.»]

107 [«Ey Rabbimiz! Bizi bu ateşten çıkar. Şâyet bundan sonra, yine küfre dönersek, nefislerimize zulmetmişlerden oluruz.»]

Bu, Cehennem ehlinin son sözleri olacaktır.

قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي
يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٠٩﴾

108 [Allah Teâlâ buyuracak: «Orada, zelîl ve rüsvây olarak, rahmetimden uzak olun! (Azâbınızın kaldırılması için) bana (bir şey) söylemeyin! (Onu, sizden ref'edecek değilim).]

109 [Zirâ, (mü'min) kullarımdan bir fırka: «Ey Rabbimiz! Sana îmân ettik. Bize mağfiret ve rahmet et, ki Sen rahmet edenlerin en hayırlısısın.» derlerdi.]

فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّىٰ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾

110 [Sizse, onları eğlence edindiniz. O kadar ki bu, size Benim zikrimi unutturdu. Kibrinizden onları tahkîr ve gülmekle vakit geçiriyordunuz.]

Bunlar, Bilâl-i Habeşî, Ammar bin Yâsir, Suheyb-i Rumî, Selmân-ı Fârisî (R. Anhüm) gibi, imân edenlerin fakir ve zayıflarıydı. En çok eziyyet ve tecâvüze bunlar ma'rûz kalmakta idiler. Âyet-i kerîme, bu Ashâb-ı kirâm hakkında nâzil olmuştur.

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿١١١﴾

111 [İşte bugün, (ezâ ve istihzânıza) sabretmelerine karşılık, Ben de onları, murâdlarına nâil etmek sûretiyle mükâfatlandırdım.]

قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾

112 [Allah Teâlâ (veyâ Melekler): «Yeryüzünde (ve kabirde) kaç yıl kaldınız?» buyuracak.]

قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِّينَ ﴿١١٣﴾

113 [(Uğradıkları azâbın dehşetinden ne kadar kaldıklarını unutarak): «Bir gün veyâ bir günden az kaldık, diyecekler (iyice bilmiyoruz). Sayanlardan (halkın ömürlerini ve amellerini sayan Meleklerden) sor.»]

قَالَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾

114 [Allah Teâlâ: «(Şâyed Cehennem'de kalacağınız müddete nisbetle dünyânın hiç olduğunu) **bilmiş olsanız, cidden pek az kaldınız» buyuracak.**]

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾

115 [**«Sizi abes yere halk ettiğimizi ve tarafımıza rücû' etmeyeceğinizi mi zannettiniz?»**]

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾

116 [**Hakkıyle hükümrân, bütün mevcûdât mahlûk ve memlûkü olan Allah Teâlâ'nın şânı çok yüksektir. O'ndan gayri ma'bud-ün bilhak ilâh yoktur. Arş-ı kerîmin Rabbi O'dur.**]

وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾

117 [**Kim, Allah Teâlâ ile berâber, isbâtma hiç bir bürhân bulunmayan, başka bir ilâhı ma'bûd edinirse, onun hesâbı ve cezâsı ancak, Rabbi nezdindedir. Hakîkat şudur ki: Kâfirler aslâ felâh bulmazlar.**

Mü'minlerin felâhını takrîrle başlayan Sûre-i celîle, kâfirlerden felâhı nefyile sona ermiş bulunmakta ve Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizden istiğfârda bulunmaları emir buyurulmaktadır.

وَقُل رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٨﴾

118 [De ki: (Yâ Muhammed!) «Yâ Rab! Bana ve ümmetime mağfiret ve rahmet buyur. Sen, rahmet edenlerin en hayırlısısın.»]

24 — NÛR SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur. 64 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
① اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُم
بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللّٰهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ
عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ②

1 [**Bu indirdiğimiz ve hükümlerini farz kıldığımız bir sûredir. Ve bu sûrede, olur ki** (öğüt kabûl eder, tahrîm olunan şeylerden) **sakınırsınız diye, maksûda delâleti vâzıh âyetler inzâl ettik.**]

2 [**Zînâ eden kadın ve erkekten her birine yüzer değnek vurun! Ve sizi, bu haddi icrâ ederken** — şâyed Allah Teâlâ'ya ve son güne îmân ediyorsanız — **bir şefkat ve merhâmet almasın. Mü'minlerden bir tâife de azâblarına şâhid olsun.**]

Zînâ eden erkek ve kadın hür, âkıl bâliğ ve bekâr olup, muhsan değillerse, her birine yüz dayak vurulur. Ebû Hanîfe'ye göre; muhsan olmanın şartı altıdır ki; İslâm, hürriyyet, akıl, bülûğ, sa-

hîh nikâh ve cimâ'dır. Bunlardan biri bulunmazsa, o kimse muhsan olmaz. Şâfii'ye göre, İslâm şart değildir; çünkü Peygamber (S. A.V.) Yahûdî olan bir erkek ve kadını recmetmiştir. **Ebû Hanîfe'nin delîli:**

«Allah'a şirk koşan kimse, muhsân değildir.» hadîsidir.

اَلزَّانِي لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَآ اِلَّا زَانٍ اَوْ
مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ۝٣ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ
لَمْ يَأْتُوا بِاَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَا
دَةً اَبَدًا وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝٤

3 | Zînâ eden bir erkek, zînâ eden bir kadın veyâ müşrikden başkasını nikâh etmez. Ve zînâ eden kadın da, bir zânî veyâ bir müşrikten başkasiyle nikâhlanmaz. Bu nikâh, mü'minlere harâm kılınmıştır. |

Bu âyetin inmesine sebeb; fakîr muhâcirlerin müşrik fâhişeleri nikâh etmek istemeleridir. Fâhişeler zengin oldukları için mallarından istifâdeyi de düşünmüşlerdi.

Ba'zıları, bu hükmün onlara mahsûs olduğunu söylemiş; bir takımları ise, umûmî olduğunu, fakat nesh edildiğini bildirmişlerdir.

4 | Afîf ve hür kadınlara zinâ isnâd ederek iftirâ eden ve sonra dört şâhid getirmeyenlere de seksen değnek vurun. Ve onların ömürleri boyunca, şahâdetlerini kabul etmeyin. Onlar fâsıkların tâ kendileridir. |

Zinâ isnâdında bulunan kimse, hür ise, 80 dayak; köle ise, 40 dayak vurulur.

Kazfedilen kimse muhsan değilse, kazf eden ta'zir olunur. (Ta'zîr şer'an mikdârı belli edilmeyip hâkimin re'yine bırakılan cezâdır.) **Bunda, muhsan olmanın şartları beştir:** İslâm, akıl, bülûğ, hürriyet ve zinâdan iffet.

Kazfedilenlerin şâhidliği İmâm Şâfii'ye göre ömürleri boyunca; İmâm A'zam'a göre ise, tevbe edinceye kadar kabûl edilmez. Tevbe edenlerin, kabûl edilir.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
⑤ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ
فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ⑥

5 [**Meğer ki bilâhare, tevbe edip de (isnâd ve iftirâ ettiği kimse ile helâllaşsın), nefsini ıslâh eylemiş bulunsun. Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur, Rahîm'dir.**]

6 [**Zevcelerine zinâ isnâd eden ve kendilerinden gayri şâhidleri bulunmayan kimselerden her birine vâcib olan, sözünün gerçekliğine dâir, Allah Teâlâ'ya dört def'a şahâdet etmesidir.**]

Hâkim, liâna erkekden başlar. Onu ayağa kaldırarak liân kelimelerini kendisine telkîn eder. Yânî: **«Billâhi şehâdet ederim ki, ben filân kadına yaptığım kazifde doğru söyleyenlerdenim.»** demeyi ona öğretir. Eğer muayyen bir erkekle zinâda bulunduğunu iddiâ etmişse, onun adını, bir kaç kişi ile zinâ ettiğini söylemişse, her birinin adlarını açıklaması ve hâkimin telkîn ettiği gibi söylemesi lâzımdır.

Doğan çocuğun veyâ kadının karnındaki cenînin kendisinden olmadığını söylemek isterse:

«Bu çocuk zinâdandır; benden değildir.» der. Ve beşinci def'ada:

«Eğer ben kazfimde yalancılardan isem, Allah'ın lâ'neti üzerime olsun!» der. Şâyed bir kelimeyi hâkim telkîn etmeksizin, kendinden söylerse, kabûl edilmez.

Hâkim, kadına da liânı yaptırdıktan sonra, aralarını ayırır. Artık kadın, kocasına harâmdır. Kocasından çocuğun nesebi sâbit olmaz; O'ndan hadd-i kazf sâkıt olur. Kadın muhsane ise; üzerine zinâ haddi, muhsane değilse, dayak vâcib olur.

وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ⑦ وَيَدْرَؤُا
عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ⑧

7 [Ve beşinci şahâdetinde: «Şâyed sözümde gerçek değilsem, Allah Teâlâ'nın lâ'neti üzerime olsun.» demesi iktizâ eder.]

8 [Zevcenin de dört def'a: «O, yalan söyleyenlerdendir.» diye Allah Teâlâ'ya şahâdet etmesi kendisinden azâbı def'eder.]

وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾
وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

9 [Ve beşinci def'asında da: «Şâyed kocam sözünde gerçekse, Allah Teâlâ'nın gazâbı üzerime olsun» diye şahâdet eyler.]

Erkek, liânı yapınca kadına zinâ haddi vâcib olur. Eğer o haddi iskât etmek isterse, o da hâkimin telkîni ile liân yapar; ve kendisinden hadd sâkıt olur.

Karı-kocanın liânla birbirlerinden ayrılmaları, ekseri ulemâya göre fesihdir. Ve artık ebediyyen birbirlerine helâl olmazlar. Şâfii'nin kavli de budur. Ebû Hanîfe'ye göre, bu ayrılık fesih değil talâkdır. Erkek yalan söylediğini ikrâr etse, o kadınla tekrâr evlenebilir. Liân kelimelerinin ekserisini söylemek Ebû Hanîfe'ye göre, hepsini söylemek gibidir.

Şâfii ve diğer bir çok ulemâya göre, her kimin yemîni sahîh olursa, liânı da sahîhdir. Bu husûsda hür, köle, Müslüman ve zimmî arasında fark yoktur. Ebû Hanîfe ile bir cemâate göre ise; liân ancak hadd vurulmuş olmayan iki hür Müslüman arasında cereyân eder. Karı-koca veyâ ikisinden biri köle, zimmî veyâ hadd vurulmuş olursa, aralarında liân yapılmaz.

Liân, dört şeyle şiddetlendirilir. Bunlar: Sözlerin tekrârı, şerefli bir yerde, şerefli bir zamanda ve cemâat huzûrunda yapılmasıdır.

Sözlerin tekrârı lâzımdır; ihlâli câiz değildir. Şerefli yerden murâd, mescidde minberin yanıdır. Şerefli zaman, ikindiden sonraki vakittir. Cemâat, en az dört kişi olmalıdır. Bu kadar kimse ile yapmak müstehabdır. Hattâ hâkim, liânı tenhâda yapsa, câiz olur. Mekân ve zamanla liânı şiddetlendirmek, ba'zılarına göre vâcib, ba'zılarına göre müstehabdır.

10 [Şâyed Allah Teâlâ'nın üzerinizde fazl ve rahmeti olmasaydı, Zât-i Kibriyâsı tevbeleri kabûl edici ve hükmünde hakîm bulunmasaydı, ukûbetini ta'cîl (yâhûd sizi rüsvây) ederdi.]

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ
بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُم مَّا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ ۚ وَالَّذِي
تَوَلَّىٰ كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾

11 [O ifk ile (bühtânla) gelenler, içinizden bir cemâattir. Onu hakkınızda bir şer zannetmeyin. Belki o, sizin için bir hayırdır. Onlardan her birinin, kazandığı günâh nisbetinde cezâsı vardır. En büyük azâb da, günâhın en büyüğünü yüklenenindir.]

Bu ve müteakib âyetler, Hazret-i Âişe (R. Anhâ.) hakkında nâzil olmuştur.

Hicretin beşinci yılında Mustalık oğullarına karşı yapılan seferde, Hazret-i Âişe, Cenâb-ı Peygamber'e, refâkat etmekte idi. Ve daha önce Hicâb âyeti nâzil olduğu için, bir mahmilde seyâhat ediyordu.

Seferden dönüşte, ordu Medine'ye yakın bir yerde, konakladı. Bundan faydalanarak, Hazret-i Âişe, def-i hâcet eylemek için, konak yerinden biraz uzaklaştı. Fakat yerine döndüğü vakit, boynundaki gerdanlığın çözülüp düşmüş olduğunu gördü. Telâş etti. Ve onu aramak için tekrar ayrıldı.

Bu esnâda ordu hareket etmişti. Hizmetçileri de kendisinin mahmilde bulunduğunu zannederek, orduya iltihâk eylemişlerdi. Nihâyet Hazret-i Âişe, konak yerine avdet ettiği zaman, kimseyi bulamadı. Çarnaçâr orada oturmaya ve kendisini aramalarını beklemeye başladı.

Ordunun arkasından gelen ve konak yerlerinde unutulan eşyâyı toplamaya me'mûr edilen Safvan bin Muattal, biraz sonra, Hazret-i Âişe'nin yapayalnız orada beklemekte olduğunu görünce, O'nu hemen devesine bindirdi. Ve orduya ulaştırdı.

Fakat başlarında Abdullah bin Übeyy'in bulunduğu münâfıklar, bu pek tabiî hâdiseyi, dillerine dolamış, bühtâna başlamışlardı. Ve ba'zı müslümanları da inandırmışlardı. Ama, nihâyet, Hazret-i Âişe (R. Anhâ)'nın mâsûmiyyeti sâbit oldu. Bunun üzerine müfteriler de, yaptıkları çirkin hareketin cezâsını çekti.

لَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا
وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَإِذْ لَمْ
يَأْتُوا۟ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾

12 [**Bu bühtânı işittiğiniz zaman, îmân eden erkeklerle kadınlar, nefislerine ve dindaşlarına iyi zanda bulunarak: «Bu apaçık bir bühtândır» deselerdi ya!]**

13 [**Bu bühtânlarına karşı dört şâhid getirmelilerdi. Mâdemki getiremediler, Allah indinde yalancıların tâ kendileridir.** (Onları Allah Teâlâ'nın emriyle tekzîb edin).]

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِى مَآ
أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ
بِأَفْوَٰهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُۥ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ
عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

14 [**Şâyed Allah Teâlâ'nın hakkınızda, dünyâda** (çeşid çeşid ni'metleriyle ve tevbeye muvaffak kılmakla) **fazlı ve Âhiret'te** (afiv ve mağfiretle) **rahmeti olmasaydı, ettiğiniz bühtâna karşılık, size mutlak büyük bir azâb dokunurdu.]**

15 [**O zaman, siz o bühtânı, dilden dile naklediyor, hiçbir bilginiz olmayan bir şeyi, ağzınıza alıp söylüyordunuz. Ve bunu kolay; bir vebâli yok zannediyordunuz. Halbuki o, Allah indinde büyük bir vebâldir.]**

وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَٰنَكَ هَٰذَا بُهْتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾

16 [Bu sözü işittiğiniz zaman: «Bunu söylemek bize yaraşmaz, Yâ Rab! Seni tenzîh ederiz. Bu peygamberimizin haremine büyük bir bühtândır.» demeliydiniz.]

يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُوا۟ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾

17 [Şâyed mü'minlerseniz, bundan böyle, bir daha bu kabîl sözlere avdet etmemenizi Allah Teâlâ size va'zediyor.]

18 [Allah âyetlerini size apaçık bildiriyor. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.]

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

19 [Mü'minler arasında kötülük ve hayâsızlığın yayılmasını isteyenler ve sevenler için dünyâda da, Âhiret'te de elîm bir azâb vardır. Allah Teâlâ bilir, siz bilmezsiniz.]

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

20 [Şâyed hakkınızda Allah Teâlâ'nın fazl ve rahmeti olmasaydı, kullarına raûf ve rahîm bulunmasaydı, azâbınızı ta'cîl ederdi.]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ
يُزَكِّي مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾

21 [**Ey mü'minler! (Kötülük ve hayâsızlığı yayarak) Şeytan'ın adımlarına (vesvesesine) uymayın! (Gittiği yola gitmeyin). Kim Şeytan'ın izince giderse, o, çirkin ve şer'in inkâr ettiği şeyleri emreder. Şâyed Allah Teâlâ'nın fazl ve rahmeti olmasaydı, içinizden hiç kimse, ebediyyen kirlilikten temizlenemezdi. Allah Teâlâ, ancak dilediğini temiz kılar. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Alîm'dir.** (Bütün sözlerinizi işitir, kalblerinizdekini tamâmiyle bilir.)]

وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَ
الْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ
أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾

22 [**İçinizden (dînde) fâzıl sâhibi ve varlıklı bulunanlar, akrabâsına, yoksullara ve Allah yolunda göç edenlere infâk ve ihsân etmemeye yemîn etmesin. Belki taksîrlerini afv-ü safh etsinler! Allah Teâlâ'nın sizi mağfiret etmesini arzû etmez misiniz? Allah-ü azîmüşşân Gafûr'dur, Rahîm'dir.**]

Hazret-i Ebû Bekir (R.A.)'in Mistah adlı pek yakın ve fakir bir hısmı vardı. Medîne'ye göç etmiş ve Bedir gazvesine iştirâk eylemişti. Hazret-i Âişe hakkında edilen bühtânla alâkalandığı için, Hazret-i Ebû Bekir, bu yüzden, kendisine muntazaman yapmakta olduğu yardımı kesmiş ve bundan sonra da bir daha infâk ve ihsânda bulunmamaya yemîn etmişti. Âyet-i celîle bu sebeble nâzil olmuş, Cenâb-ı Peygamber tarafından yârigaarına okundu-

ğu zaman: «Evet, mağfiret olunmamızı isteriz» demiş ve Mistah'a yardım etmeye devâm eylemişti.

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ
أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ
يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾

23 [**Onlar ki, bühtân edildiklerinden bîhâber, hür ve afîf mü'min kadınlara isnâd ve iftirâ ederler, dünyâda da, Âhiret'te de Allah'ın rahmetinden tard edilmişlerdir. Onlar için pek büyük bir azâb da vardır.**]

24 [**Kıyâmet Günü onların dilleri, elleri ve ayakları, işledikleri (kötü amelleri) ne şâhidlik edecektir.**]

25 [**O gün, Allah Teâlâ, onlara müstehak oldukları cezâyı tamâmen verecektir. Ve Allah Teâlâ'nın (zâtiyle sâbit, ulûhiyyette zâhir) ikaab ve sevâba kaadir olduğunu bileceklerdir.**]

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ ۖ وَالطَّيِّبَاتُ
لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ ۚ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

26 [**Murdar kadınlar** (ve murdar sözler) **murdar erkeklere, murdar erkekler, murdar kadınlara** (ve murdar sözlere) **yaraşır. Pâk kadınlar** (ve temiz sözler) **pâk erkeklere, pâk erkekler de pâk kadınlara** (ve temiz sözlere) **lâyıktır. Onlar** (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, Hazret-i Âişe ve Safvan), **bühtân edenlerin bühtânlarından çok uzaktadırlar. Onlar için, mağfiret ve kerîm bir rızk** (Cennet) **vardır.**]

Bu âyet-i kerîme Hz. Âişe'yi kazf edenleri zemm, berâet ve nezâhetle vasfedenleri medih buyurmaktadır. Yâhûd; kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler, kötü kadınlara yaraşır. İyi kadınlarsa, iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara münâsibtir. Yânî Allah Teâlâ, iyi olan Âişe'yi iyi olan Resûlü için takdîr kılmıştır, demektir.

Allah Teâlâ dört kimseyi, dört şeyle töhmetten berâet ettirmiştir. Yûsuf Aleyhisselâm'ı şâhidle Züleyhâ âilesinden, Mûsâ Aleyhisselâm'ı Yahûdîler'den elbisesini götüren taşla, Hz. Meryem'i çocuğunu konuşturmakla, Âişe (R. Anhâ.)'yi de bu âyetle berî kılmıştır.

Rivâyete göre; Hz. Âişe (R. Anhâ.) ba'zı şeylerle iftihâr edermiş ki, bunlar başkasına verilmemiştir. Cebrâil Aleyhisselâm, O'nun sûretini bir ipek parçası üzerinde Peygamber (S.A.V.)'e getirip; **«Bu, senin zevcendir.»** demişti. Resûlüllah (S.A.V.), bâkire olarak yalnız O'nu almıştı. Ve O'nun dizinde rûhunu teslîm etmiş; O'nun evine defnedilmiştir. Peygamberimiz (S.A.V.), O'nunla berâberken, kendisine vahiy inerdi. Hz. Âişe'nin berâeti için bir çok âyetler inmiştir. Kendisi, Peygamber (S.A.V.)'in halîfe ve sıddîkının kızı idi. Nezîh yaratılmış; Allah tarafından kendisine mağfiret ve rızk-ı kerîm va'd buyurulmuştur.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ
وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ٢٧

27 [**Ey îmân edenler! Kendi evlerinizden gayri evlere, sâhiblerinden izin almadan ve selâm vermeden, girmeyin! Düşünürseniz, bunun hakkınızda daha hayırlı olduğunu anlarsınız.**]

İzin isteme; tesbîh ve tekbîrle yâhûd öksürmekle olur. Tâ ki içeridekiler bilip, izin versinler. Evvelâ izin mi isteneceği, selâm mı verileceği ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre; evvelâ: **«Gireyim mi?»** diye sorulur. Sonra **«Selâmün aleyküm.»** denilir. Ekser-i müfessirîne göre ise; âyette takdîm te'hîr vardır. Âyet: **«Sâhiblerine selâm verip, izin almadan girmeyin.»** takdîrindedir. Netekim İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un Mushaf'ında böyledir.

فَإِنْ لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ
قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ
فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾

28 [**Eğer bu evlerde kimse bulamazsanız, size izin verilinceye kadar, içeri girmeyin. Ve şâyed «Geri dönün!» denilirse, hemen dönüp gidin.** (Üzerine düşmeyin). **Bu** (dönüşünüz ısrâr veyâ kapının önünde bekleyip oturmanızdan) **sizin için daha temiz** (daha nezîh) **dir. Allah Teâlâ, bütün amellerinize Alîm'dir.**]

Katâde demiştir ki: İçeri girmeye izin verilmezse, kapıda oturup kalmamalıdır. Çünkü insanların türlü türlü hâcetleri olur. Fakat kapıya gelip izin istenmeden hâne sâhibinin çıkmasını beklemek câizdir.

İbn-i Abbâs (R.A.), ba'zı Ensâra hadîs öğrenmeye gider; izin istemeden kapıda otururmuş. Hâne sâhibi çıktığında: **«Bana niçin haber vermedin?»** derse: **«İlim öğrenmek husûsunda biz böyle emir aldık.»** cevâbını verirmiş.

Kapıda durduğu müddetçe aralıktan içeri bakmamalıdır. Peygamberimiz (S.A.V.):

«Bir kimse, izinsiz senin evinin içine bakar da bir taş atarak gözünü çıkarırsan, sana günâh olmaz.» buyurmuştur.

İzin isteme âyeti inince eshâb: Kışla, han ve kervansaray gibi yollarda bulunan boş binâlara girmek için ne yapacaklarını sormuşlar. O zaman aşağıdaki âyet inmiş:

29 [**Mesken ittihâz edilmiyen ve içlerinde sizin için bir menfaat bulunan** (han, hamam, kervansaray) **gibi evlere** (izinsiz) **girmenizde bir vebâl yoktur. Allah Teâlâ, âşikâr yaptığınız ve gizli tuttuğunuz şeyleri bilir.**]

قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ
ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

30 [**Mü'min erkeklere de ki (Yâ Muhammed!): Gözlerini (harâmdan) sakınsınlar ve utanacak yerlerini korusunlar. Bu, onlar için daha temiz (daha nezîh) dir. Allah Teâlâ, onların bütün yaptıklarından haberdârdır.**]

Derler ki: Bütün Kur'ân'da geçen ferc korumasından murâd, zinâdan korunmakdır. Yalnız buradaki: «**Ferclerini örtsünler**» ma'nâsınadır. Peygamber (S.A.V.):

«**Harâma bir baktın mı, bir daha bakma! Zîrâ kasdsız olan birinci bakış sana afvolunur; kasdlı olan ikinci bakış afvedilmez.**» buyurmuştur.

Diğer bir hadisde:

«**Erkek, erkeğin; kadın, kadının avret yerine bakmasın!**» buyurulmuştur.

وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ
يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ
زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ
بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي
إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ
أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا
يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا
إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

31 **[Mü'min kadınlara da söyle ki: Gözlerini indirsinler ve utanacak yerlerini korusunlar.]**

Rivâyete göre; Ümm-ü Seleme ile Meymûne (R. Anhümâ.) Peygamberimiz (S.A.V.)'in yanında iken, dışarıdan Abdullah b. Ümm-i Mektûm (R.A.) gelmiş. Resûlüllah (S.A.V.), örtünmelerini emretmiş. «O, a'mâdır.» demişler. «Siz de a'mâ mısınız?» buyurmuş.

[Ve görünen kısmı müstesnâ, zînetlerini açmasınlar.]

Kadının zîneti: Tâc, gerdanlık, bilezik ve benzerleri gibi mücevherlerdir. Maksûd, bu zînetlerin bulunduğu mevzilerdir. Görünen kısımdan murâd da; yüz, el, ayak, elbise ve yüzüktür.

[Ve başörtülerini yakalarının üstüne sarkıtsınlar (başlarını, gerdanlarını, göğüslerini örtsünler).]

[Ve zînetlerini: Kocalarından veyâ babalarından, yâhûd kocalarının babalarından, veyâ oğullarından, yâhûd üvey oğullarından, veyâ birâderlerinden veyâ birâderlerinin oğullarından yâhûd hemşirelerinin oğullarından, veyâ kadınlarından, yâhûd memlûklerinden veyâ erkeklikten kesilmiş hizmetkârlardan, yâhûd henüz kadınların utanacak yerlerinden haberdâr olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler.]

Müslüman bir kadının, kâfir kadına açılmasının câiz olup olmadığı ulemâ arasında ihtilâflıdır. Ba'zıları, câiz olduğunu söylemişlerdir; zîrâ O da kadındır. Bir takımları câiz olmadığını bildirmişlerdir. Çünkü Teâlâ Hazretleri: «Kadınlarından» demiştir. Kâfir kadın, bizim kadınlarımızdan değildir. O, dînde ecnebîdir. Binâenaleyh ecnebî erkekten daha uzaktır. Bundan dolayıdır ki, Hz. Ömer (R.A.) Ebû Ubeyde'ye mektub göndererek Ehl-i Kitâbın karılarına Müslüman kadınları ile bir hamamda yıkanmalarına müsaade etmemesini bildirmişti.

Erkeklikten kesilmiş kimseden murâd: Ahmak, innîn (yânî âleti kalkmayan) dır. Yâhûd cimaa gücü yetmeyen, ona arzû duymayandır. Bunak, tenâsül uzvu kesik, fazla ihtiyar da bu hükümdedir.

Erkeğin avret yeri; göbeğinin altından dizinin altına kadardır. Bu yerlere, erkek ve kadının bakması câiz değildir.

Kadının ise; yüzü ile ayak ve ellerinden mâadâ bütün bedeni avrettir.

Câriyenin avret yeri, erkeğinki gibidir. Yalnız, O'nun karnı ile sırtı da avrettir.

[**Ve gizledikleri zînetleri bilinsin diye, ayaklarını birbirine vurmasınlar. Ey mü'minler!** (taksîratınız için) **hepiniz Allah Teâlâ'ya tevbe** (ve rücû') **edin, ki felâh bulasınız.**]

وَأَنكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ ۚ إِن يَكُونُوا فُقَرَاءَ
يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾

32 [**İçinizden evli olmayanları ve köle ve câriyelerinizden** (nikâha) **sâlih olanları evlendirin. Şâyed fakîr iseler, Allah Teâlâ, onları fazlından zengin kılar. Allah-ü azîmüşşân Vâsi'dir.** (Kudreti geniştir. Ni'metlerine son yoktur). **Her şeyi** (kullarının rızkını kimine çok ve kimine az verdiğinin hikmetini) **hakkıyle bilendir.**]

Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz, gençlere hitâb etmişler:

«İçinizde evlenmeye muktedîr olanlar evlensin, zîrâ, evlilik gözü harâmdan saklar ve ırzı korur. Evlenmeye gücü yetmiyenler de oruç tutsun.» buyurmuşlardır. Orucun şehveti kırmakta te'sîri vardır.

Başka bir hadîs-i şerîfde de:

«Evleniniz, çoğalınız. Kıyâmet Günü, sâir ümmetlere; Ben, sizin çokluğunuzla iftihâr ederim.» buyurulmuştur.

Yine, bir hadîs-i şerîfde:

«Allah Teâlâ'dan nikâhla rızık iltimâs edin.» buyurulmuştur.

Zenginlikten murâd, kanaattir. Yâhûd karı-kocanın rızıklarının içtimâıdır, denilmiştir.

Nikâhın sıfatı, Hanefîlere göre altı kısımdır:

1) Şehveti orta derecede olanlara **sünnet;**

2) Şehveti çok, fakat zinâ edecek kadar değilse, **vâcib;**

3) Şehveti zinâ edecek kadar çoksa, **farz;**

4) Evlilik haklarına riâyet edemeyeceğinden korkan **için mekrûh;**

5) Evlilik haklarına yüzde yüz riâyet edemeyecek olanlara, **harâm;**

6) Evlenmeye sebeb olmadığı gibi, mâni' de yoksa, **mubâh**'dır.

Şâfiî'ye göre; şehveti ve evlenmeye kudreti olan kimsenin evlenmesi müstehabdır. Kudreti olmayan, oruc tutmalıdır. O'na göre; fazla şehveti olmayan kimsenin ibâdetle meşgûl olması efdâldir.

وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۗ
وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ
خَيْرًا ۖ وَآتُوهُم مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ
إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ
اللَّهَ مِن بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾

33 [**Nikâha imkân bulamıyanlar** (mehirden, nafakadan âciz ve yoksul olanlar), **Allah Teâlâ, fazl-u kereminden kendilerini zengin edinceye kadar, iffetlerini korusunlar!**]

[**Memlûklerinizden mükâtebe isteyenleri de, şâyed kendilerinde kitabet malını edâya kudret ve liyâkat görüyorsanız, hemen mükâtebe edin! Onlara, Allah Teâlâ'nın size ihsân buyurduğu maldan verin!**]

Mükâtebe: Memlûkün, te'diyesini taahhüd ettiği bir bedel mukâbilinde, âzâd olmak üzere, kendisini efendisinden satın alması, demektir, ki bu bedel te'diye edilince âzâd olur.

Bu âyetteki emir, ba'zı ulemâya göre vücûb içindir. Yânî sâhibi, kölesini mükâteb yapmakda hayır görürse mükâteb yapması vâcib olur.

Rivâyete göre: Enes (R.A.)'in kölesi Sîrîn, ondan kendisini mükâteb yapmasını istemiş. Hz. Enes râzı olmamış. Bunun üzerine Sîrîn, O'nu Hz. Ömer'e şikâyet etmiş. Ömer (R.A.), O'na kamçı ile vurarak, Sîrîn'i mükâteb yaptırmış. Ekser-i ulemâya göre ise; âyetteki emir, mendûb ve müstehab ma'nâsınadır.

[**Ve afîf kalmak isteyen câriyelerinizi, dünyâ dirliğinin metâını elde etmek için, zinâya zorlamayın. Kim, onları zinâya zorlarsa,** (vebâli zorlayanındır) **Allah Teâlâ, bu fuhşu böyle ikrâhen ettikten sonra, onları mağfiret ve** (zulmolundukları için) **rahmet edicidir.**]

Münâfıkların reisi Abdullah ibni Übeyy, câriyelerini fuhşa zorlar ve kazançlarından faydalanırdı. İçlerinden Müslümanlığı

kabûl eden iki câriyenin Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme şikâyet etmeleri üzerine bu âyet-i kerîme nâzil olmuştur.

وَلَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا
مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

34 [**Yemîn ederim ki, Biz size, helâl ve harâmı, hudûd ve ahkâmı beyân eden âyetler gönderdik. Ve sizden önce geçenlerden kıssa ve misâller ve takvâ sâhibleri için öğütler indirdik.**]

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا
مِصْبَاحٌ ۖ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ
مِن شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ
وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ ۚ
وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

35 [**Allah Teâlâ, göklerin ve yerin nûrudur.**]

Göklerin ve yerin sâkinleri O'nun nûriyle hakka ihtidâ eder. O'nun hidâyetiyle dalâletten necâta ererler. Yâhûd O, gökleri Melekler ve yerı Peygamberlerle tenvîr etmiştir.

[(Mü'minlerin kalbinde) **O'nun nûru, içinde çerâğ bulunan bir fener gibidir.**]

[**O çerâğ, billûr bir kandil içindedir.**]

[**Bu kandil sanki** (Zühre ve Müşteri gibi) **parıl parıl parıldayan bir yıldızdır.**]

[**Ne Güneş'in doğduğu ve ne battığı yerde bitmeyen mübârek bir ağaçtan, zeytin ağacmdan yakılır.**]

Murâd: Şam'ın zeytinidir.

[Yağı, bir ateş dokunmasa bile, hemen hemen, ışık verecek gibidir. (O kadar sâf, o kadar parlaktır.)]

[Nûr üzerine nûrdur.]

Kâ'b der ki: Bu mesel Muhammed Mustafa sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz hakkında îrâd olunmuştur. Kandil konan fener, O'nun mübârek göğsüdür. Billûr kandil, kalbidir. Ve çerâğ, nübüvvetdir, ki nübüvvet ağacından yakılmıştır.

Muhammed bin Kâ'b da: «İçinde çerâğ bulunan fener, İbrâhîm Aleyhisselâm; billûr kandil, İsmâîl Aleyhisselâm ve çerâğ Muhammed sallallahü aleyhi ve sellemdir, ki şecere-i mübâreke-i İbrâhîm'den yakılmıştır. Mübârek olması, çoğu Enbiyâ'nın O'nun sulbünden gelmiş olmasıdır. Şarklı ve garplı olmaması da, ne Yahûdî ve ne Nasrânî olmadığındandır,» der. Zîrâ Yahûdiler Batıya, Nasrâniler Doğuya yönelerek ibâdet ederler. Nûr üzerine nûr oluşu da, Nebî neslinden Nebî olmasıdır.

Übeyy ibn-i Kâ'b'a göre de; mesel mü'minler için îrâd olunmuştur. İçinde çerâğ bulunan fener, mü'minin nefsi; kandil, göğsü ve çerâğ kalbindeki îmân ve Kur'ân'dır. Mübârek ağaç da ihlâstır, ki onunla tutuşur.

Güneş'in doğup batmadığı yere nisbeti olmaması şunun içindir ki, o, dört güzel haslet arasmdadır: Ni'met verilse şükreder; musîbet erse sabreder, hükmünde adâletten ayrılmaz ve sözünde gerçektir. O'na hiçbir fitne isâbet etmez.

Kelbî: Nûr üzerine nûrdan murâd: Mü'minin îmân ve amelidir. Ve, **Süddî:** «O îmân ve Kur'ân nûrudur» der.

[Allah Teâlâ nûruna (veyâ nûriyle) **dilediği kimseyi hidâyet eder.]**

[Allah, insanlara misâller îrâdeyler. Allah-ü azîmüşşân her şeye Alîm'dir. (Mâkûl, mahsûs, zâhir, bâtın her şeyi bilir. Hiçbir şey O'na gizli kalmaz).]

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ
لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿٣٦﴾

36 **[(O çerâğ) o evlerde** (mescidlerde yakılır) **ki Allah Teâlâ, onların yüksek tutulmasına ve içlerinde isminin zikrolunmasına izin vermiştir. Oralarda sabah, akşam O'nu tesbîh ve tenzîh ederler.]**

İbn-i Abbâs (R.A.), «Mescidler yeryüzünde Allah Teâlâ'nın evleridir. Nasıl ki yıldızlar, yeryüzünün sâkinlerine ışık vermekteyse, mescidler de semânın sâkinlerini aydınlatır» der. Murâd olunan, bütün câmi' ve mescidlerdir.

Ebû Yezîd'e göre ise, evlerle dört mescid murâd olunmuştur ve her birini emr-i ilâhi ile bir Peygamber binâ eylemiştir. Birincisi Kâ'be'dir,ki İbrâhîm ve İsmâîl Aleyhisselâmlar tarafından yapılmıştır. İkincisi, Beyt'ül-Makdîs'tir. Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâmlar tarafından inşâ edilmiştir. Üçüncü ve dördüncüsü de Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz tarafından binâ ettirilen Mescid-i Medîne ile Mescîd-i Kubâ'dır.

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ
الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾

37 [**Nice adamlar vardır ki, ne ticâret, ne alım satım onları Allah Teâlâ'yı zikretmekten, namaz kılmak ve zekât vermekten men ve işgâl etmez. Kalblerin ve gözlerin döneceği (ıztırab çekeceği) günden korkarlar.**]

Rivâyet olunur ki, bir gün, İbn-i Ömer, çarşıda gezinirken, okunmakta olan ezânı işiten halkın, hemen dükkânlarını kapatarak mescide gittiklerini görmüş ve bu âyet-i kerîmeyi okuyarak: «**Bu âyet, işte bu vasıftaki kimseler hakkında nâzil oldu.**» demiştir.

لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ
مَن يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ
بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ
اللَّهَ عِندَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾

38 [**Tâ ki Allah Teâlâ, kendilerini amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırsın ve fazlından daha ziyâdesini versin. Allah-ü azîmüşşân, dilediğine rızık ve ecri hesâbsız ihsân eder.**]

39 [**O küfredenlerin amelleri ise, çöldeki serâb gibidir ki, susuz, onu su zanneder.**]

[**Vaktâ ki ona yaklaşır, orada hiçbir şey bulamaz.** (Kâfir de bunun gibi, faydalanacağını zannettiği amellerinin, kendisine muhtâç olduğu zaman, hiçbir fayda te'mîn etmediğini görür. Bununla da kalmaz. Amellerinin) **yanında Allah Teâlâ'yı** (O'nun ikaabını) **bulur, ki o, onun hesâbını tastamam verir. Allah Teâlâ, hesâbta Serî'dir.**]

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾

40 [**Yâhûd** (kâfirlerin amelleri) **derin bir denizdeki karanlıklar gibidir ki, onu bir dalga, o dalgayı başka bir dalga ve onun üstünü bir bulut kaplamıştır. Birbiri üstüne yığılmış karanlıklar, ki bir kimse,** (o zifîrî karanlıkta, bir nûr nişânesi görmek şöyle dursun) **elini çıkaracak olsa, hemen hemen onu bile göremez olur. Allah Teâlâ, kime nûr takdîr etmemişse, artık O'nun için bir nûr yoktur.**]

Bu âyetin sonu, ba'zılarına göre Utbe b. Rabia hakkında inmiştir. Utbe, câhiliyyet devrinde dîn arayıp Hıristiyân olmuş; Müslümanlık gelince, kâfir olmuştur. Ekser-i ulemâ, bütün kâfirlere âmm ve şâmil olduğunu söylemişlerdir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

41 [(Yâ Muhammed!) **Bilmiyor musun ki,** (kâfirlerin küfürlerine rağmen) **göklerde ve yerde olanlar ve saff saff kanadlarını**

açıp uçan kuşlar Allah Teâlâ'ya tesbîh ediyor. Her biri salât ve tesbîhini biliyor. Allah Teâlâ da onların yaptıklarını hakkıyle bilendir.]

Mücâhid: «Salât, insanların, tesbîh sâir mahlûkatındır.» demiştir. Derler ki: Kuşların kanat vurmaları salât ve tesbîhleridir. Yâhûd ma'nâ: Allah, her salât ve tesbîh sâhibinin salâtını, tesbîhini bilir, demektir.

42 [Göklerin ve yerin mülkü Allah Teâlâ'nındır ve dönüş ancak O'nadır.]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ
ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ
مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ
عَنْ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٣﴾

43 [(Yâ Muhammed!) Bilmiyor musun ki, Allah Teâlâ bulutları sürüyor. Sonra aralarını te'lîf ve zammediyor. Sonra da onları birbiri üzerine yığıyor. Görüyorsun ki, yağmur bunların arasından çıkıyor.]

[Ve o, semâdan, içindeki dolu dağlarından dolular indiriyor da, onunla dilediğini musab kılıyor ve dilediğinden onu bertaraf ediyor. Onun şimşeğinin parıltısı nerede ise, gözlerin nûrunu giderecek gibi olur.]

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾

44 [Allah Teâlâ geceyi ve gündüzü (birbiri ardınca getirerek, birini uzatıp diğerini kısaltarak, hâllerinde karanlık, aydınlık, sıcaklık, soğukluk gibi değişiklikler yaratarak) taklîb ediyor. Bunlarda, basîret sâhibleri için, Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine ve kudretinin kemâline, muhakkak ki, birer delâlet ve ibret vardır.]

وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِ وَمِنْهُم
مَّن يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾

45 [**Allah Teâlâ,** (yeryüzünde yürüyen) **her hayvanı** (çoğu hayvanları, ona has olan bir) **sudan** (nutfeden) **yarattı.**]

[**Bunlardan kimi** (yılan gibi) **karnı üstünde, kimi** (insanlar ve kuşlar gibi) **iki ayağı üzerinde, kimi de** (sâir hayvanlar gibi) **dört ayağı üzerinde yürür.**]

Örümcek gibi daha fazla ayağa sâhib olanlar da dört ayaklı hayvanlar sınıfına dâhildir.

[**Allah Teâlâ, ne dilerse halk eder. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, her şeye hakkıyle kaadirdir.**]

لَقَدْ أَنزَلْنَا آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا
ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

46 [**Yemîn ederim. Biz** (çeşid çeşid delîllerle hakîkatleri) **apaçık** (beyân eden) **âyetler indirdik. Allah Teâlâ, dilediğini sırât-ı müstekîm'e hidâyet eder.**]

47 [**Münâfıklar: «Biz, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne îmân ve itâat ettik.» derler, sonra da içlerinden bir fırka yüz çevirir.** (Bu sözlerinden rücû' ederler). **Onlar, mü'minlerden değildirler.**]

وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم
مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾

48 [**Ne zaman, o münâfıklar, aralarında hükmetmek için,**

Allah Teâlâ'ya ve Resûlü'ne da'vet olunsalar, görürsün ki içlerinden bir fırka (aleyhlerine hükmolunur korkusundan) **yüz çevirirler.]**

49 **[Şâyed hak kendilerinde ise,** (Resûlüllah'ın hak ile hükmedeceğinden emîn oldukları için) **hükmüne münkâd olarak sür'atle O'na gelirler.]**

Bişr adlı bir münâfık bir arsa yüzünden bir Yahûdî ile nizâ hâlindeydi. Yahûdî haklı ve münâfık haksızdı. Yahûdî, Bişr'i Resûlüllah'ın huzûrunda mürâfaaya da'vet etti. Hakkında emîn ve sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemin hiçbir haksızlığa meydan vermeyeceğini bilmekteydi. Bişr ise hakkma râzı değildi. Lehinde bir hüküm istihsâl edeceğini ümîd ederek, Hahambaşı Kâ'b bin Eşref'e gitmek istedi. Bu âyetlerin, bu sebeble nâzil olduğu rivâyet edilir.

أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
وَرَسُولُهُ ۚ بَلْ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾

50 **[Yoksa onların kalblerinde bir hastalık** (küfür, nifâk, zulme meyil hastalığı) **mı var? Veyâ sıdkından şübhe mi ettiler? Yâhûd Allah Teâlâ ve Resûlünün kendilerine zulüm ve gadredeceğinden mi korkuyorlar? Hayır, onlar** (Haktan yüz çevirmekle) **nefislerine zulmedicidirler.]**

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ
أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

51 **[Mü'minlere, aralarında hükmetmek üzere, Kitâbullah'a ve Peygambere da'vet olundukları zaman lâyık olan söz, «İşittik, itâat ettik.» demeleridir. İşte felâh bulacak olanlar, bunlardır.]**

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل لَّا
تُقْسِمُوا ۖ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾

52 [**Kim Allah Teâlâ ve Resûlüne itâat eder,** (işlediği günâhlar yüzünden) **Allah Teâlâ'dan korkar, ve** (kalan ömrü boyunca) **O'ndan sakınırsa, işte bunlar necât bulacak olanlardır.**]

53 [(Münâfıklar, Muhammed sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemin hükmünden imtinâ ettiklerini inkâr ettiler). **Şâyed kendilerine** (memleketinizden çıkın diye) **emredersen muhakkak çıkacaklarına, Allah Teâlâ'ya olanca kuvvetleriyle yemîn eylediler.** (Gûyâ o derece mutî imişler.)]

[**De ki:** «(Yalan yere) **yemîn etmeyin. Sizden istenilen ma'rûf bir tâattir.** (Hülûs ve sıdk ile itâattir. Yoksa yalan yere yemînle münâfıkca bir tâat değildir). **Şübhe yok ki Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.**» (Sırlarınıza vâkıftır.)]

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ
مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا
عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

54 [**De ki:** «**Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edin! Şâyed** (itâatten) **yüz çevirirseniz** (O'na zarar etmiş olmazsınız. Belki kendinize zarar etmiş olursunuz). **O'na vâcib olan emir ve teklîf olunduğu risâleti teblîğdir. Size vâcib olan da, O'nun emirlerine itâat ve inkıyâddır. Eğer emrine itâat ve imtisâl ederseniz, hidâyet bulursunuz. Peygamber'e düşen ancak, âşikâr bir teblîğ ve da'vetten ibârettir.** (Ki o, onu îfâ etmiş, size de itâat vazîfesi kalmıştır).»]

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي
الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي
ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ
بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

55 [**Allah Teâlâ, içinizden îmân edip sâlih ameller işleyenlere şöyle va'd buyurdu: Yemîn ederim ki, onlardan evvelkileri (İsrâiloğullarını Amalika'dan sonra) istihlâf ettiği gibi, kendilerini de, yeryüzünde muhakkak (müşriklerin yerine) halef kılacaktır.**]

[**Ve behemahâl, onlar için beğendiği ve hoşnûd olduğu dîni (İslâm'ı) kuvvetle temkîn edecek ve onların (düşmanlardan) korkularını kaldırdıktan sonra, hâllerini emînliğe çevirecektir.**]

[**Tâ ki bu emniyet içinde Bana, hiçbir şeyi şerîk koşmayarak, ibâdet etsinler.**]

[**Kim bu va'dden sonra** (irtidâd eder veyâ bu ni'mete) **küfrânda bulunursa, onlar fâsıkların kendileridir.**]

Bu âyetin inmesine sebeb şu olduğu söylenir:

Peygamber (S.A.V.), vahiy gelmeye başladıktan sonra Ashâbı ile Mekke'de on yıl kaldı. Bu müddet zarfında kâfirlerin ezâlarına sabır etmesi emir buyurulmuştu. Onun için sabah akşam bütün vakitlerini korku ile geçirirlerdi. Sonra Medîne'ye hicret edip küffarla harb emri verilince sabah akşam üzerlerinden silâhlarını bırakmaz oldular. Hattâ içlerinden biri: «Acaba biz üzerimizden silâhımızı bırakıp rahatla yürüyeceğimiz güne erişecek miyiz?» dedi. Allah Teâlâ bu âyetle onlara zikredilen şeyleri va'dettikten sonra va'dini yerine getirdi. İslâm dîninin yüzünü güldürdü. Müslümanları düşmanları üzerine mansur ve muzaffer kıldı. Korkudan sonra onlara emniyet verdi. Bu âyetle Hulefâyi Râşidîn'in başa geçeceklerine işâret vardır. Peygamber (S.A.V.): «Benden sonra hilâfet otuz yıl devam edecek, sonra melik hükümdarlığına dönecektir.» buyurmuştur. Gerçekten Hz. Ebû Bekir (R.A.) iki yıl, Ömer (R.A.) on yıl, Osman (R.A.) on iki yıl, Ali (R.A.) altı yıl halifelik yapmışlardır ki, mecmûu 30 yıl eder.

وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَأْوَىٰهُمُ النَّارُ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

56 [**Namazı kılın! Zekâtı verin! Ve Peygambere itâat edin ki, rahmete nâil olasınız.**]

57 [(Yâ Muhammed!) **Yeryüzünde o küfredenlerin, Allah Teâlâ'yı azâbtan âciz bırakacaklarını sakın zannetme! Onların karargâhı Cehennem'dir ve o ne çirkin bir mekândır.**]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ
وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا۟ ٱلْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَٰثَ مَرَّٰتٍ ۚ مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ
وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ
ٱلْعِشَآءِ ۚ ثَلَٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ
جُنَاحٌۢ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّٰفُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾

58 [**Ey îmân edenler! Ellerinizdeki memlûkleriniz** (köle ve câriyeleriniz) **ve sizden henüz bülûğa ermemiş olanlar, şu üç vakitte** (yanınıza girmek isterlerse) **izin istesinler.**]

[**Sabah namazından önce,**]

Bu vakit, yataktan kalkma, uyku elbiselerinin çıkarılıp gündüzünküleri giyme zamanıdır.

[**Öğle sıcağından elbisenizi çıkardığınız zaman,**]

Kaylûle vakti ki, kezâ soyunulacak zamandır.

[**Ve, Yatsı namazından sonra** (yatılacak zaman),]

[**Bu üç vakit, sizin için avret** (ve halvet) **vaktidir.**]

Örtünmek ve korunmak muhtel olur. Bu saatlerde açık-saçık oturulabilir.

[**Bu üç vakit dışında,** (onların yanınıza izinsiz girmelerinde) **birbirinizi** (görmek ve hizmet etmek için) **dolaşmanızda ne size ve ne onlara bir vebâl yoktur. Allah Teâlâ size** (ahkâm) **âyetlerini böyle beyân eder. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.**]

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا
اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾

59 [**Çocuklarınız bâliğ olunca** (yanınıza girmek istedikleri zaman) **kendilerinden önce bâliğ olanların izin istedikleri gibi, her vakit izin istesinler. Allah Teâlâ, size âyetlerini böyle beyân eder. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.**]

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ
جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ
وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

60 [**Hayzdan ve doğumdan kesilmiş, bir kocaya varma ümîdi kalmamış ihtiyar kadının, zînetlerini erkeklere göstermemeleri şartiyle, dış esvablarını çıkarmalarında bir vebâl yoktur. Maamâfih sakınırlarsa, bu haklarında daha hayırlı olur. Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir** (onların erkekler hakkında söylediklerini işitir) **ve Alîm'dir** (maksâdlarını bilir).]

لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى
الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا مِن بُيُوتِكُمْ أَوْ
بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ

أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُمْ
مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا
جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى
أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

61 [**Köre, topala, hastaya (sizinle birlikte yemek yemelerinde, veyâ cihâddan geri kalmada) vebâl yoktur. Size de kendi evlerinizde, veyâ babanızın, annenizin, birâderinizin, hemşirenizin, amcanızın, halanızın, dayınızın, teyzenizin veyâ anahtarlarına mâlik olduğunuz kimselerin, yâhûd candan dostlarımızın evlerinde gerek toplu ve gerek ayrı ayrı yemek yemenizde bir vebâl yoktur.**]

[**Bu evlerden birine girdiğiniz zaman, ev halkına, Allah Teâlâ tarafından mübârek ve temiz bir sağlık olmak üzere, selâm veriniz, ki onlar, akrabânız ve dîn kardeşlerinizdir. İşte Allah-ü azîmüşşân, âyetlerini size böyle beyân eder. Tâ ki akıl erdiresiniz.**]

Âyet-i kerîmede evlâd kaydının bulunmaması, bir kimsenin çocuklarının evi, kendi evi gibi olduğu içindir. Bir hadîs-i şerîfde:

«**Kendin ve malın babanındır.**», diğer bir Hadîs-i şerîfde de:

«**Kişinin en temiz yiyeceği, kazancından olanıdır. Ve kişinin çocuğu kazancındandır.**» buyurulmuştur.

Bir kişinin anahtarlarına sâhib olan kimseler de, bir çiftlik bekçisi veyâ çoban gibi kimselerdir. Bekçi çiftliğin meyvalarından yiyebilir ve çoban gütmekte olduğu davarların sütünden içebilir. Şu kadar ki, bunları kendi hesâbına hârice götüremez ve biriktiremez.

Selâm'a gelince: Selâmda, hayır, sevâb, bereket ve ev halkını tatyîb vardır.

Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, Enes (R.A.)'e:

«**Ümmetimden bir kimseyle karşılaştığın vakit selâm ver, ki ömrün uzun olsun ve evine girdiğin vakit, âilene selâm ver ki, evi-**

nin bereketi artsın ve Duhâ Namazını kıl ki o, salât-ı ebvâbîndir» buyurmuşlardır.

Katâde de: **«Evine girdiğin zaman âilene selâm ver. Zîrâ onlar, selâm verdiklerinin içinde selâma en lâyık olanıdır. Şâyed içinde kimse bulunmayan bir eve girersen Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillahissâlihîn» de. Selâmına Melekler mukâbele eder.»** der.

İbn-i Abbâs (R.A.): **«Mescidlere girildiği vakit de kezâ, Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn, demelidir.»** demiştir.

Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebinde ihtilâf edilmiştir. Meşhûr olan rivâyetler kısaca şunlardır:

لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ ... âyet-i celîlesi nâzil olduktan sonra kör, topal, hasta, özürlü, fakîr Müslümanlar, sıhhatli kimselerle belki tiksinirler veyâ rızâları olmaz diye, birlikte yemek yemekten sakınır olmuşlardı. Âyet-i kerîmenin başı, bunlar hakkında nâzil olmuştur.

Ashâb muhârebeye giderken, evlerinin anahtarlarını, muhârebeye gidemeyen mâlûl ve hastalara veyâ hısımlarına teslîm ederler ve emânet ettikleri yiyeceklerden yemelerine izin verirlerdi. Fakat onlar, günâh olur korkusuyle bir şey yemekten çekinirlerdi.

أَوْ مَا مَلَكْتُمْ مَفَاتِحَهُ ... kavl-i kerîmi de bunlar hakkında nâzil olmuştur, denilmiştir.

Bir rivâyete göre de; ashâbtan ba'zıları evlerinden gayri yerlerde yemek yemekten sakınırlardı. Âyet-i celîle bu sebeble nâzil olmuştur.

Ashâbdan bir kısmı da: Yalnız başına yemek yemekten çekinir, sofralarında behemehâl bir misâfir bulunmasını isterlerdi. İçlerinde bütün gün, yemeklerine el sürmeksizin, misâfir bekleyenler olurdu.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ... kavl-i kerîminin de bu sebeble nâzil olduğu rivâyet edilir.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ
جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ
فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾

62 [**Mü'minler ancak onlardır ki, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne ihlâs ve samîmiyetle îmân ederler, ve** (Cum'a ve Bayramlardaki ictimâlar gibi veyâ cihâd, müşâvere, yâhûd âmmeye teallûk eden) **cemiyetli bir iş için Resûlüllah'ın mâiyetinde toplandıkları vakit, O'ndan izin almadıkça yanından ayrılmazlar.**]

[**Hakîkat senden izin isteyenler, Allah Teâlâ ve Resûlüne sıdk ile îmân edenlerdir.**]

[**O hâlde, ba'zı mühim işleri için senden izin istedikleri vakit, onlardan dilediğine izin ver. Ve onlar için Allah Teâlâ'dan mağfiret dile. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur, Rahîm'dir.**]

لَّا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ
يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ
أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

63 [**Resûlüllah'ın da'vetini, duâsını, aranızda birbirinizin da'veti, duâsı gibi telâkkî etmeyin.**]

O'nun duâsından hazer edin. O'nu gücendirmeyin. Zîrâ duâsı indallah müstecab ve makbûldür. Da'vetine hemen icâbet ve emîrlerine itâat edin.

Yâhûd, birbirinizi çağırdığınız gibi, O'nu ismiyle çağırmayın. Yâ Muhammed, Yâ ibn-i Abdullah demeyin. Tevkîr ve ta'zîm sözleriyle hitâb edin. Mütevâziane ve hafif bir sesle, Yâ Resûlallah, Yâ Nebîyallah, deyin.

[**Allah Teâlâ, içinizden birbirini siper ederek gizlice çıkıp gidenleri bilir.**]

Handek Gazvesinde ba'zı münâfıklar gizlice sıvışmışlardı. Ba'zı hutbeler dinlenirken de, yine bir kısım münâfıklar, ashâbı siper edinerek mescidden ayrılırlardı.

[**İmdi, O'nun emirlerine muhalefet edenler, hazer etsinler ki, onlara dünyâda mihnet veyâ Âhiret'te elîm bir azâb erişir.**]

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قَدْ يَعْلَمُ مَآ أَنتُمْ
عَلَيْهِ ۖ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾

64 [**Haberiniz olsun, ki göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır. O, sizin** (muvâfakat veyâ muhâlefette mi, tâat veyâ ma'siyette mi) **ne hâlde bulunduğunuzu ve münâfıkların** (cezâ için) **O'na rücûları gününü bilir.** (O gün) **onlara işlediklerini haber verecektir. Allah Teâlâ, her şeyi Alîm'dir:** (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.)]

25 — FURKAN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 77 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾
الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾

1 [**Hayrı ve bereketi çok, her şeyden âli ve zâtında sâbit olan Allah Teâlâ, ki hakkı bâtıldan ayıran Kur'ân'ı, ins ve cinnin Allah azâbiyle korkutucu olsun diye, kuluna** (Muhammed Mustafâ sallallahü teâlâ aleyhi ve selleme) **indirdi.**]

2 [**O Allah Teâlâ ki, göklerin ve yerin mülkü O'nundur. O, aslâ evlâd edinmemiştir. Mülkünde şerîki de yoktur. O, her şeyi yaratmış, onu nizamlamış** (bir takdîrle, her birinin had ve mikdârını ta'yîn eyliyerek) **mukadderâtını hazırlamıştır.**]

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ
مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾

3 [**Müşrikler ise, Allah Teâlâ'yı bırakıp kendilerine hiçbir şey yaratamayan, bil'akis kendileri yaratılan, nefisleri için ne bir**

zararı def'e ve ne bir menfaati celbe, ne de öldürmeye, diriltmeye ve ölümden sonra ba'se muktedir olmayan ilâhlar edindiler.]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ
عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ ۖ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾

4 [Kâfirler: «Bu (Kur'ân) O'nun uydurduğu bir yalandan başka bir şey değildir. Ve bu husûsda O'na başkaları da yardımda bulunmuştur.» dediler. Onlar bu isnadla, gerçekten haksızlığa ve yalancılığa saptılar.]

وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا
﴿٥﴾ قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ كَانَ
غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٦﴾

5 [Ve yine: «Kur'ân, O'nun yazdırtıp da (ezberlemesi için) sabah-akşam kendisine okunan evvelkilerin esâtiridir.» dediler.]

6 [De ki: «Onu göklerdeki ve yerdeki sırrı bilen Allah Teâlâ indirdi.]

Zîrâ Kur'ân sizi, fesâhatiyle, benzerini meydana getirmekten, âciz bıraktı. Ve gelecek mugayyebâttan nice haberleri ve nice gizli şeyleri de tezammun etmektedir, ki bunları ancak, bütün sırları bilen Allah Teâlâ'dan gayri kimse bilemez. Böyle iken, ona nasıl olur da evvelkilerin esâtiridir, diyebiliyorsunuz?

[Allah-ü azîmüşşân, gerçekten Gafûr ve Rahîm'dir.]

وَقَالُوا مَالِ هَٰذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ ۙ
لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذِيرًا ﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَىٰ
إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ۚ وَقَالَ
الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٨﴾

7 [Ve: «**Bu Peygambere ne oluyor?** (Bizim gibi) **yemek yiyor ve** (yine bizim gibi geçimlik te'mîn etmek için) **çarşılarda dolaşıyor,** (alış-veriş ediyor.) **O'na bir Melek indirilmeliydi de kendisiyle birlikte Allah azâbiyle korkutmalı idi.** (Meleğin tasdîkiyle sözlerinin gerçekliği bilinmeliydi)» **dediler.**]

Rivâyet olunur ki: Kureyş'ten Rebîa oğulları Utbe, Şeybe, Ebû Süfyân ibn-i Harb, Nadr ibnil-Hâris, Ebülbuhtûrî, Esved ibnil-Muttalib, Zem'atebnil-Esved, Velîd ibnil-Mugîre, Ebû Cehl ibn-i Hişâm, Abdullah ibn-i Ebû Ümeyye, Ümeyyetebni Half, Âs ibn-i Vâil, Nebîh ibn-i Haccâc ile Münebbih ibn-i Haccâc toplanmışlar; «**Muhammed** (sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem) **e bir haber gönderelim, birlikte konuşalım, münâkaşa edelim de ma'zûr olalım.**» demişlerdi. Ve filhakîka: «**Kavmin senin için toplandılar. Seninle konuşmak istiyorlar,**» diye haber göndermişler, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz de bu da'vete icâbet buyurmuşlardı.

«**Yâ Muhammed! Sırf hakkında ma'zûr olalım diye seni da'vet ettik. Şimdi bak dinle, şâyed bu risâlet iddiânla mal istiyorsan, sana aramızda mal toplayalım, yok, şeref peşinde isen, sana şeref ve i'tibâr verelim. Eğer istediğin mülkse, seni kendimize melik yapalım,**» demişlerdi.

Resûlüllah sallallahü aleyhi vesellem: «**Bende söylediklerinizden hiçbiri yok. Size getirdiğimi ne mallarınızı almak, ne içinizde şeref kazanmak, ne de bir melik olmak için getirmedim. Allah Teâlâ, beni size ancak bir Resûl olarak gönderdi. Bana bir Kitab indirdi. Ve size bir beşîr ve nezîr olmamı emretti. Ben de size Rabbimin risâletini teblîğ ve hayırhahlıkla nasîhat ettim. Eğer getirdiğimi kabûl ederseniz, o, sizin dünyâda ve Âhiret'te nasîbinizdir. Şâyed reddederseniz, Allah, azze ve celle aramızda hükmünü verinceye kadar, ben de Allah Teâlâ'nın emrine sabır ederim.**» buyurdu.

«**Yâ Muhammed!**» dediler. «**Eğer arzettiklerimizden hiçbirini kabûl etmiyeceksen, o hâlde Rabbinden iste. Mâiyyetinde seni tasdîk edecek, ve bize karşı seni savunacak bir Melek göndersin. Sonra, sana bağlar, bostanlar, altın ve gümüşten köşkler yapsın da seni çalışmadan kurtarsın. Zîrâ sen de bizim gibi çarşı çarşı dolaşıyor, geçimlik arıyorsun. Şâyed zu'mettiğin gibi Resûlsen, bununla fadlını, Rabbinin indindeki menzîleni anlamış oluruz.**»

Resûl-ü Ekrem Efendimiz: «**Hayır!**» diye cevâb verdi. «**Ben, size bunun için ba'solunmadım. Allah Teâlâ beni, size ancak, bir beşîr ve nezîr olarak ba's buyurdu.**»

Bu âyet-i kerîmenin, bu sebeble nâzil olduğu mervîdir.

8 [**Veyâ O'na** (gökten) **bir hazîne atılmalıydı** (da geçimlik tedârikinden müstağnî kalmalıydı), **yâhûd** (meyvalarından) **yiyeceği bir bostanı bulunmalıydı** (da çarşı, pazar dolaşmamalıydı.)]

[**O** (küfür ve şirkle) **nefislerine zulmedenler** (mü'minlere): **«Siz ancak, büyülenmiş bir adama ittibâ ediyorsunuz.» dediler.**]

Yâhûd: O zâlimler (birbirlerine) **«Siz, şâyed O'na ittıbâ ederseniz, ancak, büyülenmiş bir adama ittıbâ etmiş olursunuz.»** dediler.

انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ
سَبِيلًا ﴿٩﴾ تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَٰلِكَ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا ﴿١٠﴾ بَلْ
كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾

9 [(Yâ Muhammed!) **Bak hakkında ne** (boş sözler) **le misâller getirdiler de dalâlete düştüler. Onlar hidâyete yol bulamazlar.**]

10 [**Allah Teâlâ öyle âli ve kaadirdir ki dilerse sana onlardan daha güzelini ve daha hayırlısını: Ağaçları altından ırmaklar akan bahçeler verir, köşkler yapar.**]

Peygamberimiz (S.A.V.) Efendimiz, bir hadîs-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

«Rabbim, bana Mekke'nin vâdîsini altın yapmayı arzetti. Dedim ki: Yâ Rabb! Onu istemem. Benim istediğim bir gün tok, bir gün aç olmamdır. Aç olduğumda, Sana niyâz ederim. Tok olduğumda hamd-ü şükr eylerim.»

11 [**Onlar** (nazarlarını mal çokluğuna kasredip) **Kıyâmet'i de tekzîb ettiler. Biz de Kıyâmet'i tekzîb edenlere alevli bir ateş hazırladık.**]

إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾

12 [**O ateş, onları uzaktan gördüğü vakit, onun pek fazla gazâblanıp gürüldediğini işitirler.**]

وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ
ثُبُورًا ﴿١٣﴾ لَّا تَدْعُوا۟ ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا وَٰحِدًا وَٱدْعُوا۟ ثُبُورًا
كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ
كَانَتْ لَهُمْ جَزَآءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾

13 [**Elleri boyunlarına** (veyâ Şeytan'larla bir zincire) **bağlı olarak ateşin dar bir yerine atıldıkları vakit de, helâklerini** (temennî eder) **haykırırlar.**]

14 [(Onlara): **Bugün tek bir helâkle iktifâ etmeyin.** (Azâbınız kat kat artmaktadır). **Bil'akis çok, pek çok helâk isteyin.**» (denilir).]

15 [**De ki** (Yâ Muhammed!): **Acaba bu Cehennem mi hayırlı, yoksa müttekîlere va'dolunan Huld Cennet'i mi? Ki bu, onlar için, bir mükâfat, bir makardır.**]

لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ خَٰلِدِينَ ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْـُٔولًا
﴿١٦﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَقُولُ
ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى هَٰٓؤُلَآءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾

16 [**Orada, dâim kaldıkları hâlde, o müttekîlere her dilekleri şey olur. Bu, Rabbin celle şânuhun, istenmiş olan, va'd ve fadlı iktizâsıdır.**]

Bu, Hak Teâlâ'dan mü'minlerin:

«**Ey Allah'ımız! Bize Peygamberlerinin dilinden va'd ettiklerini ver!**» (Âl-i İmrân Sûresi; âyet: 194) diye dünyâda istedikleri, yâhûd Meleklerin:

«**Ey Rabbimiz! Onları va'dettiğin Adn Cennetlerine koy!**» (Mü'min Sûresi; âyet: 8) diye mü'minler için istedikleridir.

17 [Rabbin celle şânuh, onları da, Allah Teâlâ'yı bırakıp taptıklarını da (Mahşer'de) topladığı gün (ma'bûdlara): «Bu kullarımı siz mi azdırdınız, yoksa kendileri mi hak yoldan saptılar?» diyecek.]

قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ
مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَٰكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾

18 [Onlar ise: Seni tenzîh ederiz. Senden gayri velîler edinmek bize yaraşmaz. Fakat Sen, dünyâda onları ve babalarını (emvâl, evlâd ve sâir ni'metlerle) o kadar metâlandırdın, ki nihâyet zikrini unuttular (âyetlerini tefekkürden gaafil oldular) ve (hüküm ve kazân ile) helâke mahkûm bir kavim oldular, diyecekler.]

فَقَدْ كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا
نَصْرًا ۚ وَمَنْ يَظْلِمْ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾

19 [Müşriklere de: «İşte, ma'bûdlarınız dediklerinizi tekzîb ettiler. Artık, ne üzerinizden azâbı def'e ve ne yardıma kaadir olursunuz.]

[İçinizden kim, (Allah Teâlâ'ya eş tutarak) nefsine zulmederse, ona büyük bir azâb tattıracağız.» (denecek).]

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ
وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ
فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

20 [(Yâ Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz Peygamberler de yemek yerler, çarşılarda gezerlerdi (sokaklarda yürürlerdi).]

[Biz, ba'zınızı ba'zınız için fitne kıldık.]

Zengini, fakîre; sıhhatliyi, hastaya; mevkii yüksek olanı, düşük mevkili olana; bir mihnet, bir imtihan konusu yaptık. Tâ ki, sabredip hidâyete erişesiniz.

Ebû Cehil, Velîd ve benzerleri: (Bilâl, Şuhayb, Habbâb (R. Anhüm) gibi fakîr ashâbı gösterip birbirlerine: **«Biz de İslâm'a gidip de bunlar gibi mi olalım?»** diyerek istihzâ ederlerdi. Bu sebeble nâzil olan âyet-i celîle, mü'minlerin, müşriklerin ezâ ve istihzâlarına tahammül etmelerini emrediyor. Ve onları teslîye ederek, her şeyi gören Allah Teâlâ'nın herkese cezâsını vereceğini bildiriyor. Buyuruluyor ki:

[Bu hâle sabredecek misiniz? Rabbin celle şânuh, her şeyi hakkıyle görendir. (Sabredenin ve etmiyenin her birine, ameline göre, mükâfat veyâ mücâzatını verir).]

Bir Hadîs-i şerîf:

«Bir kimse, malca ve vücûdca kendisine üstün kılınmış bir kimseyi gördüğü zaman, kendinden düşkün olana da baksın, ki kendisine verilmiş olan ni'mete ihânet etmesin.» meâlindedir.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ
أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾

21 **[Haşri inkâr ve azâbımıza kavuşacaklarını ümîd etmeyenler: «Bize, Melekler indirilmeliydi, yâhûd Rabbimizi görmeliydik.» dediler.]**

[Celâlim hakkı için, onlar (bu sözleriyle) **nefislerinde taazzum ve zulümde hadlerini pek tecâvüz ettiler.]**

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ
حِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً
مَنْثُورًا ﴿٢٣﴾

22 **[Azâb Meleklerini görecekleri gün, mücrimlere hiçbir müjde yoktur. Melekler, onlara: «Size müjde ve Cennet kat'iyen menedilmiştir.» diyecekler.]**

23 **[Biz, onların** (o kâfirlerin misâfirlere ikrâm etmek, ak-

rabâyı gözetmek, fakîrleri doyurmak, yetîmleri korumak gibi hayır olarak) yaptıkları her ameli ele alarak zerre zerre dağılan toza çeviririz (heder ederiz).]

أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾

وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا ﴿٢٥﴾

24 [O gün, Cennet ehlinin karargâhları daha hayırlı ve istirahatgâhları daha güzeldir.]

25 [O gün gök, beyaz bulutlarla yarılacak ve Melekler (ellerinde Amel Defterleriyle) peyderpey indirilecek.]

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ

سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾

26 [Mülk o gün elhak Rahmân'ındır. Ve o gün, kâfirler için ağır, güç bir gündür.]

Mü'minler için ise, bir farz namazı kılmaktan daha hafîf olacağı hadîsde beyân edilmiştir.

27 [Ve o gün, zâlim olan (pişmânlık duyarak) ellerini ısırıp der ki: «Keşke (dünyâda) Peygamberlerle birlikte hak yolunu tutaydım.»]

28 [«Ne yazık bana! Keşke filânı dost edinmeseydim.»]

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي ۗ وَكَانَ الشَّيْطَانُ

لِلْإِنسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي

اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا

لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾

29 [**«Yemîn ederim. Bana geldikten sonra, zikirden beni saptıran odur. Zâten Şeytan, insanı, mihnette yalnız bırakıcıdır.»**]

Yânî Cin'den olsun, İns'den olsun Şeytan, insanın hayrına dost olmaz. Kendi hesâbına bir felâkete sürüklemek için, dost görünür. Nihâyet başı dara gelince, O'nu yardımsız bırakır, çekiliverir.

Âyet-i celîlenin Ukbe bin Ebî Mu'ayt hakkında nâzil olduğu mervîdir.

Ukbe, Resûl-ü Ekrem sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimizin yakın komşularındandı. Sık sık meclislerinde bulunurdu. Bir gün Efendimizi ziyâretine da'vet etti.

Efendimiz **«Kelime-i şehâdet getirmeyince yemeğinden yemem»** buyurdu.

Ukbe, ısrâr etmedi. Yapılan bu teklîfi kabûl etti ve kelime-i şehâdet getirdi.

Übeyy bin Half, Ukbe'nin pek samîmî dostu idi. Hâdiseyi işitince, arkadaşına itâb etti: **«Niçin böyle bilmezlik ettin de sapıttın, dîninden döndün.»** dedi.

Ukbe: **«Hayır! Dînimden dönmüş değilim. Evime geldi. Yemeğimi yemekten imtinâ edince utandım da şehâdet ediverdim.»** diye cevâb verdi.

Übeyy: **«Eğer şimdi gider de O'nun kafasına vurup, yüzüne tükürmezsen, senden hoşnûd olmam.»** dedi.

Ukbe, arkadaşını kırmak istemedi. **«Peki!»** dedi. Hemen kalktı. Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem efendimizi, Dâr'ün-Nedve'de secdede iken buldu. Ve mel'ânetini yaptı.

Aleyhissalâtü vesselâm müteessir oldu: **«Yâ Ukbe! Şâyed seni Mekke dışında bulursam, mutlaka başını keserim.»** buyurdu.

Bedir Günü esir edilenler arasında Ukbe de vardı. Emirleriyle Hazret-i Ali (Kerremallahü veche) tarafından katledildi. Übeyy de Uhud Gazvesinde yaralandı. Ve Mekke'ye döner dönmez öldü.

Ukbe'ye zikir, o sûretle gelmişken, Übeyy şeytânetle O'nu saptırmıştı.

Peygamber (S.A.V.) bir hadîsde şöyle buyurmuştur:

«İyi arkadaş, misk taşıyan kimse gibidir. O, sana yâ miskinden verir ya sen ondan satın alırsın, yâhûd kokusunu duyarsın. Kötü arkadaş da, körük üfüren gibidir, ki körük elbisesini yakar; yâhûd onun pis kokusunu duyarsın.»

Diğer bir hadîsde:

«Mü'minden başkası ile arkadaş olma! Senin yemeğini takvâ

sâhibinden başkası yemesin!» buyurulduğu gibi başka bir hadîsde de:

«Kişi, dostunun dînindedir. İmdi, sizden biriniz dost edineceği kimsenin hâline baksın!» buyurmuşlardır.

Zikirden murâd: Zikrullah, Kitâbullah veyâ Cenâb-ı Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem'in öğütleri, veyâhûd nüzûl sebebine nazaran kelime-i şehâdettir. Efdalüzzikr: Lâ ilâhe illâllah. (Zikrin en fazîletlisi: Allah'dan başka ilâh yoktur, demektir.)

30 [**Peygamber: «Yâ Rabb! Kavmim bu Kur'ân'ı mehcûr tuttular.» dedi.**]

Mehcûr tutmak; iki ma'nâya gelir: Birincisi, terk etmek, uzak durmak, amel etmemektir. Nitekim, bir Hadîs-i şerîfde:

«Kim Kur'ân'ı öğrendikten sonra mushafını asar, ilişik etmez, bakmazsa, Kıyâmet günü ona düşman kesilir: Yâ Rabb! Bu kulun beni mehcûr etti. Benimle arasında hükmünü kazâ et, der.» buyurulmuştur.

Diğeri: Hakkında hezeyân ettiler, evvelkilerin esâtiridir diye saçmaladılar, ma'nâsınadır. Peygamberin bu sûretle şikâyetini söylemesi büyük bir tehdîddir. Zîrâ Peygamberler kavimlerini Allah Teâlâ'ya şikâyet ettikleri vakit haklarındaki azâb tâcîl buyurulmuştur.

31 [**(Yâ Muhammed!) Kavminin müşriklerini sana düşman kıldığımız gibi her Nebî'ye de kavminin müşriklerinden düşman kıldık. (Onlar emrime sabretmişlerdi. Sen de sabret! Onları kahretmek için) Rabbin celle şânuhun rehberliği ve yardımı sana kâfidir.**]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً
وَاحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

32 [**Kâfirler: «Muhammed'e bu Kur'ân; (Tevrât, Zebûr ve İncîl gibi) toptan indirilmeliydi.» dediler. Biz ise, onu kalbine iyi tesbît etmek için böyle** (parça parça) **indirdik. Âyet âyet ayırdık.** (Birbiri ardınca inzâl ettik. Tâne tâne okuduk.)]

Çünkü Peygamberimiz (S.A.V.) ümmî idi. Okumak-yazmak bilmezdi. Mûsâ, Dâvûd ve Îsâ Aleyhisselâm'larsa okumak bilirlerdi. Kur'ân birden indirilse, ezberlenmesi Peygamber (S.A.V.)'e

güç olurdu. Bu sebebden azar azar indirilmiş; anlayıp ezberlemesi kolaylaştırılmıştır.

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾
الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا
وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا
مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾

33 [**Onların hakkmda getirdikleri bir misâl yoktur, ki Biz mutlak ona, doğru bir cevâb vermiş, daha güzel bir sûrette onu tefsîr ve îzâh etmiş olmayalım.**]

34 [**O, yüz üstü sürünerek haşr ve Cehennem'e sevk olunacak kimselerin mekânları çok kötü, ve yolları çok sapıktır.**]

Bir hadîsde beyân buyurulduğuna göre; Kıyâmet Gününde insanlar üç sınıf olacaklardır. Bir sınıf hayvan üzerinde gidecek, bir sınıf yaya, bir sınıf da yüzleri üzerinde sürünerek gideceklerdir.

35 [**Celâlim hakkı için, Biz Mûsâ'ya Tevrât'ı verdik ve kardeşi Hârûn'u da kendisine vezîr ve yardımcı kıldık.**]

فَقُلْنَا اذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا
﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ
لِلنَّاسِ آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾

36 [**«Âyetlerimizi tekzîb eden Fir'avn ve kavmine gidin, da'vet edin.» dedik. (Fakat Fir'avn ve kavmi temerrüd ettiler.) Netîcede Biz de, onları helâk ederek yok ettik.**]

37 [**Nûh kavmini de, Peygamberlerini tekzîb ettikleri zaman (tûfânla) gark eyledik ve kendilerini insanlara ibret kıldık. Zâlimler için elîm bir azâb hazırlamış bulunuyoruz.**]

وَعَادًا وَثَمُودَ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾
وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾

38 [**Âd'ı, Semûd'u, Ress ashâbını ve bunların arasında geçen daha birçok nesilleri de helâk ettik.**]

Ress, örülmemiş kuyu demektir. Ress ashâbı hakkında birçok rivâyetler vardır. Fakat hiçbiri kat'î değildir.

Katâde'ye göre: Ress ashâbı, Yemâme'de Ress adlı bir kasaba halkı idi. Peygamberlerini katletmişler ve helâk edilmişlerdi.

Kâ'b, Mukatil ve Süddî'ye göre ise; Antakya'da bir kuyunun sâhibleri idi. Habîbi Neccâr'ı katleylemişlerdi.

Veheb ve Kelbî'ye göre de: Ashâb-ı Ress, ashâb-ı Eyke gibi, Şuayb Aleyhisselâm'ın gönderildiği bir kavimdi. Putperesttiler. Hayvancılıkla geçinirlerdi. Şuayb Aleyhisselâm, kendilerini İslâm ve itâate da'vet etmiş, fakat O'nu tekzîb eylemişlerdi. Ezâ ve tuğyânları sebebiyle, bir gün örülmemiş bir kuyunun etrafında bulundukları sırada kuyu çökmüş, mal ve hayvanlariyle birlikte yere geçmişlerdi.

39 [**Bu ümmetlerden her birine geçmişlerin kıssalarını anlattık. Misâller getirdik. Ve hepsini** (inkârları yüzünden) **mahv-ü helâk ettik.**]

وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

40 [**Celâlim hakkı için onlar,** (Mekke'liler ticâret için gittikleri Şam seferlerinde) **o fenâlık yağmuru yağan kasabaya** (Sadum'a) **uğramışlardı. Onu görmediler mi? Hayır!** (Görmemiş değiller ama) **yeniden dirileceklerini ummuyorlar.** (da ibret almıyorlar.)

Rivâyete göre; Lût kavmi beş şehirde otururlarmış. Bunlardan bir şehrin halkı o kötülüğü yapmadıkları için kurtulmuşlar. Diğerleri, helâk olmuş.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ
اللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾

41 [(Yâ Muhammed!) Onlar, seni gördükleri zaman da ancak istihzâ ederek: «Allah Teâlâ'nın Peygamber olarak gönderdiği bu mu?» derler.]

إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَأَيْتَ
مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾

42 [Şâyed ilâhlarımızın ibâdetinde sabır ve sebât etmiş olmasaydık, neredeyse bizi onlara ibâdetten saptıracaktı.» Fakat yakında, azâbı görecekleri vakit, yolca kim (mü'minler mi, onlar mı) dalâlettedir, bileceklerdir.]

43 [O hava ve hevesini ma'bûd edinen kimseyi gördün mü? Sen, onu bundan menedecek bir muhâfız olabilir misin? (Sana düşen tebliğ ve tahvîftir).]

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا
كَالْأَنْعَامِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ
كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ ۖ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ۚ ثُمَّ جَعَلْنَا
الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾

44 [Yoksa, onların çoğunu söz dinler veyâ (Gördükleri hüccet ve delillere) akılları erer mi zannediyorsun? Onlar dört ayaklı hayvanlar gibidir. Belki yolca onlardan daha sapıktır.]

Çünkü hayvanlar sâhiblerine karşı gelmezler. Kendilerine iyi-

lik edeni tanırlar. Ve faydalıya sokulur; zararlıdan kaçarlar. Kâfirler ise Rablerine itâat etmezler. O'nun ihsânını Şeytanın kötülüğünden ayırmazlar. Ve menfâatların en büyüğü olan sevâbı istemezler. Zararların en büyüğü olan azâbdan sakınmazlar.

Hayvanların cehâleti ise fitnelere ve halkı doğru yoldan çıkarmaya sebeb olur. Binâenaleyh, onların hâli hayvanlardan beterdir. Suçlarından dolayı en büyük azâba müstehakdırlar.

45 [**Rabbin celle şânuhun sun'una bakmaz mısın? O, gölgeyi nasıl uzatıyor.**]

Tan yerinin ağarmağa başladığı vakitten Güneş'in doğuşuna kadar uzanan ve yayılan uzun gölge, ki insana ferâh ve hafiflik verir. Günün en sevimli zamanıdır. Bu sebebledir ki Cennet, uzun bir gölge ile vasfolunmuştur.

[**O, şâyed dileseydi, onu dâim ve sâbit bırakırdı.**]

Güneş doğmazdı. Dâim gece kalırdı. Veyâ doğsa da ışık vermezdi.

[**Sonra Güneş'i, o gölgeye bir delîl kıldık.**]

Zîrâ Güneş olmasa gölge; ışık olmasa, karanlık bilinmezdi. Her şey zıddiyle bilinir.

ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ
اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾

46 [**Sonra da gölgeyi Güneş'in yükselmesiyle, azar azar kendimize çektik.**]

Tâ ki mesâlih-i âlem düzenlensin. Şâyed gölge birdenbire çekilmiş olsaydı, çoğu insanların menfaatleri muattal olurdu.

47 [**O Allah Teâlâ, ki sizin için geceyi bir elbise, uykuyu bir dinlenme ve gündüzü yeni bir hayata kalkış ve yayılış vakti kıldı.**]

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾

48 [**O Allah Teâlâ ki, rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderdi.**]

[**Ve Biz, semâdan pâk bir su indirdik.**]

Âyetteki «**tahûr**» kelimesi: Temiz ve temizleyici ma'nâsmadır. Peygamber (S.A.V.) deniz hakkında:

«**O, suyu tahûr, ölüsü helâl olan bir şeydir.**» buyurmuştur. Ba'zılarına göre tahûr: Bir şeyi tekrar tekrar temizleyen ma'nâsınadır. İmâm Mâlik'in kavli budur. Onun için de abdest alınmış su ile tekrar abdest almaya cevâz vermiştir. Sular hakkındaki tafsîlâtı Fıkıh Kitablarına bırakıyoruz.

لِنُحْيِيَ بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُسْقِيَهُۥ مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَٰمًا وَأَنَاسِىَّ
كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَٰهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا۟ فَأَبَىٰٓ
أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾

49 [**Tâ ki onunla ölü bir beldeye can verelim ve tâ ki halk ettiğimiz hayvanları ve** (çölde bulunan) **bir çok insanları suvaralım.**]

50 [**Celâlim hakkı için, Biz bunu** (bu sözü, ..هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ.. âyet-i celîlesini) **aralarında** (gerek Kur'ân'da, gerek inzâl olunan sâir ilâhi Kitablarda) **türlü türlü şekillerde tekrâr eyledik. Tâ ki düşünüp ibret alsınlar.** (Kudretimin kemâlini ve hak ve ni'metimi hatırlasınlar). **Böyle iken, çoğu insanlar** (şükürden imtinâ ederek) **ni'mete küfranı ihtiyâr ettiler.**]

Yâhûd âyetin ma'nâsı şudur: Biz yağmuru muhtelif beldeler arasında muhtelif zamanlarda çeşidli miktarlarda tekrarladık. Tâ ki düşünüp şükretsinler. Ama insanların çoğu buna yanaşmayıp Küfrân-ı ni'meti seçtiler.

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«**Hiç bir yıl başka yıldan yağmurlu değildir. Lâkin Allah, onu yeryüzünde dilediği tarafa sevk eder.**» Netekim bir hadîsde şöyle buyurulmuştur:

«**Gece ile gündüzde hiç bir saat yoktur ki onda yağmur yağmasın. Ancak Allah Teâlâ, yağmuru dilediği yere sevkeder.**»

İbn-i Mes'ûd (R.A.) da şunları söylemiştir:

«Hiçbir sene, başka seneden yağmurlu değildir. Ancak Allah, bu rızıkları birinci semâdaki yağmura bağlamıştır. Her sene, o yağmurdan muayyen mikdârı yere indirir. Eğer bir kavim Allah'a ısyân ederlerse, yağmuru onlardan alıp, başkalarına verir. Bütün insanlar ısyân ederlerse yağmuru çöllere, göllere, deryâlara ve dağlara yağdırır.»

Zeyd b. Hâlid el-Cüheni'den rivâyet olunduğuna göre; Hudeybiye'de bir gece yağmur yağmış. Ertesi sabah Namazından sonra, Peygamber (S.A.V.), cemâata dönerek: **«Bilir misiniz, Rabbiniz ne buyurdu?»** demiş. Cemâat: **«Allah ve Resûlü bilir!»** demişler. Bunun üzerine, şöyle devâm etmiş:

«Allah Teâlâ buyurdu ki: Kullarından ba'zısı Bana îmân, yıldızlara küfür ederek sabahladı. Kim: Allah'ın fazl-u rahmeti ile yağmura kavuştuk, dedi ise; Bana îmân, yıldızlara küfretmiştir. Fakat kim: Falan yıldızın doğması ile yağmura kavuştuk, dedi ise; Bana küfretmiş; yıldızlara inanmıştır.»

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُم بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾

51 [**Şâyed dileseydik her beldeye Allah azâbiyle korkutucu bir Peygamber gönderirdik.**]

Senin risâlet yükünü hafifletirdik. Fakat şân ve celâlin için Peygamberliği sana tahsîs ve seni bütün Peygamberlere üstün kıldık.

52 [**O hâlde kâfirlere itâat etme de, Kur'ân'ın hükmü ile, onlara karşı olanca kuvvetinle mücâhede et! Büyük bir cihâd aç!**]

وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾

53 [**O Allah Teâlâ ki, iki denizi birbirine akıtıp kattı. Bu,**

tatlı ve susuzluğu gidericidir. Ve şu, tuzlu ve acıdır. (Biri, diğerine karışmamak için) aralarına da kudretiyle bir berzâh ve aşılmaz bir mânia koydu.]

Dicle nehri gibi ki, denizi yarıp bir kaç fersah gittiği hâlde tadı değişmez.

54 **[Ve o Allah Teâlâ ki, sudan beşeri halk etti. Onu neseb ve sıhriyyete sâhib kıldı. Rabbin celle şânuh, hakkıyle kaadirdir.]**

Neseb, hakikî akrabâlık, sıhriyyet ise, evlenme sebebi ile meydana gelen akrabâlıktır.

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ الْكَافِرُ
عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَا
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَاءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾

55 **[Müşrikler, Allah Teâlâ'yı bırakıp da kendilerine ne fayda ve ne zarar veremiyecek şeylere ibâdet ediyorlar. Kâfir, Rabbine ısyânla Şeytan'a muîin ve zahîr olmuştur.]**

Yâhûd Kâfir, Allah Teâlâ'ya sırt çevirmiştir.

56 **[(Yâ Muhammed!) Biz, seni ancak** (Allah Teâlâ'ya îmân ve itâat edenleri Cennetle) **müjdeleyici ve** (O'na küfür ve ısyân eyliyenleri Cehennemle) **korkutucu olarak gönderdik.]**

57 **[De ki: «Ben, sizden risâletimin tebliğine karşılık bir ücret istemiyorum. Ancak, Rabbine doğru bir yol tutmayı dileyen kimseler istiyorum.»]**

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ ۚ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ
عِبَادِهِ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَٰنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾

58 **[Ölmez, diri olan Allah celle şânuhu'ya mütevekkil ol!**

O'na hamd ederek tesbîh et! O'nun, kullarının günâhlarından haberdâr olması kâfidir.]

59 **[O, gökleri, yeri ve aralarındakini altı günde halk etti. Sonra arş üzerine istivâ buyurdu. O, rahmâniyyetle muttasıftır. Sen, Rahmân'ı, halk ve istivâyı ondan haberdâr olandan sor!]**

Murâd: Allah veyâ Cibrîl yâhûd geçen ümmetlerin Kitablarını okuyandır.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا
وَزَادَهُمْ نُفُورًا ﴿٦٠﴾ تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا
وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ﴿٦١﴾

60 **[Müşriklere: «Rahmân celle şânuhu'ya secde edin» denildiği zaman: «Rahmân nedir? Bize emrettiğin şeye secde mi edeceğiz?» dediler. Secde emri, onların îmândan nefretlerini arttırdı.]**

Bu âyet-i celîle, secde âyetlerindendir.

61 **[Şânı ne yüce, ne yüce o Allah Teâlâ ki, semâda burçları ve orada bir çerâğ (Güneş) ile geceye ışık veren Ay'ı halk etti.]**

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ
شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا
وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾

62 **[Ve yine, o Allah Teâlâ ki; sun'unu tezekkür veyâ ni'metlerine şükretmek isteyenler için, gece ile gündüzü birbirine halef kılmıştır.]**

63 **[O esirgeyen Allah Teâlâ'nın makbûl kulları onlardır ki, yeryüzünde sekînet ve vekârla yürürler. Câhiller (hadlerini bilmez kimseler) kendilerine (nâhoş sözlerle) hitâb ettikleri vakit, selâm (üzerinize olsun) derler. (İncitmeyecek cevâb verirler. Münâkaşa ve muâraza etmeye tenezzül etmezler.)]**

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ
رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾

64 [Ve öyle kimselerdir onlar ki, gecelerini Rableri celle şânuh için secde ve kıyâmla (namazla) geçirirler.]

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«Bir kimse, Yatsıdan sonra iki rek'at veyâ daha fazla namaz kılsa, gecesini Rabbinin secde ve kıyâmı ile geçirmiş olur.»

Peygamber (S.A.V.):

«Bir kimse, Yatsı Namazını cemâatla kılsa, gecenin yarısını namazla ihyâ etmiş gibi olur. Sabah Namazını cemâatla kılarsa, bütün gece namaz kılmış gibi olur.» buyurmuştur.

65 [**«Ey Rabbimiz! Cehennem azâbını üzerimizden sav! Cidden onun azâbı dâimî bir helâktir.» derler.**]

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا
لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

66 [**Filhakîka o, ne fenâ karargâh ve ne fenâ ikametgâhtır.**]

67 [**Ve öyle kimselerdir onlar ki, mallarını infâk ettikleri zaman isrâf etmezler. Hasîslik de göstermezler. İ'tidâli iltizâm ederler.**]

Ulemâ, isrâf ve cimriliğin ma'nâsında ihtilâf etmişlerdir. Ba'zılarına göre isrâf, harâma harcanan maldır; velev ki az olsun. Cimrilik, Allah'ın hakkını vermemektir.

Bir takımları: **«İsrâf, sarfiyyatta haddini aşıp, savurganlığa vardırmaktır. Cimrilik ise, harcanması lâzım olanı harcamamaktır.»** demişlerdir.

Bir adam, birine: **«İsrâfda, hayır olmaz.»** demiş. O da: **«Hayırda, isrâf olmaz.»** diye cevâb vermiş. Bundan dolayı: **«Bir kimsenin Ebû Kubeys Dağı kadar altını olup, hepsini Allah yolunda sarf etse, müsrif olmaz; ama ondan bir dirhemi harâma harcasa, müsrif olur.»** denilmiştir.

Bu âyetin tefsîrinde Yezid b. Ebî Habîb şunları söylemiştir:

«Eshâb-ı Kirâm, yemeği keyf ve lezzet için yemez; elbiseyi güzellik için giymezlerdi. Yemekten maksâdları, açlığı giderip ibâdete kuvvet bulmak, elbiseden murâdları da avret yerlerini örtmek ve soğuktan, sıcaktan bedenlerini korumaktı.» Hz. Ömer (R.A.):

«Kişiye, her canının istediğini satın alıp yemek, isrâf yönünden kâfîdir.» dermiş.

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ
اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ
الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ﴿٦٩﴾

68 [Ve öyle kimselerdir onlar ki: Allah Teâlâ ile berâber başka bir ilâh iddiâ etmezler. Allah Teâlâ'nın katlini harâm ettiği nefsi, hak ile katli îcâb etmedikçe, öldürmezler ve zinâ etmezler. Zîrâ, bu kötülükleri her işleyen kimse, günâhının cezâsını çeker.]

69 [Kıyâmet Günü de azâbı kat kat olur. Ve zillet ve hakâret içinde o azâbda dâim kalır.]

إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ
حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا
فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

70 [Meğer ki günâhına tevbe, Allah Teâlâ ve Resûlüne îmân etsin ve sâlih ameller işlesin. Allah Teâlâ, onların günâhlarını sevâba tebdîl (ve tevbeleriyle ma'siyetlerini mahv) eder. Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur, Rahîm'dir.]

71 [Kim (ma'siyetlerden) tevbe eder ve (onu terk ve nedâmetle) sâlih amel işlerse, — rızâsına erişmiş ve sevâb ve mükâfatına nâil olmuş olarak — Allah Teâlâ'ya rücû' eder.]

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ ۙ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا
﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا
وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾

72 [**Onlar ki, yalan yere şehâdet eylemezler, ve faydasız ve münâsebetsiz şeylere rastladıkları vakit,** (ona iltifât etmezler. Nefislerini ondan tenzîh ederek) **haysiyetleriyle kerîmâne geçerler.**]

73 [**Ve onlar ki: Rablerinin âyetleri okunduğu** (yâhûd onlarla va'z ve nasîhat edildiği) **zaman, üzerine sağır ve körler gibi kapanmazlar** (bil'akis onu can kulağı ile dinler, basîret gözü ile görürler.)]

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا
قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

74 [**Ve onlar ki: «Ey Rabbimiz! Bizlere gözlerimizi aydın edecek zevceler ve zürriyetler ihsân et! Ve bizi müttekîlere rehber kıl.» derler.**]

Âyetin ma'nâsı; maklûbtur: Yânî, bize müttekîli imâm yap, demektir.

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا
تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا
﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ
فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

75 [**İşte bunlar,** (bu sıfatlarla muttasıf kimseler) **sabırları-**

na karşılık, Cennet'in en yüksek dereceleriyle mükâfatlandırılacaklardır. Orada sağlık ve selâmla karşılanacaklardır.]

Bu selâmı, onlara ya Melekler veyâ Allah verecek, yâhûd mü'minler birbirlerini selâmlayacaklardır.

76 **[Ve orada dâim kalacaklardır. O, ne güzel karargâh, ne güzel ikametgâhtır.]**

77 **[De ki: «Sizin duâ ve ibâdetiniz olmasa, Rabbimin indinde, ne kıymetiniz olur.?»]**

[Ey kâfirler! (Allah Teâlâ, sizi Resûlü ile tevhîd ve ibâdetine da'vet etmişken) **siz, O'nu tekzîb ettiniz. O hâlde, bu tekzîbinizin ileride size cezâsı gerekiyor.]**

Size dünyâda da Âhirette de cezâ lâzımdır. Bedir harbinde 70 ölü vermişlerdi.

26 — ŞUARÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 227 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

طسم ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا
يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ
أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ﴿٤﴾

1 [**Tâ sîn mîm.** (Bundan murâdı ne olduğunu Allah bilir.)]

Ba'zıları «Yemîn» veyâ «**Bu sûrenin ismi olduğunu**» söylemişlerdir. Yemîn olduğuna göre; Allah Teâlâ; «**Tûr, Seynâ ve Mülk**»üne kasem etmiştir.

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet olunan bir hadîs-i şerîfde, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«**Bana Mûsâ'nın elvâhına bedel Tâ-Hâ ile Tâ-Sîn'ler verildi.**» buyurmuştur.

Mekkî olan bu sûre-i celîlenin 224'üncü âyetinden i'tibâren sonuna kadar dört âyet-i kerîme Medîne'de nâzil olmuştur.

2 [**Bu âyetler, îcâz ve sıhhati zâhir** (hakkı, bâtıldan ayıran) **Kur'ân'ın âyetleridir.**]

3 [**Onlar îmân etmiyorlar diye âdetâ kendini öldüreceksin.**]

4 [**Biz murâd etsek, gökten üzerlerine îmâna cebreder bir âyet indirirdik. Ve bu âyete inkıyâd ederlerdi.**]

وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾
فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦﴾

5 [**Onlara Rahmân celle şânuh tarafından vahyile yeni bir öğüdü mutazammın bir âyet gelmez ki, ondan yüz çevirir olmasınlar.**]

6 [**(Sâbit oldu ki) onlar Kur'ân'ı tekzîb ettiler. Fakat, yakında o istihzâ edegeldikleri şeyin haberlerini alacaklardır.**]

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ
الرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾

7 [**Onlar yeryüzüne bakmıyorlar mı? Orada sınıf sınıf her çeşidinden ne kadar güzel ve faydalı nebatlar yarattık (ve yaratmaktayız.)**]

8 [**Şübhesiz ki bunda** (biten bu her çeşid güzel nebatta, Allah Teâlâ'nın kudretinin kemâl ve hikmetine, rahmetinin genişliğine) **bir âyet vardır. Fakat** (Allah Teâlâ'nın ilim ve kazâsında) **çoğu mü'min değillerdir.**]

9 [**Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh kâfirden intikâmında kavî ve tevbe edene Rahîm'dir.**]

Kâfirlerin intikâmına kaadir, ve gaalib olan Allah Teâlâ, bunu imhâl ediyorsa mahzâ Rahîm olduğu içindir.

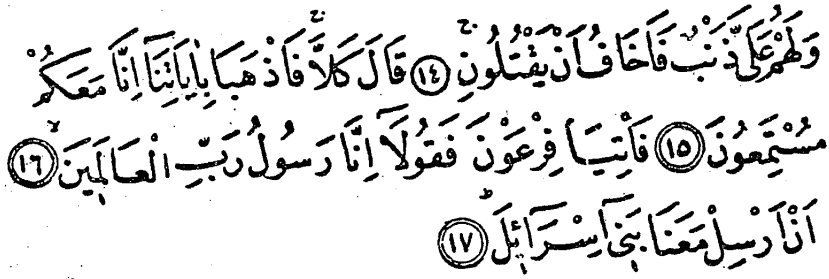
10 [**Hani Rabbin celle şânuh, Mûsâ'ya nidâ etmişti: «Git, o zâlim kavme.»**]

قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ
صَدْرِي وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَارُونَ ﴿١٣﴾

11 [**Fir'avn kavmine. Hâlâ sakınmayacaklar mı?** (ki benden gayriye ibâdet ediyorlar).»]

12 [**Mûsâ dedi ki: «Yâ Rab! Korkarım ki beni tekzîb ederler.»**]

13 [**«Bu yüzden, göğsüm daralır, dilim açılmaz. O hâlde Hârûn'a da risâlet ver** (de bana muzâhir olsun).»]

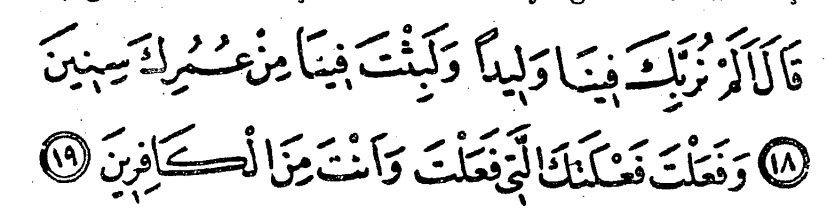
14 [**«Bir de, onların aleyhimde suç iddiâları var. Beni, buna karşılık, katletmelerinden korkarım.»**]

15 [**Allah Teâlâ: «Hayır!» buyurdu.** (Seni öldürmezler, korkma). **İmdi, kardeşinle berâber âyetlerimizle gidin. Şübhe yok ki Biz, sizinle berâberiz.** (Ve aranızdaki sözleri) **işiticiyiz.**]

16 [**İkiniz Fir'avn'a gidip deyin ki: «Biz, Rabbil'âlemîn'in resûlüyüz.»**]

17 [**İsrâîloğullarını bizimle birlikte** (Filistin'e) **gönder** (men için geldik.)»]

Rivâyete göre; Fir'avn İsrâîloğullarını 400 yıldanberi köle gibi kullanırmış. O vakit İsrâîloğulları 600.000 kişi imişler. Hz. Mûsâ, bu emri aldıktan sonra Mısır'a gitmiş; Hârûn Aleyhisselâm zâten Mısır'da imiş. Allah'ın emrini O'na haber verince hemen: **«Baş üstüne!»** demiş. Ve geceleyin Fir'avn'ın kapısına varmışlar. Kapıya çıkan hizmetçilere: **«Biz, Rabbül âlemîn olan Allah'ın Resûlüyüz.»** demişler. Kapıcılar Fir'avn'a dönerek: **«Kapıya iki deli gelmiş. Allah'ın Resûlü olduklarını söylüyorlar!»** demişler. Fir'avn: **«Bırakın gelsinler, görelim.»** demiş. Ve Hz. Mûsâ'yı görünce tanımış.

18 [**Fir'avn dedi ki: «Çocukken biz, seni aramızda büyütmedik mi? Ömrünün nice yıllarını aramızda geçirmedin mi?»**]

Hz. Mûsâ, Fir'avn'ın yanında 30 yıl kalmıştı.

19 [«Ve o yaptığın işi de yaptın (bir Kıbtiyi öldürdün). Sen, nankörlerdensin.»]

قَالَ فَعَلْتُهَآ إِذًا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ لَمَّا
خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِى رَبِّى حُكْمًا وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ
تَمُنُّهَا عَلَىَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٣﴾

20 [Mûsâ cevâb verdi: «Ben, onu yaptığım zaman henüz câhillerdendim.»]

21 [«Vaktâ ki, sizden korkarak kaçtım, Rabbim celle şânuh, bana hikmet (ilim, fehim ve nübüvvet) verdi ve beni Peygamberlerden kıldı.»]

22 [«Başıma kaktığın o ni'met (büyütmen) İsrâîloğullarını kendine köle edinmendir.]

Yânî: «Seni terbiye ettik, büyüttük.» diye başıma kakıyorsun, ama hakîkatta bu bir ni'met değil, İsrâîloğullarını köle edinmek ve kesmekten başka bir şey değildi. Çünkü ben, bu sebebden senin eline düşmüştüm. Eğer sen, onları köle yapıp çocuklarını kesmese idi, âilemden beni terbiye eden bulunurdu.

Ba'zıları, bu âyette istifhâm-ı inkârî olduğunu söylemişlerdir. Bu takdîrde ma'nâ şöyle olur: «Terbiyeni başıma mı kakıyorsun? Halbuki benim kavmimi köle yapan sen değil misin? Senin bu hareketin bana yaptığın iyiliği silip süpürmüştür.»

23 [Fir'avn: «Rabbil'âlemîn nedir?» dedi.]

قَالَ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾
قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾

24 [Mûsâ: «Göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin Rabbidir. Şâyed, yakîn ehli kimselerseniz.» dedi. (O'na inanırsınız.)]

25 [Fir'avn, etrafındakilere: «İşitmiyor musunuz? (Ben, ne

soruyorum, o ne cevâb veriyor! Ben Rabbinin hakîkatini, mâhiyetini soruyorum. O, bana fiillerini zikrediyor.)» **dedi.**]

26 [(Mûsâ Aleyhisselâm, devâm ederek): **Sizin de, sizden evvel geçen atalarınızın da Rabbi O'dur.» dedi.**]

Bu cevâb, Fir'avn'u kızdırdı. İstihzâ ederek:

قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ
الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

27 [**«Size gönderilen bu Peygamber mutlak bir mecnûn» dedi.**]

Suâle uygun cevâb vermiyor.

28 [(Mûsâ Aleyhisselâm, sözlerine devâm etti). **«O, Doğu, Batı ve aralarındaki her şeyin Rabbidir. Şâyed aklınızı kullanırsanız** (idrâk edersiniz)» **dedi.**]

Fir'avn, buna diyecek bir söz bulamayınca, zâlimlerin yaptığı gibi teczîye yoluna gitti.

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾
قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴿٣٢﴾

29 [**Fir'avn: «Yemîn ederim ki, eğer benden gayri ilâh edinirsen, muhakkak seni zindândakilerden ederim.»**]

Zindândakilerin hâlini ise bilirsin. Fir'avn'un zindânı gâyet derin ve karanlık bir çukurda idi. Mazlûmları buraya atar, ölünceye kadar bırakırdı. Hiçbir veçhile kurtuluş imkânı yoktu.

30 [**Mûsâ: «Ya sana** (da'vâmın doğruluğunu isbât eden) **apaçık bir şey** (bir mu'cize) **getirmişsem» dedi.** (Yine, beni zindâna atar mısın?)]

31 [**Fir'avn: «Onu, eğer da'vânda gerçeksen, haydi getir.» dedi.**]

32 [Mûsâ (Peki, dedi.) **Asâsını yere bırakıverdi. Asâ hemen apâşikâr bir yılan oldu.**]

Rivâyete göre; yılan sûretine giren asâ bir mil mikdârı gökyüzüne yükselerek Fir'avn'a hücûm etmiş. Fir'avn, Mûsâ Aleyhisselâm'a sığınmış. Ve: «**Seni Peygamber gönderen Rabbin hakkı için şunu tut!**» diye yalvarmış. Hz. Mûsâ, onu tutunca yine evvelki gibi asâ olmuş. Fir'avn: «**Bundan başka bir şeyin var mı?**» diye sormuş. O da elini göstermiş: «**Bunda, ne var?**» deyince:

وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ
هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا
تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾

33 [**Ve elini (koltuğunun altından) çekip çıkardı. Eli temâşâ edenlere** (gözlerini kamaştıracak kadar) **bembeyaz oluverdi.**]

34 [**Fir'avn etrâfındaki kavminin ileri gelenlerine: «Bu, muhakkak çok bilen bir sihirbaz.» dedi.**]

35 [«**Ki sihiriyle, sizi yerinizden çıkarmak istiyor. Hakkında bana ne emredersiniz** (ki öyle hareket edeyim).» **dedi.**]

قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ
بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ
﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

36 [«**O'nun ve kardeşinin haklarında verilecek kararı te'hîr** (veyâ haps) **et. Şehirlere toplayıcılar gönder, de.**» **dediler.**]

37 [«**San'atında mâhir bütün sihirbazları toplayıp getirsinler.**»]

38 [(Bunun üzerine) **Belli günün** (Zînet günü) **muayyen bir vaktinde** (kuşluk zamanı) **bütün sihirbazlar toplandı.**]

39 [**Halka da: «Siz de toplansanız ya.» denildi.**]

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا
لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ
إِذًا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٤٣﴾

40 [**«Umarız ki, şâyed gaalib gelirlerse, sihirbazlara uyarız.»**]

Maksâdları sihirbazlara değil, Mûsâ'ya ittıbâ etmekti. Kinâye olarak böyle söylemişlerdi.

41 [**Vaktâ ki sihirbazlar geldi. Fir'avn'a: «Eğer gaalib gelirsek, bize bir mükâfat var mı?» dediler.**]

42 [**Fir'avn: «Evet, gaalib gelirseniz, muhakkak benim yakınlarımdan olacaksınız.» dedi.**]

43 [**Mûsâ Aleyhisselâm, onlara, «Bırakacağınız şeyi bırakın.» dedi.**]

فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾
فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾ فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾

44 [**Sihirbazlar iplerini ve değneklerini bıraktılar ve (içi civa dolu asâları Güneş'in harâretiyle harekete başlayınca): «Firavn'un izzeti hakkı için, muhakkak biz gaalibleriz.» dediler.**]

45 [**(Müteâkiben) Mûsâ da asâsını bıraktı. Gördüler ki asâ (bir ejder oluverdi). Onların tezvirle yaptıkları ip ve asâlarını yuttu.**]

46 [**(Bu hâl karşısında) sihirbazlar derhâl yüzüstü düşüp secdeye kapandılar.**]

47 [**«Rabbil'âlemîn'e îmân ettik.» dediler.**]

رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ آمَنتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ ۖ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَافٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾

48 [«Mûsâ ile Hârûn'un Rabbine.»]

49 [Fir'avn (sihirbazlara): «Ben, size izin vermeden mi O'na îmân ettiniz? dedi. Muhakkak O, size sihiri öğreten büyüğünüz. Yakında (size neler yapacağımı) öğreneceksiniz.]

[«Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazvârî keseceğim ve hepinizi asacağım.»]

قَالُوا لَا ضَيْرَ ۖ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَن كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٥٣﴾

50 [Sihirbazlar: «Ne zararı var? Zîrâ biz, elbette Rabbimize rücû' edeceğiz.» dediler.]

51 [«Umarız ki, etbâından ilk îmân edenler olduğumuz için, Rabbimiz celle şânuh, günâhlarımızı mağfiret eder.»]

52 [Biz, Mûsâ'ya: «Kullarım (İsrâîloğulları) ile geceleyin (Mısır'dan çık, git.) Zîrâ (Fir'avn ve askerleri tarafından) ta'kîb edileceksiniz.» diye vahyettik.]

53 [Fir'avn da (asker toplamak için) şehirlere toplayıcılar gönderdi.]

إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَخْرَجْنَاهُم مِّن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾

54 [**«Bu İsrâiloğulları, şübhe yok ki sayısı az bir cemâat!»**]

55 [(Buna rağmen fesâdçı hareketleriyle) **bizi öfkelendirdiler.»**]

56 [**«Biz ise, uyanık (yâhûd mücehhez) kuvvetli bir cemâatiz.»** (dedi.)]

57, 58 [**Böylelikle Fir'avn ve kavmini; bahçelerinden, ırmaklarından, haznelerinden ve güzelim kâşânelerinden çıkardık.**]

كَذَٰلِكَ ۖ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٥٩﴾ فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾

59 [**İşte bu, böyle oldu. Ve onları** (o bahçe, hazne ve kâşâneleri) **İsrâiloğullarına mîrâs kıldık.**]

60 [**Fir'avn ve askerleri onları Güneş doğarken** (yâhûd doğuya doğru) **ta'kîbe başladılar.**]

فَلَمَّا تَرَاءَى الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّا ۖ إِنَّ
مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنِ اضْرِب بِّعَصَاكَ
الْبَحْرَ ۖ فَانفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾

61 [**Vaktâ ki, iki ordu birbirini gördü. Mûsâ'nın ashâbı: «Eyvâh yakalandık.** (Yâhûd ellerine düştük. Esîr ve helâk olacağız.) **dediler.**]

62 [**Mûsâ Aleyhisselâm: «Aslâ** (Korkmayın) **Rabbim, benimle berâberdir. Bana necat yolunu gösterecektir.» dedi.**]

63 [**Bunun üzerine Biz, Mûsâ'ya: «Asânla denize vur!» diye vahyettik. Vurunca deniz yarıldı.** (On iki sıbtın her biri için oniki parçaya bölündü.) **Her parçası büyük bir dağ gibi oldu.**]

وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ الْآخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾
ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ
﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

64 [**Öbürlerini de buraya yaklaştırdık.** (Deniz kenarında topladık.)]

65 [**Mûsâ ve berâberinde olanların hepsini** (garktan) **kurtardık.**]

66 [**Sonra, öbürlerini garkettik.**]

67 [**Şübhe yok ki, bunda bir ibret** (kudret-i ilâhiyeye delâlet) **vardır. Böyle iken çoğu îmân etmemişlerdi.**]

68 [(Yâ Muhammed!) **Rabbin düşmanlarına gaalib ve mü'minlere Rahîm'dir.**]

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾
قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ
إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾

69 [**Onlara İbrâhîm'in kıssasını da naklet!**]

70 [**Hani babasına ve kavmine: «Siz, neye ibâdet ediyorsunuz?» demişti.**]

71 [**«Putlara ibâdet ediyoruz. Ve onların ibâdetine mülâzim ve müdâvimiz.» dediler.**]

72 [**İbrâhîm: «Onlar, duâ ettiğiniz zaman, duânızı, işitir** (icâbet ederler) **mi?» dedi.**]

73 [**«Yâhûd** (ibâdetinize karşılık) **size faydalı olur veyâ** (ibâdet etmemekle) **bir zarar verirler mi?»**]

قَالُوا بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا
كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾
فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾

74 [**«Hayır!** (onlar ne işitir, ve ne kendilerinden bir **fayda**

ve zarar beklenir). Ancak, babalarımızı böyle ibâdet eder bulduk.» dediler.]

75, 76 [İbrâhîm: «Şimdi, sizin ve geçen atalarınızın ibâdet ettiğiniz putları gördünüz ya!» dedi.]

77 [«O putlar, benim düşmanımdır. Dostum ancak Rabbil'-âlemîn'dir.»]

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ
﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ
﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾

78 [«O ki, beni yoktan vâr etti ve doğru yola hidâyet eyledi.»]

79 [«Ve beni yediren, içiren O'dur.»]

80 [«Hastalansam, bana şifâ O verir.»]

81 [«Ve beni O öldürür ve sonra O diriltir.»]

82 [«Cezâ Günü hatâlarımı mağfiret edeceğini ümîd ettiğim de O'dur.»]

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾

83 [«Rabbim! Bana hikmet bahşeyle. (İlim ve amelde kemâl ver) ve beni sâlihler zümresine ilhâk et!»]

وَاجْعَل لِّي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَاجْعَلْنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ
النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَاغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ
يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ
سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾

84 [**«Benden sonra gelecek ümmetler arasında, benim için bir lisân-ı sıdk ver!»**]

Dünyâda Kıyâmet'e kadar eseri bâki' kalacak güzel bir nâm, iyi bir şöhret ihsân et! Herkesin sevdiği, beğendiği kullarından eyle! Hakkımda dâimâ iyi konuşsunlar! Filhakîka Hazret-i İbrâhîm'i her ümmet sevmiş, senâ etmiştir.

Yâhûd zürriyetimden, dînimi yenileyecek, benim gibi sıdk ile tevhîde da'vet eyliyecek bir sâdık dil bahşet! Bu sâdık dil, Hazret-i Muhammed Mustafa sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimizdir.

85 [**«Ve beni Cennet-i Nâîm'in vârislerinden kıl!»**]

86 [**«Babamı da mağfiret buyur. Zîrâ o, sapıklardandı.»**]

87 [**«Kulların kabirlerinden kalkacakları gün, beni zelîl ve rüsvây etme!»**]

88 [**«Ki, o gün ne mal ve ne evlâd fayda verir.»**]

89 [**«Meğer ki Allah Teâlâ'ya** (küfür ve ma'siyetten) **sâlim bir kalble gelmiş olsun.»**]

90 [**Ve** (o gün) **Cennet müttekîlere yaklaştırılır.** (Onu görerek sevinirler).]

91 [**Cehennem de azgınlara apaçık gösterilir.** (Yerlerini görüp elemleri artar).]

وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِن دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنصُرُونَكُمْ
أَوْ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ
إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَاللَّهِ إِن كُنَّا
لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَا أَضَلَّنَا
إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِن شَافِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾

92, 93 [**Ve onlara: «Allah Teâlâ'yı bırakıp da ibâdet ve şefi' zu'mettikleriniz hani nerede?** (Bakın azâbınızı def'e) **yardım ede-**

biliyorlar mı? Yâhûd kendilerini (azâbdan) **kurtarabiliyorlar mı?» denilir.**]

94, 95 [**Putlar da, onlara tapanlar da,** (ins ve cinnden) **İblîs'e tâbi' olanlar da, Cehennem'e atılırlar.**]

96, 97, 98 [**Orada putlarla putperestler, birbirleriyle çekişirler de: «Tallâhi biz apaçık bir dalâlet içindeymişiz. Şunun için ki, sizi** (ibâdete istihkâkta) **Rabbil'âlemîn'e müsâvî tutuyorduk.» derler.**]

99 [**«Bizi dalâlete ancak o mücrimler ilkâ ettiler.»**]

Maksûd: Reisleri veyâ İblîs ve ordusu, yâhûd şirki i'tiyâd edinenlerdir.

Bu sırada Enbiyâ, Melâike ve mü'minler dostlarına şefâat ederlerken müşrikler:

100, 101 [**«Bugün, bizim ne bir şefâatçimiz ve ne candan bir dostumuz var.»**]

Yâhûd öyle korkunç bir yere düştük ki, bizi buradan ne bir şefâatçi ve ne candan bir dost kurtarabilir.

فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ
نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾

102 [**«Ne olurdu? Bir kere daha dünyâya dönseydik de mü'minlerden olsaydık.» derler.**]

103 [**Şübhesiz ki bunda** (İbrâhîm Aleyhisselâm ve kavminin kıssasında) **mutlak bir âyet** (ibret, öğüt alınacak, ders edinilecek büyük bir hüccet ve bürhân) **vardır. Halbuki çoğu İbrâhîm'e îmân etmemişlerdi.**]

104 [**Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh, Azîz'dir.** (Onlardan intikâmını ta'cîle kaadirdir) **ve Rahîm'dir** (tevbe ve îmâna gelmelerine mühlet verir).]

105 [**Nûh kavmi, gönderilen peygamberleri tekzîb etti.**]

Bir Peygamberi tekzîb, hepsini tekzîb etmek, demektir.

106 [**Hani kardeşleri Nûh, onlara: «(Allah Teâlâ'dan) korkmaz mısınız? (ki ondan gayriye ibâdet ediyorsunuz.)» demişti.**]

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ قَالُوا أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾

107 [**«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emin bir Peygamberim.»**]

108 [**«Artık Allah Teâlâ'dan korkun ve bana** (tevhîd ve tâat hakkındaki emrime) **itâat edin!»**]

109 [**«Bu da'vetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak, Rabbil'âlemîn'e âiddir.»**]

110 [**«O hâlde, Allah Teâlâ'dan korkun ve** (emrini size tebliğimde) **bana itâat edin!»**]

111 [**«Sana tâbi' olanlar hep esâfil** (ihlâs ile îmân etmeyen çulha, eskici gibi esnaf, fakîrler, ne mevkii ve ne serveti olmayan kimseler) **iken biz, sana hiç îmân eder miyiz?» dediler.**]

قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ
﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿١١٥﴾

112 [**Nûh: «Onların yaptıklarına benim ne ilmim olabilir?** (Îmânları zâhirî mi, bâtmî mi, ben ne bilirim? Ben, zâhire bakarım.)» **dedi.**]

113 [**«Onların hesâbı, ancak Rabbim celle şânuhu'ya âiddir. Şâyed düşünürseniz.»**]

114 [**«(Esâfil ve fukarâ, isteğinize uyarak, sizi tatyîb için) gönderilen bir Peygamberden başka bir kimse değilim.»**]

115 [**«Ben ancak** (gerek zengin, gerek fakîr olsun insanları da'vet ve âşikâr bir sûrette küfür ve ma'siyetten) **korkutmak için Ben, o mü'minleri kovacak da değilim.»**]

قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي
كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَن مَّعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾
فَأَنجَيْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾

116 [«Ey Nûh! (Bu da'vet ve ihâfeden) vazgeçmezsen her hâlde recmedilenlerden (veyâ sürülenlerden) olursun.» dediler.]

117 [Nûh: «Rabbim! dedi. Kavmim beni tekzîb etti.»]

118 [O hâlde «Benimle, onların arasında hükmet! Bana ve benimle olan mü'minlere necât ver!»]

119 [Bunun üzerine Biz, onu ve onunla berâber olanları o yüklü gemide kurtardık.]

120 [Sonra, geride kalanları garkettik.]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ
الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾

121 [Şübhe yok ki bunda (Nûh Aleyhisselâm ve kavminin kıssasında) mutlak bir âyet (bir ibret) vardır. Halbuki çoğu Nûh'a îmân etmemişlerdi.]

Îmân eden erkek ve kadınlar 80 kişiden ibâretti.

122 [Şübhesiz, Rabbin celle şânuh, kâfirlere ukuubete kaadir ve mü'minlere Rahîm'dir.]

123 [Âd, gönderilen Peygamberleri tekzîb etti.]

124 [Hani kardeşleri Hûd, onlara: (Allah Teâlâ'dan) korkmaz mısınız?» demişti.]

125 [«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emin bir Peygamberim.»]

126 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve bana (tevhîd ve tâat hakkındaki emrime) itâat edin!»]

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٧﴾ أَتَبْنُونَ
بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾
وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾

127 [«Bu da'vetime karşılık, sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak, Rabbil'âlemîn'e âiddir.»]

128 [«Siz, her yüksek mevkide bir alâmet binâ eder, geçenlerle istihzâ mı edersiniz?»]

129 [«Ve içlerinde dâim kalacakmış gibi müstahkem kaleler (burçlar) ediniyorsunuz.»]

130 [«Bir kimseyi yakaladığınız zaman zorbaca, merhâmetsizce yakalıyorsunuz.»]

131 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve bana itâat edin!»]

وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُم بِأَنْعَٰمٍ وَبَنِينَ
﴿١٣٣﴾ وَجَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾

132, 133, 134 [«Size bildiğiniz şeyler (ni'metler) le yardım eden ve size davarlar, oğullar, Cennet gibi bahçeler, pınarlar ihsân eden Allah Teâlâ'dan sakının!»]

135 [«Ben, gerçekten üzerinize büyük bir günün azâbının erişmesinden korkuyorum.»]

Zîrâ in'am ve ihsâna kaadir olan Allah Teâlâ, intikâma da kaadirdir.

قَالُوا سَوَآءٌ عَلَيْنَآ أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُن مِّنَ الْوَٰعِظِينَ ﴿١٣٦﴾
إِنْ هَٰذَآ إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾

136 [**Dediler ki: «Bize nasîhat etsen de, etmesen de müsâvîdir.»]**

Bizi azâbla korkutman, vaziyetimizde bir değişiklik yapacak değildir. Dînimizden dönmeyeceğiz.

137 [**«Bu, sırf eskilerin âdetlerinden başka bir şey değildir.»]**

Yâhûd bu söylediğin şeyler geçmişlerin uydurmalarından başka bir şey değil!

138 [**Bizim azâba uğrayacağımız da yoktur.]**

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾

139 [**Onlar, böylece Hûd'u tekzîb ettiler. Biz de, kendilerini helâk ettik.]**

[**Şübhesiz bunda** (Hûd Aleyhisselâm ve kavminin kıssasında) **mutlak bir âyet** (bir ibret) **vardır. Halbuki, çoğu îmân etmemişlerdi.]**

140 [**Rabbin celle şânuh,** (O'na ısyân edene) **Azîz ve** (tevbe ve itâat edene) **Rahîm'dir.]**

141 [**Semûd, gönderilen Peygamberleri tekzîb etti.]**

142 [**Hani kardeşleri Sâlih, onlara: «**(Allah Teâlâ'dan) **korkmaz mısınız?» demişti.]**

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَا أَ
سْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ
فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا
هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾

143 [«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emîn bir Peygamberim.»]

144 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve (emir ve nehiyde) bana itâat edin!»]

145 [«Bu da'vetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak Rabbil'âlemîn'e âiddir.»]

146, 147, 148, 149 [Şu bulunduğunuz hâlde, bahçeler, pınarlar, ekinler, tomurcukları lâtif hurma ağaçları arasında, dağlardan yonttuğunuz kâşaneler içinde (ölüm ve azâbtan) emîn olarak bırakılacak mısınız sanıyorsunuz?»]

وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا
تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ
﴿١٥٢﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾

150 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve (emir ve nehiyde) bana itâat edin!»]

151 [«(Ma'siyette) ısrâf edenlerin emrine itâat etmeyin.»]

152 [«Ki onlar, yeryüzünü (şirk ve isyânla) ifsâd eder, ıslâh etmezler.»]

153 [«Sen, dediler, iyiden iyiye büyülenmiş (aklına hâlel getirmiş) lerdensin.»]

مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ
هَٰذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا
بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾

154 [«Sen de bizim gibi bir beşerden başka bir şey değilsin. Maamâfîh, şâyed (risâlet da'vânda) gerçek söyleyenlerdensen, bize bir mu'cize getir.»]

155 [Sâlih Aleyhisselâm: «İşte, bir dişi deve,» dedi, «Su içme hakkı bir gün onun, ma'lûm bir gün de sizindir.»]

156 [«Sakın ona suîkasdle dokunmayın! Yoksa sizi büyük bir günün azâbı yakalar.»]

فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾

157 [Onlarsa deveyi kestiler. Fakat nâdim oldular.]

158 [Zîrâ o azâb onları yakalayıverdi.]

[Şübhesiz bunda (Sâlih Aleyhisselâm ve kavminin kıssasında) mutlak bir âyet (bir ibret) vardır. Halbuki çoğu îmân etmemişlerdi.]

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ
الْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾

159 [Rabbin celle şânuh, gaalibtir (mağlûb olmaz). Rahîm'dir (istihkaksız azâb etmez.)]

160 [Lût kavmi, gönderilen Peygamberleri tekzîb etti.]

161 [Hani kardeşleri Lût, onlara: «(Allah Teâlâ'dan) korkmaz mısınız?» demişti.]

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾
وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٤﴾

162 [«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emîn bir Peygamberim.»]

163 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun (emir ve nehiyde) bana itâat edin!»]

164 [«Bu da'vetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak Rabbil'âlemîn'e âiddir.»]

أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ
مِنْ أَزْوَاجِكُمْ ۚ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ
لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾

165, 166 [«Siz, bu âlemde erkeklerle cimâ' edip de Rabbiniz celle şânuhun sizin için yarattığı zevcelerinizi bırakıyor musunuz? Hayır, siz haddi tecâvüz eden bir kavimsiniz.»]

167 [«Ey Lût! (Şâyed bizim bu fiilimizi nehyetmekten) vazgeçmezsen, mutlak memleketimizden çıkarılanlardan olursun.» dediler.]

168 [Lût: «Ben, dedi, bu yaptığınıza nefret edenlerdenim.»]

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا
عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
مَطَرًا ۖ فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٣﴾

169 [«Rabbim! Beni ve âilemi işledikleri işin şe'amet ve azâbından kurtar!»]

170 [Bunun üzerine Biz de, O'nu ve bütün âilesini kurtardık.»]

171 [Ancak, ihtiyar zevcesi geri kalanlar içindeydi.]

172 [Sonra diğerlerini tamâmen helâk ettik.]

173 [Ve üzerlerine taş yağmuru yağdırdık.]

[İnzâr olunanların yağmuru ne çirkin yağmurdur!]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَابُ لْـَٔيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾

174 [Şübhesiz bunda mutlak bir âyet (bir ibret) vardır. Böyle iken çoğu îmân etmemişlerdi.]

175 [Rabbin celle şânuh (düşmanlarına) Kaahir, (dostlarına) Rahîm'dir.]

176 [Eyke ashâbı da gönderilen Peygamberleri tekzîb etti.]

177 [Hani Şuayb, onlara: «(Allah Teâlâ'dan) korkmaz mısınız?» demişti.]

178 [«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emîn bir Peygamberim.»]

179 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve (emir ve nehiyde) bana itâat edin!»]

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾
أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ
الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي
الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾

180 [«Bu da'vetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak Rabbil'âlemîn'e âiddir.]

181 [«Kileyi, tam ölçün. Eksik verenlerden (İnsanların haklarını zarara uğratanlardan) olmayın!»]

182 [Ve doğru terâzi ile tartın!»]

183 [«İnsanların haklarından bir şey kısmayın!»]

[«Ve yeryüzünü (katl, zinâ, gaaret ve yol kesicilikle) fesâda vermeyin!»]

وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾

184 [«O Allah Teâlâ'dan korkun, ki sizi ve sizden öncekileri O halk etmiştir.»]

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا
وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾

185 [«Sen, dediler, iyiden iyiye büyülenmiş (aklına halel getirmiş) lerdensin.»]

186 [«Sen de, bizim gibi bir beşerden başka bir şey değilsin. Ve gerçekten biz seni da'vânda yalancılardan sanıyoruz!»]

187 [«Şâyed gerçek söyleyenlerdensen! Gökten üzerimize bir parça düşür.»]

188 [Şuâyb Aleyhisselâm: «Rabbim celle şânuh, yaptıklarınızı herkesten iyi bilir.» dedi.]

Sizin eksik ölçüp tarttığınızı da, müstahak olduğunuz azâbı da bilir. Hüküm, O'nundur. Dilerse gökten bir kıt'a (bir bulut veyâ bir gölge) ile, dilerse başka şekilde size azâb eder.

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ
عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾

189 [Hâsılı, Şuâyb'ı tekzîbte ısrâr ettiler de, o gölge gününün azâbı kendilerini yakalayıverdi.]

[Bu azâb, büyük bir günün azâbı idi.]

Rivâyet edildiğine göre; Eyke ashâbının memleketlerini yedi

gün, yedi gece müthiş bir sıcaklık istilâ etmiş. O kadar ki, harâretin şiddetinden nehirleri kaynamış. Evvelâ evlerine çekilmişler, bodrumlara inmişler, fakat tahammül edemiyerek nihâyet sahrâya çıkmışlar. Bu esnâda semâda büyük siyah bir bulut peydâ olmuş. Bu, harâreti biraz izâle etmiş, serinliğe kavuşur gibi olmuşlar. Hepsi bulutun altına toplanmışlar.

Fakat kısa bir müddet sonra, bulut, min tarafillâh, birdenbire bir ateş hâlinde başlarına inmiş ve hepsini helâk etmiş. Böylelikle semâdan üzerlerine, istedikleri kıt'a düşürülmüş.

190 [**Şübhesiz bunda mutlak bir âyet** (bir ibret) **vardır. Böyle iken çoğu îmân etmemişlerdi.**]

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾

191 [**Rabbin celle şânuh** (asîlere) **Azîz, ve** (mutîlere) **Rahîm'dir.**]

Eyke ashâbının kıssası, sûre-i celîlede muhtasaran zikrolunan yedi kıssanın sonuncusudur. Peygamberleri tekzîb edenlere, azâb nüzûlünün âdetullah olduğu beyân buyurulmuş, Cenâb-ı Peygamber sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz tesliye ve gönderilen Peygamberleri tekzîb edenler tehdîd olunmuştur.

192 [**Hiç şübhe yok ki, bu** (Kur'ân), **Rabbil'âlemîn'in indirmesidir.**]

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾
بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾

193, 194, 195 [(Yâ Muhammed!) **Allah azâbiyle korkutanlardan olasın diye, onu, senin kalbine Rûhulemîn, ma'nâsı açık Arap diliyle indirmiştir.**]

Tâ ki kavmin anlasınlar da, onunla mülzem olup kabûl etmemek için bir özürleri kalmasın diye, yâhûd İsmâîl, Sâlih, Hûd, Şuâyb gibi Arap diliyle inzar edicilerden olasın diye.

Rûhul-emîn: Cebrâîl Aleyhisselâm'dır.

وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ
ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُا۟ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ
﴿١٩٨﴾ فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ
فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾

196 [**Şübhe yok ki o,** (Kur'ân-ı Kerîm'in zikri) **daha evvelkilerin Kitablarında da vardır.**]

197 [**Onu,** (Kur'ân'ın sıfatını, Peygamberin na't-i mübârekini) **Benî İsrâîl ulemâsının bilmesi** (Kur'ân'ın sıhhatine veyâ Resûlüllah'ın nübüvvetine) **bir delîl değil midir?**]

198, 199 [**Eğer Biz, Kur'ân'ı yabancılardan** (Arapça bilmeyenlerden) **birine indirseydik de, onlara onu okusaydı, yine îmân etmeyeceklerdi.**]

200 [(Küfür, inâd ve inkârı) **mücrimlerin kalblerine böyle soktuk.**]

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾

201 [**O elîm azâbı görünceye kadar onlar îmân etmezler.**]

202 [**Bu azâb onlara, farkında olmaksızın, ansızın gelecek.**]

فَيَقُولُوا۟ هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ
﴿٢٠٤﴾ أَفَرَءَيْتَ إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُوا۟
يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾

203 [«Acaba bize bir mühlet verilir mi? (ki îmân ve tasdîk edelim.)» diyecekler.]

204 [Hâlâ azâbımızı ta'cîl etmek mi istiyorlar?]

205, 206, 207 [(Yâ Muhammed!) Şimdi, Bana haber ver: Biz, onları nice yıllar, çeşid çeşid ni'metlerle geçindirsek de, sonra kendilerine va'dolundukları azâb gelip çatsa, o ni'metler, (o azâbın def'ine veyâ tahfîfine) müfîd olur mu? (Aslâ!)]

وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ
﴿٢٠٩﴾ وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾

208, 209 [Biz, hiçbir memleket halkını, onlara tevhîdi hatırlatmak, öğüt vermek üzere Allah azâbıyle korkutucu Peygamberler göndermedikçe helâk etmedik. Biz zulmedicilerden değiliz.]

210 [Kur'ân'ı, Şeytanlar indirmedi.]

211 [Bu, onlara yaraşmaz. Kudretleri de yoktur.]

إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ
فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَاخْفِضْ
جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾

212 [Şeytanlar, vahyi işitmekten teb'îd olunmuşlardır.]

213 [Sakın, Allah Teâlâ ile berâber başka bir ilâh edinme, ki azâba uğrayanlardan olursun.]

Muhâtab, Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem; maksûd ise, ümmetidir.

214 [Pek yakın akrabânı inzâr et!]

Rivâyet olunur ki; bu âyet-i celîle nâzil olduğu zaman, Aleyhissâlatü vesselâm Efendimiz, Benî Hâşim ve Benî Muttalib'i toplamış ve: «Allah Teâlâ'ya îmân ve emrine itâatle nefislerinizi O'nun azâbından kurtarın, yoksa bana yakınlığınız, size bir fayda sağlamaz.» buyurmuşlardır.

215 [Mü'minlerden sana ittibâ edenlere kanadını indir (mütevâzî ol).]

فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ
الرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ الَّذِي يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ ﴿٢١٩﴾

216 [Şâyed sana isyân edip ittibâ etmezlerse: Ben, sizin işlediğiniz şirk ve ma'siyetlerden uzağım.» dersin.]

217 [Ve O Azîz ve Rahîme tevekkül et!]

218, 219 [Ki O (Allah Teâlâ) seni kıyâm hâlinde de, secde edenler arasında dolaşırken de görür.]

إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ
﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

220 [Çünkü O, hakkıyle (sözünü) işiten, ve (niyyetini) hakkıyle bilendir.]

221 [Şeytanların kimlerin üzerine indiğini, size haber vereyim mi?]

222 [Şeytanlar, yalancı, günahkâr kimseler üzerine inerler.]

223 [Onlar, Şeytanlara kulak verirler. Ve çoğu yalancıdırlar.]

وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ
﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾

224 [Şâirler var ya! Onlara da azgınlar tâbi' olurlar.]

225 [Görmez misin ki onlar, her vâdîde şaşkın şaşkın dolaşırlar.]

226 [Ve şiirlerinde yapmadıkları şeyleri söyler (övünür) ler.]

Kavilleri, fiillerine uymaz.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا
وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا ۗ وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ
يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

227 [**Ancak, îmân edip de sâlih ameller işleyenler, Allah Teâlâ'yı çok zikredenler, kendilerine zulmedildikten sonra öclerini alanlar müstesnâ, o zâlimler yakında nereye rücû' edeceklerini bileceklerdir.**]

Bu âyet-i celîle; Abdullah bin Revâha, Hassân bin Sâbit, Kâ'b bin Zübeyr, Kâ'b bin Mâlik (R. Anhüm) gibi mü'min şâirler hakkında nâzil olmuştur.

27 — NEML SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 93 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

طس ۚ تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾

1 [**Tâ, Sîn. Bunlar Kur'ân'ın, âşikâr olan Kitabın (veyâ Levh-i Mahfûz'un) âyetleridir.**]

2, 3 [**(Kur'ân) namazlarını (tâdîliyle) ikâmet eden, (müstehaklara) mallarının zekâtını veren, (diliyle ve kalbiyle) Âhiret'e de yakînen inanan mü'minler için yol gösterici ve (Cennet'le) tebşîr edicidir.**]

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

4 [**Âhiret'e îmân etmeyenlerin (uzun ömür ve rızık genişliği ile dünyâda kötü) amellerini Biz, kendilerine zînetli gösterdik. Onlar dalâlette şaşırmış kalmışlardır.**]

5 [**Onlar, öyle kimselerdir ki, onlar için (dünyâda katl ve esâret gibi) kötü bir azâb vardır. Âhiret'te de daha ziyâde husrâna uğrayacaklar bunlardır.**]

6 [**(Yâ Muhammed!) Sana, Kur'ân emrinde Hakîm ve insanların hâllerini Alîm Allah Teâlâ tarafından telkîn olunmuştur.**]

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَآتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَن بُورِكَ مَن فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨﴾

7 [**Hani Mûsâ, âilesine: «Ben, bir ateş gördüm, (gideyim de) oradan size (yol hakkında) bir ma'lûmât, yâhûd ısınacak bir kor getireyim.» demişti.**]

Zîrâ, yollarını kaybetmişlerdi. Medyen'den Mısır'a gidiyorlardı.

8 [**Vaktâ ki o ateşin yanına vardı. Şöyle nidâ olundu: «Bu ateşte olan da, etrâfında bulunanlar da mübârek kılınmıştır. Rabbil'âlemîn olan Allah Teâlâ, münezzeh ve Âlî'dir.**]

Ateşden murâd: Allah'ın nûru, mübârek kılınanlar da Hz. Mûsâ ile Meleklerdir.

يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾ وَأَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾

9 [**«Ey Mûsâ! O Azîz, Hakîm olan Allah Ben'im!»**]

10 [**«Asânı yere bırak!»**]

[**(Vaktâ ki, Mûsâ asâsını yere bıraktı) onu ince bir yılan gibi**

hareket eder gördü. (Korkusundan) dönüp kaçtı. Arkasına bakmadı.]

[« Ey Mûsâ! Korkma! Peygamberler, Benim yanımda korkmaz (dedik).]

إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾

11 [**«Ancak, nefsine zulmeden müstesnâ. Maamâfih zulmünden sonra kim** (tevbe eder de) **kötülüğü, iyiliğe çevirirse elbette Ben, O'na Gafûr ve Rahîm'im.»]**

وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ فِى تِسْعِ ءَايَٰتٍ
إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا
جَآءَتْهُمْ ءَايَٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾

12 [**«Ve elini koynuna sok, ki elin ayıbsız, bembeyaz çıksın. Bu iki mu'cize, ki dokuz mu'cize içindedir. Bunlarla Fir'avn ve kavmine git. Zîrâ onlar fâsık** (âsî) **bir kavim oldular.»]**

Bu dokuz mu'cize: Asâ, elinin beyazlığı, denizin yarılması, Tûfân, çekirge, kehle, kurbağa, kan ve mallarının batmasıdır.

13 [**Vaktâ ki** (Mûsâ ile risâletine delîl olan) **âyetlerimiz, vâzıh olarak, onlara geldi. «Bu, apaçık bir sihirdir.» dediler.]**

وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ فَٱنظُرْ
كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ عِلْمًا ۖ
وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾

14 [**(Sıdkını ve Allah Teâlâ tarafından gönderildiğini) kalbleri yakinen bilirken, mu'cizelerimizi, mücerred zulüm ve tekebbürle, inâd ederek, inkâr ettiler. Bak! Fesâdcıların âkıbeti nice oldu?]**

Garkolundular. Âhiret'te de yakılacaklar.

15 [**Yemîn ederim ki; Biz, Dâvûd ve Süleymân'a bir ilim (hüküm ve kazâ ilmini) verdik.**]

[**«Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki, bizi** (nübüvvet, Kitab, ilim ve hikmetle) **mü'min kullarından birçoğuna üstün kıldı.» dediler.**]

Bu âyet-i kerîme; ilmin şerefine ve onun en büyük ni'met olduğuna delildir. Kendisine ilim verilen kimse, bir çok mü'minlerden faziletce üstündür.

وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوٗدَ وَقَالَ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ
وَاُوْتِيْنَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ۭ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِيْنُ ⑯

16 [**Süleymân, Dâvûd'a vâris oldu. Dedi ki: «Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi.»**]

Dâvûd Aleyhisselâm'ın (19) oğlu varmış. Bunların içinden Süleymân Aleyhisselâm, Peygamberlik ve ilimde babasına mirâsçı olmuş.

Rivâyete göre; Hz. Süleymân'a, babasından fazla olarak rüzgâr ve Şeytanların teshîri verilmiş; hüküm ve kazâ husûsunda, o babasından, ibâdet husûsunda da babası, ondan üstünmüş. Süleymân Aleyhisselâm Allah'ın ni'metlerine babasından çok şükredermiş.

Süleymân Aleyhisselâm, kuşların seslerinin neye delâlet ettiğini, maksadlarını, arzûlarını anlardı.

[**Ve** (muhtâc olduğumuz ve Enbiya ve meliklere verilen) **her şey bize** (bol bol) **verildi. Şübhe yok ki bu, aşikâr bir fazl ve inâyettir.»**]

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُوْدُهٗ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ
يُوْزَعُوْنَ ⑰ حَتّٰٓى اِذَآ اَتَوْا عَلٰي وَادِ النَّمْلِ ۙ قَالَتْ نَمْلَةٌ يّٰٓاَيُّهَا
النَّمْلُ ادْخُلُوْا مَسٰكِنَكُمْ ۚ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ
وَجُنُوْدُهٗ ۙ وَهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ⑱

17 [**Süleymân'ın; cinlerden, insanlardan ve kuşlardan orduları toplandı. Her takım, birbirine ulaşıncaya kadar, durdurulurdu.** (Sevk ve idâre olunurdu.)]

18 [**Hattâ Karınca Vâdîsine geldikleri zaman, dişi bir karınca: «Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin ki Süleymân ve orduları, bilmeyerek sizi ezmesin.» dedi.**]

Süleymân Aleyhisselâm, bu sözü işitti. Bütün karıncalar yuvalarına girinceye kadar askerlerini durdurdu.

Karınca Vâdîsi, Tâif'de veyâ Şam'dadır. Bu vâdîde, cinlerin yaşadığı söylenir. Konuşan Karınca; bir rivâyete göre, topal olup karıncaların kraliçesi imiş. Onun sesini rüzgâr üç mil mesâfeden, Süleymân Aleyhisselâm'ın kulağına getirmiş.

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ
الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ
فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿١٩﴾

19 [(Süleymân Aleyhisselâm) **onun, bu sözüne** (ve aldığı korunma tedbîrine) **gülümseyerek: «Ey Rabbim! Bana, ana-babama ihsân ettiğin ni'metlere şükretmeyi ve hoşnûd olacağın iyi işler işlemeyi ilhâm et! Beni, rahmetinle sâlih kullarının zümresine idhâl buyur.» dedi.**]

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ
مِنَ الْغَائِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَاذْبَحَنَّهُ
أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ
أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

20 [**Ve Süleymân, kuşları araştırdı da: «Ne oldu, neye Hüd-**

hüd'ü göremiyorum, yoksa gâiblerden mi? (Bir yere mi gidip gizlendi?)» **dedi.**]

21 [**«Onu muhakkak şiddetle cezâlandıracağım. Veyâ boğazlatacağım. Yâhûd bana** (gaybûbetinin sebebini bildiren) **sarîh, kuvvetli bir delîl getirir.»**]

Rivâyet edilir ki: Süleymân Aleyhisselâm, Beyt'ül-Makdîs binâsını tamamladıktan sonra, Hacc için hazırlanmış, Harem-i şerîfe gitmişti. Bir müddet Harem-i şerîfde kaldı. Müteâkiben Mekke'den hareket ederek San'a'ya gitti. Ve burası, pek hoşuna gitti. Konakladı.

Ancak, San'a'nın suyu yoktu. Süleymân Aleyhisselâm, Hüdhüd'ü keşşâf olarak kullanmaktaydı. Su araştırması için Hüdhüd'ü aradı. Fakat Hüdhüd, görünürlerde yoktu.

O, bu sırada göğe yükselmiş, etrâfma bakınırken Sebe' Melikesi Belkıs'm emsâlsiz bahçelerini görmüş, oraya doğru uçmuş ve inmişti. Burada başka bir Hüdhüd'e rastladı. Ve o, nereden gelip, nereye gitmekte olduğunu sordu.

Süleymân Aleyhisselâm'ın Hüdhüd'ü: **«Sâhibim Süleymân bin Dâvûd'la Şam'dan geliyorum. O, bütün insanların, cinlerin, kuşların ve rüzgârların melikidir.»** dedi.

Diğeri: **«Gerçi sâhibine büyük bir mülk verilmiş, fakat Sebe' Melikesi Belkıs ondan daha aşağı değildir.»** diye cevâb verdi. **«Emrinde milyonla asker var. Gel, seni O'nun memleketine götüreyim de gör.»**

Hüdhüd: **«Korkarım ki Süleymân'ın suya ihtiyâcı olur da beni arattırır, ,o zaman ne yaparım?»** dedi.

Arkadaşı: **«Korkma! Melike hakkmda kendisine vereceğin bilgiden pek memnun kalacaktır. Haydi, gidelim.»** diye ısrâr etti.

Bunun üzerine iki Hüdhüd, Melike'nin memleketine doğru sür'atle uçtu. Belkıs'ı ve ülkesini gördüler. Belkıs da, ülkesi de gerçekten güzeldi.

22 [**Hüdhüd, çok geçmeden geldi.** (Süleymân Aleyhisselâm ona itâb etti). **Hüdhüd:** (Yâ Nebiyyallah!) **Senin muttalî olmadığına muttalî oldum. Sebe'den sana yakîn bir haberle geldim.»** dedi.]

Sebe': Bir âile veyâ bir kabîlenin ismidir. Yemen'de Me'rib şehrine de Sebe' adı verilmiştir. Sebe' sûresinde bu husûsta daha etrâflı bilgi verilmiştir. Mezkûr sûrenin ilk âyetine bakınız.

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن دُونِ اللَّهِ
وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾

23 [**«Ben, orada hükümdarlık eden bir kadın buldum. O'na** (bir hükümdara ne lâzımsa, mal, asker, malzeme ve sâire) **her şey verilmiştir. Ve bir de** (murassa) **büyük bir tahtı var.»**]

Bu, Belkıs bint-i Şerâhîl idi. Diğer bir rivâyete göre; Belkıs bint-i Hedhad bin Şürahbîl. Babası Yemen hükümdarlarındandı. Ve ondan başka evlâdı yoktu. Ölümünde babasının yerine geçmiş ve yirmi yıl Melikelik etmişti.

24 [**«O'nu ve kavmini, Allah Teâlâ'yı bırakarak, Güneş'e secde eder buldum. Şeytan, onlara** (kötü) **amellerini tezyîn etmiş ve doğru yoldan alıkoymuş. Bu sebeble, doğru yolu bulamıyorlar.**]

Allah Teâlâ, Hz. Ya'kûb'a Yûsuf'un yerini bildirmediği gibi, bir hikmete mebnî Süleymân Aleyhisselâm'a da Belkıs'ın hâlini bildirmedi. Hüdhüd de onun Güneş'e taparlığını inkâr etti. Zîrâ Cenâb-ı Hak, ona bunu ilhâm etmişti.

أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ
مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾ قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾

25 [**«Göklerde ve yerde her gizliyi** (yağmuru ve otu) **meydana çıkaran, gizledikleri ve âşikâr kıldıkları her şeyi bilen Allah Teâlâ'ya niçin secde etmiyorlar?»**]

Veyâ Allah Teâlâ'ya secde etmemek için Şeytan onları alıkoymuştur. Yâhûd, secde etmemek için amellerini tezyîn etmiştir. Veyâ ihtidâ olunmazlar, ki O'na secde etsinler. Ve yâhûd, o vakit Hüdhüd onlara: **«Âgâh olun da Allah Teâlâ'ya secde edin.»** dedi.

Bu âyet-i kerîme, secde âyetlerindendir.

26 [**«O Allah Teâlâ ki, O'ndan gayri ilâh yoktur. Arş-ı azîm'in Rabbi O'dur.]**

27 [(Süleymân Aleyhisselâm Hüdhüd'e): **«Bakalım, doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın?» dedi.]**

Belkıs'a bir mektup yazdı ve mühürledi.

اِذْهَبْ بِّكِتَابِيْ هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ
مَاذَا يَرْجِعُوْنَ ﴿٢٨﴾ قَالَتْ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَؤُا اِنِّيْٓ اُلْقِيَ اِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيْمٌ ﴿٢٩﴾

28 [(Hüdhüd'e). (Belkıs ve kavmine git) **şu mektubumu götür. Onu görecekleri bir yere bırak. Sonra dön** (onlara yakın bir yere çekil de) **bak, ne cevâb verecekler.»]**

Hüdhüd, Belkıs'ı sarayında arka üstü yatmış, uyuyor buldu. Sarayın Güneş'e karşı bir penceresi vardı. Güneş'in tulûunu buradan görür, secde ederdi. Bu pencerenin önünde durdu. Melike, pencereyi açtığı esnada mektubu önüne bıraktı.

Belkıs, mektubu okudu. Mührü görünce titredi. Zîrâ Süleymân Aleyhisselâm'ın mülkü mühründeydi. O'nun, kendisinden daha büyük bir hükümdar olduğunu öğrendi.

Hüdhüd, bir köşeye çekilmiş, olayı ta'kib ediyordu. Belkıs, tebeasının ileri gelenlerinden üç yüz on kişilik bir meclisi topladı. Ve murassa tahtına oturdu.

29 [**«Ey milletimin büyükleri! Bana mühim** (veyâ mazmunu çok güzel, yâhûd mühürlü) **bir mektub bırakıldı.» dedi.]**

«Kimden?» diye sordular.

اِنَّهٗ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهٗ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿٣٠﴾ اَلَّا
تَعْلُوْا عَلَيَّ وَاْتُوْنِيْ مُسْلِمِيْنَ ﴿٣١﴾ قَالَتْ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُوْنِيْ فِيْٓ اَمْرِيْ
مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا حَتّٰى تَشْهَدُوْنِ ﴿٣٢﴾

30 [**«Süleymân'dan. Rahmân, Rahîm olan Allah adiyle** (başlıyor).»]

31 [**«Mazmunu şu: — Bana taazzum ve tekebbür etmeyin! Müslüman olarak bana gelin!»]**

Bu mektub, gâyet kısa olmakla berâber, son derece ma'nâlıdır. Çünkü, evvelâ «**Besmele**»yi hâvîdir. Bu, Allah'ın Zât ve sıfatlarına delâlet eder. İkinci olarak, büyüklenmeyi yasak ediyor, ki bütün rezâletlerin başı budur. Üçüncüsü, İslâm'a da'vet ediyor. İslâmiyet, bütün fazîletlerin kaynağıdır.

32 [**«Ey milletimin büyükleri! Bu işimde** (hayırlı ve faydalı olan neyse) **bana re'yinizi söyleyin. Huzûrunuz olmadan** (sizlerle müşâvere etmeden) **hiçbir işte kat'î bir karar vermiş değilim.» dedi.**]

قَالُوا نَحْنُ أُولُوا قُوَّةٍ وَأُولُوا بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾

33 [«(Ordumuz, harb silâhlarımız var) **kuvvetliyiz ve savaş erbâbıyız.** (Necdet ve şecâat sâhibleriyiz). **Bununla berâber, emir ve irâde sana âiddir. Bak** (düşün, harb veyâ sulh) **ne dilersen emret!** (Biz, emrine mutîiz.)» **dediler.**]

Vaktâ ki Belkıs, kumandanlarının harbe meyyâl olduklarını hissetti, re'ylerini tezyîf ederek sulhu savundu.

قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾

34 [**«Muhakkak, ki hükümdarlar,** (harble) **bir memlekete girdikleri vakit, o memleketi harâb ve ahâlîsinin güzîdelerini zelîl ederler. Bunlar da böyle yapacaklar.» dedi.**]

35 [**«Ben, onlara bir hediye göndereceğim. Bakayım, elçiler ne** (cevâb) **ile dönecekler.»**]

Hediyeyi kabûl edecek mi? Etmiyecek mi? Şâyed hediye kabûl ederse hükümdar, etmezse Peygamberdir.

Vehb der ki: Belkıs, hediye olmak üzere beş yüz gulâm ve beş yüz câriye, altın ve gümüşten beşer yüz kerpiç büyüklüğünde külçe, bir hokka içinde delinmemiş bir inci, ve eğri delinmiş cüzi'

denilen kıymettâr bir taş ve bol miktârda misk ve amber hazırlamıştı. Gulâmlara câriye ve câriyelere gulâm elbisesi giydirmişti. Bu hediyeleri Münzir bin Amr'ın reisliği altındaki bir hey'ete tevdî etmiş ve Süleymân Aleyhisselâm'a göndermişti. Hareketinden önce de Münzir'e: «**Dikkat et, şâyed size huşûnetle muâmele ederse bir hükümdardır; pek ehemmiyet verme. Muhakkak ben ondan daha şerefli ve daha kuvvetliyim. Fakat iyi muâmelede bulunursa, bil ki gönderilmiş bir Peygamberdir. Bu takdîrde, ne söylerse, iyi dinle, sözlerini aynen bana nakledersin. Sonra, şunu da gözden kaçırma. Bak, gulâmlarla câriyeleri fark edebilecek mi? Delinmemiş inciyi delecek ve delinmişe iplik geçirebilecek mi?**» diye tenbîh etmişti.

Hüdhüd, bütün bu hazırlıkları görmüş ve söylenilen sözleri işitmişti. Daha hey'et hareket etmeden sür'atle yol almış, gördüklerini ve işittiklerini Süleymân Aleyhisselâm'a haber vermişti.

Bunun üzerine Süleymân Aleyhisselâm, Cinlere emretmiş, ordugâhtan i'tibâren hey'etin geçeceği dokuz fersahlık bir arâziye altın ve gümüş külçeler döşetmişti. Ordugâhın bulunduğu meydanın çevresine de keza altın ve gümüş duvarlar yaptırmıştı.

Münzir'in geleceği gün, Süleymân Aleyhisselâm ihtişâmla tahtına oturmuş, Cinler ve bütün hayvanlar tahtın yanlarında karşılıklı saff olmuşlardı. Mâiyetinden on binlerce kişi de kendilerine ayrılan yerleri tutmuşlardı.

Nihâyet Münzir ve yanındakiler, getirdikleri hediyeler arasında bulunan, külçelerden çok daha güzel ve daha muntazam külçeler üzerinden hayretle yürüyerek, ordugâha geldikleri vakit, gördükleri manzara, büsbütün hayretlerini arttırmış, dehşet içinde kalmışlardı.

فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُم بَلْ أَنتُم
بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ ٱرْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُمْ
بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُم مِّنْهَآ أَذِلَّةً وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾

36 [**Vaktâ ki,** (Belkıs'ın elçileri hediyeleriyle) **Süleymân** (Aleyhisselâm) **a geldi. Onlara: «Bana malla mı muâvenet ediyorsunuz? Allah Teâlâ'nın bana verdiği** (dîn, nübüvvet, hikmet ve mülk) **size verdiğinden daha hayırlıdır.** (Benim, hediyeye ihtiyâcım yok). **Belki, sizler hediyenizle sevinirsiniz.» dedi.**]

Süleyman Aleyhisselâm, Belkıs'ın elçilerini, tatlı ve güler yüzle karşılamış, tatyîbetmişti. Gulâm ve câriyelerin ellerini ve yüzlerini yıkatarak, onları hemen farkettiğini hey'ete göstermiş, sonra ağaç kurduna emrederek, delinmemiş inciyi deldirmiş ve eğri delinen taşa iplik geçirmişti. Fakat Belkıs'ın mektubu ile birlikte gönderilen hediyeleri kabûl etmemişti.

37 [«**Şimdi** (Ey elçi! Getirdiğin hediyelerle) **Onlara** (Belkıs ve kavmine) **dön! Yemîn ederim ki,** (şâyed Müslüman olarak bana gelmezlerse) **üzerlerine öyle bir ordu ile gideriz ki, mukâvemet ve mukâbeleye güçleri yetmez. Onları Sebe'den zelîl olarak çıkarırız. Rüsvây ve esîr olurlar.**»]

Münzir bin Amr, memleketine dönmüş, gördüklerini ve işittiklerini Belkıs'a haber vermişti. Belkıs, Süleymân Aleyhisselâm'ın bir Melik değil, bir Nebî olduğunu öğrenince mukâvemet edemiyeceğini anlamış ve hemen yolculuğa hazırlanmıştı. Tahtını müstahkem bir yere koyup kilitlemeyi, ayrıca bunu niçin muhâfızlar ta'yîn etmeyi de unutmamıştı. Akabinde kavminin ileri gelenlerini de yanına alarak, askerleriyle, Süleymân Aleyhisselâm'ın emirlerini bizzat telâkkî etmek ve da'vet ettiği dîni öğrenmek üzere, hareket etmişti.

Süleymân Aleyhisselâm ise, onların hediyelerine güvendiklerini ve binâenaleyh tehdîdâmiz bir şekilde hediyeleri iâde edilince muhakkak kendisine geleceklerini bilmekteydi. Bu sebeble gelir gelmez îmânlarına vesîle olacak bir hârika göstermek istedi.

Nihâyet, düşündüğü gibi, Belkıs'ın, kendisine itâat ve inkıyâd etmek maksâdiyle, gelmekte olduğunu öğrenince:

قَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَيُّكُمْ يَأْتِينِى بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَن يَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾
قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ ۖ وَإِنِّى
عَلَيْهِ لَقَوِىٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾

38 [«**Ey azîzler! O ve kavmi, Müslüman olarak gelmeden önce, Belkıs'ın tahtını bana hanginiz getirir?**» **dedi.**]

39 [**Cinlerden bir ifrît:** «**Ben, sana onu, makamından kalkmadan önce getiririm. Benim, buna herhâlde kudretim yeter.** (Kolay getiririm ve hiçbir şey zâyi' etmeyeceğime de) **emînim.**» **dedi.**]

Rivâyet edildiğine göre; Süleymân Aleyhisselâm her gün sabahtan öğleye kadar makamında otururdu.

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ
طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي
أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ
رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

40 [**Nezdinde Kitabdan** (Kitâbullah veyâ Levh-i Mahfûz'dan) **ilim olan biri: «Ben, sana onun tahtını, gözünü yumup açmadan getiririm.» dedi.**]

Bu zâtın kim olduğu hakkında müteaddid rivâyetler vardır. Bir kavle göre, Süleymân Aleyhisselâm'ın bizzat kendisidir. Diğer bir kavle nazaran, Cebrâil, yâhûd Hızır Aleyhisselâm'dır.

İbn-i Abbâs'ın meşhûr olan kavline göre ise; Süleymân Aleyhisselâm'ın veziri Âsaf bin Berhıyâ'dır. Sıddîk bir zâttı. Duâ edilince icâbet olunan, İsm-i A'zam'ı bilirdi. Hazret-i Süleymân'ın bir mu'cizesi olmak üzere böyle bir kerâmet göstermiştir.

Filhakîka Âsaf, duâ etmiş ve ân-ı vâhidde Süleymân Aleyhisselâm, tahtın önüne konulduğunu görmüştü. Halbuki Sebe' ile bulundukları yer arasındaki mesâfe iki aylık bir yoldu.

[**Vaktâ ki Süleymân** (Aleyhisselâm), **tahtı yanında durur gördü.** (Bu ni'mete şükrederek) **dedi ki: «Bu, Rabbim celle şânuhu'nun fazlmdandır. Rabbim, beni deniyor. Acaba şükür mü, yoksa, nankörlük mü ederim, diye.»**]

[**«Kim ki şükrederse, nefsi için eder. Kim de nankörlük ederse, şübhe yok ki, Rabbim** (onun şükründen) **Ganî'dir** (ve şükredene de, nanköre de in'am etmekle) **Kerîm'dir.**]

قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ أَتَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ
﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكِ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ
قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾

41 [**Süleymân** (Aleyhisselâm): «**Onun tahtının şeklini değiştirin. Bakalım tanımaya yol bulacak mı?** (Kendisinin olduğunu bilecek, vaziyeti kavrıyacak, hakîkati anlıyacak mı?) **Yoksa yol bulamıyanlardan mı olacak?**» **dedi.**]

Vehb b. Mümebbih ve diğer ulemânın beyânına göre Şeytanlar Süleymân Aleyhisselâm Belkıs ile evlenir de Belkıs, O'na cinlerin sırlarını söyler; ve ondan bir çocuk doğar da ebediyyen başkasının emrinden kurtulamayız, diye korkmuşlar. Onun için Süleymân Aleyhisselâm'a Belkıs'ı zemmederek O'nu, Belkıs'dan vazgeçirmek istemişler; ve: «**Onun aklından zoru vardır. Ayağı eşek tırnağı gibidir. Bacakları kıllıdır.**» demişler. Süleymân Aleyhisselâm, bu sebebden tahtının değiştirilmesini ve köşk yapılmasını emretmiş; Belkıs'ın aklını denemek, bacaklarını görmek istemiştir. Netîcede Belkıs eteklerini toplayınca bacakları açılmış; Hz. Süleymân, ayaklarının fevkalâde güzel ve kusursuz; yalnız bacaklarının kıllı olduğunu görmüştür.

Süleymân Aleyhisselâm'ın Belkıs'la evlenip evlenmediği ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre evlenmiş; ve O'ndan bir çocuğu olmuştur. Yemen krallığını yine Belkıs'a bırakmıştır. Kendisi, ayda bir def'a sabahleyin Şam'dan kalkıp akşam olmadan Yemen'e varır; orada üç gün kaldıktan sonra Şam'a dönermiş.

Bir takım müfessirler, Belkıs'la evlenmediğini O'nu Hemdân kıralı ile evlendirerek Yemen'e gönderdiğini söylemişlerdir.

42 [**Vaktâ ki Belkıs geldi. «Tahtın böyle miydi?» denildi. «Sanki o, maamâfîh, bu mu'cizeden önce,** (Allah Teâlâ'nın kudretinin kemâline ve senin nübüvvetinin sıhhatine) **bize ilim verilmişti. O'na mutî ve münkâd olmuştuk.**» **dedi.**]

وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ ۖ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٤٣﴾ قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ ۖ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا ۚ قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ ۗ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٤﴾

43 [**Süleymân, onu Allah Teâlâ'dan gayriye tapmaktan menetmişti.** (Yâhûd Allah Teâlâ'yı bırakıp da Güneş'e ibâdeti, onun İslâm'ına mâni' olmuştu.) **Zîrâ kâfir olan bir kavimdendi.**]

44 [**Belkıs'a: «Şu köşke gir!» denildi. Köşkün meydanını görünce derin bir su sandı. Bacaklarını açtı.** (Islanmasın diye eteklerini topladı.)]

[**Süleymân: «O, su değildir. Billûrla döşenmiş düz, mücellâ bir meydandır.» dedi.**]

[**Belkıs: «Yâ Rabb! Ben** (cidden Güneş'e tapmakla veyâ Süleymân hakkında fenâ zanda bulunmakla) **nefsime zulmetmiştim. Şimdi Süleymân'la birlikte Rabbil'âlemîn'e münkâd oldum.** (Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine îmân ettim. Müslüman oldum.») **dedi.**]

Ekser müfessirlerin kavlince, Süleymân Aleyhisselâm, müteâkiben Sebe' Melikesini nikâhlamış ve mülkünde bırakmıştı.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ
فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾

45 [**Yemîn ederim. Biz Semûd'a, Allah Teâlâ'yı tevhîd ve tâatine da'vet etsin diye, kardeşleri Sâlih'i gönderdik. Onlarsa, birbirleriyle çekişen iki fırka oldular.**

قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا
تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

46 [**Sâlih** (Aleyhisselâm): **«Ey kavmim! Niçin iyilikten evvel fenâlığı** (tevbeden önce azâbı) **tâcîl ediyorsunuz? Niçin Allah Teâlâ'nın mağfiretini dilemiyorsunuz? Olur ki rahmetine nâil olursunuz.» dedi.**]

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ ۚ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ
أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾

47 [**Onlar: «Biz, sen ve sana tâbi' olanlar yüzünden şeâmete uğradık.» dediler.**]

Sen bu dîni îcâd edelidenberi musîbetten kurtulmadık.

[**Sâlih: «Uğradığmız şeâmet, Allah Teâlâ'nın nezdindedir.** (O'nun takdîr ve emriyledir). **Belki siz, sınanmakta olan bir kavimsiniz.» dedi.**]

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾

48 [**O şehirde** (Hicr'de) **dokuz kişi vardı, ki yeryüzünde dâimâ fesâd çıkarır, salâha yanaşmazlardı.**]

Bunlar, Semûd kavminin ileri gelenlerinin çocuklarıydı. Reisleri Kudar bin Sâlif'di. Dişi deveyi bunlar öldürmüşlerdi.

قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ
لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾
وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾

49 [**Bunlar: «Sâlih'i ve âilesini** (O'na tâbi' olanları) **geceleyin basıp öldürelim. Sonra kanını arayan velîsine de: «Biz, onların helâklerinde bulunmadık. Bizler, sözü doğru kimseleriz.» diye Allah Teâlâ'ya yemîn verin! dediler.**]

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«Cenâb-ı Hak, o gece Sâlih Aleyhisselâm'ın evine muhâfaza için Melekler göndermiştir. O dokuz kişi, yahn kılıçları ile Sâlih Aleyhisselâm'ın evine gelince, Melekler üzerlerine taş yağdırmışlar ve hepsini helâk etmişlerdir. Canîler taşları görmüş; fakat Melekleri görememişlerdir.»

50 [(Sâlih Aleyhisselâm'ı ansızın katletmek için) **böyle mek-**

rettiler. Biz de, farkında değillerken, mekirlerinin cezâsını verdik. (O'nu, helâklerine sebeb kıldık.)]

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ
وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾

51 [**Bak! Mekirlerinin âkıbeti nasıl oldu? Onları da, kavimlerini de tamâmen helâk ettik.**]

Bu ihlâk yâ Cebrâil Aleyhisselâm'ın bir na'rası ile yâhûd yeraltından çıkan bir ateşle olmuştur.

52 [**İşte, şirk ve zulümleri yüzünden, harâb ve bomboş kalan evleri! Şübhe yok ki, bunda kudretimizi bilen bir kavim için ibret alacak bir âyet vardır.**]

وَأَنْجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلُوطًا
إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾

53 [**Îmân edenleri ise kurtardık. Onlar, küfür ve ma'siyetlerden sakınırlardı.**]

54 [**Lût'u da** (Peygamber olarak kavmine gönderdik). **Hani onlara: «Siz, çirkinliğini bile bile, hâlâ o hayâsızlığı irtikâb edecek misiniz?» demişti.**]

أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ ۚ بَلْ أَنْتُمْ
قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

55 [**«Kadınları bırakıp da şehvetle siz mutlaka erkeklere mi yanaşacaksınız? Hayır! Siz** (cidden yaptığınız fiilin fenâ akîbetini düşünmeyen) **câhil bir kavimsiniz.»**]

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ
مِنْ قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ
وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٥٧﴾

56 [Kavminin cevâbı ancak şu oldu: «Lût âilesini memleketinizden çıkarın. Onlar temizlik isteyen (yaptıklarımızdan nefislerini tenzîh eden, yâhûd fenâlıklardan uzaklaşan, yaptıklarımızı murdar zan ve takbîh eyliyen) kimseler.»]

57 [Biz de onu ve geride kalanlarla berâber (azâbta) olmasını takdîr ettiğimiz karısı müstesnâ, bütün âilesini kurtardık.]

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا ۖ فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٥٨﴾
قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ ۗ آللَّهُ
خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

58 [Ve onların üzerine (taştan) yağmur yağdırdık. O Peygamberlerinin korkuttukları azâba inanmıyanların üzerine yağan yağmur. Ne kötü yağmurdu o!]

59 [De ki: (Yâ Muhammed!): «Allah Teâlâ'ya hamd ve O'nun ihtiyâr ve ıstıfâ ettiği kullarına selâm olsun! Allah Teâlâ mı hayırlıdır, yoksa (müşriklerin) O'na şerîk koştukları mı?»]

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ۚ
فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ ۚ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا
شَجَرَهَا ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

60 [Yâhûd o, gökleri, yeri yaratan ve gökten sizin için yağ-

mur indiren mi? Biz o yağmurla sizin bir ağacını bile yetiştiremiyeceğiniz nice gönül açan bahçeler inbât etmekteyiz. Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd mu var? (Hâşâ.) Onlar haktan (tevhîdden) sapmış bir kavimdir.]

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا
وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَإِلَٰهٌ
مَعَ اللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

61 [Yâhûd arzı (mahlûklarına) karargâh kılan, aralarından akarsular akıtan, üzerinde de büyük ve sâbit dağlar yaratan, (biri acı, biri tatlı) iki deniz arasına (karışmaması için) bir mâniâ koyan mı? Allah Teâlâ ile beraber başka bir ma'bûd mu var? (Asla!) Fakat, onların çoğu (O'nun vahdâniyyetini) bilmezler.]

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ
خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

62 [Yâhûd muztâr olanların duâlarına icâbet eden, fenâlığı gideren ve sizi yeryüzünde halef kılan mı? Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd mu var? Siz ne kadar az düşünüyorsunuz!]

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا
بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

63 [Yâhûd kara ve denizlerin karanlıklarında size yol gösteren, rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci gönderen mi? Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd mu var? (Hâşâ!) Müşriklerin şirkinden Allah Teâlâ Âlî ve münezzehdir.]

أَمَّنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
ءَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

64 [**Yâhûd halkı yoktan vâr edip, sonra onu iâdeye kaadir olan ve sizi gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd mu var? (Aslâ!) De ki. «Eğer (işrâkinizde) sâdıklardansanız, bürhânınızı getirin!»**]

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ
أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ
مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾

65 [**De ki: «Göklerde ve yerde gaybı, Allah Teâlâ'dan gayri kimse bilmez.** (Bu, ancak Allah Teâlâ'ya mahsûsdur.) **Onlar ne zaman ba'solunacaklarını bilmezler.»**]

Müşrikler, Kıyâmet'in ne zaman kopacağını sormuşlardı. Âyet-i kerîme bu soruya cevâbdır.

Hazret-i Âişe (R. Anhâ.): **«Kim, Muhammed sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemin gelecekteki şeyleri bildiğini zu'mederse, Allah Teâlâ'ya büyük bir iftirâda bulunmuş olur.»** demiştir.

66 [**Onların ilimleri, tekâmül edip, Âhiret'in vukûuna kadar ulaştı mı** (ki Kıyâmet'in kopma zamanını bilsinler). **Belki Âhiret hakkında onlar, şek üzeredirler.** (Yakînleri yoktur. Kâh olur, kâh olmaz derler). **Belki onlar bundan kördürler.** (Basîretleri muhteldir. Âhiret hakkındaki delîlleri idrâk etmezler.)]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَآبَاؤُنَا أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾
لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ
الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

67 [O küfür ve inkâr edenler: «Biz ve babalarımız, toprak olduktan sonra, (tekrar kabirden) çıkarılacak mıyız? (Tekrar hayâta erecek miyiz?)»]

68 [Yemîn ederiz ki, bu (ba's) bize de, bizden evvel babalarımıza da va'dolunmuştu. Bu eskilerin esâtirinden başka bir şey değildir.» dediler.]

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

69 [De ki: «Yeryüzünde gezin de, mücrîmlerin nasıl bir âkıbete uğradıklarını (ibret ve basîretle) görün!.»]

70 [Onların (tekzîb ve yüz çevirişlerine) mahzûn olma! Ettikleri mekir ve hîleden de daralma! (Allah, yardımcın ve koruyucundur.)]

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَىٰ
أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾

71 [Kâfirler. «Bu mev'ûd azâb ne zaman? Eğer sâdıklarsanız (bize haber verin) derler.]

72 [De ki: «İsticâl ettiğiniz azâbın bir kısmı, size nerdeyse erişmek üzeredir.»]

Nitekim (Bedir) de cezâlandırılmışlardır. Mütebâkisi de ölümlerinden sonra gelecektir.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾

73 [Muhakkak ki Rabbin celle şânuh, insanlar hakkında fazl ve kerem sâhibidir. (İkaablarını te'hîr eder, tâ ki tevbe etsinler). Fakat çoğu ona şükretmezler..]

74 [Şübhe yok ki, Rabbin, onların göğüslerinde gizlediklerini de, açıkladıklarını da bilir.]

وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِي السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾
إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

75 [**Gökte ve yerde gizli bir şey yoktur ki, apaçık Kitab'da** (Levh-i Mahfûz'da) **bulunmasın.**]

76 [**Şübhe yok ki, bu Kur'ân, İsrâîloğullarına, ihtilâf ettikleri şeylerin pek çoğunu açıklar.**]

وَإِنَّهُ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُم بِحُكْمِهِ وَهُوَ
الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ
لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾

77 [**Gerçekten o, mü'minler için, mahz-ı hidâyet ve rahmettir.**]

78 [**Muhakkak ki Rabbin celle şânuh** (Kıyâmet Günü) **dînde ihtilâf edenlerin arasını adille fasledecektir. Allah Teâlâ Azîz'dir** (kazâsı reddolunmaz, kazâ ve hükmünün hakîkatini) **Alîm'dir.**]

79 [**O hâlde, Allah Teâlâ'ya mütevekkil ol!** (Onların düşmanlıklarından endîşe etme! Allah, yardımcındır). **Zîrâ, muhakkak ki sen, açık bir hak üzerindesin.**]

80 [**Sen ölülere** (kalbleri ölmüş olanlara) **sözünü işittiremezsin.** (Tekzîb ederek Hak'dan) **yüz çevirdikleri zaman sağırlara da** (îmâna) **da'vetini işittiremezsin.**]

وَمَا أَنتَ بِهَادِي الْعُمْيِ عَن ضَلَالَتِهِمْ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُم
مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ
تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾

81 [**Sen, dalâletten basîretleri âmâ olanları, îmâna hidâyet edemezsin.** (Sana vâcib olan, da'vettir. Allah Teâlâ, dilediğine hidâyet eder.) **Sen ancak, âyetlerimize îmân edip inkıyâd edenlere Kur'ân'ı dinletebilirsin.**]

Veyâ îmân getirenlere dinletirsin. Zîrâ bunlar, münkaddırlar.

82 [**Kendilerine o va'dolunan ba's ve azâbın vukuu yaklaştığı zaman; Biz, onlar için, yerden bir hayvan çıkaracağız ki onlara, insanların âyetlerimize yakîn ile inanmadıklarını, söyleyecektir.**]

Dâbbetül'arz, Kıyâmet alâmetlerindendir. İsmi **Cessâse**'dir. Rivâyet edildiğine göre; Dâbbetül'arz, Mûsâ Aleyhisselâm'ın asâsı ve Süleymân Aleyhisselâm'ın mührü berâberinde olduğu hâlde çıkacak, asâ ile mü'minlerin alınlarına dokunacak, parlatacak, mühürle de kâfirlerin yüzlerini mühürleyecek, karartacaktır. Bu sûretle, mü'minlerle kâfirler tanınmış olacaklardır.

Yine denıldiğine göre; Dâbbetül'arz, büyük ve kuvvetli bir İslâm Devleti kuracak ve kâfirlere karşı pek haşin davranacaktır.

Dâbbetül'arz'm bir def'a değil, üç def'a çıkacağı da rivâyet edilmiştir. Birincisinde sahrâda, ikincisinde, insanları idâre eden ler tarafından bol insan kanı akıtıldığı sırada ba'zı şehirlerde çıkacak, fakat bir müddet sonra gizlenecektir. Son def'a ise; mü'minler, mescidlerin en şereflisi, en büyüğü, en fazîletlisindeyken çıkacaktır. Heybet ve azametinden halk kaçışacak, fakat mü'minlerden bir tâife berâberinde kalacaktır. O da, asâsı ile onların yüzlerini aydınlatacaktır. Sonra hareket edecek, artık ne ta'kîbeden kendisine yetişebilecek ve ne kimse elinden kurtulabilecektir. Ertesi gün, Deccâl çıkacaktır.

Dâbbetül'arz'ın çıkması; Emr bi'l-ma'rûf ve nehy anil'münker'in terk edildiği zamandır, denilmiştir.

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ
يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوا قَالَ أَكَذَّبْتُم بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا
عِلْمًا أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

83 [**O gün, her ümmetten, âyetlerimizi tekzîb edenlerden bir cemâati** (onların ileri gelenlerini) **haşredeceğiz. Bunlar,** (kâfirlerin arkası alınıncaya kadar) **hapsolunacaklardır.**]

84 [**Nihâyet (hesâb yerine) geldikleri vakit, Allah Teâlâ: «Siz, Benim âyetlerimi, ilminiz (mâhiyet ve hakîkatini) ihâtâ etmediği hâlde birden tekzîb mi ettiniz? Yoksa ne yapıyordunuz?» buyuracak.**]

وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمْ
يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

85 [**Ve (Allah'ın âyetlerini tekzîb ederek) ettikleri zulüm yüzünden üzerlerine mev'ûd olan azâb vâki' olacak, nutukları tutulacak,** (Ne i'tirâz ve ne i'tizâr sadedinde hiçbir şey söyleyemiyeceklerdir.)]

86 [**Onlar görmüyorlar mı ki, biz sükûn ve istirâhatleri için geceyi, ışıkla gözlerini açsınlar** (ticâret ve kazanç yollarını bulsunlar) **diye de gündüzü yarattık. Bunda, îmân edecek bir kavim için, şübhesiz âyetler vardır!**]

وَيَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي
الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى
الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ ۚ صُنْعَ اللَّهِ
الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ ۚ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

87 [**Sûr'a üfürüldüğü gün, ancak Allah Teâlâ'nın dilediği kimseler** (Melâike-i Mukarrebîn veyâ şehîdler) **müstesnâ, göklerde ve yerde bulunanların hepsi, dehşet ve korku içinde kalırlar. Ve her biri, hakîr ve zelîl olarak, Allah Teâlâ'nın emrine gelir, inkıyâd ederler.**]

Ba'zı ulemâya göre; buradaki korkudan murâd, ölüm korkusudur. İsrâfîl Aleyhisselâm sûr'a ilk def'a üfürdüğünde korkudan bütün mahlûkât ölecek, ancak Allah'ın diledikleri kalacaktır. Bunlar ya dört büyük Melek, yânî Cebrâil, Azrâil, İsrâfîl ve Mîkâîl'-

dir; yâhud hasene ve Arş-ı A'lâ Melekleri veyâ şehîdlerdir. Bu zikredilenlerin hepsinin kalması da muhtemeldir.

88 [**Sen dağları görür, onları yerinde sâbit sanırsın. Halbuki onlar, bulut geçer gibi geçer. Bu her şeyi, itkân ile ilim ve hikmeti ile muhkem ve mükemmel yapan Allah Teâlâ'nın işidir. Şübhesiz Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.**]

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا ۖ وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾

89 [**Kim bir hasene ile gelirse, ondan daha hayırlı, daha güzeli ile mükâfat görür. Ve o günün dehşet ve korkusundan emîn kalır.**]

وَمَن جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا
مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ ٱلَّذِى
حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾

90 [**Kim de (şirk) seyyiesi ile gelirse, yüzüstü ateşe atılır. Onlara: «Ancak yaptıklarınızın cezâsını göreceksiniz.» denir.**]

91 [**De ki: «Bana, ancak harâm kıldığı bu şehrin Rabbine ibâdet etmekliğim emredildi.»**]

Cenâb-ı Hak, Mekke'yi harâm kılmıştır. Orada; insan kanı dökülmez, av avlanmaz; otu biçilmez ve ağacı kesilmez.

[**«Her şey, O'nun halk ve mülküdür. Bana (O'na münkâd ve hâlis) Müslümanlardan olmaklığım emir buyuruldu.»**]

وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن
ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ
ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

92 [**Ve Kur'ân'ı, tilâvet** (veyâ Kur'ân'a ittıbâ) **etmeye emrolundum.**]

[**Kim hidâyet bulursa, ancak kendi nefsi için hidâyet** (ve menfaat) **bulur. Kim de dalâlete düşerse, «Ben, ancak inzâr ve iblâğa me'mûrum.» dersin.**]

93 [**De ki: «Allah Teâlâ'ya hamdolsun! O, size âyetlerini gösterecek, onları tanıyacaksınız** (ama o vakit size bir faydası olmayacak). **Rabbin celle şânuh, yaptıklarınızdan gaafil değildir.**]

28 — KASAS SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 88 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

طسم ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُو عَلَيْكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ
بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾

1 [Tâ Sîn Mîm.]

Bundan murâdı ne olduğunu, Allah Teâlâ bilir. Te'vîli hakkında Şuarâ sûresinde söz geçmişti.

Sûre-i celîle Mekkî'dir. Ancak bir rivâyete göre; âyet: 52'den âyet: 55'e kadar; diğer rivâyete göre; 85'inci âyet-i celîlesi hicret esnâsında Medîne ile Mekke arasında nâzil olmuştur.

2 [**Bu, vâzıh olan Kitab'ın âyetleridir.**]

3 [**Biz, sana Mûsâ ve Fir'avn kıssasının bir kısmını, hak olarak okuyacağız, ki mü'minler istifâde etsinler.**]

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً
مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾

4 [**Fir'avn, o Mısır toprağında tecebbür ve tegallübe kalkış-**

tı. Ahâlîsini (tefrikaya düşürdü). Bölük bölük ayırdı. İçlerinden bir tâifeyi (İsrâîloğullarını) za'fa uğratmak, ezmek istiyordu. Doğan çocuklarının erkeklerini öldürtüyor, ancak kızlarına (ilişmiyor) diri bırakıyordu. Cidden, o müfsîd bir adamdı.]

وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً
وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾

5 [Biz de istiyorduk ki, orada za'fa uğrayan, ezilenlere bol ni'met ihsân edelim. Ve onları (hayırda) muktedâ, Fir'avn'un emval ve emlâkine vâris kılalım.]

وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا
مِنْهُم مَّا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

6 [Onlara yeryüzünde kudret verelim. Fir'avn'a, Hâmân'a ve ordularına da, İsrâîloğullarından korktukları şeyi (mülklerinin zevâl ve helâkini) gösterelim.]

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ
فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ
وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾

7 [Mûsâ'nın anasına da: «Oğlunu emzir. Hakkında bir tehlike sezer, endîşe edersen onu Nil'e bırak. (Boğulacağından) korkma. (Ayrılığına da) tasalanma. Biz, O'nu (pek kısa bir zaman sonra) sana iâde edeceğiz. Ve O'nu Peygamberlerden yapacağız,» diye vahyettik.]

Bu vahiy; «Bir nübüvvet vahyi değildir. İlhâm veyâ rü'yâ ile bildirildi.» denilmiştir.

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre, Mûsâ'nın, doğum vakti yaklaştığı zaman, annesi, Yuhanna bint-i Lâvi bin Ya'kûb (Aleyhisselâm) doğum için, Fir'avn'un İsrâîloğullarına musallat ettiği ebelerden birini bile bile çağırmıştı. Zîrâ en yakın dost-

larındandı. Bu bakımdan sakınmamış ve kendisine: «**Doğumum yaklaştı, işte şimdi dostluğunu göstereceğin ve bana yardım edeceğin gündür.**» demişti. Ebe, doğduğu zaman, Mûsâ'nın alnında bir nûr parladığını gördü. Evvelâ bu, onu korkuttu, ama akabinde çocuğa karşı kalbinde şiddetli bir sevgi uyandı. Yuhanna'ya: «**Bütün dostluğumuza rağmen, Fir'avn'un emrine uyarak buraya çocuğunu öldürmek azmiyle gelmiştim. Fakat şimdi azmim kırıldı. Sırrını saklayacağım.**» dedi. Ve evden ayrıldı.

Bununla berâber, er geç, doğumun Fir'avn'un câsûsları tarafından haber alınacağı muhakkaktı. Yuhanna, birkaç gün ve bir rivâyete göre, üç ay sonra oğlunu Nil'e atmak için küçük bir sandık satın almak istedi. Ve Kıbtî bir marangoza gitti.

Marangoz, sandığı ne yapacağını sordu. Yalandan hiç hoşlanmayan Yuhanna, maksâdını olduğu gibi marangoza anlattı. Marangoz, istediği sandığı kadıncağıza verdi. Ama, keyfiyeti, vazîfeli me'mûrlara haber vermeyi de kurdu. Ancak vazîfelilerin yanına gittiği vakit, dili tutuldu. Ne söz ve ne işâretle bir türlü merâmını anlatamadı. Nihâyet me'mûrların sabrı tükendi. Kendisini döverek ve tahkîr ederek dâirelerinden kovdular.

Yerine dönünce, marangozun bihikmeti Hüdâ, dili açıldı. Hakârete dilinin tutulması yüzünden ma'rûz kaldığı için, tekrâr koşa koşa, me'mûrların yanına gitti. Gûyâ kendisini müdâfaa ve haklı bir maksâd için mürâcaat ettiğini isbât edecekti. Ama, bu sefer de, yalnız dili tutulmakla kalmadı. Kulakları da işitmez oldu.

Tekrar hakârete uğradı. Pek perîşân bir hâlde me'mûrlardan ayrıldığı zaman, yolda, yaptığına gerçekten nedâmet duydu: «**Şâyed bu musîbetten kurtulursam, artık bir ihbarda bulunmak şöyle dursun, bu sırrı ilelebet kimseye söylemem.**» diye ahdetti. Akabinde dili söyler ve kulakları işitir oldu. Yuhanna da, bu sûretle, kendisini tehdîd eden muhakkak bir felâketten kurtuldu.

فَٱلْتَقَطَهُۥٓ ءَالُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا
إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا۟ خَٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾

8 [**Fir'avn âilesi, bilâhare kendilerine düşman ve hüzünlerine sebeb olacak olan Mûsâ'yı aldı. Gerçekten Fir'avn, Hâmân ve askerleri suçluydular.**]

Mûsâ Aleyhisselâm'ı besleyip büyütecekler, yaptıklarının cezâsını çekeceklerdi. Korktukları başlarına gelecekti.

وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ
عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

9 [**Fir'avn'un zevcesi** (Âsiye bint-i Müzahım) **kocasına: «Bu çocuk, bana ve sana göz aydınlığı olsun.» dedi.**]

Fakat Fir'avn: **«Ben istemem, senin olsun.»** diye cevâb verdi. Şâyed o da Âsiye gibi Mûsâ'yı benimsemiş olsaydı, Allah Teâlâ, Âsiye'ye hidâyet ettiği gibi, ona da hidâyet ederdi.

[**«O'nu öldürmeyin. Olur ki bize faydalı olur veyâ oğul ediniriz.» Halbuki işin farkında değillerdi.**]

Hatâ ediyorlardı. Zîrâ, elleriyle büyütecekler ve bir gün gelecek onları helâk edecekti.

وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا
عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ
قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾

10 [**Mûsâ'nın annesi** (Sandığın Fir'avn'un eline geçtiğini işitince, aklı başından gitti) **kalbi bomboş sabahladı.**]

Vahy-i ilâhiyi unutmuştu.

[**Şâyed va'dimize îmân edenlerden olması için, kalbine sabrı, sebâtı rabtetmeseydik az kalsın, işi meydana çıkaracaktı.** (Dehşet veyâ sevincinden O, benim oğlumdur, diyecekti.)]

11 [**Annesi, hemşiresine: «Kardeşinin izini ta'kîbet** (bana bir haber getir.) **demişti. O da, O'nu uzaktan, kimse farkında olmaksızın, gözetledi.**]

Kardeşini Âsiye'nin kucağında gördü.

وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ
عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾

12 [**Biz, daha önce** (hemşiresi erişinceye kadar) **O'na** (annesinden gayri) **üst analarının sütünü emmeyi menetmiştik.**]

Bundan önceki sûrelerde îzâh edildiği gibi, Âsiye'nin bütün derdi Mûsâ'ya bir sütana bulmaktı. Fakat O, hiç bir sütananın sütünü emmiyordu.

[**Bunun üzerine hemşiresi** (Meryem veyâ Gülsüm) **onlara: «Bu çocuğu sizin hesâbınıza kabûl edecek, emzirip terbiyesinde kusûr etmiyecek, hakkında hayırhahlık gösterecek bir âileyi salık vereyim mi?» dedi.**]

Nihâyet Gülsüm'ün delâletiyle Âsiye, Mûsâ'ya, annesini günde bir dînâr ücretle, sütana ta'yîn etti.

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

13 [**Böylelikle Mûsâ'yı, gözü aydın olsun, ayrılığı ile hüzün duymasın ve Allah Teâlâ'nın va'dinin hak olduğunu bilsin diye, annesine iâde ettik. Fakat onların çoğu bunu bilmez.**]

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾

14 [**Vaktâ ki Mûsâ'nın akıl ve rüşdü kemâl buldu, O'na nübüvvet ve ilim verdik. İşte Biz, muhsinleri böyle mükâfatlandırırız.**]

Hz. Mûsâ'nın yaşı otuzla kırk arasında idi. Rivâyete göre, her Peygamber 40 yaşında gönderilmiştir.

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ
فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ ۖ
فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِن شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ ۖ فَوَكَزَهُ مُوسَىٰ
فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ ۖ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾

15 [**Mûsâ, halkın gaflette bulunduğu bir sırada** (kaylûle vakti, yâhûd akşamla yatsı arası idi, şehire girişin mu'tâd olmadığı bir zamandı) **Mısır'a girdi. Burada birbirleriyle kavga etmekte olan iki kişi gördü. Bunlardan biri taraftarı İsrâîloğullarından ve diğeri düşman Kıbtîlerdendi. Taraftarlarından olan, düşmanına karşı Mûsâ'nın yardımını istedi.**]

[**Mûsâ da düşmanının göğsüne bir yumruk indirdi. Onu öldürdü. «Bu, Şeytanın işlerinden. O, cidden azdırıcı, apaçık bir düşmandır,» dedi.**]

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ
الرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾

16 [**Mûsâ: «Yâ Rabb! Ben** (Kıbtîyi katletmekle) **nefsime zulmettim. Beni mağfiret et!» dedi. Allah Teâlâ da O'nu mağfiret etti. Zîrâ O, kullarının günâhlarına Gafûr ve onlara Rahîm'dir.**]

17 [(Sonra tevbesini te'kîdetti). **«Yâ Rab! Bana** (mağfiretle) **in'âmın hakkı için, bundan sonra cürme müeddî olur, müzâherette aslâ bulunmam» dedi.**]

فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنصَرَهُ
بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ ۖ قَالَ لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾

18 [**Mûsâ şehirde korkarak,** (maktûlün kısâsını isterler diye bir haber gözleyip) **bekliyerek sabahladı. Bir de baktı ki: Bir**

gün evvel kendisinden yardım isteyen İsrâilli yine başka bir Kıbtî ile dövüşüyor ve tekrar ondan istimdâd ediyor.]

[O'na: «Sen, gerçekten azgınlığı âşikâr bir adamsın.» dedi.]

Dün kavga ettin. Ve kavgaya beni de kattın. Şimdi bir başkasiyle dövüşüyor, yine yardımımı istiyorsun. İsrâilîyi azarladı. Buna rağmen yine acıdı.

فَلَمَّآ أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِٱلَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ
أَن تَقْتُلَنِى كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًۢا بِٱلْأَمْسِ إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ
جَبَّارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾

19 **[Vaktâ ki, Mûsâ, ikisinin de düşmanı olan Kıbtîyi (nizâı def'etmek için) tutmak istedi.** (Zîrâ O, onların dînlerinden değildi. Fakat İsrâilî, biraz önce ta'zîr edildiğinden, Mûsâ'nın bu hareketinin kendisini katletmek maksâdına ma'tûf olduğunu zannetti.) **]**

[«Yâ Mûsâ! Dün öldürdüğün adam gibi beni de mi öldüreceksin? Sen ara bulmak, barıştırmak değil, Mısır toprağında ancak zorbalık etmek istiyorsun.» dedi.]

Öldürülen Kıbtînin o âna kadar kaatilinin kim olduğu bilinmiyordu. Bu sözü işiten Kıbtî, bu sûretle kaatilin Mûsâ olduğunu öğrenmiş oldu. Ve hemen Fir'avn'a gidip haber verdi. Fir'avn da mâiyetiyle müşâvere ederek Mûsâ'nın katlini emretti. Bu sırada:

وَجَآءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ
بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَٱخْرُجْ إِنِّى لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ
مِنْهَا خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢١﴾

20 **[Şehrin en uzak yerinden bir adam koşarak geldi: «Yâ Mûsâ! İleri gelenler, seni öldürmek için hakkında müşâvere ediyorlar. Hemen bu beldeden çık git! Ben, cidden senin iyiliğini isteyenlerdenim.» dedi.]**

Bu gelen Fir'avn hânedanının mü'mini idi. Fir'avn'ın amcası oğlu olup ismi Harbîl idi.

21 [**Bunun üzerine** (Mûsâ Aleyhisselâm) **korkarak,** (ve çekinip) **gözetliyerek derhâl şehirden çıktı.**]

Ne zahîresi ve ne zâhîri vardı. Her an ta'kîb edilmekten veyâ bir taarruza uğramaktan endîşe etmekteydi. Aç bî-ilâç sekiz gün yürüdü. Açlığını ağaç yapraklarını yiyerek gidermeye çalışıyordu.

[**«Yâ Rab! dedi. Beni, bu zâlim kavimden kurtar.»**]

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يَهْدِيَنِي سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ
﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسْقُونَ
وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا
لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ ٱلرِّعَآءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾

22 [**Vaktâ ki Medyen tarafına teveccüh etti. «Ümîd ederim ki Rabbim cele şânuh, beni doğru yola iletir.» dedi.**]

23 [**Ve vaktâ ki Medyen kuyusuna vardı. Yanında hayvanlarını suvaran bir sürü insan buldu.**]

[**Ve onların gerisinde de koyunlarını** (suya gelmekten) **alıkoyan iki kadın gördü. «Bu hâliniz ne?** (Niçin koyunlarınızı suvarmıyorsunuz?) **diye sordu.**]

[**«Tâ ki çobanlar** (hayvanlarını) **suvarıp gidinceye kadar biz** (koyunlarımızı) **suvaramayız. Babamız da çok yaşlı bir ihtiyardır.» dediler.**]

Bunlar Şuâyb Aleyhisselâm'ın kızlarıydı. Babalarından başka erkekleri yoktu. O da pek ihtiyârdı. Koyunları sulayacak veyâ kendilerine yardım edecek bir durumda olmadığı için kuyu başına mecbûren kızlarını gönderiyordu. Fakat, kızların kuyunun ağır kovası ile su çıkarmaya güçleri yetmiyordu. Erkeklerin arasına da sokulamıyorlardı. Ancak, onlardan kalan artık sularla hayvanlarını suluyorlardı.

فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ
مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾

24 [**Mûsâ, onların koyunlarını suvardı.**]

Denildi ki: Bu suâl ve cevâbı müteâkib Mûsâ Aleyhisselâm çobanlara: «**Niçin, bu zavallıları bekletirsiniz? Koyunlarını suvarıverin, gitsinler.**» dedi.

«**Muktedîrsen, sen suvar.**» dediler.

Yalınayak yürümekten ayaklarının derisi soyulmuştu. Hele açlıktan pek bîtâbdı. Fakat merhâmeti, kendisine kuvvet ve gayret verdi. Bu kuyunun yakınında - üzeri on kişinin zorlukla kaldırabildiği büyük bir taşla örtülü - bir kuyu daha vardı. Kimsenin yardımını istemeksizin, yapayalnız, o taşı kaldırıp buradan çok ağır bir kovayla çektiği su ile kızların koyunlarını suvardı. Gösterdiği hârika kuvvet, görenleri dehşet ve hayret içinde bırakmıştı.

[**Sonra gölgeye çekildi.**]

[«**Yâ Rab! Gerçekten ben, bana indireceğin her hayra, her ni'mete muhtâcım.**» **dedi.**]

Zîrâ, sekiz günden beri ağzına bir lokma bile koymamıştı.

Şuâyb Aleyhisselâm, kızlarının, hem de koyunlar suvarılmış olarak her zamankinden erken avdet ettiklerine taaccüb etti. Ve kızlarına sebebini sordu.

«**Kuyu başında çok iyi bir insana tesâdüf ettik. Bize merhâmet etti. Koyunlarımızı sulayıverdi. Bu sebeble erken döndük.**» dediler.

Şuâyb Aleyhisselâm, küçük kızına: «**Haydi git, bana o adamı çağır!**» dedi.

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ
لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ
قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥﴾

25 [**Bu iki kızdan biri, utana utana yürüyerek Mûsâ Aleyhisselâm'a geldi.**]

[**«Babam, koyunlarımızı suvarmanı mükâfatlandırmak için, seni çağırıyor.» dedi.**]

Mûsâ Aleyhisselâm, bir su ücreti almamak için her ne kadar bu da'vete icâbet etmek istememişse de, edilen ısrâr karşısında nihâyet sırf ziyâret eylemek maksâdiyle, kızı ta'kîb etti.

Şuâyb Aleyhisselâm, misâfirine yemek çıkardı. Fakat Hazret-i Mûsâ, bütün açlığına rağmen, yemeğe el sürmek istemedi. **«Biz Ehl-i Beyt'iz, dînimizi dünyâya satmayız, yânî koyunları bir ücret almak kasdiyle suvarmadık. Belki bunu, Allah için yaptık.»** dedi.

Şuâyb Aleyhisselâm: «Aç değil misiniz?» diye sordu.

Hazret-i Mûsâ: **«Evet! Fakat bu yemeğin suvarma karşılığı olmasından korkuyorum.»** dedi.

Şuâyb Aleyhisselâm: **«Bu, bizim âdetimizdir. Biz, her gelen misâfire yemek ikrâm ederiz. Kaldı ki, hayırlı bir iş işleyen bir kimsenin, buna karşılık, kendisine hediye edilen bir şeyi alması, harâm değildir.»** diye cevâb verdi.

Bunun üzerinedir ki, Hazret-i Mûsâ ikrâm edilen yemeği yedi.

[**Vaktâ ki Mûsâ, Şuâyb'ın yanına vardı.** (Yemekten sonra) **başından geçenleri anlattı. Şuâyb: «Korkma, o zâlim kavimden kurtuldun** (Fir'avn'un Medyen'e tasallutu yoktur.)» **dedi.**]

قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ
الْقَوِيُّ الْأَمِينُ ﴿٢٦﴾

26 [**İki kızdan biri** (Mûsâ'yı da'vet eden): **«Baba! O'nu ücretle istihdam et,** (çoban tut). **Zîrâ, kullanacağın ecîrlerin en hayırlısı, kuvvetli ve emniyetli olanıdır.» dedi.**]

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَىٰ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِيَ حِجَجٍ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ
وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ
اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

27 [**Şuâyb** (Aleyhisselâm, Hazret-i) **Mûsâ'ya dedi ki: «Bu iki kızımdan birini sekiz yıl bana hizmet etmen şartiyle, sana nikâhlamak istiyorum.»]**

[«Şâyed on seneyi tamamlarsan, bu da senin teberruun olmuş olur.»]

[«Sana (on yılı tamamlamayı ilzâmla) **meşakkat vermek istemem.»]**

[«İnşâallah beni (iyi muâmele eder, ahdini yerine getirir) **sâlih kimselerden bulursun.«]**

قَالَ ذٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ ۖ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا
عُدْوَانَ عَلَيَّ ۖ وَاللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾

28 [**Mûsâ** (Aleyhisselâm): «**Bu** (ahd) **seninle, benim aramda. (Sekiz veyâ on yıl) bu iki müddetten hangisini tekmillersem, fazlasını istemekle, bana haksızlık yapılmasın. Allah Teâlâ, bu sözleşmemize şâhidtir.» dedi.]**

Ebû Zerr (R.A.)'den rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm, on yılı tekmillemiş ve Şuâyb Aleyhisselâm'ın küçük kızıyle izdivâç etmişti. Fakat ayrılmadı. Daha on yıl Şuâyb Aleyhisselâm'ın yanında kaldıktan sonra, âilesiyle Mısır'a gitmek üzere kaynatasından izin isteyerek, oraya müteveccihen hareket etti.

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِن جَانِبِ
الطُّورِ نَارًا ۖ قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم
مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾

29 [**Vaktâ ki Mûsâ, müddetini tamamladı, âilesiyle** (Mısır'a müteveccihen) **hareket etti.]**

[(Yolda) Tûr tarafında bir ateş gördü. Âilesine: «(Burada) durun! Ben bir ateş gördüm.» dedi.]

[«Ümîd ederim, ki oradan size (yol hakkında) bir haber, yâhûd bir parça ateş getiririm de ısınırsınız.»]

Zîrâ gece karanlık, çöl soğuktu, âilesini doğum sancısı tutmuştu.

فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ مِن شَٰطِئِ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ فِي ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَٰرَكَةِ
مِنَ ٱلشَّجَرَةِ أَن يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّيٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾

30 [Vaktâ ki Mûsâ, o ateşe vardı, mübârek kıtadaki vâdînin sağ kenarında bulunan ağaçtan: «Yâ Mûsâ! diye nidâ olundu; Benim, Rabbil'âlemîn olan Allah benim!»]

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا
وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ إِنَّكَ مِنَ ٱلْءَامِنِينَ ﴿٣١﴾

31 [«Asânı yere bırak!»]

[(Mûsâ) asânın bir yılan gibi hareket ettiğini görünce, (korkusundan) arkasını dönüp kaçtı. Geri dönmedi.]

[«Yâ Mûsâ! Yüzünü dön, korkma! Elbette sen emîn olanlardansın» diye nidâ ettik.]

ٱسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ وَٱضْمُمْ
إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ ٱلرَّهْبِ ۖ فَذَٰنِكَ بُرْهَٰنَانِ مِن رَّبِّكَ
إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٣٢﴾

32 [«Elini koynuna sok, ki ayıpsız, (bir Güneş ışığı gibi) bembeyaz çıksın.»]

[«Ve korkudan kollarını kavuştur.»]

Bu göz kamaştırıcı beyazlık, sana korku verirse, ellerini koltuğuna sok veyâ göğsüne koy da eski hâline dönsün.

Yâhûd telâş etme, sâkin ol. Korkup kaçma da, kollarını kavuştur, dur, emre âmâde ol, dedik.

[İşte bu iki mu'cize, (asâ ve yed-i beyzâ) Fir'avn ve kavminin ileri gelenlerine Rabbin celle şânuhu'dan iki hüccettir. Zîrâ onlar fâsık bir kavim oldular.]

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ
وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسِلْهُ مَعِيَ
رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾

33 [Mûsâ: «Yâ Rab! Onlardan ben bir adam öldürmüştüm. Korkarım ki beni, buna karşılık katlederler.» dedi.]

34 [«Kardeşim Hârûn lisânca benden fasîhdir. O'nu da benimle birlikte, yardımcı olarak, gönder, ki beni tasdîk etsin.»]

Hakîkatin özünü söylesin. Hüccetleri takrîr ve şübheleri tezyîf etsin. Bir muâraza hâlinde, dilimdeki rekâket, onlara kolaylıkla cevâb vermeye mânidir.

[«Zîrâ korkarım ki, beni tekzîb ederler.»]

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا
يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا أَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ ﴿٣٥﴾

35 [Allah Teâlâ buyurdu: «Bazunu kardeşinle kuvvetlendireceğiz. Ve size öyle bir satvet ve kudret vereceğiz ki, onlar size (istilâ ve galebe ile) erişemiyeceklerdir. İkiniz âyetlerimizle onlara gidin! Siz ve size, tâbi' olanlar (Fir'avn ve kavmine) gaalib geleceksiniz.»]

فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا
سِحْرٌ مُفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾

36 [Vaktâ ki Mûsâ onlara, apaçık mu'cizelerimizi götürdü. «Bu, görülmemiş, uydurma bir sihirden başka bir şey değildir. Evvelki atalarımızdan da biz bunu işitmişiz.» dediler.]

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَن جَاءَ بِالْهُدَىٰ مِنْ عِندِهِ وَمَن
تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ ۖ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٧﴾

37 [Mûsâ (Aleyhisselâm): «Rabbim celle şânuh, nezdinden kimin hidâyetle geldiğini ve hayırlı âkıbetin kime nasîb olacağını çok iyi bilir. Zâlimler aslâ felâh bulmazlar.» dedi.]

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي
فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانُ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَل لِّي صَرْحًا لَّعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَىٰ
إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٣٨﴾

38 [Fir'avn, kavminin ileri gelenlerine: «Ey Eşrâf! Ben sizin benden gayri ilâhınız olduğunu bilmiyorum. Şimdi ey Hâmân! Benim için çamur üzerine ateş yak (tuğla yap) da bana yüksek bir köşk (bir rasat kulesi) binâ et! Belki çıkar, Mûsâ'nın ilâhına muttalî olurum. Ben, onu yalancılardan sanıyorum.» dedi.]

Ba'zı müfessirler, Fir'avn'un bu teşebbüsünün sözde kaldığını, böyle bir binâ yapılmadığını söylemişler; bir kısım müfessirler ise, kulenin yapılıp yıkıldığını nakletmişlerdir.

وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ
إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ
فِي الْيَمِّ ۖ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾

39 [Fir'avn ve askerleri Mısır topraklarında nâhak yere büyüklük tasladılar. Kendilerini (ölümle) bize rücû' etmez zannettiler.]

40 [Biz de, onu ve askerlerini tutup denize atıverdik.]

[Bak (Yâ Muhammed!) Zâlimlerin âkıbeti ne oldu?]

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ
لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَأَتْبَعْنَاهُمْ فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً ۖ
وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُم مِّنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾

41 [**Biz, onları halkı ateşe da'vet eden rehberler yaptık. Onlar, Kıyâmet Günü hiç yardım görmeyecek** (azâbtan kurtulamıyacaklardır.)]

42 [**Ve bu dünyâda arkalarından la'net gönderdik. Kıyâmet Günü de menfûrlardan** (Rahmet-i Hak'dan uzak düşenlerden, azâb ve helâk olunanlardan) **olacaklardır.**]

Bir hadîs-i kudsîde:

«Kibriyâ Benim kaftanım, azamet gömleğimdir. Kim bunlardan birisinde Bana nizâ ederse; O'nu, Ben ateşe koyarım.» buyurulmuştur.

Bu sebebledir ki, başkalarının büyüklenmesi, bigayri hakkın büyüklenmedir.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِن بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا
الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

43 [**Yemîn ederim ki, Biz evvelki nesilleri** (Nûh, Hûd, Sâlih, Lût Aleyhisselâmların kavimlerini) **helâk ettikten sonra,** (hakîkatleri görmeleri ve hak ile bâtılı temyîz etmeleri için, insanların kalblerini aydınlatacak) **basîretler ve bir hidâyet ve rahmet olmak üzere, Mûsâ'ya Tevrât'ı verdik. Olur ki tezekkür ederler** (düşünüp, ibret alırlar diye).]

Bu âyet-i kerîme ile Tevrât'ın hikmet-i nüzûlü beyân buyurul-

muştur. Kur'ân'ın hikmet-i nüzûlü ile risâlet-i Muhammedîye'yi anlatmak için de buyuruluyor ki:

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا
كُنتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾

44 [(Yâ Muhammed!) **Biz Musâ'ya emrimizi vahyettiğimiz vakit, sen Tûr'un batı tarafında değildin. Ve onu müşâhede edenler arasında da bulunmuyordun.**]

وَلَٰكِنَّا أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنتَ
ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾

45 [**Ve fakat** (Mûsâ'dan sonra) **Biz, muhtelif kavimler halk ettik. Ömürleri de uzayıp gitti.**]

Bu, şu demektir ki; bu kavimler, zamanla kocaldılar. Îmân dinçliği, amel kudreti kalmadı. Kalbler katılaşdı. Hiss-i dînî söndü. Türlü bid'atler, ihtilâflar, tahrîflerle şerîat ve ahkâm bozuldu. Fısk ve fetret çoğaldı.

Binâenaleyh, yeni bir rûh ile yeni bir teşrî iktizâ etti. Mûsâ'nın hissettiği o ateşi yeniden duyurmak ve Allah korkusiyle yeni bir hayat şevkı vermek için, yeni bir Kitab, yeni bir Peygamberle ahbâr ve ahkâmı yenilemek lâzım geldi. İşte, Yâ Muhammed! Vahyile bunları sana bildirmemizin sebebi budur. Nasıl o devri aydınlatmak için Tevrât'ı göndermişsek, Kur'ân'ı da sana, bu fetrete son verip yeni devri tenvîr etmek için gönderiyoruz.

[**Ve sen Medyen halkı arasmda oturmuş da değildin ki, Mekkelilere** (kıssaları hâvî) **âyetlerimizi** (onlardan öğrenerek) **okumuş olasın.**]

[**Fakat risâlet verip, seni gönderen Biz olduk.** (Onu Mekkelilere okuyasın diye, sana bu haberleri açıklayan Kitab'ı inzâl ettik. Şâyed böyle olmasaydı, bunları ne bilir ve ne kavmine haber verirdin.)]

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِنْ رَحْمَةً
مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾

46 [Mûsâ'ya nidâ ettiğimiz zaman da Tûr'un yanında değildin.]

[Fakat, Rabbin celle şânuh'den bir rahmet olmak üzere onu, sana ta'lîm ettik.]

[Tâ ki, senden önce kendilerine bir nezîr gelmemiş olan bir kavmi (Mekkelileri) inzâr edesin. Olur ki nasîhat kabûl ederler (de îmâna gelirler).]

وَلَوْلَا أَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا
رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ
وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

47 [Şâyed elleriyle takdîm ettikleri (şirk, zulüm ve ma'siyetleri) sebebiyle başlarına bir musîbet geldiği vakit: «Ey Rabbimiz! Bize bir Peygamber göndereydin, âyetlerine tâbi' olur, mü'minlerden olurduk.» demiyecek olsalardı. (Onlara Peygamber göndermezdik. Seni göndermemiz sırf, böyle bir özür ileri sürmelerini önlemek ve kendilerini hüccetimizle ilzâm etmek içindir.)]

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ
مُوسَىٰ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ قَالُوا
سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ ﴿٤٨﴾

48 [Vaktâ ki onlara tarafımızdan o hak (Resûlümüz Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem) geldi: «Mûsâ'ya verilenler

(def'aten münzel bir Kitab, asâ ve yed-i beyzâ) **gibi mu'cizeler, O'na da verilmeliydi.» dediler.]**

[Halbuki (ebnâ-i cinsleri) **evvelce Mûsâ'ya verilen mu'cizelere kâfir olmadılar mı?]**

[«İki sihir tezâhür etti. (Birbirlerine müzâheret ediyorlar) **dediler.]**

Tevrât'ı da, Kur'ân'ı da câzibeleriyle insanı kandıran ve fakat aslı olmayan bir sihir farzettiler.

[Ve «Biz, hepsine (Nebîlerine ve Kitablarına) **münkir ve kâfirleriz.» dediler.]**

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعْهُ إِن كُنتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ
وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾

49 **[De ki: «Eğer sözünüzde sâdıklarsanız, Allah Teâlâ tarafından Mûsâ'ya ve Bana inzâl olunan Kitablardan daha iyi yol gösterici bir Kitab getirin de ben de ona tâbi' olayım.»]**

50 **[Şâyed da'vetine icâbet etmezler** (Kitab getiremezler) **ise,** (ki getiremiyeceklerdir), **bil ki,** (küfürlerinde) **yalnız havalarına ittibâ etmişlerdir.]**

[Halbuki Allah Teâlâ tarafından bir hidâyete nâil olmaksızın, mücerred havasına ittibâ edenden daha dalâlette kim olabilir.?]

[Şübhe yok ki Allah-ü azîmüşşân, nefislerine zulmedenlere aslâ hidâyet etmez.»]

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ
الْكِتَابَ مِن قَبْلِهِ هُم بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

51 [**Celâlim hakkı için, olur ki tezekkür eder, ibret alırlar** (da îmâna gelirler) **diye Biz onlar için, Kur'ân âyetlerini birbiri ardınca inzâl ettik.**]

52 [**Kendilerine Kur'ân'dan önce Kitab verdiklerimiz buna** (Kur'ân'a veyâ Muhammed'e) **îmân ediyorlar.**]

Yahûdîlerden, içlerinde Ebû Rifaa'nın da bulunduğu, on iki kişi îmân etmiş, ezâya ma'rûz kalmışlardı. İncîl'e ittibâ edenlerden kırk kişi de kezâ Resûlüllah'a, hicretinden önce îmân etmişlerdi. Bunların otuz ikisi Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib ile berâber Habeşistan'dan ve Şam'dan gelmişlerdi. Âyet-i celîle bunlar hakkında nâzil olmuşsa da, Kitab ehlinden bütün îmân edenlere şâmildir.

وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦٓ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا
مِن قَبْلِهِۦ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا
صَبَرُوا۟ وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾

53 [**Ne zaman kendilerine Kur'ân tilâvet olunsa: «Biz, ona îmân ettik. Bu, şübhesiz Rabbimizden haktır. Biz, nüzûlünden önce de hâlis Müslümanlardandık.» dediler.**]

54 [**İşte bunlar, sabır ve sebatlarına karşılık, iki kat ecre nâil olacaklardır.**]

Zîrâ iki Kitab'a (kendi Kitablarına ve Kur'ân'a) îmân ve bu iki dînde müşriklerin eziyetlerine katlanmışlar, sebât etmişlerdir.

[**Bunlar iyilikle, kötülüğü** (tâatle, ma'siyeti) **def'e ve kendilerine verdiğimiz emvalden hayra infâk ederler.**]

وَإِذَا سَمِعُوا۟ ٱللَّغْوَ أَعْرَضُوا۟ عَنْهُ وَقَالُوا۟ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ
أَعْمَٰلُكُمْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِى ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾

55 [**Ve ne zaman münâsebetsiz bir söz işitseler** (ikrâh eder, nefislerine sıyânet etmek için) **yüz çevirirler.**]

[**Ve: «Bizim yaptıklarımız bize ve sizin yaptıklarınız size âid Allah Teâlâ, size selâmet versin! Biz, kendini bilmezleri aramayız.** (Ve onlarla dost olmak, konuşmak istemeyiz)**» derler.**]

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَ
هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوا إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ
مِنْ أَرْضِنَا ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجْبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ
رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

56 [**Sen, sevdiğini îmâna hidâyete muktedîr değilsin, ama Allah Teâlâ, dilediğini îmâna hidâyet eder. Allah-ü azîmüşşân hükm-i ezelîsinde hidâyet ve îmâna istidâdı olanları daha iyi bilir.**]

Âyet-i celîle, Ebû Tâlib hakkında nâzil olmuştur.

Risâletpenâh Efendimiz amcalarının îmân etmesini pek arzû etmekteydiler. İhtizâr hâlinde iken yanlarında bulunuyorlardı. «**Amcacığım!** (Eşhedü en lâ ilâhe illallah) **de ki, Kıyâmet Günü, bu sözüne şahâdet edeyim de azâb olunmayasm**», buyurdular.

Ebû Tâlib: «**Biliyorum ki doğrusun ve doğru söylersin, ama Kureyş'in: Bak, ölüm korkusiyle bunu söyledi diye beni tâyîb edeceklerinden korkuyorum. Yoksa, seni mesrûr ederdim.**» diye cevâb vermişti.

57 [**Bir de, dediler ki:** (Biliyoruz hak üzeresin) **fakat korkarız ki, şâyed** (seninle berâber olur) **sana mütâbaat ve Arab'a muhalefet edersek, bizi yerimizden çıkarırlar.**»]

Âyet-i kerîme Hâris bin Osman bin Nevfel bin Abd-i Menaf hakkında nâzil olmuştur.

«**Biliyoruz ki hak üzeresin. Fakat korkuyoruz. Sana tâbi' olup da Arab'a muhâlefet edersek, bizi yerlerimizden çıkarır, kapışıverirler.**» demişti.

Buna cevâben buyuruluyor ki:

[**Biz, onlara tarafımızdan rızık olmak üzere, kendilerine her çeşid meyvaların getirilip toplandığı, emîn bir haremi mekân kılmadık mı?**]

Niçin korkuyorlar? Îmân etmedikleri hâlde onları rızıklandırıyoruz. Îmân ederlerse, evleviyyetle rızıklandıracağız. Ve fakat çoğu bunu bilmezler.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۚ فَتِلْكَ
مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا
نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾

58 [**Maamâfîh, biz nice memleketler helâk ettik, ki** (onların da tıpkı Mekkeliler gibi) **geçimleri boldu.** (Emniyetteydiler). **Bu yüzden şımarmışlardı.**]

[**İşte, pek azı müstesnâ, kendilerinden sonra bomboş duran meskenleri! Onlara, Biz vâris olmuşuzdur.**]

Hepsi göçüp gittiler. Ancak Biz dâim ve bâkiyiz. Bizden başka mutasarrıf yoktur.

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا
رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا
وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾

59 [**Rabbin celle şânuh, ana şehirlerine âyetlerimizi okuyacak bir Peygamber göndermedikçe, hiçbir kasabayı helâk etmiş değildir.**]

[**Ve Biz** (Peygamberleri tekzîble) **zâlim olan kasabalardan başkasını helâk etmiş değiliz.**]

وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا
عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾

60 [**Size verilen her şey dünyâ hayâtının metâ ve zînetleridir.** (Bununla geçinir ve övünürsünüz) **Allah Teâlâ'nın nezdinde olanlar ise, ondan daha hayırlı ve bâkidir. Hâlâ aklınız ermiyor mu?**]

أَفَمَن وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾

61 [**Kendisine güzel bir vaidde bulunduğumuz ve bu va'dimize kavuşan kimse, dünyâ hayâtının metâiyle metâlandırdığımız, sonra da Kıyâmet Günü** (hesâb veyâ azâb için) **hazırlananlar arasında bulunan kimse gibi midir?**]

62 [**Hatırla o günü ki, Hak Teâlâ onları çağırıp: «Hani, Bana şerîk zu'mettikleriniz nerede?» diyecek.**]

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾

63 [**Üzerlerine azâb vâcib olanlar: «Ey Rabbimiz! İşte azdırdığımız kimseler. Biz nasıl azmışsak, onları da öyle azdırdık.** (Cebir ile değil, biz havamızla azdığımız gibi, onları da kendi havalariyle azdırdık. Onlardan küfür ve ibâdetlerinden) **Sana teberrî ettik. Esâsen onlar bize tapmıyorlardı.** (Belki havalarma ibâdet ve şehvetlerine itâat ediyorlardı.)» **diyecekler.**]

64 [**Onlara: «Haydi, şerîklerinizi çağırın** (da sizi azâbtan halâs etsinler.)» **denilecek. Onlar da** (şaşkınlıklarından) **çağıracaklar. Fakat** (icâbet ve nusretten âciz oldukları için) **onlar icâbet etmiyecekler. Va'dolunan azâbı görecekler. Şâyed hidâyet bulsalardı** (azâb görmeyeceklerdi).]

Yâlıud azâbı gördükleri vakit, ne olurdu, Müslümanlar gibi dünyâda biz de hidâyet bulsaydık, diye temennî edecekler.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ
الْأَنبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٦﴾

65 [O gün, Allah Teâlâ, onları çağıracak. «Gönderilen Peygamberlere (sizi tevhîde da'vet ettikleri vakit) ne cevâb verdiniz?» buyuracak.]

66 [O gün, onlara i'tizâr ve haber (kapıları) kapanacak. Birbirlerine bir şey soramıyacaklar.]

فَأَمَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَن يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾
وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَانَ
اللَّهِ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾

67 [Fakat tevbe ve îmân edip de sâlih amel işliyenlerin felâh bulmaları me'mûldür.]

68 [Rabbin celle şânuh, dileyip ihtiyâr ettiği şeyi halk eder.]

Allah Teâlâ, dilediğini yaratır ve yarattıklarından da dilediğini seçer ve beğenir. Risâlet ve şefâate onları intihâb eder.

Arabların ileri gelenleri, «Nübüvvete Muhammed ihtiyâr olunacağına ne olurdu, Mekke veyâ Tâif'ten büyük bir zât ihtiyâr olunsaydı da Kur'ân bunlardan birine inzâl edilmiş bulunsaydı.» demişlerdi. Murâdları da Velîd bin Muğîre veyâ Urve bin Mes'ûd Sakâfî idi. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştur. Yânî, Allah Teâlâ Resûllerini, göndereceği akvâma, onların ihtiyâr ettiklerini göndermez, belki risâlete dilediğini ihtiyâr eder..

[Yoksa onlar için bir şey ihtiyâr etmek yoktur.]

Onların, Allah Teâlâ'dan başka şürekâ ve şüfeâ ihtiyâr ve intihâb etme hakları yoktur.

Yâhûd; Allah Teâlâ, onlara hayır olanı ihtiyâr eder.

[Allah-ü azîmüşşân, O'na işrâk ettiklerinden, Âlî ve münezzehdir.]

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ اللَّهُ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَىٰ وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ
وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

69 [**Allah Teâlâ, onların sînelerinde gizlediklerini de, âşikâr kıldıklarını da bilir.**]

70 [**O Allah Teâlâ ki, ma'bûd bilhak O'dur. O'nun gayri değildir. Dünyâda ve Âhiret'te hamd ve hüküm O'nundur. Ve nihâyet O'na döneceksiniz.**]

Vâdeli ve vâdesiz her ni'meti, O verir. Mü'minler, Âhiret'te O'na dünyâdaki hamdleri gibi hamdederler ve derler ki:

«Elhamdülillâhilleziy ezhebe anelhuzn, elhamdülillâhilleziy sadakanâ va'deh, elhamdülillâhi rabbil'âlemîn.»

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾

71 [**De ki: «Söyleyin** (düşünün, haber verin) **bana. Şâyed Allah Teâlâ, Kıyâmet Gününe değin, geceyi üzerinizde dâim kılsa, Allah Teâlâ'dan gayri, size aydınlığı** (gündüz) **getirecek hangi ma'bûd vardır?** (Buna ilâh edindiklerinizden hangisi kaadirdir?) **Hâlâ** (bunu tefekkürle nasîhatimizi) **dinlemiyecek misiniz?»**]

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾

72 [**De ki: «Söyleyin, haber verin bana. Şâyed Allah Teâlâ,**

Kıyâmet Gününe dek, gündüzü üzerinizde dâim kılsa, Allah Teâlâ'dan gayri, size içinde sükûn bulacak, istirâhat edeceğiniz, geceyi getirecek hangi ma'bûd vardır? (İlâh edindiklerinizden hiçbiri buna muktedîr mi?) Hâlâ, (Allah Teâlâ'nın kudretini) görmiyecek misiniz? (Ki îmân edesiniz).»]

وَمِنْ رَحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟
مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾

73 [O Allah Teâlâ ki, rahmetinden, sizin için tâ ki sükûn bulup istirâhat edesiniz ve tâ ki çalışıp fazhndan (maîşetinizi) isteyesiniz de şükreyliyesiniz diye geceyi ve gündüzü halk etti.]

74 [Hatırla o günü ki, Hak Teâlâ, onları çağırıp: «Hani bana şerîk zu'mettikleriniz nerede?» diyecek.]

وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ
فَعَلِمُوٓا۟ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

75 [O gün, her ümmetten Peygamberlerini şâhid çıkaracağız ve onlara: «(Şirkle tekzîbinizin sıhhatine Allah Teâlâ'ya) bürhânınızı getirin!» diyeceğiz. O vakit, ulûhiyyetin ancak Allah Teâlâ'nın olduğunu anlıyacaklardır. Ve ulûhiyyette O'na gayri işrâkle, kizb, iftirâ ve bâtıl da'valarını kaybedeceklerdir.]

إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ مِنَ
ٱلْكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ
قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾

76 [Kârûn, Mûsâ'nın kavmindendi.]

Kârûn, Mûsâ Aleyhisselâm'ın amcasının oğlu idi. Ve O'na îmân edenlerdendi. Tevrât'ı ezber okurdu.

[Fakat kavmine karşı serkeşlik etti.]

Fakîr ve mütevâzî bir adamken Fir'avn tarafından İsrâîloğullarına me'mûr ta'yîn edilip de bilâhare zengin olunca, tabîati değişti.

Gururlandı. Benî İsrâîl'e tegallüb ve Hazret-i Mûsâ'ya muhâlefet etmeye kalkıştı. Ve Sâmirî gibi bir münâfık oldu.

[Biz ona, anahtarlarının taşınması bile güçlü kuvvetli bir cemâate ağır gelecek kadar, hazneler vermiştik.]

Bu cemâatin sayısında ihtilâf edilmiştir. «Kırk veyâ yetmiş kişi idi» denilmiştir.

Her haznenin tek anahtarı vardı. Ve her anahtar bir parmaktan ziyâde değildi. Böyle iken haznelerinin anahtarlarını yetmiş katırın taşıdığı nakledilir. O kadar zengin olmuştu.

[O vakit kavmi O'na: «(Servetinle) şımarma. Zîrâ Allah Teâlâ, şımarıkları sevmez» demişti.]

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ
مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ
الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

77 **[«Allah Teâlâ'nın sana verdiği bu servetle Âhiret yurdunu ara (onu tâate sarfet.)»]**

[«Ve dünyâdan nasîbini unutma.»]

Dünyâdan nasîb, Âhiret için edilen intifâ, Âhiret'e kalacak âmâldir. Aksi takdîrde, edinilen servetten sonunda insanın kısmeti ancak bir kefenden ibârettir. Bunu unutma da.

[«Allah Teâlâ'nın sana ihsân ettiği gibi ihsân et!.»]

[«Ve yeryüzünde fesâdı isteme. Zîrâ Allah Teâlâ, ifsâdedenleri sevmez.»]

قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ
مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ
وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ فِى زِينَتِهِۦ ۖ
قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ أُوتِىَ
قَٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ
وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ۚ وَلَا يُلَقَّىٰهَآ
إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾

78 [«Kârûn: «Bu mal bana ancak, bende olan ilim üzerine verilmiştir.» dedi.]

Tevrât'ı en iyi bilenlerdendi. Yâhûd, bilgisi ticâret veyâ Kimya ilmiydi.

[O, Allah Teâlâ'nın kendisinden önce, kuvvetçe daha üstün ve servetçe daha yüksek nice nesilleri helâk ettiğini bilmiyor muydu?]

Kuvvet ve servetlerine mağrûr, nice kimselerin nasıl bir âkıbete mârûz kaldıklarını hatırlamıyor muydu? Halbuki Tevrât da okumuştu.

Kârûn, ilim iddiâ ediyordu. Fakat kendisini helâkten sıyânet edecek olan ilmi bilmiyordu.

[(Kıyâmet Günü) mücrîmlerden günâhları da sorulmaz.]

Zîrâ Allah Teâlâ, onların hâllerini bilir. Onları suâl ve hesâbsız ateşle ıkaabeder.

79 [Bir gün, Kârûn zînet ve ihtişâmla kavminin karşısına çıkmıştı.]

Rivâyet edildiğine göre, beyaz bir ata binmişti. Ve hepsi süslü, sağında üçyüz köle ve solunda üçyüz câriye kendisini ta'kib etmişti.

[Dünyâ hayâtına rağbet edenler: «Kârûn'a verilen gibi, keşke bize de verilseydi. O, gerçekten dünyâda hazz-ı azîm sâhibi.» demişlerdi.]

80 **[Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise: «(Kârûn gibi servet temennî edenlere) Yazıklar olsun size! dediler. Îmân edip, sâlih amel işleyenler için Allah Teâlâ'nın sevâbı** (Kârûn'a verilenden ve belki dünyâ ve mâfihâdan) **daha hayırlıdır. Bu sevâba, ancak ma'siyetlerden sakınarak tâate sabredenler kavuşur.»]**

فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ
مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾

81 **[Nihâyet Biz, Kârûn'u da, sarayını da yere geçiriverdik.]**

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm'a Kârûn dâimâ ezâ ederdi. Fakat buna rağmen sırf akrabâsından olduğu için Mûsâ Aleyhisselâm, kendisine iyi muâmelede bulunur, dostluk gösterirdi.

Vaktâ ki zekâtın vücûbu nâzil oldu. Mûsâ Aleyhisselâm, Kârûn'a malının binde birini vermeyi emretti. Fakat Kârûn servetini hesaplayınca, bunu çok gördü. Mûsâ Aleyhisselâm'ı İsrâîloğulları arasında rüsvây etmeye niyyet etti. Böylelikle, kendisine teklîf olunan zekâttan kurtulmuş olacaktı.

Oynak bir kadına Mûsâ Aleyhisselâm'la zinâ ettiğini iftirâ etsin diye iki kese altın verdi.

Bir bayram günü, Mûsâ kavmine emir ve nehiy ediyor: **«Sirkat edenin elini keseriz. Zinâ edeni ise, hür değilse darp; hürse recmederiz.»** diyordu.

Kârûn: **«Bu hükmü kendin hakkında da tatbîk eder misin?» dedi.**

Mûsâ Aleyhisselâm: **«Elbette!..»** diye cevâb verdi.

Bunun üzerine Kârûn: **«İsrâîloğulları senin falan kadınla zinâ ettiğini zannediyorlar.»** dedi.

Kadın, hemen celbedildi. Hazret-i Mûsâ kadına Allah Teâlâ ve Tevrât üzerine yemîn ettirdi. Sonra: **«Doğru söyle; ben, seninle zinâ ettim mi?»** dedi.

Kadın, gerçeği söylemekten kaçınmadı. **«Hayır! Fakat Kârûn bana iftirâ et diye iki kese altın verdi. Ve işte keseler!»** dedi.

Böylelikle, Kârûn'un hîlesi meydana çıktı.

Mûsâ Aleyhisselâm, hemen secdeye vardı. Ve Allah Teâlâ'ya Kârûn'dan şikâyet etti.

«Yeri sana müsahhar kıldım. Dilediğin gibi emret!» diye emir buyuruldu.

Mûsâ: **«Ey arz! Kârûn'u yakala!»** dedi.

Ve derakap yer, Kârûn'u dizlerine kadar yuttu. İkinci def'a emrettiği zaman beline, üçüncü def'asında da boğazına kadar yuttu. Dördüncü def'asında ise, büsbütün yere batıp kayboldu.

Mûsâ Aleyhisselâm, her emredişinde Kârûn yalvarıyor, merhâmet diliyor, fakat o, bütün bu yalvarışları dikkate almıyordu.

«Yâ Mûsâ! Kârûn tekrâr tekrâr senden merhâmet diledi. Fakat, sen merhâmet etmedin. İzzetim hakkı için, şâyed bir def'a Bana duâ edeydi, merhâmet ederdim,» diye vahyolundu.

İsrâîloğulları; **«Mûsâ, bunu Kârûn'un servetine ve saraylarına vâris olmak için yaptı.»** dediler.

Mûsâ Aleyhisselâm, bu sözleri işitir işitmez tekrar duâ etti. Akabinde Kârûn'un bütün mal ve sarayları da yere geçti. O debdebe ve dârâttan bir iz bile kalmadı.

[Allah Teâlâ'ya karşı (azâbından kurtarmak için) ona yardım edecek hiçbir taraftar bulunmadı. Kendisi de o azâbı men'e kaadir olmadı.]

وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ اللَّهَ
يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَنْ مَنَّ
اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيْكَأَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾

82 **[Dün, onun mevkiini temennî edenler, sabahleyin birbirlerine şöyle söyler olmuşlardı: «Vay! demek ki Allah Teâlâ, dilediğinin rızkını genişletiyor ve dilediğinin daraltıyor.»]**

[«Şâyed Allah Teâlâ, temennî ettiğimizi vermemekle bize lûtuf etmemiş olsaydı, (Kârûn gibi) bizi de batırmıştı.»]

[«Vay! Demek ki gerçek: Kâfirler aslâ umduklarına ermiyecekler.»]

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي
الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ مَنْ جَاءَ
بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا ۖ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى
الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

83 [**Biz, dâr-i Âhiret'i, yeryüzünde tekebbür, tegallüb etmek, fesâd çıkarmak istemiyenlere veririz.** Âkıbet (-i mahmûde, ki Cennet'te karârdır. Allah Teâlâ'nın emirlerini edâ, ma'siyetlerden içtinâb edip ikaabından korkan) **müttekîler içindir.**]

Hz. Ali (R.A.) bu âyetin mütevâzı' vâlîler ve âmirler hakkında indiğini söylemiştir.

84 [**Kim iyilik ile gelirse; ona, ondan daha hayırlısı, daha güzeli vardır. Kim de kötülük ile gelirse, kötülük işleyenler ancak işledikleri kötülük mikdârınca cezâlanır.**]

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ ۚ قُلْ رَبِّي
أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنْتَ
تَرْجُو أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ ۖ فَلَا
تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾

85 [**O Allah Teâlâ ki, sana Kur'ân'ı** (tilâvet, teblîğ ve muktezasiyle ameli) **farz kıldı. Muhakkak ki, seni maâdına reddedecektir.**]

Döneceğin yere, Mekke'ye döndürecektir. Yâhûd va'd buyurduğu Makam-ı Mahmûd'a reddeyliyecektir.

Âyet-i celîle, Hicret esnasında Cuhfe'de nâzil olmuştur.

Resûlüllah (S.A.V.), Cuhfe'ye vardığında, Mekke'ye giden yo-

lu görmüş ve Mekke'ye hasret duymuştu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm gelerek:

«Yâ Muhammed! Doğduğun yere hasret mi duydun?» demiş. «Evet» cevâbını alınca bu âyet inmiştir.

[De ki: «Rabbim celle şânuh, hidâyet ve tevhîdle geleni de, açık bir dalâl içinde bulunanı da çok iyi bilir.»]

86 **[(Yâ Muhammed!) Sen, Kur'ân'ın sana gönderileceği ümîdinde değildin. Ancak Rabbin celle şânuh, rahmetinden onu sana verdi. O hâlde kâfirlere sakın zahîr ve muîn olma!.]**

Sakın onlara müdârât etme! İsteklerine uyma! Dediklerini yapma!

وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ
بَعْدَ إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ
كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

87 **[Ve sakın (o kâfirler) sana inzâl olunduktan sonra, Allah'ın âyetlerinden (onları kırâat ve mûcibiyle amel etmekten) seni çevirmesinler!]**

[İnsanları, Rabbin celle şânuhun tevhîd ve ibâdetine da'vet et! Ve sakın müşriklerden olma!]

88 **[Şakın, Allah Teâlâ ile birlikte başka bir ilâh edinme! O'ndan gayri ma'bûd-u bilhak yoktur. Her şey helâk olucudur, fânidir. Ancak O'nun zâtı bâkîdir. Hüküm, O'nundur. Ve hep O'na rücû' edeceksiniz.]**

İbn-i Abbâs (R.A.):

«Bu âyetlerle zâhirde muhâtab, Peygamberimiz sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemdir. Fakat murâd, ehl-i dîndir.» der. Zîrâ sudûru mümkün olmayan bir şeyi Peygamberden menetmek, müşriklerin Peygamberden hiçbir veçhile müsaade istememelerini kat' içindir.

29 — ANKEBÛT SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 69 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوٓا أَنْ يَقُولُوٓا ءَامَنَّا وَهُمْ
لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ
الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾

1 [**Elif Lâm Mîm.** Bundan murâdı ne olduğunu Allah bilir.]

2 [**İnsanlar,** (tâ ki nefis, mal, ni'met, cihâd, hicret, ibâdet, tâat ve türlü meşakkat ve musîbetlerle) **imtihan olunmadıkça, mücerred îmân ettik demekle bırakılacaklar mı sandılar?**]

Bu âyet-i kerîmenin nüzûl sebebi hakkında üç rivâyet mevcûddur:

a) Âyet-i celîle, Mekke müşrikleri tarafından ezâ edilen Ammâr ibn-i Yâsir, Ayyâş ibn-i Ebi Rebia', Velîd ibn-i Velîd ve Seleme ibn-i Hişâm hakkında nâzil olmuştur.

Ammâr ibn-i Yâsir'in vâlidesi, Ebû Cehîl tarafından pek feci bir şekilde parçalattırılmış, günün en sıcak bir zamanında demirden bir zırh giydirilerek, Güneş'e bırakılmıştı. Velîd ve Hişâm da kezâ çok ezâ görmüşlerdi.

b) Mekke'de ba'zı kimseler, İslâmiyeti kabûl etmişlerdi. Hicret âyeti indirilince, Ashâb-ı kirâm bunlara Medîne'den: «**Mekke'den hicret etmeyince Müslümanlığınız kabûl olunmayacak**» diye yazmışlardı. Onlar da hemen Medîne'ye müteveccihen yola çıkmışlar, fakat müşrikler tarafından ta'kîb olunarak geri çevrilmişlerdi. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştu.

Bu def'a Ashâb: «**Hakkınızda bu âyet-i kerîme nâzil oldu.**» diye haber göndermişlerdir. Bunun üzerine Mekkeli Müslümanlar: «**Tekrâr yola çıkarız. Şâyed ta'kib edilirsek, bu sefer çarpışırız.**» demişler ve Mekke'den ayrılmışlardı. Fakat müşrikler yine peşlerini bırakmamışlardı. Çarpışmışlar ve her ne kadar gaalib gelerek hicret etmişlerse de içlerinden bir kısmı şehîd olmuştu. Ve o vakit haklarında Nahl sûresi; âyet: 110 nâzil olmuştu.

c) Âyet-i kerîmenin Bedir'de ilk şehîd olan Mihca' ibn-i Abdullah hakkında nâzil olduğu mervîdir. Mihca'ın şehâdetinden ebeveyni ve zevcesi pek müteessir olmuşlardı. Mihca'a Seyyidüşşühedâ buyurulmuştur.

Bu son iki kavle göre; âyet-i kerîmenin, Medîne'de nâzil olduğunu kabûl etmek lâzımdır. İlk kavle göre ise, hicretle alâkadar bulunmaktadır.

3 [**Yemîn ederim. Biz onlardan evvel geçenleri** (Nebî ve velîleri) **de türlü meşakkat ve musîbetlerle imtihan etmiştik. Allah Teâlâ, elbette doğruları ve elbette yalancıları temyîz eder.**]

Mezkûr meşakkat ve musîbetlerden murâd: Peygamberlerin kimini azâbla öldürmeleri; kimini destere ile ikiye yarmaları; kimini de demir tarakla taramalarıdır. Böyle iken, bu zevâtın hiç biri dînden dönmemiştir. Bu gibi vak'alar her millette olagelmiştir.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا ۚ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾

مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ

الْعَلِيمُ ﴿٥﴾

4 [**Yoksa** (küfür ve ma'siyetle) **o kötülük yapanlar, bizden kaçıp kurtulacaklarını mı sandılar? Ne fenâ hükmediyorlar.** (Ne kadar yanlış düşünüyorlar?)]

5 [**Kim Allah Teâlâ'ya kavuşmayı** (veyâ sevâbını) **umarsa, Allah Teâlâ'nın** (likaa ve cezâ için) **ta'yîn eylediği vakit elbette gelecektir. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir** (kullarının her sözünü işitir), **Alîm'dir** (zamirlerini, akaid ve ef'âlini hakkıyle bilir.)]

وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ
عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

6 [**Kim mücâhede ederse, ancak nefsi için mücâhede eder.** (Faydası kendisine âiddir). **Zîrâ Allah Teâlâ, âlemlerin tâat ve mücâhedesinden Ganî'dir.**]

7 [**Îmân edip de sâlih ameller işleyenlerin, biz her hâlde ma'siyetlerini** (îmân ve tâatleriyle) **örter** (mahveder) **iz ve herhâlde onları işlediklerinin en güzeli ile mükâfatlandırırız.**]

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ
بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۚ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

8 [**Biz insana, ana babası hakkında iyilik ve güzellikle muâmele etmesini tavsîye ve emrettik.**]

[**Şâyed onlar sana, bilmediğin bir şeyi bana teşrîk etmeye teklîf ve cehdederlerse, kendilerine itâat etme** (onları dinleme.)]

[**Hepinizin dönüşü Bana'dır. O vakit size yaptıklarınızı haber vereceğim.**]

Âyet-i celîle, Sa'd ibn-i Vakkâs ve vâlidesi hakkında nâzil ol-

muştur. Sa'd, İslâm'a gelince, annesi, tâ ki irtidâd edinceye kadar Güneş'ten gölgeye çekilmemeye ve bir şey yiyip içmemeye ahdetmiş ve filhakîka, üç gün ne gölgeye çekilmiş ve ne bir şey yiyip içmişti.

Hazret-i Sa'd: «**Anne, yüz canın olsa ve birer birer çıksa, yine ben dînimi terketmem. Ne yaparsan yap! Bu husûsta seni dinlemem.**» demişti.

Nihâyet annesi me'yûs, gölgeye çekilmeye ve tekrar yiyip içmeye mecbûr kalmıştı.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ﴿٩﴾

9 [**Îmân edip de sâlih ameller işleyenleri Biz, sâlihler zümresine idhâl edeceğiz.**]

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ
فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ
لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ
الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾

10 [**İnsanlar içinde öyleleri vardır ki: «Biz, Allah Teâlâ'ya îmân ettik.» derler. (Sonra da) Ne zaman Allah yolunda bir ezâya uğrasalar, insanların ezâ ve azâbını, Allah Teâlâ'nın azâbı gibi telâkkî ederler.**]

Onların ezâ ve azâbından korkarlar da, münâfıklık eder, îmândan dönerler.

[**(Fakat) celâlim hakkı için, şâyed Rabbin celle şânuh'dan mü'minlere bir nusret gelse** (bir fetih ve ganîmete nâil olsalar): «**Biz de sizinle berâberdik,** (nâil olduğunuz ganîmete bizi de ortak edin.)» **derler.**]

[**Allah Teâlâ, âlemlerin sînelerinde olanı** (îmân ve nifâkı) **herkesten iyi bilmez mi?**]

وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ﴿١١﴾
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ
خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ
لَكَاذِبُونَ ﴿١٢﴾

11 [**Allah-ü azîmüşşân, îmân edenleri de, münâfıkları da hakkıyla bilir.**]

12 [**Kâfirler, îmân edenlere: «Bizim yolumuzu tutun (şâyed bu size günâh olursa, Kıyâmet Günü) günâhlarınızı yükleniriz.» dediler.**]

[**Halbuki günâhlarından hiçbir şey yüklenecek değillerdir. Onlar yalancıdırlar.**]

وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾

13 [**Onlar muhakkak, kendi yüklerini** (günâhlarını) **ve bu yüklerle birlikte, ıdlâl ettiklerinin yüklerini de yüklenecekler ve herhâlde Kıyâmet Günü iftirâ ettikleri şeyler kendilerinden sorulacaktır.**]

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ
إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾

14 [**Celâlim hakkı için, Biz Nûh'u** (îmâna da'vet etmek üzere) **kavmine gönderdik.**]

[**Aralarında** —Elli yılı müstesna— **bin sene kaldı. Nihâyet zulmetmektelerken Tûfân onları yakalayıverdi.**]

Rivâyet olunduğuna göre, Nûh Aleyhisselâm, kırk yaşında ba'solunmuştu. Dokuz yüz elli sene kavmini tevhîde da'vet etmişti. Tûfân'dan sonra da altmış sene yaşamıştı.

فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾

15 [**Fakat biz Nûh'u da, onunla birlikte gemide bulunanları da kurtardık. Ve bunu âlemlere ibret kıldık.**]

Gemide yarısı erkek, yarısı kadın olmak üzere 78 kişi varmış. Hz. Nûh'un oğulları Hâm, Sâm ve Yâfes de bunların arasında imiş.

وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ
وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾

16 [**İbrâhîm'i de** (kavmine gönderdik). **Hani o, onlara: «Allah Teâlâ'ya ibâdet edin! O'ndan korkun! Şâyed bilirseniz** (hayrı, şerden temyîz ederseniz) **bu sizin için** (küfür ve ma'siyette olmanızdan) **daha hayırlıdır.» demişti.**]

17 [**«Siz, Allah Teâlâ'yı bırakıp da putlara tapıyorsunuz.** (Onlara ma'bûddur diyerek) **yalan uyduruyorsunuz.»**]

[**«Gerçekten, o sizin Allah Teâlâ'yı bırakıp da taptıklarınız, size hiçbir rızık vermeye kaadir değildir.»**]

[**«O hâlde rızkı, Allah nezdinde arayın!** (Ondan isteyin).»]

[**«O'na ibâdet edin! O'na şükredin! Zîrâ O'na rücû' edeceksiniz.»**]

وَإِن تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ وَمَا عَلَى الرَّ
سُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ
ثُمَّ يُعِيدُهُ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾

18 [«Şâyed beni tekzîb ederseniz, sizden evvelki ümmetler de Peygamberlerini tekzîb etmişlerdi.»]

Ama zararları kendilerine oldu. Helâk oldular. Sizin durumunuz da onlardan farklı değildir.

[«Peygambere düşen, ancak açık bir teblîğden ibarettir.»]

19 [Onlar görmezler mi ki, Allah Teâlâ hilkate nasıl başlıyor? Sonra, onu iâde de eder. Şübhesiz ki bu, Allah Teâlâ'ya göre pek kolaydır.]

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ
يُنْشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

20 [De ki: Yeryüzünde gezin, dolaşın da, Allah Teâlâ'nın hilkate nasıl başladığını görün.»]

[«Sonra da Allah Teâlâ, diğer neş'eti (Âhiret hayâtını) vücûda getirecektir. Allah-ü azîmüşşân, her şeye kaadirdir.»]

يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾
وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ
مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾

21 [Allah Teâlâ, dilediğine azâb ve dilediğine rahmet eder. Ancak O'na döneceksiniz.]

22 [Sizler, yeryüzünde de, gökyüzünde de olsanız, Allah Teâlâ'yı âciz kılacak değilsiniz. (O'nun kazâ ve hükmünden kaçamazsınız). Sizin, Allah Teâlâ'dan gayri ne bir veliyy ve ne yardımcınız yoktur.]

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ
يَئِسُوا مِنْ رَحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

23 [**Allah Teâlâ'nın âyetlerini ve likaasını inkâr edenler, benim rahmetimden me'yûs olurlar. Onlar için elîm bir azâb vardır.**]

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنْجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾

24 [(İbrâhîm Aleyhisselâm, îmâna da'vet ettiği vakit) **kavminin cevâbı ancak: «O'nu öldürün veyâ yakın» demek oldu. Allah Teâlâ da, O'nu bu ateşten kurtardı.**]

[**Elbet bunda, îmân edecek bir kavim için âyetler (ibretler) vardır.**]

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٥﴾

25 [(İbrâhîm Aleyhisselâm): «**Siz, dünyâ hayâtında, ancak aranızda bir meveddet vesîlesi olmak üzere, Allah Teâlâ'yı bırakarak, birtakım putları ilâh ittihâz ettiniz (ama) sonra, Kıyâmet Günü birbirinizi inkâr ve la'net edeceksiniz. Hepinizin karargâhı ateştir. Size yardım eden de olmayacak!**» dedi.]

فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

26 [**Lût, İbrâhîm'e îmân etti. İbrâhîm: «Ben, Rabbim celle şânuhun emrettiği yere hicret edeceğim. Rabbim, Azîz'dir, Hakîm'dir.» dedi.**]

Lût Aleyhisselâm, İbrâhîm Aleyhisselâm'ın yeğeni idi. Ve kendisine ilk def'a o îmân etmişti.

Rivâyete göre, İbrâhîm Aleyhisselâm, Hz. Lût ve karısı Sâre — ki amcasının kızı idi — ile birlikde Kûfe'nin bir köyünden Harrân'a oradan da Şam'a hicret etti. O zaman, 75 yaşmda idi. Hicreti ilk def'a sünnet bırakan, İbrâhîm Aleyhisselâm'dır.

27 [**Biz, O'na İshâk ve Ya'kûb'u da bahşettik. Ve zürriyetine nübüvvet ve Kitablar verdik.**]

Ondan sonra her Nebî, O'nun zürriyetindendi. Dört Kitab da O'nun zürriyetine verilmişti.

[**Ve O'nu dünyâda mükâfatlandırdık.**]

Evlâd, mal, izzet ve dâimâ bâkî kalan güzel bir nâm verdik.

[**Âhiret'te de O, herhâlde sâlihlerdendir.**]

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾

28 [**Lût'u da kavmine göndermiştik. Hani onlara: «Sizden evvel âlemde kimsenin yapmadığı hayâsızlığı yapıyorsunuz» demişti.**]

أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

29 [**«(Şehvetle) erkeklere mi yanaşmıyor, yol mu kesmiyor, Meclislerinizde her çeşit kötülük mü yapmıyorsunuz?»**]

Yâhûd: «**Kadınlardan yüz çevirmekle nesli mi kesiyorsunuz?**» Hz. Lût'un kavmi meclislerinde önlerine bir kap içinde ufak taşlar koyar; bu taşları yolda gidenlere atarlarmış. Kimin taşı kime isâbet ederse, onunda cinsî münâsebette bulunurmuş. Meclislerinde âşikâre yellenir, birbirlerinin yüzlerine tükürürlermiş.

Sakız çiğnemenin, parmak uçlarına kına sürmenin, gömleğinin düğmesini çözmenin, ıslık çalmanın, içki içmenin, parmak çıtlatmanın, birbirine söğmenin, güvercinle oynamanın ve kötü fiillere aldırış etmemenin Lût kavmi ahlâkından olduğu söylenir.

[**Lût** (Aleyhisselâm) a **kavminin cevâbı** (istihzâ yoliyle) **ancak şu oldu: «Şâyed sâdıklardansan, bize Allah'ın** (bizim için va'dolunan) **azâbını getir.» dediler.**]

30 [**Lût: «Yâ Rabb!** (Azâbını inzâl etmek sûretiyle) **bu müfsîd kavme karşı bana yardım et!» dedi.**]

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى قَالُوٓا إِنَّا مُهْلِكُوٓا
أَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظٰلِمِينَ ﴿٣١﴾

31 [**Vaktâ ki Resûllerimiz** (Melekler), **İbrâhîm'e** (İshâk ve Ya'kûb müjdesiyle) **geldiler.**]

[«**Biz, bu kasaba ahâlîsini** (Sedûm'luları) **helâk edeceğiz, dediler.** (Zîrâ türlü kötülüklerle) **küfür ve zulmedicilerden oldular.**»]

قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَ
أَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ الْغٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾

32 [**İbrâhîm Aleyhisselâm** (Meleklere): «**İçlerinde Lût var.** (Halbuki O, zâlimlerden değildir.)» **dedi.**]

[(Melekler): «**Biz, orada** (iyiler ve kötüler) **kimlerin bulunduğunu çok iyi bilmekteyiz. Lût'u da, ehlini de behemehâl kurtaracağız. Ancak zevcesi geride kalacaklardan** (azâba dâhil olacaklardan) **dır.**» **dediler.**]

وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ
ذَرْعًا وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ
إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾

33 [**Vaktâ ki, Resûllerimiz Lût Aleyhisselâm'a geldi. Lût, gelişlerine pek üzüldü. Kalbi daraldı.**]

Zîrâ henüz Melek olduklarını anlamamıştı. Melekler, bir misâfir gibi ve güzel birer delikanlı sûretinde gelmişlerdi. Bu bakımdan, kavminin kendilerine taarruz etmelerinden korkmuştu. Fakat, bu üzüntüsü devâm etmedi. Üzüldüğünü gören Melekler, Lût'u tesliye ettiler.

[**«Korkma, mahzûn olma, dediler. Biz seni ve ehlini helâkten kurtaracağız. Ancak zevcen geride kalacaklardan** (azâba dâhil olacaklardan) **dır.» dediler.**]

إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ
بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

34 [**Biz, bu kasaba ahâlisi üzerine, fısıkları yüzünden, gökten azâb indireceğiz** (taş yağdıracağız.)»]

وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾
وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
وَٱرْجُوا۟ ٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٣٦﴾

35 [**Yemîn ederim. Biz, o kasabadan akıllarını kullanacak bir kavm için,** (bir ibret olmak üzere) **apaçık bir nişâne bıraktık.**]

Bu nişân onların harâb olan evleri veyâ gökten yağan taşların bakıyyesidir.

36 [**Medyen'e de kardeşleri Şuâyb'ı gönderdik. Şuâyb: «Ey kavmim! Allah Teâlâ'ya ibâdet edin! Son güne ümîd bağlayın! (Âhiret'te sevâbı umulur işler işleyin). Yeryüzünde (eksik ölçüp, tartarak) fesâd etmeyin (ki azâb olunmayasınız).» dedi.**]

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا
فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ
مِنْ مَسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ
فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

37 [**Fakat (Şuâyb Aleyhisselâm'ı) tekzîb ettiler. Bu sebeble, onları şiddetli bir sarsıntı alıverdi de evlerinde** (veyâ beldelerinde, ölü olarak) **diz üstü çökekaldılar.**]

38 [**Biz, Âd ve Semûd kavimlerini de helâk ettik.**]

[**Onların bu âkıbeti meskenlerinden** (gelip geçtikçe) **size belli olmaktadır.**]

[**Şeytan onları, kötü amellerini tezyîn ve doğru yoldan menetti. Halbuki basiret sâhibleri idiler.**]

وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ
بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾

39 [**Kaarûn, Fir'avn ve Hâmân'ı da helâk ettik. Halbuki celâlim hakkı için, Mûsâ kendilerine apaçık bürhânlarla gelmişti. Böyle iken, yeryüzünde büyüklük tasladılar** (fesâd çıkardılar). **Azâbımızdan da kurtulamadılar.**]

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا
وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ
الْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ
وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

40 [**Bunların her birini kendi günâhiyle muâheze ettik.**]

[**Kimine** (Lût kavmi gibi) **taş yağdıran kasırga gönderdik.**]

[**Kimini** (Medyen ve Semûd kavmi gibi) **korkunç bir ses aldı.**]

[**Ba'zısını** (Kaarûn gibi) **yere geçirdik.**]

[**Bir kısmını da** (Nûh kavmi, Fir'avn ve kavmi gibi) **gark ettik.**]

[**Allah Teâlâ, onlara zulmetmedi.** (Kimseye cürümsüz ikaab etmez.) **Fakat onlar** (cehil ve inâdla) **nefislerine zulmettiler.**]

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ
الْعَنكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ
الْعَنكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

41 [**Allah Teâlâ'dan gayri velîler ittihâz edenlerin misâli, ağ kuran** (bunu yuva edinen) **örümcek gibidir. Halbuki yuvaların en gevşek ve zayıfı örümcek ağıdır.** (Kendilerini muhâfaza edecek ne tavanı ve ne duvarı vardır. Yuva denecek yeri yoktur. Bir rüzgârla târümâr olur gider. İşte müşriklerin putlara ibâdet ve i'timâdları da tıpkı böyledir. Bu putlardan hiçbirinin ne menfaat ve ne zarara güçleri yetmez.) **Şâyed bilselerdi.**]

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا
يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

42 [**Allah Teâlâ, kendinden gayri her ne şeye ibâdet ederlerse onu bilir.** (Ve cezâlandırır). O, Azîz'dir (yegâne gaalib ve kaahirdir ve her fiilinde) **Hakîm'dir.**]

43 [**Biz, bu misâlleri insanlar için îrâd ediyoruz. Onları ancak** (eşyânın hakîkatine) **âlim olanlar anlar.**]

خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً
لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ
وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ ۗ
وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

44 [**Allah Teâlâ gökleri ve yeri, hak ile halk etmiştir. Elbette bunda mü'minler için bir âyet vardır.**]

45 [**Kur'ân'dan sana vahyolunanı tilâvet et ve namaz kıl! Zîrâ namaz, insanı fahşâ ve münkerden nehyeder.**]

Rivâyet olunur ki, Ensâr'dan bir delikanlı beş vakit namazı aleyhissalâtü vesselâm Efendimizle kılıyor, fakat kötülükten de vazgeçmiyordu. Hâlini, Efendimize anlattılar. Resûl-ü Ekrem:

«**Namazı, O'nu bir gün hayâsızlık ve kötülükten menedecektir.**» buyurdular. Filhakîka, delikanlı, kısa bir zaman sonra tevbe ve ıslâh-ı hâl etti.

Zîrâ her namaz, ma'siyetlerine son vermesine sebeb oluyor ve dâimâ Allah Teâlâ'yı hatırlaması, nefsine haşyet veriyordu.

[**Allah Teâlâ'yı zikretmek tâatin en büyüğü, en fazîletlisidir. Allah-ü azîmüşşân, her ne yaparsanız, bilir.**]

Zikrin fazîleti hakkında bir çok hadîsler vardır. Bu cümleden olmak üzere Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuşlardır:

«Size amellerinizin en hayırlısı, Rabbiniz nezdinde en temizi, derecelerinizi en çok yükselten, altın gümüş tesadduk etmekten daha hayırlı ve düşmanınızla karşılaşıp sizin onların boyunlarını, onların sizin boyunlarınızı vurmasından da hayırlı bir şey haber vereyim mi? Eshâb: Nedir o Yâ Resûlâllah? dediler. Allah Teâlâ'yı zikretmektir, buyurdu.»

Rivâyete göre Bedevî'nin biri:

«Yâ Resûlâllah! Amellerin hangisi daha fazîletlidir?» diye sormuş, O da: **«Dünyâdan ayrılırken dilin Allah'ı zikirden yaş bulunmakdır»** cevâbını vermiştir. Diğer bir hadîs-i şerîfde Resûlüllah (S.A.V.):

«Eğer bir cemâat, Allah'ı zikretmek için otururlarsa onları Melekler sarar, rahmet kaplar, üzerlerine sekînet iner. Ve Allah Teâlâ, onları nezdindeki Mukarreb Meleklere zikreder.» buyurmuştur.

Ba'zılarına göre, bu âyetin ma'nâsı: **«Allah Teâlâ'nın sizi zikretmesi, sizin O'nu zikretmenizden efdaldir.»** demektir. Yâhûd: **«Allah'ı zikir, her şeyden büyüktür. O'nunla afvedilmedik günâh kalmaz.»** ma'nâsınadır.

وَلَا تُجَٰدِلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ
ظَلَمُواْ مِنۡهُمۡ وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَأُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ
وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمۡ وَٰحِدٞ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ٤٦

46 [**Kitab ehli ile** — içlerinde (ahidlerini bozan, cizye vermekten kaçınarak harbe kalkışanlar gibi) zulmedenler müstesnâ — **en güzel tarzda mücâdele edin** (huşûneti yumuşaklıkla, öfkeyi soğukkanlılıkla karşılayın.)]

Bu âyetin «Seyf» âyeti ile neshedildiği söylenmiştir. Ba'zıları: **«Bu âyetten murâd; Ehl-i Kitâb'ın pasaportlu olanlarıdır.»** demişlerdir.

[**Ve onlara: «Biz, bize ve size inzâl olunan Kitablara îmân ettik. Bizim ve sizin ilâhımız birdir, tek Allah'dır. Biz, O'na mutî' ve münkaadız.» deyin.**]

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ ۚ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ وَمِنْ هَٰؤُلَاءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِ ۚ وَمَا يَجْحَدُ
بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾

47 [İşte sana, böylece (diğer semâvî Kitabları tasdik eden) Kur'ân'ı inzâl ettik.]

[(Abdullah bin Selâm ve ashâbı gibi) kendilerine Kitab verdiklerimiz, ona îmân ederler.]

[Bunlardan (Mekkelilerden, Arablardan) da ona inananlar var.]

[Bizim âyetlerimizi ancak, (Kâ'b bin Eşref gibi) kâfirlerden başkası inkâr etmez.]

وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ
إِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ
الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾

48 [Sen, bu Kur'ân'ın nüzûlünden önce, gönderilen Kitabların hiçbirini okumuş değildin. Sağ elinle de yazı yazmamıştın. Şâyed böyle olsaydı, (okumuş ve yazmış olsaydın) bâtıl söyleyenler (geçmiş kitablardan almış, veya öğrenmiştir diyerek) şübheye düşerlerdi.]

49 [Hayır! Kur'ân, kendilerine ilim verilmiş olanların kalblerinde yerleşmiş açık âyetlerdir. Âyetlerimizi, ancak zâlim olanlar inkâr ederler.]

وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ ۖ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ
عِندَ اللَّهِ ۖ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾

50 [(Müşrikler) «Ne olurdu, Muhammed'e Rabbinden (nü-

büvvetine delâlet eder) âyetler (Hazret-i Mûsâ'nın asâsı, Hazret-i Sâlih'in dişi devesi, Hazret-i Îsâ'nın sofrası gibi mu'cizeler) **indirilseydi.»** dediler.]

[**De ki: Âyetlerin nüzûlü ancak, Allah Teâlâ'nın kudretine müteallikdir.** (Dilediği zaman, dilediği şekilde inzâl eder. O, benim kudretimde değildir.) **Ben, ancak** (O'nun azâbını) **açıkça tebliğ ve tahvîfe me'mûrum.»**]

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

51 [**Yoksa, sana inzâl ettiğimiz ve aralıksız kendilerine okunmakta olan Kur'ân onlara kifâyet etmiyor mu?**]

[**Onda îmân edecek bir kavim için muhakkak büyük bir rahmet, ni'met ve nasîhat vardır.**]

قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ
مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ
وَكَفَرُوا بِاللَّهِ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾

52 [**De ki: «Benimle aranızda Allah Teâlâ'nın şâhidliği kâfidir.**]

[**«O göklerde ve yerde olan her şeyi bilir.** (Hâlimden ve hâlinizden O'na bir şey gizli kalmaz.)]

[**«Bâtıla îmân edip Allah Teâlâ'ya kâfir olanlar yok mu? İşte onlar, husrânda kalanlardır.**]

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ ۚ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُسَمًّى لَجَاءَهُمُ الْعَذَابُ ۚ
وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ ۖ
وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾

53 [Onlar, senden azâbın ta'cîlini isterler. Şâyed (azâblarının Levh-i Mahfûz'da) muayyen bir vakti olmasaydı, o, elbette hemen gelip onlara çatardı. Zamanında ansızın gelir de farkında olmazlar.]

54 [Onlar, senden azâbın ta'cîlini isterler. Vakti gelince Cehennem, o kâfirleri ihâtâ edecektir.]

يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ الْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ
وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

55 [O gün onları, üstlerinden ve altlarından azâb kaplar. Allah Teâlâ (yâhûd emriyle Melekler): «Kötü amellerinizin azâbını tadın.» der.]

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾
كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾

56 [Ey îmân eden kullarım! Benim arzım geniştir. İmdi yalnız Bana ibâdet edin!]

Bir yerde ibâdet etmek size kolay olmuyorsa, kolaylıkla ve emniyetle ibâdet edebileceğiniz yere hicret edin.

Âyet-i celîle, Mekke Müslümanlarının zayıfları hakkında nâzil olmuştur.

57 [Her nefis ölümü tadıcıdır. Sonra, Bize rücû' edeceksiniz.]

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا
تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾

58 [İmân edip de sâlih ameller işleyenleri Biz, altlarından ırmaklar akan Cennet'in yüksek mevkilerine göndereceğiz. Onlar, orada dâim kalacaklardır.]

[Böyle sâlih ameller işleyenlerin mükâfatı ne güzeldir!]

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لَّا تَحْمِلُ
رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

59 [**Onlar** (dînlerini sıyânet için müşriklerin ezâlarına, gurbet acılıklarına) **sabrederler, ve** (her işlerinde) **ancak Rablerine mütevekkildirler.**]

60 [**Nice hayvanlar vardır ki, rızkını yüklenip taşımaya güçleri yetmez. Onlara da, size de rızkı Allah Teâlâ verir. Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir, Alîm'dir.**]

Binâenaleyh, hicret ettiğiniz takdîrde, gurbette geçimimizi nasıl te'mîn ederiz, diye endişe etmeyin. Allah Teâlâ; «**Rızkımız nereden verilir?**» dediğinizi işitir. Ve rızkınızı nereden vereceğini bilir.

Ashâb, hicretle emrolundukları zaman, içlerinden ba'zıları: «**Göç ettiğimiz takdîrde nasıl geçinîriz?**» demişlerdi. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştur.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَ
الْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾

61 [**Celâlim hakkı için; sen, onlara: «Gökleri ve yeri kim halketti? Güneş'i ve Ay'ı kim müsahhar kıldı?» diye sorsan, «Her hâlde Allah Teâlâ!» diyeceklerdir. O hâlde** (Bu i'tirâflarından sonra O'nun tevhîd ve tâatinden) **nasıl dönüyorlar?**]

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَ
حْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

62 [**Allah Teâlâ, kullarından dilediğinin rızkını genişletir, ve dilediğinin daraltır. Allah-ü azîmüşşân her şeyi Alîm'dir.** (Kullarına salâh veyâ fesâd verecek her şeyi bilir.)]

63 [**Celâlim hakkı için, onlara: «Gökten yağmur yağdırıp da, onunla yeri, ölümünden sonra, ihyâ eden kimdir?» diye sorsan; «Her hâlde Allah Teâlâ!» diyeceklerdir.**]

[**«Elhamdülillâh» de. Fakat bunu onların çoğu akıl edemez.** (Her şeyi yaratanın Allah Teâlâ olduğunu ikrâr ederler de yine vahdâniyyetini inkâr eylerler. Yâhûd, sözlerine karşı senin tahmîdle ne murâd ettiğini bilmezler.)]

وَمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا
اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

64 [**Bu dünyâ hayâtı bir eğlence ve bir oyundan başka bir şey değildir.**]

[**Âhiret yurdu ise, işte hakîkî hayât odur; bilselerdi!** (Ebedî hayâtı, geçici dünyâ hayâtına tercîh etmezlerdi.)]

65 [**Onlar,** (bir de, dâimâ şirkle muttasıflardır) **her ne zaman bir gemiye binseler** (batma tehlikesine mâruz kalıp da korktular mı) **dinde sanki muhlislermiş gibi Allah Teâlâ'ya yalvarırlar.** (Zîrâ, O'ndan başkasının necat verir olmadığını bilirler.)]

[**Fakat karaya çıkarıp da kurtardık mı, görürsün ki, o zaman yine hemen şirke avdet ederler.**]

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا
أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِالْبَاطِلِ
يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾

66 [**Tâ ki kendilerine verdiğimiz ni'metlere nankörlük etsinler. Dünyâyı murâdlarınca geçirsinler** (de zevk alsınlar). **Ama yakında** (bunun âkıbetini) **bileceklerdir.**]

67 [**Onlar görmediler mi ki, çevrelerindeki halk, katl ve esîr edilip dururken, beldelerini masûn ve emîn kıldık. Böyle iken bâtıla inanıp da hâlâ, Allah'ın ni'metine nankörlük mü edecekler?**]

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ
أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

68 [**Allah Teâlâ'ya** (şerîk koşarak) **kizb ve iftirâ eden veyâ hak** (Resûl ve Kitab) **geldiği vakit, O'nu tekzîb eyliyenden daha zâlim kim olabilir?**]

[**Bu kâfirler için Cehennem'de barınacak yer mi yok!** (ki bu cür'et ve cesâreti gösteriyorlar.)]

69 [**Uğrumuzda** (rızâmızı isteyerek zâhirî ve bâtınî düşmanlarla) **mücâhede edenlere, Biz elbette yollarımızı** (bize doğru yürüyeceği ve cenâbımıza vâsıl olacağı yolları) **göstereriz. Şübhesiz ki, Allah Teâlâ** (dünyâda nusrat ve Âhiret'te afiv ve mağfiretle) **muhsinlerle berâberdir.**]

30 — RÛM SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 60 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِيٓ أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُم مِّنۢ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ
﴿٣﴾ فِي بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِن قَبْلُ وَمِنۢ بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ اللَّهِ ۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾

1 [**Elif Lâm Mîm.** Bundan ne murâd ettiğini Allah bilir.]

2, 3, 4, 5 [**Romalılar, yakın bir yerde, mağlûb oldular.**]

[**Ama bu mağlûbiyetten sonra, üçle dokuz yıl arasında, (hasımlarına) galebe edeceklerdir.**]

[**Önünde de, sonunda da, emir** (gaalibiyet ve mağlûbiyet emri) **Allah Teâlâ'nın hüküm ve meşiyyetindedir.**]

[**Ve o gün mü'minler de, Allah Teâlâ'nın nusratiyle, sevineceklerdir.**]

[**Allah Teâlâ, dilediğine nusrat eder. Allah-ü azîmüşşân, Azîz ve Rahîm'dir.**]

وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾
يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ
غَافِلُونَ ﴿٧﴾

6 [**Bunu, Allah Teâlâ va'detti. Allah-ü azîmüşşân va'dine hulfetmez. Fakat, çoğu insanlar bunu bilmez.**]

Sûre-i celîle, bi'set-i seniyyenin 5 inci ve Milâd'ın 613 üncü yılında Şarkî Roma ile İranlılar arasında vukûbulan harb esnâsında nâzil olmuştur. Bu sırada, İranlılara ikinci Husrev, Romalılara da İmparator Herakl hükümdarlık etmekte idi. Suriye, Filistin, Mısır ve Irak'ın bir kısmı ile bütün Anadolu, Romalıların elindeydi.

İranlılar iki cepheden: Dicle ve Fırat üzerinden Suriye'ye, ve Azerbaycan tarafından Anadolu'ya taarruz etmişler, Roma ordularını müdhiş bir inhizâma uğratmışlardı.

Filistin, Mısır ve Suriye'yi zapt ve bütün mâbedleri tahrîb etmişlerdi. Anadolu da baştan başa istilâya uğramıştı. İran orduları Boğaziçi sâhillerine kadar gelmişlerdi. Yirmi bin Yahûdî, altmış bini mütecâviz Hıristiyan kılıçtan geçirilmişti.

Şarkî Roma diye bir şey kalmamış gibiydi. Dâhilî isyanlar bir birini ta'kîb etmekteydi. Ordular dağılmış, ve İmparatorluk hazînesi boşalmıştı.

Nihâyet İran'ın muzaffer kumandanları, zaferin verdiği sermesti ile Romalılara şu sulhu teklîf etmişlerdi. İmparator, İranlılar tarafından istenilecek her şeyi verecekti. Ezcümle bin yük altın, bin yük gümüş, bin yük ipek, bin at ve bin kadın ilk verilecek şeyler arasında bulunmaktaydı.

Herakl, şeref ve i'tibar kırıcı bütün bu şartları kabûl etmek zorunda kalmış ve bu esâslar dâhilinde sulhu imzalayacak murahhaslarını Husrev'e göndermişti. Fakat İran Şehinşâhı, bunu da kâfi' görmiyerek murahhaslara: **«Bizzat İmparator, zincirler içinde karşıma gelmeli, maslub ilâhına bedel, ateşe ve Güneş'e tapmalıdır.»** demişti.

Şarkî Roma, Hıristiyan ve Kitab ehliydi. İranlılar ise Mecûsî ve Mekkeliler gibi müşrikdiler. Bu bakımdan, harbin netîcesi Müslümanları müteessir etmiş, fakat Mekke müşriklerini pek sevindirmişti. O kadar ki Müslümanlara: **«Gördünüz ya! Bir harb vu-**

kuunda, sizin de âkıbetiniz, Kitab ehli olan Hıristiyanlar gibi olacaktır.» demişlerdi.

Fakat Resûlüllah sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem, bu vekayiin cereyan ettiği sırada, ki Romalıların bir daha toparlanabileceklerine, hele uzun yıllar harb gücünü yeniden iktisab edebileceklerine ihtimâl vermemekteydi. Şu âyet-i kerîmeyi tilâvet buyurmaktaydı:

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِيٓ أَدۡنَى الۡأَرۡضِ وَهُم مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ سَيَغۡلِبُونَ ﴿٣﴾
فِي بِضۡعِ سِنِينَۗ لِلَّهِ الۡأَمۡرُ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُۚ وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ الۡمُؤۡمِنُونَ
﴿٤﴾ بِنَصۡرِ اللَّهِۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ الۡعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾

Bu mağlûbiyetten sonra Hıristiyanların, çok değil, birkaç sene zarfında tekrar canlanarak harbe girişeceklerini ve hasımlarına gaalib geleceklerini, o gün Müslümanların da, Allah Teâlâ'nın nusratiyle, sevineceklerini haber veriyordu.

Fakat müşriklere göre bu, pek müsteb'addi. İnanılacak şey değildi. Halbuki Allah Teâlâ'nın va'di mutlaka tahakkuk edecekti. Bilselerdi...

Hazret-i Ebû Bekir, sûre-i celîlenin nüzûlünü müteakib, müşriklere: **«Bu gaalibiyet, sizi sevindiriyor, fakat sevinmeyin. Çok değil, bir kaç yıl sonra Romalılar, Farslılara mutlaka galebe edeceklerdir.»** demişti.

Müşrikler: Bu birkaç seneden ne kasdedildiğini sordular.

Hazret-i Sıddîk: **«Üç yıl!»** diye cevâb verdi.

Übeyy ibn-i Half: **«Yalan söylüyorsun.»** dedi. Ve on deveye Ebû Bekir'le bahse tutuştu.

Bahsi kabûl eden Hazret-i Ebû Bekir akabinde keyfiyeti Resûl-ü Ekrem'e haber verdi. Aleyhissalâtü vesselâm: **«Hayır!** (Bıd'ı siniyn) **nazm-ı kerîmindeki bıd' kelimesi, üçten dokuza kadardır. Binâenaleyh, mikdârı büyült ve müddeti uzat.»** buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekir, huzûru Nebevîden çıkar çıkmaz, Übeyy'i aramaya başladı. Bulduğu vakit Übeyy: **«Ne o, pişmân mı oldun?» dedi.**

Ebû Bekir: **«Hayır! Pişman olmuş değilim. Fakat gel, seninle bahsi artıralım. Yüz deve yapalım. Müddeti de dokuz seneye çıkaralım.»** diye cevâb verdi.

Übeyy, vaziyetinden emîndi. Romalıların hiçbir vakit, kendilerini toparlayıp da, yeniden harp edebileceklerine ihtimâl vermemekte idi.

«Peki! Dediğin gibi, yüz deve, dokuz yıl olsun.» dedi.

Fakat yanılıyordu. Va'd-i ilâhî tahakkuk edecekti. Filhakîka dokuz yıl sonra, Bedir'de Müslümanlar, Müşriklere Allah'ın nusratiyle gaalib gelip de ferahladıkları sırada, Romalılar da İranlılarla, tekrar giriştikleri harbden muzaffer olarak çıkmışlardı. Hazret-i Ebû Bekir bahsi kazanmıştı. Fakat develerini bizzat Übeyy'den isteyemedi: Übeyy, artık hayâtta değildi. Uhûd'da yaralanmış ve Mekke'ye avdetinde ölmüştü. Develeri Übeyy'in veresesinden aldı. Ve aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin emir ve tavsiyeleriyle hepsini tasadduk etti.

Va'd-i ilâhînin bu sûretle tahakkuku, müşrikleri iyiden iyiye düşündürdü. İçlerinden birçoğu, bunu müteakib, Müslümanlığı kabûl etti.

Âyet-i celîle, Kur'ân-ı kerîmin mu'cizelerindendir.

7 **[Onlar dünyâ hayâtının yalnız dış yüzünü bilirler. Fakat Âhiret'ten tamamiyle gaafildirler.]**

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِم مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا
مِّنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾

8 **[Onlar, kendi kendilerine olsun düşünmezler mi ki, Allah Teâlâ, gökleri ve yeri ve ikisinin arasında bulunan her şeyi ancak hak ile ve muayyen bir müddetle yaratmıştır. Muhakkak ki çoğu insanlar, Rablerine kavuşmayı münkirdirler.]**

Ölümlerinden sonra tekrar dirileceklerine inanmazlar. Dünyâyı ebedî sanırlar.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن
قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا
أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

9 [Onlar, yeryüzünde gezip de kendilerinden evvelkilerin nasıl bir âkıbete uğradıklarına bakmadılar mı?]

[Onlar, kuvvetçe kendilerinden daha güçlü idiler.]

[Ve yeryüzünü onlardan daha fazla ekip, biçmişler, (su aramak, mâdenler çıkarmak için) toprağın altını üstüne çevirmişler, onu daha fazla i'mâr etmişlerdi.]

[Peygamberleri de kendilerine bürhânlar, açık mu'cizelerle gelmişlerdi. (Böyle iken onları tekzîb ettikleri için helâk oldular.)]

[Allah Teâlâ, onlara zulmetmiyordu. Fakat onlar (helâklerini iktizâ eden ma'siyetleri işlemekle) nefislerine zulmediyorlardı.]

ثُمَّ كَانَ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ ٱلسُّوٓأَىٰٓ أَن كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ
ٱللَّهِ وَكَانُوا۟ بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ
إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

10 [Sonra, kötülük edenlerin âkıbeti Cehennem oldu. Zîrâ Allah Teâlâ'nın âyetlerini tekzîb ve istihzâ etmişlerdi.]

11 [Allah Teâlâ, halkı ilkin inşâ ve ölümden sonra ba'seder. Nihâyet hepiniz O'na ircâ olunacaksınız.]

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُم
مِّن شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَٰٓؤُا۟ وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٣﴾

12 [O saat (Kıyâmet) çattığı gün mücrimler, mütehayyir ve (her hayırdan) nevmîd, sükût ederler.]

13 [Allah Teâlâ'ya şerîk koştuklarından (Melekler ve putlardan) da şefâatçileri bulunmaz. (Azâb-i ilâhiden halâsa çâre bulamazlar). Esâsen şerîklerini de (yüz çevirip) inkâr edecekler.]

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾

14 [**O saat** (Kıyâmet) **çattığı gün, işte o gün** (mü'minlerle kâfirler, Cennetlik ve Cehennemlikler) **birbirlerinden ayrılırlar.**]

Yâhûd hesâbtan sonra; mü'minler, kâfirlerden ayrılarak mü'minler Cennet'e, kâfirler Cehennem'e gider. Artık, ondan sonra bir arada toplanmazlar.

15 [**Îmân edip sâlih ameller işleyenler,** (çiçekler ve sularla müzeyyen) **bahçelerde şâd ve mesrûr olurlar.**]

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ
فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ
وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

16 [**Fakat kâfir olup âyetlerimizi ve Âhiret'e kavuşmayı** (haşir ve neşri) **tekzîb edenler, onlar da azâba ihzâr olunacaklar.**]

17 [**O hâlde** (namaz kılın). **Akşama erdiğinizde** (Akşam ve Yatsı Namazlarını) **ve sabaha erdiğinizde** (Sabah Namazını kılın). **Allah Teâlâ'yı tenzîh ile tesbîh edin.**]

18 [**Göklerde ve yerde** (olanların) **hamd** (ve salâtı) **Allah Teâlâ içindir. Gündüzün sonunda da** (İkindi Namazını) **Öğle vaktine vardığınızda da** (Öğle Namazını kılın. Allah Teâlâ'yı hamd, tesbîh ve takdîs edin.)]

İbn-i Abbâs (R.A.)'ya «**Beş vakit namazı Kur'ânda bulabilir misin?**» diye sorulduğunda: «**Evet!**» diyerek bu iki âyeti okumuş. Beş vakit namazın Mekke'de mi yoksa Medîne'de mi farz kılındığı ihtilâflıdır. Ekser-i ulemâ Mekke'de farz kılındığını söylemişlerdir. Hz. Âişe (R. Anhâ.) demiştir ki:

«**Namaz, evvelâ Mekke'de ikişer rek'at farz oldu. Peygamber (S.A.V.) Medîne'ye geldiğinde Yolcu Namazı eskisi gibi iki rek'at bırakıldı. Evinde olanlar için Öğle, İkindi ve Yatsı dörder rek'ate çıkarıldı.**»

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ
مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾

19 [**Allah Teâlâ; ölüden diriyi** (nutfeden, insanı; yumurtadan, kuşları çıkardığı gibi) **diriden** (insandan, nutfeyi ve kuşlardan yumurtayı çıkardığı gibi) **ölüyü çıkarır.**]

[**Ve arzı kuruduktan sonra** (yağmurla) **ihyâ eder** (nebat bitirir.)]

[**Bunun gibi, siz de kabirlerinizden çıkarılacaksınız.**]

20 [**Allah Teâlâ, kudret ve vahdâniyyetine delâlet eden delâildendir ki, aslınız Âdem'i topraktan halk etti. Sonra, beşer olup yeryüzüne dağıldınız.**]

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

21 [**Yine o delâildendir ki, sizin için, onlara meyledip ülfet edesiniz diye, kendinizden zevceler yarattı.**]

[**Ve aranıza muhabbet ve rahmet** (duygusu) **koydu.**]

[**Şübhesiz bunda, tefekkür edecek bir kavim için, elbette âyetler vardır.**]

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ
وَأَلْوَٰنِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّلْعَٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم
بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱبْتِغَآؤُكُم مِّن فَضْلِهِۦ ۚ إِنَّ فِى
ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾

22 [**Gökleri ve yeri yaratması ve dillerinizin çeşid çeşid, renginizin türlü türlü oluşu da yine o delâildendir. Şübhesiz bunda, bilgisi olanlar için, elbette âyetler vardır.**]

Allah Teâlâ her millete ayrı bir lûgat (dil) tahsîs ile onun vaz'ını o millete ilhâm buyurmuş; ve konuşturmuştur. İnsanları çeşidli renklerde halk etmiştir. Bu sâyede bir birlerini tanımak ve ayırmak mümkün olur. Hattâ iki, ikizin dahî birbirinden ayrılacak nişâneleri vardır. Zîrâ şeklen tamâmı ile bir olsalar iltibas vâki' olur; birbirinden ayrılamazlar. Bu sebeble, bir çok işler muattal kalırdı.

23 [**Geceleyin uyumanız ve gündüzün fazlından nasîb aramanız, yine o delâildendir.**]

Veyâ geceleyin ve gündüzün uyumanız ve fazlından geçiminizi aramanız yine O'nun âyetlerindendir.

[**Şübhe yok ki, bunda da** (basîret kulağı ile) **işitenler için ibretler vardır.**]

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ
مَآءً فَيُحْىِۦ بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ
لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾

24 [**Ve yine O'nun âyetlerindendir ki, size korku ve ümîd vermek için şimşeği gösterir.**]

[Ve semâdan yağmur indirir de onunla arza, kuruyup öldükten sonra, hayât verir.]

[Bunda da, şübhesiz, akıllarını kullananlar için âyetler vardır.]

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ
دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

25 [Yine o delâildendir ki, emriyle semâ (üstünüzde) ve arz (altınızda) durur.]

[Sonra sizi bir tek def'a (İsrâfîl'in nefhasiyle) da'vet ettiği zaman (kabirlerinizden) derakab çıkarsınız.]

وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى
يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ
فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

26 [Göklerde ve yerdeki halkın mûcidi ve Rabbi O'dur. Hepsi O'na mutî ve münkaddırlar.]

27 [Halkı ibtidâ yoktan vâr eden ve ölümlerinden sonra ba's ve ihyâ eyliyen O'dur.]

[Bu, O'na göre pek kolaydır.]

[Göklerde ve yerde en yüksek vasıflar O'nundur. Azîz O, Hakîm O'dur.]

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ
أَيْمَٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِى مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ
كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

28 [**Allah Teâlâ, kendinizden size bir misâl irâd eder: Size rızık olarak ihsân ettiğimiz şeylerde, mâlik olduğunuz kölelerden size şerîk olup da, onlarla bunları tasarrufta müsâvî olmaya ve o kölelerden birbirinizden korktuğunuz gibi korkmaya râzı olur musunuz?**]

Elbette râzı olmazsınız. O hâlde, nasıl olur da ma'bûdlarımızı, Benim kullarımken, ulûhiyet ve ibâdette Bana şerîk kılmaya râzı oluyorsunuz?

[**İşte Biz, akıllarını kullanacak bir kavim için, âyetlerimizi böyle tafsîl ederiz.**]

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى
مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٩﴾

29 [**Hayır!** (İşrakle) **nefislerine zulmedenler, hiç bir bilgileri olmaksızın, havalarına uydular.**]

[**Allah Teâlâ'nın idlâl ettiğini kim irşâd edebilir? Ve onların** (ne dünyâda dalâletten ve ne Âhiret'te O'nun muktezâsı olan azâbdan kurtaracak) **yardımcıları da olmaz.**]

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ
ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَ
لَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

30 [**O hâlde** (Yâ Muhammed!) **yüzünü pâk ve muvahhid olarak, dîne doğrult!**]

[**Fıtratullah'a çevir, ki insanları bunun üzerine halk etmiştir.**]

Fıtratullah; Allah'ın yarattığı şekil, demektir. Burada, ondan murâd; hakkı kabûl ve idrâktir. İnsanlar, bu fıtratta yaratılmışlardır. Hattâ başı boş bırakılıp, müdâhale edilmeseler, bu fıtrat üzere devâm ederler. Yahûdîlerle Hıristiyanlar, çocuklarını babalarının dînine çevirmekle fıtrat-ı selîmeden ve doğru hüccetten saparlar.

[Allah Teâlâ'nın dîni, tebdîl ve tağyîr edilemez.]

Yâhûd «Allah Teâlâ'nın yaratışına hiçbir şey bedel olamaz.»

[İşte, en doğru dîn budur. (Onda hiçbir eğrilik yoktur.) Fakat, çoğu insanlar bunu bilmez.]

مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا
شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

31 [(Tevhîd ve tâatle) Allah Teâlâ'ya rücû' edin! O'ndan korkun! (Emir ve nehyine itâat edin, azâbından sakının) ve namaza devâm eyleyin! Dînlerinde şirk edenlerden olmayın!]

32 [Ki onlar, dînlerini darmadağın etmiş, fırkalara ayrılmışlardır. Bunlardan her fırka, sadedinde oldukları bâtıl dîni, hak zanniyle aldanıp sevinmektedirler.]

Denilmiştir ki:

«Yahûdiler 71 fırka, Hıristiyanlar 72 fırka, Müslümanlar 73 fırka olmuşlardır.»

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا
أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا
بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾

33 [Ne zaman insanlara (hastalık ve kıtlık gibi) bir zarar isâbet etse; Allah Teâlâ'ya döner, onun giderilmesi için duâ ederler.]

[Sonra, tarafından onlara bir rahmet (o musîbetten halâs edip ni'metini) tattırınca da, içlerinden bir kısmı, görürsün ki, Rablerine şirkle mukâbele ederler.]

34 [Tâ ki kendilerine verdiğim ni'metlere nankörlük etsin-

ler. Şimdilik (dünyâda bir müddet) geçinin (eğlenin bakalım.) Yakında (âkıbetinizi bilir) öğrenirsiniz.]

أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾

35 [Yoksa onlara, Allah Teâlâ'ya şerîk koşmalarını bildiren bir bürhân veyâ Kitab mı inzâl ettik?]

36 [Ne zaman, insanlara tarafımızdan bir rahmet tattırsak (sıhhat ve genişlik versek) onunla sevinirler.]

[Şâyed elleriyle takdîm ettikleri kötü amelleri yüzünden, başlarına bir fenâlık isâbet ederse, o zaman Allah Teâlâ'nın rahmetinden hemen nevmîd olurlar.]

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

37 [Onlar, Allah Teâlâ'nın dilediğinin rızkını genişlettiğini ve dilediğinin darlaştırdığını görmüyorlar mı? (Böyle iken niçin Allah'ın rahmetinden nevmîd olurlar? İşledikleri ma'siyetlere tevbe edip de O'na tazarrû ve ricâ etmezler.) Şübhe yok ki bunda, îmân edecek bir kavim için âyetler vardır.]

فَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا آتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُو عِندَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُم مِّن زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾

38 [**Akrabâna, yoksula, yolcuya haklarını ver.**]

İmâm A'zam, bu âyetle istidlâl ederek: «**Bir kimsenin zî rahm-i mahremi muhtâc kalırsa, nafakasını vermesi vâcib olur.**» demiştir.

[**Bunlara hakkını vermek, Allah Teâlâ'ya tekarrüb ve O'nu hoşnûd etmek isteyenler için, daha hayırlıdır ve işte felâh bulanlar da onlardır.**]

39 [**Halkın mallarında ribâ gibi, artarak fazlasiyle karşılığını almak ümîdiyle verdiğiniz atiyye ve hediyelerin Allah Teâlâ indinde artış ve bereketi olmaz.**]

[**Fakat Allah Teâlâ'nın vecih ve rızâsını istiyerek, verdiğiniz zekât yok mu, işte mükâfatlarını katlıyanlar onlardır.**]

اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ یُمِیْتُكُمْ ثُمَّ یُحْیِیْكُمْ ؕ
هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ مَّنْ یَّفْعَلُ مِنْ ذٰلِكُمْ مِّنْ شَیْءٍ ؕ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰی
عَمَّا یُشْرِكُوْنَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ الْفَسَادُ فِی الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَیْدِی
النَّاسِ لِیُذِیْقَهُمْ بَعْضَ الَّذِیْ عَمِلُوْا لَعَلَّهُمْ یَرْجِعُوْنَ ﴿٤١﴾

40 [**Allah Teâlâ, O'dur ki, sizi halketti. Sonra rızık verdi. Sonra öldürecek, sonra da yine diriltecektir. Allah Teâlâ'ya şerîk edindikleriniz içinde bunlardan birini yapmağa muktedîr olan var mı? Allah-ü azîmüşşân, onların işrâkinden münezzeh ve Âlî'dir.**]

41 [**İnsanların elleriyle kazandıkları ma'siyetler yüzünden karada ve denizde fesâd zâhir oldu.**]

Rivâyete göre, Âdem Aleyhisselâm zamanında yeryüzünün her tarafı yeşillikmiş. Hangi ağaca varılsa, onda yenecek meyva bulunurmuş. Denizlerin suyu tatlı imiş. Vahşî hayvanlar birbirlerine saldırmazlarmış. Vaktâ ki Kaabil, Hâbil'i öldürmüş, ağaçların ba'zısı meyva vermez olmuş. Denizin suyu tuzlanmış. Hayvanlar da birbirlerine zarar vermeye başlamışlar.

[**Tâ ki işledikleri kötülüklerin bir kısmını** (bir kısım vebâlini) **Allah Teâlâ, onlara** (dünyâda) **tattırsın.** (Tamâmını ise Âhiret'te tadacaklar, cezâsını orada çekeceklerdir). **Olur ki** (şirkten, tevhide, ma'siyetten, tâate) **dönerler.**]

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ
كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِن قَبْلِ
أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾

42 [**De ki (Yâ Muhammed!) «Yeryüzünde gezin, dolaşın da görün! Sizden önce geçen ümmetlerin âkıbetleri nice oldu? Onların ekserisi (sizin gibi) müşriklerdi.»]**

43 [**Allah Teâlâ tarafından, reddine imkân bulunmayan, o gün (Kıyâmet) gelmeden önce, yüzünü o dosdoğru dîne doğrult. O gün halk, bölük bölük olacaklardır.]**

Cennet ve Cehennemlikler ayrılacaklar.

مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِيَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِن فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

44 [**Kim kâfir olursa, küfrünün vebâli kendinedir. Kim de sâlih amel işlerse, Cennet'te kendileri için konak hazırlamış olurlar.]**

45 [**Allah Teâlâ, îmân edip de sâlih ameller işleyenlerin fazlından mükâfatını verir. Allah-ü azîmüşşân, gerçekten kâfirleri sevmez.]**

وَمِنْ آيَاتِهِ أَن يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِ
وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾

46 [**Allah Teâlâ'nın (kudret ve vahdâniyyeti) delâilindendir ki, rüzgârları (yağmura) müjdeci olarak gönderir.]**

[Tâ ki rahmetinden size tattırsın.]

Bolluk ve ucuzluk ni'meti ihsân etsin.

[Emriyle (denizde) gemiler yüzsün.]

[Ve (deniz ticâretiyle) fazlından (rızık) isteyesiniz de ni'metlerine şükredesiniz.]

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُم
بِالْبَيِّنَاتِ فَانتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ
الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

47 [Celâlim hakkı için (Yâ Muhammed!) Biz, senden evvel kendi kavimlerine nice Peygamberler gönderdik. Kendilerine vâzıh âyetlerimizle gelmişlerdi. (Fakat onları tekzîb ettiler). Biz de mücrimlerden intikâm aldık. Mü'minlere ise nusrat, uhdemize hak oldu.]

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ
فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَالِهِ ۖ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾

48 [Allah Teâlâ (O'dur ki) rüzgârları gönderir. Rüzgârlar da, bulutları kaldırır. Yine O, nasıl dilerse, gökte onları kâh yayar, kâh pâre pâre kılar. Nihâyet, yağmurun onların arasından yağdığını görürsün.]

[Allah Teâlâ, ne zaman o yağmuru kullarından dilediğinin belde ve arâzîsine yağdırırsa (husûle gelen bolluğa) sevinirler.]

وَإِن كَانُوا مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ
﴿٤٩﴾ فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

49 [Gerçi, yağmur yağmadan önce, ümîdlerini kesmiş, ye'se düşmüşlerse de...]

50 [**Allah Teâlâ'nın âsâr-ı rahmetine bak! Arzı, ölümünden sonra, nasıl ihyâ ediyor?** (Buna kaadir olan) **Allah Teâlâ şübhe yok ki, onları da ölümlerinden sonra elbette diriltir. Allah-ü azîmüşşân, her şeye kaadirdir.**]

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ
﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا
وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾

51 [**Celâlim hakkı için, şâyed Biz** (ekinlerini ifsâd eden) **rüzgâr göndersek de onu sararmış görseler, arkasından mutlaka Allah Teâlâ'ya ve ni'metine kâfir olurlar.**]

Bu hâlde, yine Hakk'a iltiçâ ve rahmetinden ümîdlerini kesmemeleri gerekirdi.

52 [**Zîrâ** (Yâ Muhammed! Hak'dan) **yüz çevirip arkalarını döndükleri zaman, sen** (kalbleri) **ölü** (o kâfir) **lere ve sağırlara da'vetini işittiremezsin.**]

وَمَا أَنْتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ ۖ إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ
ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا
يَشَاءُ ۖ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾

53 [**Ve sen âyetlerimizden basîretleri kör olanları da, dalâletlerinden îmân ve tâate hidâyet eder değilsin.**]

Allah Teâlâ, kullarından dilediği kimseleri, O'na tevfîk eder. Sana lâzım olan ancak da'vet ve iblâğdır.

[**Sen, ancak âyetlerimize îmân edenlere, Bize münkâd olanlara** (emir ve nehye itâat ve hulûsla teslîm olanlara söz) **dinletebilirsin.**]

54 [**Allah Teâlâ, sizi bir za'ftan** (meniden) **halk etti. Sonra diğer bir za'ftan** (çocukluktan) **sonra size kuvvet** (gençlik) **verdi. Bunu tâkiben yine sizi za'fa uğratan, ihtiyârlatan, saçlarınızı ağartan O'dur.**]

[**Allah Teâlâ, dilediğini halk eder. O,** (kullarının ahvâlini) **Alîm ve** (sıfatlarının tağyîrine) **Kaadirdir.**]

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾

55 [**Kıyâmet koptuğu gün, günâhkârlar** (müşrikler): **«Dünyâda bir saatten ziyâde kalmadık» diye yemîn ederler. Bunun gibi** (onlar dünyâda da Hak'dan) **dönüyorlardı.**]

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾

56 [**Kendilerine ilim ve îmân verilenler de** (Onları tekzîb edip): **«Andolsun ki, Allah Teâlâ'nın, Kitabında zikrettiği gibi ba's gününe değin kaldınız. İşte bu** (inkâr ettiğiniz) **ba's günü. Fakat siz** (bunun hak olduğunu) **bilmediniz.» diyecekler.**]

فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِن جِئْتَهُم بِآيَةٍ لَّيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾

57 [**O gün, şirk ve isyânla nefislerine zulmedenlere i'tizâr-**

ları fayda vermez. Onlardan tevbe ve tâatle Allah Teâlâ'yı hoşnûd etmeleri de istenilmez.]

58 **[Celâlim hakkı için Biz, bu Kur'ân'da insanlara her çeşid misâl îrâd ettik.]**

[(Fakat) yemîn ederim ki (Yâ Muhammed!) şâyed sen, onlara (Kur'ân'dan) her hangi bir âyetle gelsen, yine kâfir olanlar (inâdlarından) «Siz, yalancılardan başkası değilsiniz.» diyeceklerdir.]

كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَاصْبِرْ إِنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

59 **[İşte Allah Teâlâ, ilmin kadrini bilmiyenlerin kalblerini böyle mühürler.]**

Ki onlar, tevhîdi bilmez ve Peygamberleri tasdîk etmezler. İ'tikâd ettikleri hurâfeler üzerinde ısrâr ederler. Cehl-i mürekkeb —bilmediğini bilmemek— hakkı idrâkten meneder ve hakkı tekzîb etmeyi îcâb ettirir.

60 **[İmdi (Onların ezâlarına) sabret! Allah Teâlâ'nın (sana yardımda bulunacağı ve dînini bütün dînlere gaalib kılacağı) va'di haktır. Ve sakın seni îmânı olmayanlar, hafifliğe düşürmesin.]**

31 — LOKMAN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 34 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾ الَّذِينَ
يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

1 [**Elif Lâm Mîm.** Murâdını Allah bilir.]

Mekkî olan sûre-i celîlenin 27 - 30 uncu âyetlerinin Medîne'de nâzil olduğu mervîdir.

2 [**Bunlar, Kur'ân'ın helâl ve harâmı hükmeden âyetleridir.**]

3 [**Güzel işler işleyenlere mahz-ı hidâyet ve rahmettir.**]

4 [**Onlar ki, namazlarını vaktinde kılarlar ve zekâtlarını verirler. Ve Âhiret'e** (ba's ve cezânın vukûuna) **yakîn inanırlar.**]

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا
هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٦﴾

5 [**İşte onlar, Rableri celle şânuh'dan hidâyet ve tevfîk üzeredirler. Ve felâh bulanlar da onlardır.**]

6 [**İnsanlar içinde öyleleri vardır ki, bilmeksizin Allah yolundan saptırmak, (İslâmiyeti kabûlden, Kur'ân'ı okumaktan menetmek), Allah'ın âyetlerini istihzâ etmek için ma'nâsız, boş sözler, efsâneler satın alırlar. İşte onlar için, zelîl edici bir azâb vardır.**]

Âyet-i kerîme, Nadr ibn-i Hâris hakkında nâzil olmuştur. Nadr, İran'ın masal kitaplarını satın alır: «**Muhammed, size Âd ve Semûd hikâyelerini anlatıyor, gelin, ben de size Rüstem ve İsfendiyar'ın hikâyelerini anlatayım.**» der, bu sûretle Kureyş'ten birçoklarını Kur'ân'ı dinlemekten alıkordu.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي
أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

7 [**Ne zaman ona âyetlerimiz tilâvet olunsa, tekebbür eder, yüz çevirir. Gûyâ kulakları sağırdır da işitmez. Artık sen, onu elîm bir azâbla müjdele.**]

8 [**Fakat îmân edip de sâlih ameller işleyenlerin, şübhe yok ki mekânı Naîm Cennetleridir.**]

خَالِدِينَ فِيهَا ۖ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ
فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنبَتْنَا فِيهَا
مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ
الَّذِينَ مِن دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾

9 [**Ve içlerinde ebediyyen kalacaklar. Bu va'd, Allah Teâlâ'nın hak va'didir. Allah-ü azîmüşşân, Azîz'dir, Hakîm'dir.**]

10 [**Allah Teâlâ gökleri, gördüğünüz şekilde, direksiz yarattı. Arza da, tâ ki sizinle meyil ve hareket etmemesi için, yüksek ve sâbit dağlar, koydu. Ve yeryüzüne çeşid çeşid canlıları (hayvanları) yaydı.**]

[**Ve Biz, semâdan yağmur yağdırarak, her çeşidinden güzel, menfaatli nebatlar bitirdik.**]

11 [**İşte bunlar** (bu zikrolunanlar) **Allah Teâlâ'nın yarattıklarıdır. Ondan başkası** (şerîk tuttuğunuz putlarınız), **gösterin bana ne yaratmış?** (Hiç!) **Hayır! O zâlimler** (halk ve ulûhiyyet mefhûmuna haksızlık eden o müşrikler) **açık bir dalâl içindedirler.**]

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ
وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

12 [**Şânım hakkı için, Biz Lokman'a hikmet** (akıl, ilim, dirâyet, isâbet-i fikir) **verdik. Ve: «**(Buna karşılık) **Allah'a şükret.» dedik. Kim şükrederse, nefsi için şükreder.** (Zîrâ faydası ona âiddir. Bu şükür ni'metin devâm ve ziyâdeleşmesine sebeb olur.) **Kim de küfrân ederse, şübhe yok ki Allah Teâlâ** (halkın şükründen) **Ganî'dir.** (İhtiyâcı yoktur.) **Ve Hamîd'dir** (hamdolunmazsa da, her hamde O lâyıktır.)]

Kimse övmese bile, kendisini övmesini bilir. Yâhûd Mahmûd'dur. Bütün mahlûkat O'na hâl diliyle hamdeder.

Rivâyet edildiğine göre; Lokman bin Bâûrâ, Eyyûb Aleyhisselâm'ın yeğeni veyâ teyzesinin oğluydu. Âzer evlâdındandı. Uzun seneler, Dâvûd Aleyhisselâm'ın zamanına kadar, yaşamış, hattâ O'ndan ilim almıştı. Çok âlim bir zâttı. Hazret-i Dâvûd'un bi'setine kadar fetvâ vermişti.

Lokman'ın Nebî olduğunu söyleyenler olmuşsa da cumhûr, Nebî değil, hakîm olduğuna kaanidir.

13 [**Hani Lokman, oğluna öğüt verirken şöyle demişti: «Yavrum! Allah Teâlâ'ya şerîk koşma. Zîrâ şirk, büyük bir zulümdür.**]

وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ
وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿١٤﴾

14 [**Biz, insana ana-babaya itâat ve ihsân etmeyi tavsiye ettik. Anası, kendisini za'ftan za'fa düşerek** (karnında) **taşıdı. Sütten kesilmesi de iki sene sürdü: «Bana, ana-babana şükret. Dönüşün ancak Bana'dır.»** (dedik.)]

وَإِن جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَن تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا
وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ۚ ثُمَّ
إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

15 [**Maamâfîh, ana baban, bilmediğin bir şeyi Bana şerîk koşman için cehdederlerse, bu husûsda onlara itâat etme! Onlarla dünyâda hoş geçin!** (Ma'rûf veçhile şer'in râzı olacağı, kerem ve mürüvvetin iktizâ eylediği şekilde musahib ol). **Bana dönenlerin** (dînde tevhîd ve ihlâsla Bana tâat edenlerin) **yoluna ittibâ et! Senin de, ana babanın da nihâyet dönüşünüz Bana'dır. O vakit sana îmânından dolayı mükâfat, anana, babana da küfürlerinden dolayı mücâzat ederîm.**]

Bu iki âyet, Ankebût sûresinde kıssasını naklettiğimiz Sa'd bin Ebî Vakkâs (R.A.) ve annesi hakkında nâzil olmuştur.

يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِي صَخْرَةٍ أَوْ
فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾

16 [**«Yavrucuğum! İşlediğin kötülük veyâ iyilik, bir hardal dânesi kadar bile olsa, ve o, bir kaya içinde veyâ göklerde, yâhûd yeraltında gizlenip kalsa da, Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü onu sana getirir. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, Lâtif'dir,** (kudreti en ince, en gizli şeylere kadar erişir). **Ve her şeyden haberdârdır.**]

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ
عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾

17 [«Yavrucuğum! Namazı kıl (ki nefsin kemâl bulsun) ve ma'rûfla emir ve münkerden nehyeyle. (Bilhassa, bu emir ve nehiy yüzünden) başına gelen musîbetlere sabret! Zîrâ bunlar azmolunacak işlerdendir.»]

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ
مِنْ صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

18 [«Kibirlenip de halktan yüz çevirme! Ve yeryüzünde kurumla yürüme! Zîrâ Allah Teâlâ kurumlananları, kendini beğenip övünenleri aslâ sevmez.»]

19 [«Yürürken (acele etme) i'tidâlle (sekînet ve vekarla) yürü ve (konuşurken bağırma) sesini alçalt! Muhakkak ki seslerin en çirkini merkeb sesidir.»]

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ
فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ﴿٢٠﴾

20 [Görmüyor musunuz? Allah Teâlâ göklerde ve yerde ne varsa, hepsini (Güneş, Ay, Yıldızlar, nebatat, hayvanât, denizler ve nehirleri) sizin için müsehhâr kıldı. Ve üzerinize açık ve gizli bütün ni'metlerini tamamladı.]

[Böyle iken, yine ba'zı insanlar, Allah Teâlâ'nın tevhîd ve sıfâtında ne bir ilim, ne bir rehber ve ne aydmlatıcı bir Kitab'a istinâd etmeksizin (mahzı taklîdle) mücâdele ediyorlar.]

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ
آبَاءَنَا ۗ أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾

21 [Ne zaman onlara: «Allah Teâlâ'nın inzâl ettiği Kur'ân'a ittibâ edin.» denilse, «Hayır! Biz, babalarımızı üzerinde bulduğumuz dîne ittibâ ederiz.» derler. Şeytan, onları Cehennem azâbına da'vet ederse de (yine ittibâ edecekler mi?)]

وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ ۚ
إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

22 [Kim ihlâs ve samîmiyetle nefsini Allah Teâlâ'ya teslîm (ile her hâlinde muhsin ve muvahhid olarak Allah Teâlâ'ya teveccüh) ederse, muhakkak ki o, çok sağlam kulpa, (Kur'ân-ı kerîme) tutunmuştur. Bütün işlerin sonu Allah Teâlâ'ya döner.]

23 [Kim küfrederse, onun küfrü seni mahzûn etmesin. Dönüşleri Bize'dir. O zaman (Kıyâmet Günü, dünyâda) işledikleri küfür ve ma'siyetleri onlara haber vereceğiz. Her hâlde, Allah Teâlâ kullarının sînelerindeki hakkıyle bilir.]

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِن
سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ
بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

24 [Biz, onlara, dünyâda azıcık ni'met ve sürûr verdikten sonra, çok şedîd bir azâba mecbûr kılacağız.]

25 [**Celâlim hakkı için onlara: «Gökleri ve yeri kim yarattı?» diye sorsan: «Elbette Allah Teâlâ» diyeceklerdir. Allah Teâlâ'ya hamdet** (ki onları i'tikâdlarının butlânını i'tirâfa mecbûr ve ilzâm etmiştir). **Fakat çoğu** (mülzem olduklarını) **bilmezler.**]

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ
أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِن بَعْدِهِ سَبْعَةُ
أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾

26 [**Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah Teâlâ'nın halk ve mülküdür. Şübhe yok ki Allah Teâlâ** (hamdedicilerin hamdinden) **Ganî'dir. Ve hamde, O müstehaktır.**]

27 [**Yeryüzünün bütün ağaçları kalem, deniz ve arkasından yedi deniz daha katılarak mürekkeb olsa,** (da Allah'ın sözleri yazılsa, bu kalemler ve mürekkeb tükenir de) **yine Allah Teâlâ'nın sözleri tükenmez. Allah-ü azîmüşşân, Azîz'dir, Hakîm'dir.**]

Rivâyete göre; bu âyetin inmesine sebeb müşriklerin:

«Muhammed'in getirdiği Kur'ân ve sâire yakında tükenip kesilecektir.» demeleri olmuştur.

Bir başka rivâyette denilmiştir ki:

Peygamberimiz (S.A.V.) Medîne'ye hicret edince Yahûdîlerin ulemâsı gelip şunu söylemişler: **«Haber aldık. Sen** (size ilm nâmına pek az bir şey verilmiştir) **dermişsin. Bu sözle bizi mi, yoksa kavmini mi kasdettin?»** Resûlüllah (S.A.V.): **«Hepinizi, sizi de onları da.»** cevâbını vermiş. Bu sefer:

— **Bilmiyor musun, bize Tevrât'ta her şeyin ilmi verilmiştir,** demişler. Buna cevâben:

— **Tevrat'taki ilimler Allah'ın ilmine izâfetle azdır. Size amel edip faydalanacağınız kadar ilim verilmiştir,** buyurmuş.

— **Kime hikmet verildi ise, ona çok hayır verilmiş demektir,** sözüne ne buyurursun? **Şu hâlde, az amel ile çok hayrın arası nasıl bulunur?** demişler.

Bu suâle cevâben, bu âyet-i kerîme nâzil olmuş.

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

28 [Allah Teâlâ indinde, hepinizi yaratmak ve tekrar diriltmek, bir tek kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Basîr'dir.]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾

29 [Görmüyor musun ki, Allah Teâlâ geceyi, gündüze ve gündüzü, geceye idhâl ediyor. (Ve mikdârlarını kâh artırıp, kâh eksiltiyor.)]

[Güneş'i ve Ay'ı da, (insanların faydalanması için) müsahhâr kılmıştır. Her biri muayyen bir vakte (devrelerine veyâ Kıyâmet Gününe) kadar devir ve seyredecektir. Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.]

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ
هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ
لِيُرِيَكُم مِّنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾

30 [Bu, (ilmin bu vüs'ati, kudretin ve acâib-i sun'unun bu şümûlü ve bütün bunların Zât-i Bâri'ye ihtisâsı) şu sebebledir ki: Allah Teâlâ, haktır. (Ulûhiyyeti sâbittir). Allah Teâlâ'dan gayri taptıklarınız bâtıldır. Hakîkat, Allah-ü azîmüşşân; çok yüce, çok büyüktür.]

31 [Vahdâniyyetinin ba'zı delîllerini göstermek için, Allah Teâlâ'nın rahmet ve ihsâniyle, denizde gemilerin seyretmekte oldu-

ğunu görmüyor musun? Bunda çok sabırlı ve çok şükreden kimseler için âyetler vardır.]

وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ
الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا
إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

32 [Onları gölge veren dağlar gibi dalgalar kapladığı zaman, dînlerini Allah Teâlâ'ya hâlis kılarak, duâ ve tazarrû ederler.]

[Sonra, Allah Teâlâ onları kurtarıp da karaya çıkardığı zaman içlerinden bir kısmı orta yolu tutar. (Adl ve tevhîdde sâbit kılar). Âyetlerimizi pek gaddar ve pek nankör olanlardan gayrisi inkâr etmez.]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَّا يَجْزِي وَالِدٌ عَن
وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا
تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿٣٣﴾

33 [Ey insanlar! Rabbiniz celle şânuh'dan sakının. Ve o günden korkun ki, o gün; baba, oğlundan ve oğul, babasından hiç bir şey fâide etmez (biri, diğerinin azâbını yüklenmez. Hiçbir şeyle birbirlerine faydalı olamazlar.]

Bu hüküm, «Kâfirlere mahsûsdur» denilmiştir. Mü'minler birbirlerine şefâat edecek, faydalı olacaklardır. Zîrâ Tûr sûresinde «... Zürriyetlerini kendilerine katacağız...» (Âyet: 21) buyurulmuştur.

[Şübhe yok ki, Allah Teâlâ'nın (sevâb ve ikaab va'di) haktır. O hâlde, sizi dünyânın hayât ve zîneti aldatmasın. Ve o Şeytan, sizi Allah Teâlâ ile mağrûr etmesin. (Sonra tevbe edersiniz de Allah Teâlâ afveder diye aldatıp ma'siyete sevk etmesin.)]

إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ
وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا
وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

34 [**Muhakkak ki, saatin** (Kıyâmet'in) **ilmi Allah Teâlâ'nın nezdindedir.**]

Kopacağı zamanı ancak, O bilir.

Abdullah ibn-i Ömer (R.A.)'den mervîdir: «**Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem; gayb anahtarları beştir. Onları ancak Allah bilir, buyurmuş, ve bu âyet-i kerîmeyi okumuştur.**»

Rivâyet olunduğuna göre; Hâris bin Amr; Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme gelmiş:

«**Yâ Muhammed! Kıyâmet ne zaman kopacak? Ekin ektim, yağmur ne zaman yağacak? Karım gebe, ne doğuracak? Karnındaki erkek mi, dişi mi? Bugün ne yaptığımı, ne kazandığımı biliyorum. Fakat yarın ne yapacak ve ne kazanacağım? Ve nerede doğduğumu biliyorum, ama nerede öleceğim?**» demiş. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştur.

[**Yağmuru** (dilediği zaman ve mekânda) **O, yağdırır. Rahimlerde ne var** (dişi mi, erkek mi) **O, bilir. Kişi yarın** (hayır veyâ şer, ne işleyeceğini) **ne kazanacağını bilmez.** (Ancak, O bilir. Ba'zan, ertesi gün için, bir şey yapmaya azmetmişken aksini yapar). **Ve hiçbir kimse** (zamanını bilmediği gibi) **nerede öleceğini de bilmez. Şübhesiz, Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Habîr'dir.** (Her şeyin içyüzünü ve dışyüzünü bilir.)]

Derler ki: Ölüm Meleği Azrâil Aleyhisselâm, Süleymân Aleyhisselâm'ın yanına uğramış. Bir ara, oradakilerden bir adama uzun zaman bakmış. Adam, bunun kim olduğunu Süleymân Aleyhisselâm'a sormuş: «**Ölüm Meleğidir.**» cevâbını alınca: «**O, galibâ benim canımı almak istiyor. Rüzgâra emret de beni Hindistan'a götürüp bıraksın!**» demiş. Hz. Süleymân da onun dediğini yapmış.

Bilâhare, Azrâil Aleyhisselâm'a o adamın âkıbeti soruldukda, şu cevâbı vermiş: «**O'na uzun zaman bakmam, hâline şaştığım içindi. Zîrâ o vakitte O'nun canını Hindistan'da almam emrolunmuştu. O ise, senin yanında idi. Sonra, mukadder zamanda O'nu, Hindistan'da bulup rûhunu kabz ettim.**»

32 — SECDE SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 30 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾
أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا
أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾

1 [**Elif Lâm Mîm.** Murâdını Allah bilir.]

Mekkî olan sûre-i celîlenin 18, 19 ve 20 nci âyetlerinin Medenî olduğunu rivâyet edenler vardır.

Kur'ân-ı kerîmde Secde Sûresi adiyle iki sûre vardır. Birisi bu, ve diğeri (Hâ Mîm Fussilet) sûresidir. Aralarını tefrîk etmek için buna Lokman Secdesi, ona da Hâ mîm Secdesi denilir. Buna «**Medâcı Sûresi**», diğerine «**Fussilet Sûresi**» de denilir.

2 [**Bu kitabın indirilişi, ki bunda hiç şübhe yok, Rabb'il-âlemîn'dendir.**]

3 [(Ona inanırlar mı?) **Yoksa Muhammed, O'nu kendinden uydurdu, derler mi? Hayır! O hak ve Rabbindendir. Onu, kendilerine senden evvel bir nezîr gelmemiş olan bir kavmi** (Arabları) **inzâr edesin diye indirdik. Olur ki, korkutmanla hidâyeti bulurlar.**]

اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِیْ سِتَّةِ
اَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰی عَلَی الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّلِیٍّ وَّلَا شَفِیْعٍ
اَفَلَا تَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٤﴾

4 [O Rabb'il-âlemîn, Allah celle şânuh'udur ki, gökleri, yeri ve aralarındakini altı günde yarattı. Sonra, Arş üzerine müstevî ve müstevlî oldu.]

[Sizin, Allah Teâlâ'dan gayri ne veliyy ve ne şefiiniz yoktur. Hâlâ nasîhat kabûl etmiyecek misiniz?]

یُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَآءِ اِلَی الْاَرْضِ ثُمَّ یَعْرُجُ اِلَیْهِ فِیْ یَوْمٍ
كَانَ مِقْدَارُهٗۤ اَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ﴿٥﴾ ذٰلِكَ عٰلِمُ الْغَیْبِ
وَالشَّهَادَةِ الْعَزِیْزُ الرَّحِیْمُ ﴿٦﴾

5 [Gökten yere kadar her işi, (Melekler ve sâir esbâbı- semâvîyye ile bütün dünyâ işlerini) O, tedbîr eder. (Âsârı yere iner), sonra bir günde yine ona yükselir ki, mikdârı sizin hesâbınızca bin yıldır.]

Yerle gök arası, dünyâ günleri hesâbı ile 500 yıllık mesâfedir. Yânî insan yürüyüşü ile iniş 500 yıl eder; çıkış da o kadar tutar. Bu iniş ve çıkışın mecmu'u bir Âhiret Günü eder ki, bizim hesâbımızca 1000 yıldır. Meleklerin, gökyüzüne çıkış ve inişleri bir Âhiret Günü tutar.

Gerçi Meâric sûresinde, bir günün dünyâ hesâbı ile 50.000 sene tutarında olduğu bildirilmişse de, o günden murâd Kıyâmet Günü'dür. Hadîsde beyân buyurulduğuna göre; Kıyâmet'in şiddet ve ahvâli, kâfire nisbetle 50.000 sene mikdârında uzun, mü'mine nisbetle ise; bir farz namazı kılacak kadar, hattâ daha hafîf olacaktır.

6 [Bu tedbîr, O Allah Teâlâ'nındır ki, gâibi ve hâzırı bilir. Emrine gaalib, tedbîrinde kullarına Rahîm'dir.]

الَّذِيٓ أَحۡسَنَ كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقَهُۥۖ وَبَدَأَ خَلۡقَ ٱلۡإِنسَٰنِ مِن طِينٖ ٧
ثُمَّ جَعَلَ نَسۡلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٖ مِّن مَّآءٖ مَّهِينٖ ٨

7 [Ki O, yarattığı her şeyi (ihsân ve hikmeti muktezâsınca) güzel yarattı. Ve insanı yaratmaya çamurdan başladı.]

8 [Sonra, onun zürriyetini, zayıf bir sudan, nutfeden yaptı.]

ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَۚ قَلِيلٗا مَّا تَشۡكُرُونَ ٩

9 [Sonra onu, düzeltip tamamladı. Ve ona rûhundan nefhetti. Sizin için kulak, göz ve kalbler yarattı. Bu ni'metlerin Rabbine, siz az şükredersiniz.]

وَقَالُوٓاْ أَءِذَا ضَلَلۡنَا فِي ٱلۡأَرۡضِ أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدِۭۚ بَلۡ هُم بِلِقَآئِ رَبِّهِمۡ كَٰفِرُونَ ١٠ قُلۡ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلۡمَوۡتِ ٱلَّذِي وُكِّلَ بِكُمۡ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ تُرۡجَعُونَ ١١

10 [(Übeyy bin Half ve benzerleri gibi dirilmeyi inkâr edenler): «Biz, ölümle toprak olup yerde kaybolduktan sonra ba'solunur, yeniden yaratılır mıyız?» dediler. (Dedikleri gibi değil) belki, onlar Rablerine kavuşmayı inkâr eden kâfirlerdir.]

Bu sözü, yalnız Übeyy söylediği hâlde, hepsine isnâd edilmesi ona râzı oldukları içindir.

11 [De ki: «Rûhlarınızı almaya tevkîl olunan Ölüm Meleği, (tek ferd bırakmaksızın) hepinizin rûhlarını alacak. Sonra (hesâb ve cezâ için) Rabbinize rücû' edeceksiniz.»]

وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلۡمُجۡرِمُونَ نَاكِسُواْ رُءُوسِهِمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ رَبَّنَآ أَبۡصَرۡنَا وَسَمِعۡنَا فَٱرۡجِعۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ١٢

12 [Müşrikleri (Kıyâmet Günü) Rablerinin huzûrunda (hayâ, hacâlet ve nedâmetten) başlarını eğmiş oldukları hâlde: «Ey Rabbimiz! (İsyânımıza karşılık va'dettiğin azâbı) gördük. (Peygamberlerinin) sıdkını Senden işittik. Şimdi bizi (dünyâya) geri çevir de, sâlih bir amel işleyelim. Zîrâ (inkâr ettiğimiz ba's ve Kıyâmet'i müşâhede ve hakîkati) teyakkun ettik.» diyecekleri zaman görseydin!]

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي
لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ فَذُوقُوا بِمَا
نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ
الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

13 [Şâyed dileseydik, her nefse îmân ve sâlih ameli tevfîk ederdik. Fakat Benden sâdır olan şu söz hak oldu: Cehennem'i muhakkak bütün cinn ve insten (olan kâfirlerle) dolduracağım.]

14 [(Onlara): «Tadın azâbı. Şu sebeble ki, bu gününüze kavuşmayı unuttunuz. (Siz unutunca) Biz de, sizi unuttuk. (Cehennem'de bıraktık.) İşledikleriniz (küfür ve ma'siyetler) in cezâsı olarak dâimî azâbı tadın.» (diyeceğiz).]

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا
بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾

15 [Âyetlerimize, ancak o kimseler îmân ederler ki, onlarla nasîhat edildikleri zaman (azâbullahtan korkarak) secdeye kapanırlar. İslâm'da olduklarına hamd ve şükrederek. Rablerini ulûhiyyete lâyık olmayan sıfatlardan tenzîh ederler. (O'na îmân ve itâate) aslâ büyüklük taslamazlar.]

Bu âyet-i kerîme, secde âyetlerindendir.

تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن
قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

16 [**Onların yanları yataklarından uzak kalır. Rablerine** (azâbından) **korkarak ve** (rahmetini) **umarak duâ ederler** (teheccüd kılarlar). **Ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden** (hayra) **infâk ederler.**]

Bu âyet-i kerîmenin bir kısmı eshâb hakkında indiği söylenir. Bu zevât, Akşamdan Yatsı'ya kadar Nâfile Namaz kılarlarmış.

17 [(Gece yataklarından kalkıp ibâdet edenler için) **işlediklerine mükâfat olarak, gözleri aydınlatacak neler** (ne ni'metler, ne seâdetler, kendilerini sevindirecek ne müjdeler) **saklandığını, hiç bir nefis** (hattâ ne Melek-i mukarreb ve ne Nebîyy-i mürsel) **bilmez.**]

Bir hadis-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Allah Teâlâ: **Ben, sâlih kullarıma hiçbir gözün görmediği, kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırından geçmeyen ikramlar hazırladım, buyurur. İsterseniz; onlar için neler saklandığını hiçbir nefis bilmez, âyetini okuyuverin.**»

أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾ أَمَّا
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

18 [**İmânı olan kişi, îmânından hâriç olan gibi midir? Bunlar bir olmazlar.**]

19 [**İmân edip de sâlih ameller işleyenler için, işlediklerine karşılık, menzil ve karargâh olmak üzere, Me'vâ Cennetleri vardır.**]

وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ۖ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا
مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي
كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

20 [**Fâsık olanların ise, karargâhı Cehennem'dir.**]

[**Ne zaman oradan çıkmak isteseler, geri döndürülürler.**]

[**Ve onlara: «(Dünyâda) tekzîb ettiğiniz Cehennem'in azâbını tadın.» denilir.**]

وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا
إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

21 [**Biz, onlara Âhiret azâbından önce** (katil, esâret ve kıtlık gibi) **dünyâ azâbını tattıracağız. Olur ki tevbe edip, îmâna rücû' ederler.**]

22 [**Kendisine, Rabbinin âyetleriyle nasîhat edildikten sonra, O'ndan yüz çevirenden daha zâlim kim olabilir? Elbette Biz, mücrimlerden intikam alırız.**]

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ
هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا
وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾

23 [**Celâlim hakkı için, Biz Mûsâ'ya, sana verdiğimiz gibi, Kitab vermiştik. İmdi, ona kavuşacağına sakın şübhe etme. Ve onu İsrâîloğullarına hidâyet kılmıştık.**]

Gerçekten, Peygamber (S.A.V.) ile Mûsâ Aleyhisselâm, İsrâ Gecesi'nde buluşmuşlardır.

24 [Ve içlerinden, (tâatime) sabrettikleri zaman, emrimizle doğru yola iletir, rehberler yetiştirmiştik. Ve onlar, âyetlerimizi yakînen biliyorlardı.]

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ
مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ ۖ أَفَلَا
يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾

25 [Rabbin celle şânuh, Kıyâmet Günü, ihtilâf ettikleri şeyleri aralarında hall-ü fasledecek (hakkı, bâtıldan temyîz eyliyecek) dir.]

26 [Onlardan evvel (Peygamberlerini tekzîb eden) nice kavimleri helâk ettiğimizi, Peygamber onlara beyân etmedi mi? Onların yurdlarında da gezip duruyorlar. Bunlarda, elbette ibretler vardır. Hâlâ, dinlemiyecekler mi?]

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ
زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ
﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾

27 [Görmüyorlar mı ki, Biz suyu, kurak ve çorak bir yere akıtıyor, onunla hayvanlarının ve kendilerinin yiyecekleri nebatları bitiriyoruz. Hâlâ, bunu göremeyecekler mi? (Ki Allah Teâlâ'nın kudretinin kemâl ve fazlını istidlâl ederek vahdâniyyetine îmân etsinler.)]

28 [«Şâyed va'dinizde sâdıklarsanız, o fetih (ve zafer) ne zaman?» diyorlar.]

قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ
يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

29 [«O Fetih Günü, kâfirlere îmânları fayda vermiyecek ve kendilerine (tevbe için) bir mühlet de verilmiyecek.» dersin.]

Ba'zılarına göre; Fetih Günü'nden murâd, Mekke'nin fethidir. Fakat bir takımları Kıyâmet Günü olduğunu söylemiş; hattâ Bedir harbi olduğunu ileri sürenler olmuştur.

Kâfirlerden murâd da, bu harblerde öldürülenlerdir.

30 [Artık, onlardan yüz çevir! (Allah'ın nusratını) bekle! Zîrâ, onlar da (helâkini) bekliyorlar.]

Rivâyet olunduğuna göre; Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, bu sûre ile Mülk Sûresini okumayınca uyumazlardı.

İbn-i Mes'ûd (R.A.) da:

«Secde Sûresini okumak, kabir azâbına mâni' olur.» buyurmuşlardır.

33 — AHZÂB SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 73 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ ۗ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ
مِن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾

1 [**Ey Peygamber! Allah'dan kork** (takvâda sebât et. Re'y ve meşverette) **kâfirlere, münâfıklara itâat etme! Muhakkak ki Allah-ü azîmüşşân, hakkıyle Alîm ve Hakîm'dir.**]

Rivâyet edildiğine göre; Ebû Süfyân, İkrime bin Ebû Cehil, Ebül-A'ver-i Selemî, Uhûd Gazvesinden sonra, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizden aman dileyerek, Medîne'ye gelmişler ve münâfıkların reisi Abdullah bin Übeyy'in evine misâfir olmuşlardı.

Huzûr-u Nebevî'ye kabûl olundukları vakit:

«Sen bizim putlarımızı zikretmekten vazgeç. Olur ki onlara tapanlara faydaları dokunur. Buna karşılık, biz de senin Rabbini zikretmeyi terkedelim.» dediler.

Bu söz, Aleyhisselâtü vesselâm Efendimizi üzdü. Aynı meclisde Hazret-i Ömer'ül-Fârûk (R.A.) da hazır bulunmaktaydı. Üçünü de öldürmek istedi. Fakat Resûl-ü Ekrem mâni' oldu:

«Onlara aman vermiş bulunuyorum. Ahdi nakzetmek revâ değildir.» buyurdu.

Âyet-i kerîme, bunun üzerine nâzil oldu. Ahdi nakzetmek husûsunda, Allah Teâlâ'dan sakınınız, fakat ne onların ve ne münâfıkların sözlerine de uymayınız buyuruldu.

2 [**Rabbinden sana vahyolunana ittibâ et! Muhakkak ki; Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.**]

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾

3 [**Ve Allah Teâlâ'ya mütevekkil ol! Allah Teâlâ, işlerine vekâlete** (senı himâyeye) **kâfidir.**]

مَّا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ
فِي جَوْفِهِ ۖ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ
أُمَّهَاتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ
قَوْلُكُم بِأَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٤﴾

4 [**Allah Teâlâ, bir insanın içinde iki kalb yaratmadı.**]

Rivâyet edildiğine göre; müşrikler: «**Muhammed'in iki kalbi vardır. Biri bizimle ve diğeri ashâbiyledir.**» demişlerdi. Bu, reddedilmektedir.

[**Ve zıhârda bulunduğunuz zevcelerinizi size, ana yapmadı.**]

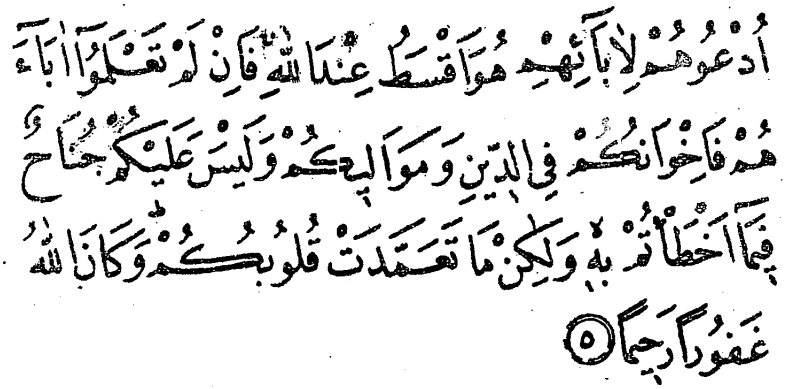
Zıhâr: Kişinin zevcesine: «**Sen bana anamın zahrı** (sırtı) **gibisin**» demesidir ki; «**Anam, nasıl bana harâmsa, sen de bana öyle harâmsın.**»» demek olur. Câhiliyyet âdetlerinden biriydi. Zıhâr mevzuu, Mücâdele Sûresinde tafsîl edilmiştir. Mücâdele Sûresine bakınız.

[**Evlâdlıklarınızı da size oğul kılmadı.**]

Öz evlâd gibi tanımadı. Câhiliyyette Arablar, akıl, kıyâset ve zarâfetini beğendikleri çocukları evlâdlık edinirlerdi. Bunlar, babalıklarının adını alır ve öz evlâd gibi, evlâd edinenin vârisi olurlardı. Bu âyet-i kerîme de diğer câhiliyyet âdetleri kaldırıldığı gibi, bu da kaldırıldı. Nitekim, Cenâb-ı Peygamber, azâd ettikten sonra, evlâdlık edindiği Zeyd bin Hârise'nin mutallakası Zeyneb

bin Cahş'ı (R. Anhâ.) bilâhare emr-i ilâhî ile kendisine nikâhlamıştır.

[**Bunlar, ağzınızda dolaşan** (hakîkatten âri) **sözlerdir. Allah Teâlâ ise** (zâhirde ve bâtında) **hak olanı söyler. Halkı, doğru yola hidâyet eden O'dur.**]

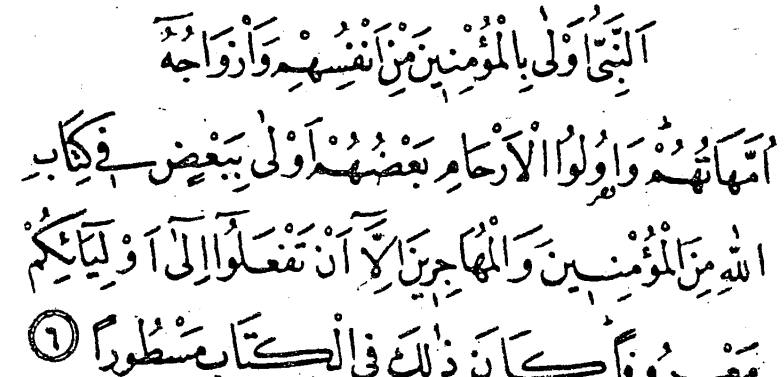

5 [**Evlâdlıklarınızı, babalarına nisbetle çağırın. Bu, Allah indinde daha doğru** (hakkâniyete daha uygun) **dur.**]

Zeyd bin Hârise'yi, Efendimiz evlâd edindikden sonra Arablar, âdetlerine göre; «**Zeyd bin Muhammed.**» diye çağırırlardı. Bu, nazm-ı kerîmle nehyolundu.

[**Şâyed babalarını bilmiyorsanız, o hâlde onlar sizin dînde kardeşleriniz, dostlarınızdır.** (Kardeşim, dostum deyin.)]

[**Maamâfîh** (bu nehiyden evvel veyâ sonra) **kasdiniz olmaksızın** (unutarak veyâ dil alışkanlığı ile) **yaptığınız yanlışlıklardan size vebâl yoktur. Fakat kalbinizin kasdettiği şeylerde vebâl vardır. Allah Teâlâ, Gafûr ve Rahîm'dir.** (Hatâ edeni afveder.)]

6 [**Peygamber, mü'minlere** (her husûsda) **nefislerinden evlâdır.**]

Zîrâ O, onlara ancak, iyiliğe, salâha, necâta götürecek şeyleri emreder. Fakat nefis böyle değildir. O hâlde, mü'minlere Peygamberleri, kendilerinden daha sevgili, emri kendilerinin emrinden daha nâfiz, ve ona karşı şefkatleri, nefislerine şefkatlerinden daha tam olmalıdır.

Âyet-i kerîmenin, Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz tarafından, Tebûk Gazvesine çıkılması emredildiği zaman, ba'zı kimselerin; ebeveynimizden izin alalım, demeleri üzerine nâzil olduğu mervîdir.

[**Ve zevceleri** (ta'zîm ve tahrîm bakımından) **mü'minlerin analarıdır.**]

Nikâhları harâm, ta'zîmleri farzdır. Diğer husûslarda yabancıları gibidirler. Bu sebebledir ki Hazret-i Âişe (R. Anhâ):

«**Biz, kadınların anaları değiliz, belki erkeklerin analarıyız.**» buyurmuşlardır.

[**Aralarında hısımlık bulunanlar da, Allah'ın Kitabında,** (Verâset bakımından) **birbirlerine sâir mü'minlerden ve hicret edenlerden daha yakındır.**]

[**Ancak dostlarınıza vasiyyet ettikleriniz müstesnâ. Bu hüküm, Kitab'da** (Kur'ân'da veyâ Levh-i Mahfûz'da) **yazılıdır.**]

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ
وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ۝٧ لِيَسْأَلَ
الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ۝٨

7 [**Hatırla o vakti ki,** (ümmetlerine risâleti tebliğ ve onları dîne da'vet edeceklerine dâir) **Biz, Peygamberlerden, alelhusûs senden, Nûh, İbrâhîm, Mûsâ ve Meryem oğlu Îsâ'dan mîsak almıştık. Sağlam, kuvvetli** (yemîn ile müekked) **bir mîsak.**]

8 [**Tâ ki Allah Teâlâ, o sâdık Peygamberlere, risâletini teb-**

lîğ ve ifâdaki sadâkatlerini sorsun. O tekzîb eden kâfirler için elîm bir azâb hazırlamıştır.]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ
فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ
الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾

9 **[Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'nın üzerinizdeki ni'metini anın! Askerler** (Kureyş, Nadr, Gatafan, Kurayza orduları) **size hücûm ettiği zaman, üzerlerine** (şiddetli) **bir rüzgâr ve** (Meleklerden) **görmediğiniz askerler göndermiştik. Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan hâberdârdır.]**

Bu ni'met Hendek Gazvesinde 10.000 kişilik müttefik düşman ordusunun — ki buna Ahzâb ismi verilmiştir. Bu i'tibârla Hendek Gazvesine, Ahzâb Gazvesi de denilir — def' ve ref'olunmasıydı. Bilindiği gibi, Medîne'nin çevresine hendekler kazılmıştı. Bu sebeble, düşman Medîne'yi istilâ edememiş, muhârebe, bir ay'a yakın bir zaman, tarafların birbirlerine ok ve taş atmalarından ibâret kalmıştı. Müslümanlar, 3000 kişi idiler.

Mevsim kıştı. Bir gece Allah Teâlâ, soğuk bir sabâ rüzgârı gönderdi. Bu rüzgâr düşmanı üşüttü. Yüzlerine toprak savurdu. Ateşlerini söndürdü. Çadırlarını yıktı. Hayvanlarını birbirine kattı.

Etraflarında da görünmeyen Melekler, yüksek sesle tekbîr getiriyorlardı. Dehşet ve hayret içinde kalmışlardı. Bu sırada Tüleyha bin Huveylidül-Esedî de: **«Muhammed, size sihire başladı. Şâyed canlarınızı korumak isterseniz, buradan kaçıp kurtulmaktan başka çâre yok.»** diye bağırmaya başladı. Kureyş ile Yahûdîlerin arası da bozulmuştu. Artık bu vaziyette mukâvemet etmeye imkân kalmamıştı. Nihâyet muhâsarayı kaldırmışlar ve dağılıp kaçmışlardı.

10 **[O vakit, onlar size,** (Benî Gatafan) **vâdînin üst tara-**

fından doğudan ve (Kureyş) alt tarafından batıdan gelmişlerdi. (Bir hamlede Muhammed'i izâle edelim demişlerdi). Gözler donmuş (korkudan) yürekler gırtlaklara dayanmıştır. Ve Allah Teâlâ hakkında türlü türlü zanlarda bulunmuştunuz.]

Muhlisler: Allah Teâlâ'nın dînini i'lâ hakkındaki va'dini yerine getireceğine kaani olmakla beraber, bu def'a, bu va'di yerine getirecek mi? Yoksa bizi imtihan mı edecek diye düşünüyorlar, kusûr edip kaymaktan vè gereği gibi tahammül edememekten korkuyorlardı. Zayıf kalbliler ve münâfıklar ise, fenâ zanda bulunuyorlar, Müslümanlar, mukavemet edemez, münhezim olur, diyorlardı.

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَإِذْ يَقُولُ
الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ
إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ
لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ
بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾

11 **[Bu mahalde mü'minler imtihan olunmuş, (muhlisle, münâfık, sâbitle mütezelzil seçilmiş) ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.]**

12 **[O vakit, münâfıklar ve kalblerinde hastalık (îmân za'fı) bulunanlar: «Allah Teâlâ ve Resûlünün bize (zafer ve dîninin i'lâsı hakkındaki) va'di, bâtıl, bir aldatmadan başka bir şey değildir.» demişlerdi.]**

Bunu, Muattab bin Kuşeyr söylemişti: **«Muhammed, bize İran'ın ve Rûm'un fethini va'dediyor, fakat biz korkumuzdan meydana çıkamıyor, hendek kazıyoruz. Bu aldatıcı bir va'd»** demişti.

13 **[Münâfıklardan bir tâife** (Evs bin Kayzî ve etbâı): **«Ey Yesrîb halkı! Burası, sizin için oturulacak bir yer değildir. Hemen kaçarak evlerinize** (yâhûd îmândan, küfre) **dönün,» demişlerdi.]**

Yesrîb: Medîne-i Münevvere'nin eski ismidir. Şehrin bulunduğu mıntakanın adı olduğunu söyleyenler de vardır. Resûl-ü Ekrem, Yesrîb isminden hoşlanmazlardı. **«O, Taybe ve Tâbe'dir»** buyurmuşlardı. Hicretten sonra **«Medîne-tür'resûl»** adını aldı. Fakat zamanla Resûl, lâfzı terkolundu. Münâfıklar, aleyhissalâtü vesselâmın hoşlanmadıkları ismi kullanıyorlardı.

[**İçlerinden bir fırka da** (Benî Hârise ve Benî Seleme) **Peygamber** (Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem) **den istizân etmiş: «Evlerimiz müstahkem** (ve mahfûz) **değildir.** (Düşmandan ve hırsızlardan korkulur.)» **demişlerdi. Halbuki evleri mahfûzdu. Sırf cenkten kaçmaktan başka bir maksâdları yoktu.**]

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا
وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ
مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾

14 [**Şâyed Medîne'nin etrafından üzerlerine** (evlerine) **girilse de, sonra kendilerinden bir fitne** (şirke dönmeleri ve Müslümanlarla mukâtele) **istenilseydi, muhakkak ki hemen icâbet ederlerdi. Ve onda** (o fitneyi yapmakta) **pek az** (ancak suâli cevâblandıracak kadar) **tevakkûf ederlerdi.** (Veyâ Medîne'de pek kısa bir zaman kalırlardı. Resûlüllah'a yardımdan kaçındıkları için azâb olunurlardı.)]

15 [**Halbuki, şânım hakkı için, bundan evvel,** (cenkten) **yüz çevirmeyeceklerine dâir, Allah Teâlâ'ya ahdetmişlerdi. Allah'ın ahdi** (Kıyâmet Günü) **sorulur** (ve cezâsı verilir.)]

Bunlar, Benî Hârise ile Benî Seleme idi. Uhûd Günü, yılgınlık göstermişlerdi. Fakat tevbe ederek bir daha böyle yapmayacaklarına yemîn etmişler, Resûlüllah'a söz vermişlerdi.

Veyâ bunlar Bedir Gazâsında bulunmayan bir tâife idi. Bedir muhâriblerinin nâil oldukları ecir ve fazîleti görünce; Allah Teâlâ, bize başka bir gazve ihzâr ederse, cenk edelim, demişlerdi. Allah Teâlâ da, onları Hendek Gazâsına sevketmişti.

قُلْ لَّنْ يَّنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِّنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا لَّا تُمَتَّعُوْنَ
اِلَّا قَلِيْلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِيْ يَعْصِمُكُمْ مِّنَ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوْٓءًا
اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۭ وَلَا يَجِدُوْنَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِيًّا
وَّلَا نَصِيْرًا ﴿١٧﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقِيْنَ مِنْكُمْ وَالْقَاۗىِٕلِيْنَ
لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَا ۚ وَلَا يَاْتُوْنَ الْبَاْسَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿١٨﴾

16 [De ki: «Ölümden veyâ katlolunmaktan kaçarsanız, bu kaçışınız size aslâ fayda vermez. (Muhakkak her şahsa hükm-i kazâ gereğince, vakt-i muayyeninde ölüm gelir. Şâyed zu'mettiğiniz veçhile, kaçışınız fayda verse bile) bu takdîrde de istifâdeniz pek az sürer.»]

17 [De ki: «Şâyed hakkınızda bir felâket irâde ederse, Allah Teâlâ'nın kazâsından sizi kim koruyabilir? Yâhûd bir rahmet (hayır ve nusret) irâde ederse O'nu, kim bundan menedebilir?»]

[Onlar kendilerine Allah Teâlâ'dan gayri, ne bir dost ve ne bir yardımcı bulamazlar.]

18 [Allah Teâlâ içinizden (Halkı, Peygambere yardımdan) geri bırakanları (münâfıkları) ve kardeşlerine: «Yanımıza gelin (Muhammed ve ashâbını terkedin, beyhûde kendinizi helâk etmeyin.)» diyenleri elbette bilir. (Bu sebebten) kıtâle pek azı gelirdi.]

اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۚ فَاِذَا جَاۗءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ تَدُوْرُ
اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِيْ يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۚ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوْكُمْ بِاَ
لْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ ۭ اُولٰۗىِٕكَ لَمْ يُؤْمِنُوْا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَا
لَهُمْ ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَي اللّٰهِ يَسِيْرًا ﴿١٩﴾

19 [**Onlar, size karşı** (yardımda veyâ Allah yolunda infâkda, yâhûd ganîmette) **cimrilik ederler. (Düşmandan) korkuya düştüler mi, ölümün dehşetinden kendinden geçmiş kimseler gibi, gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün.**]

[**O korku gittiği zaman ise, keskin dillerini uzatırlar** (sizi incitirler. Mal ve ganîmete hırslarından) **ganîmet taksîminde cimrilik gösterirler** (Münâkaşa ederler.)]

[**Onlar, ihlâsla îmâna gelmemişlerdir. Allah Teâlâ da, onların amellerini ibtâl etti. Bu, Allah'a göre pek kolaydır.**]

يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا ۖ

وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ

يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

20 [**Onlar,** (korkularından) **Ahzâb'ın** (müttefik ordunun, münhezim olmadığını) **henüz Medîne'den gitmediğini sandılar** (Şehre kaçtılar.)]

[**Şâyed Ahzâb ikinci def'a gelirse, bâdiyede Bedevîler arasında bulunup da** (gelip geçenden) **durumunuzu sormayı temennî edecekler.**]

[**Aranızda bulunsalar da** (tâyîb edileceklerinden korkarak veyâ riyâ ile) **ancak pek azı harb edeceklerdir.**]

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو

اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ

الْأَحْزَابَ قَالُوا هَٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ

وَرَسُولُهُ ۚ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

21 [**Andolsun ki, sizin için** (Allah Teâlâ'nın sevâb ve likaasını ve Âhiret'in nâimini uman ve Allah Teâlâ'yı çok anan kimseler için) **Resûlüllah'ta güzel bir ihtidâ** (uyulacak şeyler) **vardır.**]

22 [**Mü'minler, Ahzâb'ı gördükleri zaman: «Allah Teâlâ ve Resûlünün bize va'dettiği (nusret) budur. Allah (va'dinde) gerçektir.» dediler. Bu, (Ahzâb'ın gelişi, Allah Teâlâ'nın va'dine) îmânlarını, (kazâ ve kaderine) teslîmiyyetlerini (ve Resûlünün emrine itâatlerini) artırmaktan başka bir şey yapmadı.**]

İlk hatırlarına gelen Allah Teâlâ'nın Bakara Sûresi; âyet: 214'-de buyurduğu va'd olmuştu.

Resûlüllah da: «**Ahzâb'ın içtimâiyle iş sıkışacak, fakat, netîce, sizin lehinize, onların aleyhinedir.**» buyurmuşlardı.

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُمْ مَنْ
قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

23 [**Mü'minlerden ba'zı erler, Allah Teâlâ'ya verdikleri sözü yerine getirdiler.** (Harb meydanında sebât ettiler.)]

[**İçlerinden ba'zısı şehîd düştü.**]

Hazret-i Hamza, Mus'ab bin Umeyr, Enes bin Mâlik'in amcası Enes bin Nadr (R. Anhüm) bunlar arasındaydı. Şehâdet mertebesine yükselmeyi adamışlar ve nihâyet bu emellerine nâil olmuşlardı.

Rivâyet edildiğine göre; Hazret-i Enes bin Nadr, Bedir Gazâsında bulunmamıştı. Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimize: «**Yâ Resûlüllah!**» demişti. «**Müşriklerle ettiğin gazvede hazır değildim. Fakat, bundan böyle dövüşmek nasîb olursa, ne yapacağımı Allah Teâlâ, size gösterecektir.**»

Filhakîka, Uhûd Gazasında, bütün ashâba tekaddüm etmişti. Kendisini karşılayan Sâ'd bin Mu'az (R.A.)'a: «**Yâ Sa'd! Vallâhi, Uhûd tarafından Cennet kokusunu duyuyorum.**» demişti.

Sa'd: «**Enes'in harbde gösterdiği sebât ve fedakârlığa ben muktedir değildim. Vücûdunda seksenden ziyâde kılıç darbesi ve ok yarası vardı.**» demiştir.

Enes bin Mâlik: «**Zannederim ki, bu âyet-i kerîme O, ve Zeyd bin Amr bin Fudayl gibi mü'minler hakkında nâzil olmuştur.**» der.

[**Bir kısmı ise** (Hazret-i Osman bin Affân ve Talha bin Ubeydullah gibi şehâdete) **muntazırdır. Onlar, ahidlerini bir şeyle değiştirmediler.**]

لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ
أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٤﴾

24 [**Zîrâ Allah Teâlâ, sâdıkları sadâkatleriyle** (ahidlerine vefâlariyle) **mükâfatlandıracak, münâfıkları da, dilerse cezâlandıracaktır. Veyâ onlara** (rahmetiyle) **tevbeyi tevfîk eyliyecektir. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ** (küfür ve nifâktan tevbe edene) **Gafûr ve Rahîm bulunuyor.**]

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۚ وَكَفَى اللَّهُ
الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾

25 [**Allah Teâlâ, Ahzâb'ı, hiçbir hayra** (nusret ve muzafferiyete) **ermeksizin, gayızlariyle reddetti. Allah Teâlâ cenkte mü'minlere kifâyet etti.** (İmân edenleri küffârla cenk etmekten rüzgârla ve Melâike ile korudu). **Allah-ü azîmüşşân Kavi' ve her şeye Gaalibdir.**]

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ
وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾

26 [**Ve Allah Teâlâ, Kitab ehlinden Ahzâb'a yardım edenleri** (Benî Kurayza'yı) **kalelerinden indirdi. Kalblerine korku ilkâ etti. İçlerinden bir kısmını katl ve bir kısmını esîr etmiştiniz.**]

وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطَئُوهَا ۚ
وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

27 [**Ve Allah Teâlâ sizi, onların yerlerine, yurtlarına mallarına ve henüz ayak basmadığınız arâzîye** (sonradan fethedeceğiniz ülkelere) **vâris kıldı. Allah-ü azîmüşşân, her şeye Kaadirdir.**]

Hendek Gazvesinde Benî Kurayza, Ahzâb'a muzaherette bu-

lunmuştu. Halbuki Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizle ahidleri vardı. Ahdi bozmuşlardı.

Ahzâbın münhezim olup da dağıldıkları gecenin sabahı, ashâbın Medîne'ye dönerek, silâhlarını bıraktıkları sırada, Cebrâil Aleyhisselâm, aleyhissalâtü vesselâm Efendimize geldi: **«Zırhını çıkarıyor musun? Melekler henüz silâhlarını bırakmadılar. Allah Teâlâ, sana ve ashâbına, Benî Kurayza üzerine yürümenizi emrediyor. Ben de oraya gidiyorum.»** dedi.

Bunun üzerine halka, İkindi Namazının Benî Kurayza'da kılınacağı bildirildi. Yirmi bir, rivâyete göre yirmi beş gün Benî Kurayza muhâsara edildi. Nihâyet mukâvemetleri kırıldı. Kalelerinden çıkmaya muvâfakat ettiler.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin haklarında verecekleri hükme rızâ göstermeleri teklîf edildi. Fakat, kabûl etmediler. Sa'd bin Mu'âz'ın hakemliğini istediler. O da erkeklerin katledilmelerine, kadın ve çocukların esîr alınmalarına ve mallarının ashâb arasında taksîm edilmesine hükmetti.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem: **«Yâ Sa'd! Allah Teâlâ'nın hükmiyle hükmettin.»** buyurdu. Ve bu âyet-i kerîmeyi bildirdi.

Bunun üzerine; altı, yedi yüz kadar muhârib katl ve bu mikdâr kadın ve çocuk esîr edildi.

Akar ve arâzîleri muhâcirlere verildi. Bunlardan bir şey isteyen ba'zı ensâra Peygamber (S.A.V.):

«Siz evlerinizdesiniz. Sizin buna ihtiyâcınız yoktur.» buyurdu. Hz. Ömer (R.A.): **«Yâ Resûlâllah, Bedir'de olduğu gibi bunu da beşe bölsen olmaz mı?»** dedi. Resûlüllah (S.A.V.): **«Olmaz. Çünkü bu, bana rızık olarak verildi.»** buyurdular.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ
الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ
سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ
الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللّٰهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

28, 29 [**Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: «Şâyed dünyâ hayât ve zînetini istiyorsanız, gelin, size talâk hakkınızı vereyim. Ve sizi güzellikle bırakayım. Yok eğer, Allah Teâlâ'nın ve Resûlünün**

rızâsını ve Âhiret evini (O'nun ni'metlerini) **istiyorsanız, Allah Teâlâ, içinizden O'na ve Resûlüne itâat edenlere** (Cennet'te) **pek büyük bir mükâfat hazırlamıştır.** (Ki yanında dünyâ hayât ve zîneti istihkâr olunur.)»]

Buna, «Tahyîr âyetleri» denir. Rivâyet edildiğine göre, Hicret'in dokuzuncu yılında nâzil olmuştu. O tarihte Müslümanlar, hemen hemen bütün Arabistan'a hâkim bulunuyorlardı. Vaziyetleri düzelmiş, fakr-u zarûret yerini, huzûr ve refaha terketmişti. Bu umûmî refahtan zevcât-i tâhirât da hisselerini almak istemişlerdi. Ve ba'zı taleplerde bulunmuşlardı. Fakat bu âyet-i kerîme ile, **kat'iyen** sâdelikten ayrılmamaları, aksi takdîrde Resûl-ü Ekrem'in zevceleri olarak kalamıyacakları emîr buyuruldu. Muhayyer bırakılmışlardı. İki şıktan birini, ya dünyâ hayât ve zînetini veyâ zevciyyet-i Nebevîyeyi tercîh edeceklerdi. Dünyâ zînetlerini tercîh ettikleri takdîrde, belki arzûlarına kavuşacaklar, fakat Peygamber'in zevcesi olmak şerefinden mahrûm kalacaklardı.

Bu sırada Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin nikâhı altında dokuz zevcesi vardı:

1) **Âişe bint-i Ebû Bekir,**
2) **Hafsa bint-i Ömer,**
3) **Ümm-ü Habîbe bint-i Ebû Süfyân.**
4) **Ümm-ü Seleme bint-i Ebî Ümeyye,**
5) **Sevde bint-i Zem'a**
6) **Zeyneb bint-i Cahş el Esediyye,**
7) **Meymûne bint-i Hâris,**
8) **Safiye bint-i Hay bin Ahtab,**
9) **Cüveyriye bint-i Hâris** (Radıyallâhü Teâlâ Anhünne).

Resûlüllah, Hazret-i Âişe'den başlayarak bütün zevcelerini muhayyer kıldı. Âişe (R. Anhâ.):

«**Ben Allah Teâlâ'yı, Resûlünü ve Âhiret evini isterim,**» dedi. Diğerleri de O'na mütâbaat ettiler. Ve bu hareketleri indallah meşkûr oldu ve «**Bundan sonra, sana kadınlar helâl olmaz.**» (Ahzâb sûresi; âyet: 52) âyet-i celîlesi inzâl buyuruldu.

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ
لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

30 [**Ey Peygamberin zevceleri! İçinizden kim, açık bir hayâsızlık yaparsa** (büyük bir günâh işler veyâ Peygamber'e ezâ eder,

dil uzatır, kalbini incitirse) O'nun azâbı iki kat olur. Ve bu, Allah Teâlâ'ya göre pek kolaydır.]

وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُّؤْتِهَا
أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَا نِسَاءَ
النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ
بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾

31 [İçinizden kim, Allah Teâlâ ve Resûlünün emirlerine itâat, ve sâlih ameller işlemekte devâm ederse, ona (biri tâati ve diğeri kanaat ve iyi geçimle Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellemin rızâsını isticlâb ettiği için) gayriye verdiğimiz ecrin iki mislini veririz. O'na kerîm bir rızık da hazırladık.]

32 [Ey Peygamberin zevceleri! Şâyed siz ma'siyetlerden sakınırsanız Allah Teâlâ'ya, Resûlüne itâat ederseniz, nezdimdeki kadriniz, diğer kadınların kadri gibi olmaz.]

Yâhûd: «Siz, diğer kadınlar gibi değilsiniz. Allah Teâlâ'dan sakınırsanız.»

[O hâlde (yabancılarla konuşurken) sözünüzü yumuşatmayın (sesinizi inceltmeyin) de kalbinde (fücûr, şehvet ve nifâk) hastalığı olan tamaa düşmesin!. Ma'rûf söz söyleyin (vekâr ve ciddiyetle konuşun.)]

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ
الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ
الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ
مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾

33 [**Evlerinizde karar edin** (oturun). **Eski câhiliyyet devri** (kadınlarının süslerini göstererek kırıta kırıta) **yürüyüşü gibi yürümeyin!**]

İki câhiliyyet devri vardır. Biri İslâm'dan evvelki «**Küfür câhiliyyeti**» ve diğeri İslâm'dan sonraki «**Fısk câhiliyyeti**»dir. Yâhûd, birincisi İbrâhîm Aleyhisselâm'ın doğumundan sonraki câhiliyyet ki; kadınlar elbiselerini inci ile süsler ve kendilerini göstermek için erkekler arasında kırıta kırıta dolaşırlardı. İkincisi de: Hazret-i Îsâ ile Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz arasında geçen «**Fetret Zamanı**»dır.

[**Namazı kılın, malınızın zekâtını verin! Ve Allah Teâlâ ile Resûlü** (nün emir ve nehyi) **ne itâat eyleyin!**]

[**Ey Ehl-i Beyt! Allah Teâlâ, sırf sizden her kirliliği** (her günâhı) **gidermek, sizi tertemiz etmek istiyor.**]

34 [**Evlerinizde okunmakta olan Allah Teâlâ'nın âyetlerini ve hikmeti** (Resûlüllah'ın sünnetlerini) **zikredin. Gerçekten Allah Teâlâ, Lâtif ve Habîr bulunuyor.** (Her şeyin inceliklerini bilir, her şeyden haberdârdır.)]

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ
وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ
وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ
وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا
وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

35 [**Şübhesiz ki** (Allah Teâlâ'nın hükmüne) **inkıyâd eden** (silm'e giren) **erkeklerle kadınlar,** (Allah Teâlâ ve Resûlüne ve tasdîki îcâb eden şeylere) **îmân eden** (onları tasdîk eyleyen) **erkeklerle kadınlar, tâate devâm eden erkeklerle kadınlar,** (sözlerinde ve işlerinde) **doğru olan erkeklerle kadınlar,** (tâati işlemeye ve ma'-

siyetlerden sakınmaya) **sabreden erkeklerle kadınlar,** (kalbleri ve a'zâları ile) **mütevâzî olan erkeklerle kadınlar, farz ve nâfile sadaka veren erkeklerle, kadınlar;** (farz olan) **orucu edâ eden erkeklerle, kadınlar; utanacak yerlerini** (harâmdan) **koruyan erkeklerle, kadınlar; Allah Teâlâ'yı** (kalb ve dilleriyle) **çok zikreden erkeklerle kadınlar, işte bunlar için Allah Teâlâ,** (küçük günâhlarına) **mağfiret ve pek büyük bir ecîr hazırlamıştır** (ki tasavvuru mümkün değildir.)]

Âyet-i celîle, kadınları taltîf için nâzil olmuştur. Ehl-i Beyt ve onlar gibi güzel ahlâkı kendilerine huy edinenlerin mükâfatlandırılacakları va'd ve tebşîr buyurulmaktadır.

Zevcât-i tâhirât hakkındaki âyet-i kerîme nâzil olduğu zaman, mü'min kadınlar: «**Bizim hakkımızda hiçbir şey nâzil olmadı.**» demişlerdi. Bu âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil oldu, denilmiştir.

Diğer bir rivâyete göre de, zevcât-i tâhirât:

«**Yâ Resûlallah! Allah Teâlâ, Kur'ân'da erkekleri zikrediyor. Demek bizim zikrolunacak hiç bir hayrımız yok. Bizden hiçbir tâat kabûl olunmayacak diye korkuyoruz.**» demişlerdi. Bu âyet-i kerîme, bunun üzerine nâzil olmuştur.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ
لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ
ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

36 [**Erkek, kadın hiçbir mü'mine, Allah Teâlâ ve Resûlü bir şeye hükmettiği zaman, işlerinde dilediklerini ihtiyâr etmeleri yaraşmaz.**]

[**Kim Allah Teâlâ ve Resûlünün ihtiyârına muhâlefet ederse, muhakkak ki, o apaçık bir dalâlete düşmüş olur.**]

Âyet-i celîle, Zeyneb bint-i Cahş el-Esediyye ile kardeşi Abdullah bin Cahş ve anneleri Ümeyye bint-i Abdülmuttalib hakkında nâzil olmuştu.

Ümeyye, Abdülmuttalib'in kızı ve binâenaleyh Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin halası, Zeyneb de halâzadesi idi. Adı ilk Müslüman olanlar arasında geçer. Eli, el işlerine pek yatkın, vakûr, güzelliği ile ve baba cihetinden Esedî, ana cihetinden Hâşimî olması bakımından, haseb ve nesebiyle mağrûr bir kızdı.

Gelinlik çağını bulunca, Cenâb-ı Peygamber, kendisini Zeyd'le evlendirmek istedi. Bir gün halasına ve oğlu Abdullah'a: «**Artık Zeyneb'i evlendirelim.**» dedi. Memnûniyetle telâkki ettiler ve ana oğul derhâl: «**Emir ve tensib sizindir, yâ Resûlallah!**» dediler.

Resûl-ü Ekrem'in kendisi hakkında talebte bulunduğu zannına düşmüşler ve bu sebeble hemen muvâfakat cevâbı vermişlerdi. Fakat: «**Bizim Zeyd'le evlendireceğiz.**» deyince ana, oğulun yüzlerinde hüzünle karışık bir tereddüd ve hoşnûdsuzluk alâimi belirmişti. Zîrâ Zeyneb, büyük ve asîl bir âileye mensûb, ve Resûlüllah'ın yakın akrabâsındandı. Zeyd ise, âzâdedilmiş bir köleydi. Aralarında içtimâî mevki' farkı vardı. Birbirlerine küfüv değillerdi. Teklîf, Peygamber zevcesi olmak arzûsunu besleyen, Zeyneb'i de memnûn etmemişti.

Resûl-ü Ekrem'in halasına ve halazâdesine mürâcaatı, ilkin, sâdece bir arzûyu izhârdan ibâret bir teklîfti. Fakat ümîd ve intizâr edilmeyen bir tereddüd ve hoşnûdsuzlukla karşılanmıştı. Hem de bu, asâlet, âile üstünlüğü iddiâsından doğan bir his ve yersiz bir gurûra istinâd ediyordu.

Halbuki insanlar birbirlerine eşitti. Müslümanlık, sınıf farkı gözetmiyen bir dîndi. Fazl ve şeref, asıl ve nesebde değil, akıl ve edebte idi.

Allah Zülcelâl Hazretleri: «**Ve mâ kâne limü'minîn...**» âyet-i kerîmesini inzâlle Allah ve Resûlünün emrine itâat lüzûmunu ve Zeyd ile Zeyneb'in izdivâcının nezd-i ilâhisinde mukadder olduğunu izhâr buyurdu.

Bunun üzerine Zeyneb, kalben pek de râzı olmayarak, Zeyd'le evlendi.

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ
أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ
مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا
وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ
أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

37 [**Hatırla o zamanı ki, Allah Teâlâ'nın** (İslâm ve senin hizmetinle) **in'âm ettiği, senin de** (kölelikten azâd ve evlâd edinmek sûretiyle) **in'âm ettiğin kimseye** (Zeyd bin Hârise'ye): **«Zevceni tut!** (İyi muâmele et! Tatlîk etme) **Allah'tan kork!» diyordun.**]

[**Ve kalbinde Allah Teâlâ'nın açıklayacağı bir şeyi gizliyordun. Halkın ta'nından korkuyordun. Halbuki korkulmaya en ziyâde lâyık olan, Allah Teâlâ'dır.**]

Zeyd bin Hârise (R.A.) Benî Kelb aşîretinden Hârise'nin oğlu idi. Vâlidesi Sa'dâ bint-i Sa'lebe, mensûb olduğu Benî Ma'n kabîlesini ziyârete giderken, mini mini oğlu Zeyd'i de beraberinde götürmekteydi. Yolda Benî Kayn ibn-i Cisr süvârileri tarafından esîr edilerek kaçırıldı ve Sûk-ı ukâz panayırında satılığa çıkarıldı.

Zeyd, o zaman henüz sekiz yaşlarında ve çok zeki bir çocuktu. Hakîm bin Hizâm, pek beğendiği Zeyd'i, teyzesi Hadîce (R. Anhâ) için dört yüz dirheme satın aldı. O da, evlendikleri sırada kendisini, Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem'e bağışladı.

Oğlunun kaçırılması Hârise'ye pek dokunmuştu. Aradan yıllar geçtiği halde, Zeyd'i bir türlü unutamadı. Onun için mersiyeler inşâd eder, ağlardı.

«Zeyd'e ağladım, bilmem ne yaptı?
«Sağ mı? Umulur mu? Yoksa ecel önüne mi geçti?.»

Zeyd Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem'in terbiyesi altında, hane-i saâdette, yetişti, gürbüz bir delikanlı oldu. Bir sene Hacc esnâsında, Benî Kelb'den Mekke'ye gelen ba'zı kimseler, Zeyd'i görüp tanıdılar. Zeyd, hemşehrileriyle konuştu ve babasına: **«Kavmime mütehassirim, gerçi uzağım. Meşâirin yanında beytin mukimiyim.»** diye, haber gönderdi.

Zeyd'in hayâtta ve Mekke'de bulunuşu, babası Hârise'yi pek sevindirmişti. Amcası Kâ'b'la birlikte, kendisini kurtarmak için, fidyesini alarak, Mekke'ye geldi. Ve Cenâb-ı Peygamberi buldu.

«Ey Muttalibîn, ey kavminin seyyidinin oğlu! Siz Allah'ın Harem-i Şerîfinin ehlisiniz. Sıkıntıda olanları kurtarır, esîrleri doyurursunuz. Sana, yanındaki oğlumuz için geldik. Lûtfeyle, ihsân buyur, takdîm edeceğimiz fidyeyi kabûl et de, kendisini serbest bırak.» dedi.

Resûl-ü Ekrem: «Zeyd'i çağıralım. Burada kalmakta veyâ sizinle gitmekte muhayyer bırakalım. Sizi ihtiyâr ederse, fidyesiz sizin olsun. Şâyed beni ihtiyâr ederse, vallâhi ben, beni ihtiyâr edene karşı fidyeyi ihtiyâr etmem. Râzı olur musunuz?» buyurdu.

Baba ve amca bu teklîfe muvafakat ettiler. Zeyd getirildi. Resûlüllah, Zeyd'e: «**Bunları tanıyor musun?**» diye sordu.

Zeyd: «**Evet! Babam ve amcam!**» dedi. Fahr-i Kâinat: «**Ben de, o bildiğinim. İster babanla kavminin yanına git, ister benimle kal. Bunun birisini tercîhte muhayyersin. Hangisini tercîh edersen, ben memnûn olurum.**» buyurdu.

Zeyd: «**Ben, üzerinize kimseyi tercîh edemem,**» diye cevâb verdi.

Bu suâl ve cevâb baba ve amcayı hayretler içinde bıraktı.

«**Yazık sana yâ Zeyd,**» dediler. «**Köleliği, hürriyete; babana, amcana, âilene tercîh mi ediyorsun?**»

Zeyd: «**Ben, bu zâttan öyle şeyler gördüm ki, O'na karşı hiç kimseyi tercîh edemem.**» dedi.

Bunun üzerine Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Zeyd'i bir taş üzerine çıkardı: «**Şâhid olunuz, Zeyd, oğlumdur. Bana, vâris olacak, ben de, ona vâris olacağım.**» buyurdu.

Bu hareket, Hârise ile Kâ'b'ı hoşnûd etti ve memnûnen memleketlerine döndüler..

Ashâb arasında ilk îmân eden dördün, üçüncü veyâ dördüncüsü Zeyd'dir. Aradaki ihtilâfı müellifler, şu şekilde hâlletmişlerdir:

Kadınlardan ilk îmân eden; **Hadîcet'ül-Kübrâ,**
Erkeklerden ilk îmân eden; **Ebû Bekrissıddîk,**
Çocuklardan ilk îmân eden; **Aliyy'ül-Mürtezâ,**
Âzâdlılardan ilk îmân eden; **Zeyd bin Hârise.**

Resûl-ü Ekrem, Zeyd'i sever, zekâ, dirâyet ve kiyâsetini pek beğenirlerdi. Bedir ve müteâkîb gazvelerde Resûlullah ile birlikte bulundu. Cenâb-ı Peygamberin bizzat bulunmadığı seferlerde de sekiz def'a Emîrülceyş oldu, kumandanlık etti. Nihâyet son def'a yine Emîrülceyş bulunduğu Mûte Gazvesinde elli beş yaşında iken şehîd oldu (Radiyallahü Anh).

Ebû Bekir, Ömer, Ebû Ubeyde, Ca'fer bin Ebû Tâlib, Abdullah bin Revâha, Hâlid bin Velîd gibi ashâb, Zeyd'in Emîrülceyş bulunduğu seriyyelerde, mâiyetinde cihâd etmişlerdir.

İbn-i Ömer'den rivâyet edildiğine göre; Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem: «**Zeyd, cidden emîrliğe lâyıktır ve en ziyâde sevdiklerimdendir.**» buyurmuşlardı.

Yine İbn-ı Ömer (R.A.) şöyle demiştir: «**Ömer, Usâme bin Zeyd'e benden daha çok maaş bağladı. Sebebini sordum. O, Resûlüllah'a**

senden daha sevgili idi. Babası da, Resûlüllah'a senin babandan daha sevgili idi, dedi.»

İşte Zeyd bin Hârise, bu sûretle Allah Teâlâ ile Resûlünün ni'metine mazhâr olmuş, zekî ve fatîn bir zâttı. Fakat Zeyneb, kendisine küfüv saymadığı Zeyd'e bir türlü ısınamadı. Aralarında müthiş bir geçimsizlik başgösterdi. Ve nihâyet Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin, âyet-i celîlede de işâret buyurulduğu veçhile, tenbihlerine rağmen Zeyd, Zeyneb'i tatlîk etmek iztırârında kaldı.

Ba'zı müfessirler, bu boşanma hâdisesini şöyle naklederler:

Gûyâ Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem, Zeyneb'i Zeyd'e nikâh ettikten sonra Zeyd'in evine gitmiş. Kapı açılınca Zeyneb'i açık saçık bir hâlde görmüş. Güzelliği kendisini teshîr ve birdenbire kalbinde Zeyneb'e karşı bir incizab hissetmiş ve: **«Sübhânallah mukallibülkulûb»** demiş. Sonra, Zeyd'in evde bulunmamasından dolayı, Zeyneb'in ısrârına ehemmiyet vermiyerek avdet eylemiş.

Zeyneb, keyfiyeti kocasına söylemiş. O da intikâl ederek, artık Zeyneb'le birlikte yaşamayı uygun bulmamış ve Resûlüllah'a giderek: **«Ben, Zeyneb'den ayrılmak istiyorum.»** demiş.

Resûlüllah: **«Ne var? Niçin O'nu istemez oldun? O'ndan, seni şübheye düşürecek bir şey mi oldu?»** buyurmuş.

Zeyd: **«Hayır, vallâhi değil. Ben, ondan hayırdan başka bir şey görmedim. Fakat şerâfetinden dolayı büyükseniyor ve diliyle bana ezâ ediyor.»** diye cevâb vermiş.

O vakit Resûlüllah: **«Emsik aleyke zevceke** — Zevceni tut, boşama!» buyurmuş.

Bu, aslı olmayan bir hikâyedir. Hadîs ilmi bakımından sıhhati sâbit değildir.

Resûl-ü Ekrem'in hiç şaşmıyan ve değişmeyen bir i'tiyâdı vardı. İstizân etmeksizin kimsenin evine girmezlerdi. Binâenaleyh, Zeyneb'i açık saçık bir hâlde görmüş olmaları müsteb'addır.

Sonra Zeyneb, Resûlüllah'ın yabancısı değil, halasının kızıydı. Çocukluğundanberi yüzlerce def'a gördüğü, yakından tanıdığı bir kadındı. Kaldı ki henüz tesettür de emredilmiş değildi. Zeyneb, o zamana kadar Resûlüllah'ı kendisine cezbedememiş de, o gün mü muvaffak olmuş. Hâdise, Resûlüllah, O'nu ilk def'a görmüş ve beğenivermiş gibi hikâye edilmektedir ki, bunun akıl ve mantıkla te'lîfine imkân yoktur. Hulâsa, bu rivâyet bir tasnî'den başka bir şey değildir.

Boşanma, yukarıda da îzâh ettiğimiz gibi, sırf şiddetli bir geçimsizlikten doğmuştu.

Hz. Âişe (R. Anhâ.): «**Eğer Peygamberimiz (S.A.V.), kendisine indirilen Kur'ân'dan bir şey gizlese, bu âyeti gizlerdi.**» demiştir.

[Vaktâ ki Zeyd, Zeyneb'den hâcetini (istediği talâkı) kazâ ve itmâm etti. Biz, O'nu sana tezviç ettik. Tâ ki mü'minlere, evlâdlıklarının zevcelerini talâk ve iddetlerinden sonra, tezevvücde vebâl olmasın. Allah Teâlâ'nın emri yerine getirilmiştir.]

Zeyd'den boşandıktan sonra, Zeyneb, babasının evine gitmişti. Vaziyetinden Resûlüllah'a pek çok şikâyette bulunduğu mervîdir. Zeyneb'in hâl ve mevkiini düşünmek lüzûmu, yakın akrabâsından olması, sonra kendisini Zeyd'le bizzat evlendirmiş bulunmaları hasebiyle, Resûlüllah'a teveccüh ediyordu. Zîrâ talâk, o zaman, kadının içtimâî mevkiinin zedelenmesine sebeb olmaktaydı.

Filhakîka, boşanmayı Zeyneb da'vet etmişti. Fakat yine de «**Huysuz ve mağrur bir kadın**» ta'yîbinden kurtulamıyacaktı. İddetini tamamladıktan sonra; kime teklîf edilse, bu sebebten, i'tizâr edilerek yapılacak teklîfin reddedilmesi ihtimâli pek kuvvetliydi.

Mağrûr ve hırçın kadınlara iltifât eden olmuyordu. Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, Zeyd'e: «**Allah'dan kork, sakın tatlîk edeyim deme**» emir ve tenbîhi ile herhâlde bu ihtimâli derpiş buyurmuşlardır.

Hafsa (R. Anhâ.) için de böyle olmuştu. Bedir'de kocası şehîd olunca, Hazret-i Ömer'ül Fârûk, kızını evvelâ Hazret-i Ebû Bekir'e, sonra Hazret-i Osman'a teklîf etmiş, fakat her ikisi de, sırf hırçın tabiatlı bulunması hasebiyle, Hafsa ile evlenmek istememişler, i'tizâr etmişlerdi. Bu hâl Hazret-i Ömer'i pek müteessir etmişti. Nihâyet Cenâb-ı Peygamber, tezevvüc etmek sûretiyle Ömer'in bu üzüntüsünü gidermişlerdi.

Zeyneb için de aynı hareket şekli, pek kolay bir kurtuluş yolu idi. Ve bunu düşünmüşlerdi de. Fakat Zeyneb'in durumu Hafsa'ya ma'kis değildi. Neshi gerektiği hâlde, henüz mensûh olmayan hükm-i tebenni buna mâni' idi. Halkın, «**Bak, Peygamber, evlâdlığının mutallakası ile evlendi.**» diye tâyîb edeceğinden çekinmekte ve bunu izhâr ve ifşâ edememekteydiler. Âyet-i kerîmenin, «**Ve tuhfiy fiy nefsike...**» nazm-ı celîlindeki işaret budur.

Nihâyet, Allah Teâlâ bunları izhâr etti. İzhâr ederken de, o âdet-i câhiliyyeyi nesh ve ibtâl, ve «**Zeyd'in boşadığı Zeyneb'i tezevvüç et.**» buyurdu.

Peygamber (S.A.V.) Hz. Zeyneb'i kendine istemek için Zeyd (R.A.)'i göndermiştir. Zeyd diyor ki: «**Zeyneb'i hamur yoğururken buldum. O'na arkamı dönerek dedim ki: Yâ Zeyneb! Sana müjde olsun ki, Resûlüllah (S.A.V.) seni nikâhlamak ister. Sen ne der-**

sin? Zeyneb buna sevinip: Rabbim celle şânuh ile istişâre etmeden bir şey diyemem! cevâbını verdi. Sonra namazgâhına giderek namaza durdu. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.)'e (vaktâ ki Zeyd, ondan hâcetini tamamladı. Biz, onu sana verdik.) **âyeti indi.»** Bundan dolayı Zeyneb (R.A.) diğer ezvâc-ı tâhirât üzerine iftihâr eder: **«Sizin nikâhlarınızı velîleriniz kıydı. Benim nikâhıma ise, Allah Teâlâ velî oldu.»** dermiş. Peygamber (S.A.V.)'e dahî şöyle dermiş:

«Sana üç şeyle nazlanırım ki, diğer zevcelerinin hiçbirinin buna imkânları yoktur: Benim ve Senin ceddimiz birdir. Beni, Sana Allah Teâlâ nikâhladı. Benim sefîrim (aracım) **Cebrâil Aleyhisselâm'dır.»**

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.), Hz. Zeyneb'e yaptığı düğün da'vetini sâir zevcelerine yapmamıştır.

Bu âyet gösterir ki:

1) Peygamber (S.A.V.) ile ümmetinin hükmü birdir. Elverir ki, hüküm O'na mahsûs olmasın.

2) Kişi, oğulluk edindiği kimsenin karısı ile evlenebilir.

3) Kendi oğlunun karısı ile evlenemez.

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ ۖ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ
خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٣٨﴾ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ
رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ
حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَٰكِنْ رَسُولَ
اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

38 [**Allah Teâlâ'nın, Peygambere farz ve takdîr buyurduğu** (îcâb ve kısmet ettiği, helâl ve mubâh kıldığı) **şeyde bir harec** (hiçbir darlık, hiçbir vebâl) **yoktur.**]

[**Daha önceki Enbiyâ hakkında da Allah Teâlâ'nın âdeti böyleydi.** (Müteaddid zevceleri vardı. Vebâl ve muâhezesiz nikâh tevsiini mubâh ve sünnet kıldı). **Allah Teâlâ'nın emri, takdîr olunmuş, kat'î bir hüküm bulunuyor.**]

39 [**Onlar, Allah Teâlâ'nın risâletlerini insanlara teblîğ ederler. Ve O'ndan korkarlar. O'ndan gayri hiç kimseden korkmazlar. Allah Teâlâ, büyük ve küçük günâhların hesâblarını görmeye kâfidir.**]

Öyle olunca, başkasından korkmak gerekmez.

40 [**Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) **ricâlinizden hiçbirinin babası değildir.**]

Zeyd bin Hârise (R.A.)'nin de hakîkatte babası değildir. Ki aralarında hürmet-i musâhere sâbit olsun. Ve mutallakasını tezevvüç etmekle kendisine bir vebâl teveccüh etsin.

Recûl; bâliğ olan erkek demektir. Her ne kadar Cenâb-ı Peygamber, Kâsım, İbrâhîm, Tâhir adlı oğullarının babası olmuşsa da, üçü de bülûğa ermeden irtihâl etmişlerdi. Recûl değillerdi. İrtihâl etmemiş olsalardı bile kendi sulbünden gelmişlerdi. Maksûd: Sulblerinden gelmemiş olan ricâldir.

[**Ve fakat, o, Allah'ın Peygamberi ve Peygamberlerin de sonuncusudur.**]

Babalarından ziyâde şefkatli ve daha hayırhahtır. Ebedî hayâtın sebebidir. Bu i'tibârla her Resûl, ümmetinin babasıdır, denilebilir. O'nu tevkîr ve O'na itâatları vâcibdir. Zeyd de bunlardan biridir.

Kıyâmet'e yakın Îsâ Aleyhisselâm'ın yere inmesi, Peygamber (S.A.V.)'in son Peygamber olmasına dokunmaz. Zîrâ, O'na bizim Peygamberimizden önce Peygamberlik verilmiştir. Bir de, O indiğinde bizim Peygamberimizin dîn ve şerîatı ile amel edecek, namazını dahî Kâ'be'ye doğru kılacaktır.

[**Allah-ü azîmüşşân, her şeyi hakkiyle bilir.**]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ
بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخْرِجَكُم
مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾
تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ سَلَٰمٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

41 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'yı çok zikredin.**]

İbn-i Abbâs (R.A.) diyor ki:

«Allah Teâlâ, kullarına farz kıldığı her şeye ma'lûm bir sınır koymuştur. Özür hâlinde kulunu ma'zûr saymıştır. Bundan yalnız zikir müstesnâdır. Zikrin nihâyeti yoktur. O, bir özürle terk edilemez. Elverir ki; kulun aklı başından gitmiş olmasın. Bütün hâllerde zikre devâmı emir ile; Allah'ı ayakda iken, otururken ve yatarken zikredin! **buyurmuştur.»**

42 [**O'nu; sabah, akşam tesbîh ve tenzîh eyleyin.**]

Bu tesbîh, bütün vakitlere şâmildir. Çok zikretmekten murâd; **«Allah'ı ebediyyen unutmamaktır,»** denilmiştir.

İmâm Mukatil ve Katâde'ye göre ise: **«Çok zikir, Allah Teâlâ'yı tesbîh, tahmîd, tehlîl ve tekbîr etmek, yânî** (Sübhânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber ve lâ havle velâ kuvvete illâ billâhil' aliyyil'azîm) **demektir.»**

43 [**O** (Allah Teâlâ) **ve Melekleri size salât eder.** (Allah Teâlâ rahmet, Melekler istiğfâr eyler) **tâ ki sizi küfür ve ma'siyet karanlıklarından îmân ve tâat aydınlığına çıkarsın. Allah-ü azîmüşşân, mü'minlere Rahîm'dir.**]

44 [**O'na kavuşacakları** (öldükleri veyâ kabirden çıktıkları, yâhûd Cennet'e girdikleri) **gün Allah Teâlâ'nın** (mü'minlere) **tehiyyeti selâm'dır** (selâmet müjdesidir.)]

Allah-ü azîmüşşân, onlara kerîm bir ecîr (yanî Cennet'i) hazırlamıştır.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾
وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾

45, 46 [**Ey Peygamber! Biz, seni** (kendilerine gönderildiğin insanların tasdîk ve tekzîblerine) **şâhid,** (îmân edenleri Cennet'le) **müjdeleyici,** (tekzîb edenleri Cehennem'le) **korkutucu ve Allah Teâlâ'nın izni** (ve emri) **ile** (tevhîd ve tâatine) **da'vet edici ve ışık saçıcı bir çerâğ olarak gönderdik.**]

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

47 [(Mü'minlerin) **Allah Teâlâ'dan** (sâir ümmetlere verilmiş olandan çok fazla ve çok) **büyük bir fazla nâil olacaklarını müjdele** (Yâ Muhammed!)]

48 [(Da'vetinde sebât et! Şerîatine muhâlif umûrda) **kâfirlere ve münâfıklara itâat etme! Ezâlarına sabret! Allah Teâlâ'ya mütevekkil ol! Allah Teâlâ, işlerine vekâlete** (seni himâyeye) **kâfidir.**]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

49 [**Ey îmân edenler! Mü'min kadınları nikâhladıktan sonra, kendilerine dokunmadan tatlîk ederseniz, onlar için sayacağınız bir iddet yoktur. Onları,** (bir mehir ta'yîn edilmemiş ise) **müt'alarını vererek güzellikle bırakın!**]

Mehir ta'yîn edilmişse, onun yarısını vermek lâzım gelir.

Müt'a: Kıymeti, mehrin yarısını geçmemek ve beş dirhemden de az olmamak şartı ile bir çarşaf, bir entâri ve bir başörtüsünden ibârettir.

Âyet-i kerîme, nikâhdan önce boşama olamayacağına delîldir. Zîrâ Allah Teâlâ Hazretleri boşamayı nikâhın üzerine tertîb etmiştir. Hattâ bir kimse, bir kadına: «**Seni nikâhladığımda benden boş ol!**» dese İbn-i Abbâs, Ali, Câbir, Muâz ve Âişe (R. Anhüm) hazerâtına göre boş olmaz. İmâm Şâfiî ile diğer bir çok ulemânın kavilleri de budur. İbn-i Mes'ûd (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre

boş olur. İbrâhîm Nehâi ile Hanefî imâmlarının kavli de budur. İmâm Mâlik, ,Rabîa ve Evzâî'ye göre bu sözü muayyen bir kadına söylerse boş olur; umûmî olarak söylerse, boş olmaz.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ
أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا
أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ
خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً
مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا
خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا
عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ
عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٠﴾

50 [Ey Peygamber! Sana, mehirlerini verdiğin (veyâ mehirlerini takdîr ettiğin) zevcelerini helâl kıldık.]

[Ve Allah Teâlâ'nın (Safiyye ve Cüveyriyye (R. Anhümâ.) gibi) ganîmet olarak verdiklerinden mülk-i yemînin olan câriyeleri ve amca, hala, dayı ve teyzelerinin, seninle birlikte hicret eden, kızlarını da sana helâl kıldık.]

[Ve nefsini Peygambere bağışlayan (mehir istemeyen) mü'min kadını da, şâyed Peygamber kendisini nikâhlamak isterse, bunu da mü'minlere şâmil olmamak, yalnız sana hâs olmak üzere helâl kıldık.]

[Biz, mü'minlerin zevceleri ve mülk-i yemînleri olan câriyeleri hakkında neler farz kıldığımızı elbette biliriz. Bunları sana hâs kıldık (mü'minlere ta'mîm etmedik), tâ ki sana bir darlık olma-

sın. Allah Teâlâ (ihtirâzı güç olanı) mağfiret ve (sana güçlük olan şeyde) rahmet edicidir.]

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ
مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ
وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي
قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾

51 [**Zevcelerinden dilediğini yatağına almada geciktirebilirsin, dilediğini de yatağına alabilirsin. O yatağından ayırdığını da yine yatağına alabilirsin. Bu husûsda** (bu teb'id ve takrîbde) **sana bir vebâl yoktur.**]

Müteaddid zevceleri olanların sıra ile, zevceleri arasında nöbet gözetmeleri vâcibdir. Buna «Kasm» denir. Fakat bu âyet-i kerîme ile bu, Cenâb-ı Peygamberin ihtiyârına bırakılmıştı.

Âyet-i kerîmenin ne sebeble indiği ihtilâflıdır. Meşhûr olan kavle göre: Peygamber (S.A.V.)'e kasmin bundan böyle vâcib olmadığını beyân için inmiş, O'nu bu husûsda muhâyyer bırakmıştır. Onun için Peygamber (S.A.V.) dilediğinde zevcelerinden Âişe, Hafsa, Zeyneb ve Cüveyriye (R. Anhünne) arasında kasme riâyet edermiş.

Ba'zılarına göre, bu âyet zevceleri, Peygamber (S.A.V.)'den ziyâde nafaka istedikleri zaman inmiştir. Resûlüllah (S.A.V.), kendilerini bir ay terk etmişti. Bu âyetle, O'na muhâyyerlik verildi. İsteyen, o günkü şartlarla O'nun nikâhında kalacak, dileyen dünyâyı seçerek ayrılacaktı. Bunun üzerine hepsi, Resûlüllah (S.A.V.)'ı seçtiler; ve: «**Bize, Senin nikâhın altında olmak şerefi yeter.**» dediler.

[**Bu hüküm, onların gözlerinin aydın olmasına, mahzûn olmamalarına ve kendilerine verdiğinle, yaptığın muâmele ve ihsânla hepsinin hoşnûd olmalarına daha yakındır. Allah Teâlâ, kalblerinizdekini bilir. Allah-ü azîmüşşân** (kullarının kalblerinde olanı) **Alîm ve** (ukûbette acele etmemekle) **Halîm'dir.**]

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ
أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ رَقِيبًا ﴿٥٢﴾

52 [**Bundan böyle** (muhayyer kılınıp da seni ihtiyâr eden dokuz zevcenden mâadâ) **kadınlar sana helâl olmaz. Zevcelerinden birini tatlîk edip de yerine** — güzelliği cezbetse bile — **bir gayrisini tezevvüç etmen de kezâ helâl değildir. Ancak mülk-i yemînin olan câriyeler müstesnâ. Allah-ü azîmüşşân, her şeye nâzır ve murâkıbdır.**]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ
إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا
طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ
كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ ۖ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي
مِنَ الْحَقِّ ۚ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ۚ
ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ لَكُمْ
أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ
أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾

53 [**Ey îmân edenler! Yemek vaktini beklemiş olmayarak, da'vetli bulunduğunuz vakitten gayri zamanlarda, Peygamber'in evlerine girmeyin!**]

[Fakat da'vet olunduğunuz vakit girin ve yemeği müteakîb dağılın!]

[Söz dinlemek, birbirinizle sohbet etmek için de girmeyin (orada kalmayın.) **]**

[(Bu izinsiz girmeniz ve yemekten sonra oturup kalmanız) **Peygamber'e ezâ vermekte, sizden** (gidin demek için de) **utanmaktadır. Allah Teâlâ ise, hakkı söylemekten çekinmez.]**

[Ezvâc-ı tâhiratdan muhtâç olduğunuz bir şey isterseniz, onu perde arkasından (içeriye girmiyerek dışardan) **isteyin!]**

[Böyle hareket etmeniz, kalbleriniz ve onların kalbleri için daha temizdir.]

[Allah'ın Peygamberine ezâ etmeniz ve vefâtından sonra zevcelerini nikâhlamanız da size ebediyyen câiz değildir. Bu, indallâh pek büyük bir günâhdır.]

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre; ba'zı kimselere, vakit vakit, hâne-i seâdette yemek yediriliyordu. Bunlar, ba'zan yemek vaktinden çok evvel geliyor ve yemek pişirilinceye kadar bekliyorlardı. Yemekten sonra da kalkıp gitmiyorlardı. Oturuyor, birbirleriyle sohbet ediyorlardı. Bu ise Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi pek üzüyordu. Bu âyet-i celîle ile bundan nehyolunmuşlardır.

Âyet-i celîlenin, **Zeyneb bint-i Cahş** (R. Anhâ)'ın **düğünlerinde nâzil olduğu da mervîdir.**

Âyet-i kerîme, ümmehât-i mü'minîne mahsûs hicâb âyetidir. Umûma mahsûs olan hicâb âyeti Nûr Sûresindedir.

إِن تُبْدُوا شَيْـًٔا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾
لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِىٓ ءَابَآئِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ
أَبْنَآءِ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا
مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
شَهِيدًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾

54 [**Bir şey izhâr etseniz de, gizleseniz de Allah-ü azîmüşşân, her şeye Alîm'dir.**]

55 [**Onların** (ezvâc-i tâhirat ve bütün Müslüman kadınlarının) **babalarına, oğullarına, kardeşlerine, erkek ve kız kardeşlerinin oğullarına, Müslüman kadınlarına ve mülk-i yemînleri olan câriyelerine görünmelerinde vebâl yoktur.** (Ey îmân edenlerin zevceleri!) **Allah Teâlâ'dan korkun! Allah-ü azîmüşşân, her şeye** (bütün söz ve hareketlerinize) **şâhidtir.**]

56 [**Şübhesiz ki Allah Teâlâ ve Melekleri Nebiyyullah'a salât ederler. Ey îmân edenler! Siz de O'na salât ve selâm edin!**]

Salât: «Allah Teâlâ'nın rahmet ve in'amı, Meleklerin istiğfârı ve mü'minlerin duâsıdır.» denilmiştir.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden, kendilerine ne şekilde salât edeceklerini sormuşlar: «**Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, deyin**» buyurmuşlardır.

Bu âyet-i celîle ile Resûlüllah'a salâvat getirmek farzdır. Ancak zaman ve mekânla tahdîd edilmemiştir. Maamâfîh, her ismi pâki zikrolunduğunda getirilmelidir. Bu husûsda, birçok ehâdîs-i şerîfe rivâyet olunmuştur. Ezcümle:

«**Bana salâtmız, sizin için zekâttır.**»

«**Yanında ben zikrolunduğum zaman, üzerime salât etmiyen kişinin burnu yere sürtülsün.**»

«**Kim bana bir kere salât ederse; Allah Teâlâ, ona on salât eder, on günâhını siler, on kat derecesini artırır.**»

«**İnsanların bana en yakını, bana en çok salâvat getirendir.**»

«**Allah Teâlâ'nın yeryüzünde seyahat eden Melekleri vardır ki, ümmetimden bana selâm getirirler.**»

«**Yanında ben zikrolunduğum zaman, bana salât etmiyen ateşe girer.**» buyurulmuştur.

Bir kısım ulemâ; bir mecliste, zikri tekerrür etse bile, secde âyetinde olduğu gibi, tek salâtın kifâyetine kaail olmuşlardır.

Edilecek duânın başlangıç ve sonunda da salâvat-ı şerîfe getirilir. Duâ eden kimse, Aleyhissalâtü vesselâma salât etmedikçe duâsı perdelidir. Dergâh-i icâbete vâsıl olmaz.

Namazda: «**Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ salleyte alâ İbrâhîme, ve alâ âli İbrâhîm, inneke hamîdün mecîd**» diye salâvat okunması, biz Hanefîlerce namazın vâciblerinden değildir, sünnettir. İbrâhîm Nahâî'den, Ashâb-ı kirâmın Teşehhüddeki: «**Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh**» ile iktifâ ettikleri mervîdir' Fakat İmâm Şâ-

fiî hazretleri: «**Namazın cevâzı için salâvat şarttır, vâcibdir**» buyurmuşlardır.

Peygamberimizden mâadâsına salâvat tebean câiz olursa da, istiklâlen mekrûhdur. Zîrâ örfte, Peygamberlerin şiârıdır. Nitekim Peygamber, azîz ve celîl olmakla berâber hakkında «**Azze ve celle**» denilmez.

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَا
لْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَ
الْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾

57 [**Muhakkak ki, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne ezâ edenleri, Allah Teâlâ dünyâda da, Âhiret'te de rahmetinden tardetmiş, onlar için rüsvây edici bir azâb hazırlamıştır.**]

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre; bunlar: «**Uzeyr, Allah'ın oğludur, Allah'ın eli bağlıdır. Allah fakir, biz zenginiz.**» diyen Yahûdîler; «**Mesîh, Allah'ın oğludur, O, üçün üçüncüsüdür.**» diyen Nasrânîler, ve: «**Melekler, Allah'ın kızlarıdır, putlar O'nun ortaklarıdır.**» diyen müşriklerdir.

58 [(Safvân gibi) **mü'minlere ve** (Âişe (R. Anhâ.) gibi) **mü'min kadınlara iktisâb etmedikleri şeyin gayriyi isnâdla ezâ edenler ise, muhakkak ki bühtân ve açık bir günâh yüklenmişlerdir.**]

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ
يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا
يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

59 [**Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve mü'minlerin zevcelerine söyle** «(Dışarıya çıkacakları zaman, dışarıya mahsûs) **elbiselerinden üzerlerine giysinler. Bu, onların tanınmalarına, tanınıp da ezâ edilmemelerine** (bir taarruz ve tasalluta uğramadan emîn olmaya) **daha yakındır. Allah Teâlâ** (tevbe edenlerin günâhlarını) **mağfiret ve rahmet edicidir.**]

İslâmiyetin ilk yıllarında, hür kadınlarla câriyeler aynı şekilde giyinirler ve ev elbiseleriyle dışarıya çıkarlardı. Câriyelerden tefrîk edilmedikleri için ba'zı erkeklerin kendilerine sarkıntılık ettikleri olurdu. Tevbîh edildikleri zaman da: «**Biz, onları câriye sandık!**» diye özür dilerlerdi. Zîrâ hür kadın zinâ etmezdi. Âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştur.

لَئِن لَّمْ يَنتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ
فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾

60 [**Celâlim hakkı için, şâyed münâfıklar** (nifâklarından), **kalblerinde** (fısk-u fücûr) **hastalığı bulunanlar fısk ve fücûrlarından, ve şehirde kötü** (ve asılsız) **haberler yayanlar bu hareketlerinden vazgeçmezlerse, seni muhakkak kendilerine musallat kılarız. Sonra, sana ancak pek az zaman komşuluk ederler.**]

Şehirde kötü haber yayanlar bir tâife idiler. Peygamber (S. A.V.), bir yere seriyye gönderirse, bunlar yalanlar uydurarak: «**Onlar öldürüldü.**» veyâ: «**Bozguna uğradılar.**» derlerdi. En azından, mü'minler hakkında kötü haberler yayılmasını isterlerdi.

مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ اللَّهِ
فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

61 [**Onlar mel'ûndurlar.** (Allah'ın rahmetinden tard olunmuşlardır). **Nerede ele geçirilirse, tutulsun ve katlolunsunlar.**]

62 [**Bu, daha önce geçenler hakkında, Allah Teâlâ'nın sünnetidir. Allah Teâlâ'nın sünnetini, tebdîl ve tağyîr eder bulmazsın.**]

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ
سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾

63 [**İnsanlar (Müşrikler veyâ Yahûdîler) sana saati (Kıyâmet'in ne zaman kopacağını) soruyorlar. De ki: «Onun ilmi, Allah Teâlâ'nın nezdindendir. Ne bilirsin? Belki, o saat pek yakındır.»**]

64 [**Allah Teâlâ, kâfirlere la'net etmiş, (rahmetinden kovmuş), onlar için yalınlanmış bir ateş hazırlamıştır.**]

65 [**Orada ebediyyen kalacaklardır. Ne bir dost ve ne bir yardımcı bulamıyacaklardır.**]

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ
وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا
فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ
لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ
فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾

66 [**O gün, ateşte yüzleri bir taraftan bir tarafa döndükçe: «N'olaydı, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edeydik (de bu azâbı görmeyeydik.)» diyeceklerdir.**]

67, 68 [**(Onlara tâbi' olanlar da o gün): Ey Rabbimiz! Gerçekten biz, büyüklerimize, ileri gelenlerimize, itâat ettik. (Bize küfrü telkîn ve tezyîn etmişlerdi.) Yolumuzu, onlar şaşırttılar.» «Ey Rabbimiz! Onlara iki kat azâb ver! Ve en büyük la'nete uğrat.» diyeceklerdir.**]

69 [**Ey îmân edenler! Mûsâ'ya ezâ edenler gibi olmayın! Allah Teâlâ, Mûsâ'yı; onların dediklerinden pâk ve berî kıldı. O Allah indinde makbûldü, mevki' sâhibiydi.**]

Bu âyet-i celîlenin de Resûlüllah'ın Zeyneb (R. Anhâ.)'i tezevvücünden dolayı edilen sözler üzerine nâzil olduğu mervîdir. Bir rivâyete göre de «İfk» hâdisesi üzerine nâzil olmuştur.

Mûsâ Aleyhisselâm'a edilen ezâ hakkında da muhtelif rivâyetler vardır:

1) Hazret-i Mûsâ, çok edebli bir zâttı. Sıkı örtünür ve vücûdunu kimseye göstermezdi. Kavminden ba'zıları, bu hareketini, vücûdunda bir ayıb veyâ bir hastalık olduğuna atfetmişler ve bir dedikodu mevzû edinmişlerdi. Fakat Cenâb-ı Hak, kendisini temize çıkarmıştı. Bir gün, tenhâ bir yerde yıkanırken elbisesini bir taşın üzerine koymuştu. Taş, min-tarafillâh yuvarlanmış ve Hazret-i Mûsâ'yı, asâsını kapıp çırılçıplak ta'kîbe mecbûr bırakmıştı.

Bu sırada kavminden bir topluluğa rastgelmiş, vücûdunun güzel, hiçbir ayıb ve hastalığı olmadığını görmüşler ve işin bir isnâddan ibâret olduğunu anlamışlardı.

2) Kardeşi Hârûn Aleyhisselâm'ı öldürmekle ithâm etmişler; fakat hakîkat çabucak tezâhür etmişti.

3) Kaarûn kıssasında nakledildiği üzere, zinâ ile suçlandırmak istemişlerdi.

Rivâyet edildiğine göre; Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme, bir ganîmet taksîm ettiği sırada biri: «**Bu, Allah'ın rızâsı istenilmeyerek yapılan bir taksîmdir.**» demiş. Resûlüllah buna öfkelenmiş: «**Allah Teâlâ, Mûsâ'ya rahmet etsin. Yemîn ederim ki O'na, bundan daha fazlasiyle ezâ edilmişti de sabretmişti.**» buyurmuşlardır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ
لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾

70 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'dan korkun!** (O'nun hoşnûd olmayacağı şeylerden sakının) **ve sözün doğrusunu söyleyin!**]

71 [**Tâ ki amellerinizi ıslâh ve günâhlarınızı mağfiret buyursun. Kim Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat ederse, O'nun nezdinde bütün istekleri husûl bulur. Ve dünyâda hamîd ve Âhiret'te saîd olur.**]

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ
إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ
وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٣﴾

72 [**Biz, emâneti göklere, yere ve dağlara arz** (ve teklif) **ettik. Onlar yüklenmekten çekindiler. Endîşeye düştüler. İnsan ise yüklendi. O pek zâlim, pek câhildir.**]

Emânetten murâd: Dînî teklifler, emirler, nehiyler ve vedîâlardır.

73 [**Bunun neticesi şudur: Allah Teâlâ** (o emânete hıyânet edip vefâ etmiyen) **erkek ve kadın münâfıkları, müşrikleri azâba uğratacak.** (Emânete vefâ eden) **erkek ve kadın mü'minlerin de tevbelerini kabûl buyuracaktır.** (Ba'zı tâatte taksîrleri vukû' bulduğu takdîrde, rahmet ve mağfiretiyle onlara rücû' eyliyecektir.) **Allah-ü azîmüşşân Gafûr'dur, Rahîm'dir.**]

34 — SEBE' SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 54 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْاٰخِرَةِ
وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ
مِنَ السَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لَا تَاْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلٰى وَرَبِّي لَتَاْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ
لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوٰتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ وَلَا اَصْغَرُ
مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْبَرُ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٣﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ
اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

1 [**Hamd, O Allah Teâlâ için sâbittir, ki göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur.** (Dünyâda olduğu gibi) **Âhiret'te de hamd O'na mahsûsdur. Hakîm O, Habîr O'dur.**]

Sûre-i celîleye Yemen'de Tûfânla harâb olan Sebe' adlı bir şehirden bahsedilmekte olduğu için bu isim verilmiştir.

Rivâyet edildiğine göre Sebe': Abdüşşems bin Yeşcüb bin Ya'rûb bin Kahtân adlı bir şahsın adıdır. Yemen'de Me'rib adlı bir şehirde sâkindi. Burada, dört yüz seksen dört sene devâm eden bir devlet tesîs etmiş ve bu devletin ilk meliki olmuştur.

Kahtân âilesinden ilk def'a sebyeden, yânî esîr alan, o olduğu için Sebe' lâkabını almıştır. Me'rib kasabasma da bu isim verilmiştir ki, Neml Sûresinde kıssası nakledilen Belkıs'ın da paytahtı idi.

Ömrünce harbden harbe giren Sebe'in müteaddid çocukları vardı. Hımyer, Kehlân, Amr, Eş'ar, Âmile bu çocuklar arasındadır. Yemen Araplarının bütün kabîleleri ve melikleri Tebâbia Sebe' oğullarındandır. Hımyer bin Sebe'in neslindendir. Ancak içlerinde İmrân ile kardeşi Müzeykıya, Kehlân bin Sebe'in neslinden olan Ezd'den Âmir ibn-i Hârise oğullarıdır.

2 [**O, yere giren, yerden çıkan, gökten inen ve göğe çıkan her şeyi bilir. Allah Teâlâ Gafûr ve Rahîm'dir.**]

3 [**Kâfir olanlar: «O saat (Kıyâmet) bize gelmiyecek.» dediler. De ki: «Hayır! Gaybı bilen Rabbim celle şânuh hakkı için, o, elbette size gelecektir.»**]

[**«Göklerde ve yerde zerre kadar bir şey bile O'ndan (O'nun ilminden) gizli kalmaz. Zerreden küçük ve büyük ne varsa hepsi mutlaka Kitâb-ı Mübîn'de (Levh-i Mahfûz'da) yazılıdır.**]

4 [**(Kıyâmet'in gelip çatması onun içindir ki) îmân edip de sâlih ameller işleyenleri, Allah Teâlâ mükâfatlandıracaktır. Onlar için mağfiret ve kerîm bir rızık vardır.**]

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ
أَلِيمٌ ﴿٥﴾ وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ
مِن رَّبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾

5 [**Âyetlerimizi ibtâle ve insanları îmândan tenfîre çalışanlar için de kötü ve elîm bir azâb vardır.**]

6 [**(Ashâbtan veyâ tâbiîn ve mü'minlerden) kendilerine ilim**

verilenler bilirler ki: Rabbin celle şânuhu'dan, sana inzâl olunan Kur'ân haktır ve yegâne gaalib ve hamde lâyık olan Allah Teâlâ'nın yoluna (tevhîd ve takvâya) **hidâyet eder.]**

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا
مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

7 [**(Ba'si inkâr eden) kâfirler** (birbirlerine): «**Size, cesedleriniz çürüyüp parça parça toprak olduğu vakit, yeniden halkolunacağınızı söyleyen bir adam salık verelim mi?» dediler.]**

أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ ۗ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ
بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾

8 [**O, Allah Teâlâ'ya iftirâ mı ediyor. Yoksa kendisinde cinnet mi var?** (Ki diline geleni söylüyor). **Hayır, Âhiret'e îmân etmiyenler, azâbta ve haktan uzak bir dalâl içindedirler.]**

9 [**Onlar önlerine ve arkalarına bakmazlar mı ki,** (nerede olsalar) **gök ve yer kendilerini ihâtâ etmiştir.]**

[**Şâyed dileseydik** (âyetlerimizi tekzîb ettikleri için Kârûn gibi) **onları yere geçirirdik. Yâhûd** (Ashâb-ı Eyke gibi) **üzerlerine gökten ateş parçaları yağdırırdık.]**

[**Şübhesiz ki bunda** (göğe ve yere bakıp da önünü ve arkasını düşünen) **Allah Teâlâ'ya rücû' eden bir kul için âyetler vardır.]**

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ يَٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ ۖ
وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾ أَنِ ٱعْمَلْ سَٰبِغَٰتٍ وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ وَٱ
عْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١﴾

10 [**Celâlim hakkı için, Biz tarafımızdan Dâvûd'a bir fadl** (nübüvvet, Kitab, mülk, güzel ses ve demiri yumuşatma gibi bir meziyet) **verdik. «Dağlar, kuşlar onunla birlikte tesbîh edin.» dedik. Ve O'na, demiri** (mum gibi elinde) **yumuşattık.**]

Rivâyet edilir ki Dâvûd Aleyhisselâm Zebûr'u okuduğu zaman, dağlar birlikte tesbîh eder, kuşlar havadan ağaçlara iner, nağmeleriyle O'na yardım ederlerdi. Demiri bir mum gibi yumuşatır, istediği şekli verirdi.

İsrâîloğullarına melik olunca, kıyâfetini değiştirerek halk arasında dolaşmayı âdet edinmişti. Bilmediği bir kimseye rasgeldiği vakit: «**Dâvûd hakkında ne düşünüyorsunuz?**» diye sorardı. Herkes kendisini medh-ü senâ ederdi. Bir gün insan şekline girmiş bir Meleğe tesâdüf etti. Âdet edindiği üzere, ona da aynı suâli sordu.

Melek: «**Geçimini Beyt'ül-Mâlden te'mîn etmese, çok iyi insandır.**» diye cevâb verdi.

Bunun üzerine Dâvûd Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hak'tan, Beyt'ül-Mâlden müstağnî kalmak için, bir kazanç yolu ihsân buyurmasını niyâz etti. Hak Teâlâ da O'na zırh yapmak san'atını ta'lîm buyurdu. Günde bir zırh yapar, altı bin dirheme satardı. İki bin dirhemini kendisinin ve âilesinin geçimine sarfeder, dört bin dirhemini de tasadduk ederdi.

11 [«**Geniş ve uzun zırhlar yap. Dokunuşunda takdîr sâhibi ol.**» [Yânî zırh dokurken iyi kararla! Bütün çivi ve telleri bir büyüklükte olsun. Kimisi büyük, kimisi küçük olmasın, ki giyene sıkıntı vermesin; vücûdunu yaralamasın.] (dedik. Ey Dâvûd ve Dâvûd'un âilesi!) **Sâlih amel işleyin. Zîrâ Ben bütün yaptıklarınızı görürüm** (ve ona göre cezâ veririm.)]

وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ
وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ۖ وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ
رَبِّهِۦ ۖ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾

12 [Süleymân'a da rüzgârı müsehhâr kıldık. Sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar da bir aylık yol alırdı.]
[Ve O'na erimiş bakırı pınar gibi akıttık.]

Kaadî Beyzâvî, mâdenin Yemen'de olduğunu kaydeder. Mücâhid'den de her ay üç gün aktığı mervîdir.

[Önünde cinden bir tâife de vardı ki, Rabbi celle şânuhunun emir ve izniyle, (her biri O'na itâat eder) çalışırlardı.]

[İçlerinden kim emrimizden inhirâf ederse, ona yalınlı ateşten tattırıyorduk.]

يَعْمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَٰرِيبَ وَتَمَٰثِيلَ وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ
وَقُدُورٍ رَّاسِيَٰتٍ ۚ ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ
ٱلشَّكُورُ ﴿١٣﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ
إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ
أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾

13 [O cinler, Süleymân (Aleyhisselâm) a, her ne isterse, kaleler, heykeller, büyük havuzlar gibi lengerler, sâbit kazanlar yaparlardı. «Ey Dâvûd âilesi! (Allah Teâlâ'nın ni'metlerine) şükredin. Kullarımdan şükredenler azdır.» (dedik).]

Cinler, Süleymân Aleyhisselâm'a dilediği saray, köşk ve mes-

cidleri yaparlardı. Bu cümleden olmak üzere, Beyt-i Makdis'i tamamlamışlardı. Dâvûd Aleyhisselâm onu ancak bir adam boyu yükseltmişti. Süleymân Aleyhisselâm için cam, bakır, pirinç ve mermerden peygamber, melek ve sâlih insan sûretleri yapar, halkı bunlarla ibâdete teşvîk ederlerdi. Zîrâ onların şerîatında, resim yapmak câizdi. İçinden 1000 kişi yemek yiyecek büyüklükte kaplar ve üzerine merdivenle çıkılan küpler yaparlardı.

14 [**Vaktâ ki Süleymân** (Aleyhisselâm) **a ölümü kazâ ettik. Onlara, ölümünü asâsını yiyen ağaç kurdundan başka bir şey bildirmedi. Böylece** (asâ kırılıp da) **Süleymân** (Aleyhisselâm) **yere düştüğü zaman, anlaşıldı ki, cinler gaybı bilselerdi, zelîl edici bir azâb içinde bekleyip kalmazlardı.**]

Cinler, çok ağır işlerde kullanılmaktaydı. Zelîl edici azâbtan murâd budur. Süleymân Aleyhisselâm, rûhu kabzolunduğu zaman, uzun müddet asâsına dayalı bir vaziyette kalmıştı. Ve cinler öldüğünü fark etmemişler, kendilerine tevdî edilen işleri yapmakta devâm etmişlerdi. Böylece gaybı bilmedikleri tebeyyün etmişti.

Süleymân Aleyhisselâm elli üç yıl yaşamış, ve on üç yaşındayken melik olmuştu. Hükümdarlığının dördüncü yılında Beyt-i Makdis'in inşâsına başlanmış ve ancak ölümünden biraz sonra tamamlanmıştı.

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا
مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾
فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ
جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾

15 [**Celâlim hakkı için Sebe' kavminin oturduğu yerlerde** (Allah'ın vücûd ve kudretine) **bir âyet** (bir ibret) **vardı:** (Beldelerinin) **sağında ve solunda bağ ve bostanları bulunmaktaydı.**]

Yâhûd herkesin evinin sağında bir bahçesi ve solunda bir bahçesi vardı.

Rivâyete göre; eshâbdan biri Peygamber (S.A.V.)'e: «**Yâ Resûlüllah! Sebe' bir erkek veyâ kadın mı, yoksa yer ismi midir?**» diye sormuş da, Resûlüllah (S.A.V.) şu cevâbı vermiş:

«O, Arablardan bir adamdır. On evlâdı vardı ki, bunların altısı ile uğur bekler; dördü ile teşe'üm ederdi. Uğur beklediklerinin ismi: Kinde, Eş'ariler, Ezd, Mezhac, Enmâr ve Hımyer; teşe'üm ettiklerinin isimleri de: Âmile, Cüzâm, Lâhm ve Gassân idi.»

Bunların başşehri Me'rib'miş. Bu şehirle San'a arası üç günlük mesâfe imiş.

Vehb'in beyânına göre; Allah Teâlâ Sebe' kavmine üç Peygamber göndermiş. Fakat onlar şükürden i'râz etmişler.

[(Peygamberleri onlara): «**Rabbiniz celle şânuhu'nun rızkından yiyin. O'na şükredin. Memleketiniz** (suyu, havası) **lâtif bir memleket. Rabbiniz de** (şükredenleri) **mağfiret buyuran bir Rab.**» (demişti.)]

16 [**Onlarsa** (şükürden) **yüz çevirdiler. Biz de üzerlerine Arim selini gönderdik. O ikişer meyvalı bahçelerine bedel, içinde ekşi meyvalı ağaçlar ile acı ılgın, biraz da Arabistan kirazı ağaçları bulunan harâb iki bahçe verdik.**]

Arim seli: Yağmurların getirdiği büyük sel, yâhûd arim denilen vâdî veyâ derenin, yâhûd bu isimli bir seddin, bir su bendinin selidir.

Rivâyet edildiğine göre; bu su bendini, Me'rib'de Sebe' bin Yeşcüb yaptırmış, ve içine yetmişi mütecâviz çay akıtmıştı. Fakat Me'ribliler, Peygamberlerini tekzîb ve Allah Teâlâ'nın ni'metlerine şükürden yüz çevirince bu su bendi yıkılmış, bütün şehri sel istilâ ve tahrîb eylemişti.

Tarihçiler bu hâdisenin Hz. Îsâ ile Peygamberimiz (S.A.V.) arasında vukû bulduğunu söylerler.

Bendin, Belkıs tarafından inşâ ettirildiği de mervîdir.

ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا ۖ وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾ وَجَعَلْنَا
بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا
فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا
رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ
وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾

17 [**İşte Biz onları, ni'mete küfrânları yüzünden cezâlandırdık. Biz, ancak ni'mete küfrân edenleri cezâlandırırız.**]

18 [**Onlar** (ın memleketi Sebe') **ile mübârek kıldığımız memleketler** (Şam köyleri) **arasında birbirine muttasıl ma'mûr kasabalar meydana getirmiştik. Ve gidip gelenlerin seyirlerini takdîr eylemiştik. «Gece gündüz, bu kasabalarda,** (düşman, açlık ve susuzluktan) **emîn olarak gezin dolaşın»** (demiştik).]

O tarihte Sebe' ile Şam arasında dört bin yüz kasaba olduğu rivâyet edilir.

19 [**Onlar** (sa bu ni'mete küfrân ederek): **«Ey Rabbimiz! Seferlerimizin arasını uzaklaştır.** (Sebe' ile Şam arasını çöl yap da herkes gidip gelemesin)». **demişler, ve nefislerine zulmetmişlerdi. Biz de onları bir efsâneye çevirdik ve parça parça ettik** (dağıtıverdik). **Şübhesiz ki bunda** (mihnetlere) **sabır ve** (Allah'ın ni'metlerine) **şükredenlere ibretler vardır.**]

Gassân, Şam'a; Anmar, Yesrîb'e; Cüzâm, Tihâme'ye; Ezd, Amman'a tâbi' oldu.

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ
مَنْ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ
لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

20 [**Celâlim hakkı için İblîs'in onlar hakkındaki zannı tahakkuk etti. Mü'minlerden bir fırkadan gayri hepsi ona ittibâ ettiler.**]

İblîs, Sebe'liler veyâ insanoğulları hakkında:

[İblîs: «Yâ Rabb! İzzetin hakkı için, ben, içlerinden muhlis kulların müstesnâ, onların hepsini ıdlâl edeceğim,» dedi.] (Sâd Sûresi; âyet: 82, 83) demiş ve bu zannını gerçekleştirmişti.

21 [Halbuki İblîs'in onlar üzerinde hiçbir tasallutu yoktu. Biz, ancak, Âhiret'e îmân edenle şek içinde kalanı ayırd eyliyecektik. Rabbin celle şânuh her şeye nâzır ve nigehbândır.]

22 [(Müşriklere) de ki: «Allah Teâlâ'yı bırakıp da O'na şerîk zuum (ve ibâdet) ettiklerinize duâ edin (de bakın istediğiniz şeyi size verebilirler mi? Veyâ bir musîbeti üzerinizden giderebilirler mi?) O ilâh zu'mettikleriniz, ne göklerde ve ne yerde (hayır ve şer) zerre ağırlığınca bir şeye mâlik değillerdir. Göklerde ve yerde (ne yaratmada ve ne tasarrufta) Allah Teâlâ ile, bir ortaklıkları yoktur. Allah Teâlâ'nın onlardan bir zâhîri de yoktur.]

وَلَا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ
قَالُوا مَاذَا ۙ قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا الْحَقَّ ۖ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ
﴿٢٣﴾ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ قُلِ اللَّهُ ۙ وَإِنَّا
أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ قُل لَّا تُسْـَٔلُونَ
عَمَّآ أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا
ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ ۚ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾

23 [Allah Teâlâ, şefâat edene ve şefâat olunana izin vermedikçe, nezdinde, hiç bir şefâatin faydası olmaz.]

[Nihâyet, kalblerinden o müthiş korku giderildiği zaman, (şefâat bekliyenler şefâatçilerine): «Rabbiniz celle şânuh (şefâat hakkında) ne buyurdu?» diye soracaklar. Onlar da «Hakkı söyledi (şefâate izin verildi.)» diyecek. O, öyle yüksek, öyle büyüktür.]

24 [De ki: «Sizi, göklerden ve yerden rızıklandıran kimdir?» (Şâyed ilzâm olunuruz korkusuyle cevâb vermezlerse): «Allah Teâlâ rızıklandırıyor. (Biz, Allah Teâlâ'yı bir biliyoruz. Sizse

O'na şerîk koşuyorsunuz). **Herhâlde siz veyâ biz mutlak bir hidâyet üzerindeyiz. Yâhûd, açık bir dalâl içindeyiz.» dersin.]**

25 **[De ki: «Bizim cürmümüzden siz sorulmazsınız. Sizin işlediklerinizden de biz sorulmayız.** (Herkes kendi amelinin cezâsını çeker.]

Bu hüküm Seyf âyeti ile nesh edilmiştir.

26 **[De ki: «Rabbimiz celle şânuh, hepimizi** (Kıyâmet Günü) **bir araya toplayacak. Sonra aramızda hak ile hükmedecek.** (Haklıyı Cennet'e haksızı Cehennem'e koyacak.)]

Allah-ü azîmüşşân, müşkîl işleri feth ve adl ile hükmedicidir. Her şeyi hakkiyle bilir.

قُلْ أَرُونِيَ الَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا
وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَقُولُونَ
مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قُل لَّكُم مِّيعَادُ
يَوْمٍ لَّا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

27 **[De ki: «Allah Teâlâ'ya** (ibâdette) **şerîk tuttuklarınızı bana gösterin.** (Hangi sıfatla onları, O'na ilhâk ettiniz?) **Hâşâ, ne mümkün putlarınız O'na şerîk olsun. Belki ibâdete lâyık ve müstehak ancak o Allah-ü zülcelâl'dir ki galebe, kemâl-i kudret, hikmet ve rahmetle mevsûftur.»]**

28 **[** (Yâ Muhammed!) **Biz seni bütün insanlara ancak,** (tâat ehline) **müjdeci ve** (Allah azâbiyle) **korkutucu olarak gönderdik. Fakat çoğu insanlar** (risâletini tasdîk etmezler, ve Cennet ve Cehennem'in gerçekliğini) **bilmezler.]**

29 **[Onlar: «Şâyed sâdıklardansanız** (bize söyleyin) **bu va'dolunan** (Kıyâmet ve azâb) **ne zaman?» derler.]**

30 [**De ki: «(Levh-i Mahfûz'da yazılı) va'dolunan bir gün vardır ki, ondan ne bir saat te'hîr ve ne bir saat takdîm olunursunuz.»**]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ
يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۖ يَرْجِعُ
بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ ۖ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا
لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

31 [**O küfredenler: «Biz ne Kur'ân'a ve ne bundan evvel gelen Kitablara inanmayız.» dediler.**]

Rivâyet edildiğine göre; Mekke kâfirleri, Kitab ehlinden Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem'i sormuşlar, onlar da: **«Onun na'tini Kitablarda bulursunuz.»** diye cevâb vermişlerdi. Ebû Cehil ve yâranı, bu cevâbdan sinirlenerek: **«Biz, sizin Kitablarınıza da inanmıyoruz.»** demeleri üzerine, bu âyet-i kerîme nâzil olmuştur.

[**Sen o zâlimleri** (hesâb yerinde) **Rableri huzûrunda mevkûf durduruldukları zaman bir görseydin. Sözü birbirlerine çevirerek** (yekdiğerini günâhkâr sayarak) **zayıf olanlar** (etbâ) **îmânı kibirlerine yediremiyen reislerine: «Şâyed bizi ıdlâl ve îmândan menetmiş olmasaydınız elbette biz de mü'minlerden olurduk.» diyeceklerdir.**]

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ
عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

32 [**O îmânı kibirlerine yediremiyenler, zayıf olanlara: «Size hidâyet geldikten sonra biz mi îmândan sizi alıkoyduk. Hayır! Siz kendiniz mücrimlerden oldunuz.» diyeceklerdir.**]

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا وَأَسَرُّوا
النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ
كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

33 [Yine zayıf olanlar, îmânı kibirlerine yediremiyenlere: «Hayır! Gece gündüz işiniz hîlekârlıktı. Allah Teâlâ'ya kâfir olmamızı ve O'na şerîk kılmamızı emrediyordunuz.» diyecekler.]

[Vaktâ ki onlar azâbı görecekler; her biri pişmanlıklarını gizliyecekler. Biz de o küfredenlerin boyunlarına demir lâleler vuracağız. Onlar ancak (dünyâdaki) amellerinin cezâsını çekeceklerdir.]

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ
كَافِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا
نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

34 [Biz, hangi kasabaya Allah azâbiyle korkutucu bir Peygamber gönderdiysek, o kasabanın ileri gelenleri ve refah sâhibleri: «Biz, sizin irsâl olunduğunuz şeylere kâfirleriz.» dediler.]

35 [Ve: «Bizim emvâl ve evlâdımız çoktur. (Kıyâmet Günü) biz azâb olunmayız. (Allah Teâlâ nezdinde Âhirette de mükerrem oluruz.)» dediler.]

36 [De ki: «Rabbim celle şânuh, dilediğinin rızkını genişle-

tir, dilediğinin darlaştırır. (Kâh âsîye ziyâde, mutie noksan verir veyâhûd aksini yapar. Âhiret sevâbı buna makîs değildir. Ne rızkın çokluğu mükerrem olmaya ve ne tazyîki ihânete delâlet eder.) **Fakat insanların pek çoğu** (bunun hikmetini) **bilmezler.**]

Mal ve evlâd çokluğu, insana şeref ve kerâmet verir sanırlar. Halbuki, bu umûmîyetle istidrâc içindir.

وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ
إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ
بِمَا عَمِلُوا۟ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ
ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى
يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥ ۚ وَمَآ أَنفَقْتُم
مِّن شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾

37 [**Ne malınız ve ne evlâdınız sizi bize yakınlaştırmaz. Meğer ki îmân edip de sâlih amel işleyeler** (mallarını Allah yolunda infâk edenler, evlâdlarını iyiliğe, salâha sevkedenler) **onlar amellerine karşılık kat kat mükâfatlanırlar. Ve onlar, Cennet şehnişinlerinde emniyet içindedirler.**]

38 [**Âyetlerimizi ibtâle ve insanları îmândan tenfîre çalışanlar ise** (Allah Teâlâ'nın huzûruna) **azâb içinde ihzâr olunurlar.**]

39 [**De ki: «Rabbim celle şânuh, kullarından dilediğinin rızkını** (sınamak için) **kâh genişletir, kâh darlaştırır. Her neyi ki hayra sarfederseniz, Allah Teâlâ ıvazını** (dünyâda veyâ Âhiret'te) **verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.**]

Bir hadîs-i kudsî'de:

«Allah Teâlâ der ki; benim yolumda infâk et ki, dünyâda ve Âhiret'te, sana onun iki mislini infâk edeyim.» buyurulmuştur.

Diğer bir hadîsde Peygamber (S.A.V.):

«Kullarm sabahladığı hiç bir gün yoktur ki, iki Melek inerek birisi: Allah'ım sadaka verene malının yerine mal ver; diğeri: Vermeyene telef ver! diye duâ etmesin.» buyurmuştur.

Başka bir hadîs-i şerîfde de:

«Her iyilik sadakadır. Mü'min kişinin kendine ve âilesine sarf ettiği her şey onun için sadaka yazılır. Kişinin kendisi ile ırzını koruduğu şeyle onun için sadaka yazılır; mü'minin mubâh yolunda harcadığı herşeyin yerine Allah, bedelini verir. Meğer ki, ihtiyâcdan fazla binâya yâhûd günâha sarfetmiş olsun! Onun bedeli verilmez.» buyurulmuştur.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ
كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا
يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾

40 **[O gün ki müşriklerin hepsini Mahşer'de toplayacak. Sonra meleklere: «Size, ibâdet edenler bunlar mıydı?» diyecektir.]**

41 **[Melekler: «(Ey Rabbimiz! Biz) seni (şirkten) tenzîh ederiz. Bizim yârimiz** (ve ma'bûdumuz) **ancak sensin.** (Hiç âbid ma'bûd olur mu? Bizim onlarla ilgimiz yoktur). **Hayır! Onlar Şeytanlara itâat ve ibâdet ediyordu. Pek çoğu onlara inanmışlardı.» diyeceklerdir.]**

فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا
ذُوقُوا عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّتِي كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

42 **[«Bugün, birbirinize** (şefâatle) **fayda ve** (azâbla) **zarara mâlik olamazsınız.»** (denilecek).]

[Ve (dünyâda şirk ve ısyânla) **nefislerine zulmedenlere: «Ateş azâbını tadın, ki siz onun hakîkatini tekzîb ederdiniz.» diyeceğiz.]**

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن
يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ ۚ وَقَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ
مُّفْتَرًى ۚ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنْ هَٰذَا إِلَّا
سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾

43 [**Ne zaman onlara apaçık âyetlerimiz tilâvet olunsa: Bu, sırf, sizi babalarınızın ibâdet edegeldiği putlardan menetmek isteyen bir adamdan başka bir şey değildir.» dediler.**]

Tâ ki îcâdettiği dîne ittibâ edesiniz.

[**Ve: «Bu** (Kur'ân) **uydurulmuş bir yalandan başka bir şey değildir.» dediler.**]

[(Nübüvvete veyâ İslâm'a veyâ Kur'ân'a) **kâfir olanlar, hak kendilerine geldiği vakit: «Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir.» dediler.**]

وَمَا آتَيْنَاهُم مِّن كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا ۖ وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ
مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۙ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا
آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾

44 [**Halbuki Biz onlara, okuyup şirkin butlânını öğrenecekleri Kitablar vermemiş ve senden önce kendilerine azâbla inzâr eden bir Peygamber göndermemiştik.**]

Muhâtab, Arap müşrikleridir.

45 [**Daha önce geçen ümmetler de** (bunlar gibi Peygamberlerini) **tekzîb etmişlerdi. Bunlar, onlara verdiklerimiz** (kuvvet, uzun ömür, evlâd ve servet) **in onda birine bile erememişlerdir.** (Böyle iken) **Peygamberlerimi tekzîb ettiler de** (bak), **inkârım nice oldu?** (Nasıl helâk oldular?)]

O hâlde Mekkeliler, onlardan ibret alsınlar da bu hâllerden kaçınsınlar.

قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَادَىٰ
ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ
لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ
لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ
﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾

46 [De ki: «Ben, sizi bir öğütle irşâd edeyim ki, buradan (mücâdele ve taklîdi bırakarak) sırf Allah için ikişer, ikişer, birer birer kalkın gidin. Sonra (hakkımda) iyice düşünün. (Hakîkati bileceksiniz.) Arkadaşınızda kat'iyen cinnet yoktur. O, (dâimâ sözünde sâdık) sizi, önünüzde olan şedîd azâbdan korkutucu bir Peygamberden başka bir şey değildir.»]

47 [De ki: «(İnzâr ve tebliğimden dolayı) sizden ecîr istemedim. Ecriniz sizin olsun. Benim ecrim ancak Allah Teâlâ'ya âiddir. O, her şeye muttalîdir. (Benim sıdkımı ve hulûsumu bilir.»]

48 [De ki: «Rabbim celle şânuh (kullarından dilediğine) hakkı ilkâ eder. O, bütün gaybları bilir. (Hiç bir şey O'na gizli kalmaz.)»]

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ
عَلَىٰ نَفْسِي وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

49 [De ki: «Hak (olan İslâm) geldi. Bâtıl (olan şirk) muzmahil oldu. Önü de sonu da kalmadı.»]

50 [De ki: «Ben (Haktan) saparsam, vebâli nefsimedir. (Size değil). Şâyed hidâyet bulursam, bu da Rabbim celle şânuhun

fazl ve vahyi sâyesindedir. Hak Teâlâ, kullarının niyâzlarını işitici ve ümîdlerine yakındır.»]

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُوا۟ فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا۟ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوٓا۟
ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۖ
وَيَقْذِفُونَ بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

51 [**Onları, korkularından dehşet ve hayrete kapıldıkları ve hiçbirinin aslâ kurtulamayıp yakın bir yerde yakalandıkları zaman görmeliydin.**]

52 [**O zaman:** «(Peygambere veyâ ba'se) **inandık.» diyecekler. Fakat uzak bir yerden** (Âhiret'ten, dünyâya gelip) **îmâna el sunmak nasıl mümkün olabilir?**]

53 [**Halbuki evvelce,** (Hazret-i Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme veyâ azâba) **küfretmişlerdi. Uzak bir yerden** (hakîkati bilmeksizin, mücerred zanla) **gaybı dillerine dolamışlardı.** (Muhammed şâirdir, sâhirdir, kâhindir, yâhûd ba's Cennet, Cehennem yoktur, demişlerdi.)]

وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن
قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍ ﴿٥٤﴾

54 [**Artık, bundan evvel benzerlerine yapıldığı gibi kendileriyle arzu ettikleri şeyler arasına ayrılık girmiştir. Zîrâ hepsi** (Kıyâmet ve azâb hakkında) **kuvvetli bir şek içindeydiler.**]

35 — FÂTIR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 45 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولِٓى اَجْنِحَةٍ
مَّثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ يَزِيدُ فِى الْخَلْقِ مَا يَشَآءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ﴿١﴾ مَّا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا
يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْۢ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ يٰٓاَيُّهَا
النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ
مِّنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾

1 [**Hamd, o Allah Teâlâ'ya ki, gökleri ve yeri halk ve ibdâ buyurdu.** (Ve Melekleri, Peygamberleri ve sâlih kulları arasında) **ikişer, üçer, dörder kanadh elçiler** (vâsıtalar) **kıldı.** (Allah Teâlâ'nın emirlerini vahyile, ilhâm ile, sâdık rü'yâ ile onlara teblîğ ederler.) **Allah Teâlâ, halkta** (güzel yüz, güzel ses, yüksek zekâ ve akıl ve sâire gibi) **ne dilerse artırır. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, her şeye kaadirdir.**]

Bu sûre-i celîleye «Melâike Sûresi» de denir. İsmini ilk âyetinden almıştır.

Meleklerin kanadları, mertebelerine göre az veyâ çok olur. Onlar bu kanadlarla yeryüzüne iner ve çıkarlar. Aldıkları emri sür'atle yerine getirirler. Âyet-i kerîme'de **«üçer dörder»** buyurulmasından murâd, münhasıran bu sayılar değildir. Daha fazla da olabilir. Nitekim Peygamber (S.A.V.):

«Mi'râc Gecesi Cebrâil Aleyhisselâm'ı gördüm. Altı yüz kanadı vardı.» buyurmuştur.

2 **[Allah Teâlâ'nın (nübüvvet, ilim, sıhhat, rızık gibi) insanlara rahmetinden açtığı bir ni'meti tutacak yoktur. Tuttuğu bir ni'meti de, tuttuktan sonra, salıverecek (gönderecek) yoktur. Allah Teâlâ yegâne gaalib ve her fiilinde Hakîm'dir.]**

3 **[Ey insanlar! Allah Teâlâ'nın üzerinizdeki ni'metlerini yâdedin. Allah Teâlâ'dan gayri hiçbir yaradan var mıdır ki, gökten ve yerden sizi rızıklandırsın. O'ndan gayri ilâh yoktur. O hâlde** (tevhîdden, küfre) **nasıl dönüyorsunuz?]**

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤﴾

4 **[Şâyed** (müşrikler) **seni tekzîb ederlerse, senden önceki Peygamberler de tekzîb olunmuşlardı.** (Sabret). **Bütün işler Allah Teâlâ'ya döner.** (Onlara tekzîblerinin cezâsını, ve sana sabrının mükâfatını verir.) **]**

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا
يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿٥﴾ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا
يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿٦﴾

5 **[Ey insanlar! Şübhe yok ki, Allah Teâlâ'nın** (haşir ve cezâ hakkındaki) **va'di haktır.** (Onda hulf olmaz.) **Sakın, dünyâ hayâtı sizi mağrûr etmesin, aldatmasın.** (Âhiret'i unutmayın). **Ve sakın o mağrûr Şeytan,** (sonra tevbe edersiniz, Allah Teâlâ mağfiret eder diye, iğfâl edip) **sizi ma'siyete sevketmesin.]**

6 **[Zîrâ Şeytan, sizin** (eski) **bir düşmanınızdır. Siz de** (âkîde-

lerinizde, fiillerinizde) **onu düşman bilin** (her hâlinizde ondan sakının). **O, kendisine tâbi' olanları, Cehennemlik olsunlar diye** (heveslerine ve dünyâya meyle) **da'vet eder.**]

الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ
حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ
نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾

7 [**O küfredenler için, şedîd bir azâb vardır.**]

[**Îmân edip de sâlih ameller işleyenler için ise, mağfiret ve pek büyük bir ecir vardır.**]

8 [**Fenâ ameli kendisine tezyîn olunan ve onu güzel gören,** (tevfîk-i ilâhi ile hakkı bilen; amellerinin güzelini, çirkininden temyîz eden kimse gibi midir?)]

[**Hiç şübhe yok ki, Allah Teâlâ dilediğini dalâlette alıkor, dilediğini de hidâyete erdirir.**]

[**O hâlde dalâlette kalanlara karşı nefsin hasretlerle geçmesin.** (Esef etme, üzülme sakın). **Allah Teâlâ, onların bütün işlediklerine Alîm'dir.**]

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَيِّتٍ
فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَٰلِكَ النُّشُورُ ﴿٩﴾

9 [**O Allah Teâlâ ki, rüzgârları gönderir de bulutları harekete geçirir. Onları ölü bir beldeye sevk ve onunla ölümünden sonra, yeryüzünü ihyâ ederiz. İşte, ölülerin dirilmesi de böyledir.**]

Rivâyete göre; Kıyâmet Gününde Cenâb-ı Hak, Arş-ı A'lâ'nın altından erkeklerin menîsine benzer bir su gönderecek, onunla halkın cesedlerini yerden bitirecektir.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ
وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾

10 [**Kim izzet isterse, (Allah Teâlâ'dan istesin), bilsin ki, bütün izzet, Allah Teâlâ'nındır. Güzel sözler ancak O'na yükselir ve onu da sâlih amel yükseltir.**]

Denildi ki, güzel söz: Kelîme-i tevhîddir. Yâhûd **«Sübhânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber»** denilmesidir.

İbn-i Mes'ûd: Kim, **«Sübhanallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber ve tebârekâllâh»** derse, bir Melek onu kanadlarının altına alır, yükselir. Ve o Melek, Meleklerden hangi topluluğa uğrasa, söyleyen için istiğfâr ederler ve onu dergâh-ı Bâri'ye iletirler.» demiştir.

Veyâ güzel sözden murâd: **«Zikrullah'tır. Ve sâlih amel onu dergâh-ı Bâri'ye yükseltir»** denilmiştir.

Hasan ve Katâde'ye göre de: **«Güzel söz, Zikrullah'tır. Sâlih amel de farzları edâdır. Kim zikrullah ile istiğfâr eder de, farzları edâ etmezse, sözü ameline reddolunur. Îmân, temennîden ibâret, değildir. Onunla ittisâf etmek, onunla bezenmektir. O, kalblerde istikrâr bulur. Âmal-i sâlihada sıdkını isbât ederse o vakit makbûl olur.»**

Nitekim bir hadîs-i şerîfde:

«Allah Teâlâ, bir sözü ancak amelle, sözü ve ameli de ancak, hulûs-i niyyetle kabûl eder.» buyurulmuştur.

[**Kötülükleri gizlice tasarlayıp kuranlar için ise, şedîd bir azâb vardır. Onların gizlice kurdukları şeyler yok olur, gider.**]

Nazm-ı celîlin, Enfâl sûresinde beyân buyurulduğu veçhile «Kureyş'in Dâr'ün-Nedve'de Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz için «Hapsedelim, veyâ katledelim, yâhûd sürelim.» diye gizlice kurmak istedikleri tuzak sebebiyle nâzil olduğu mervîdir.

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا
يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

11 [**Allah Teâlâ** (aslınız) Âdem'i topraktan, sonra zürriyetini nutfeden halk etti. Sonra da sizi (erkek dişi) çift kıldı.]

[**Allah Teâlâ'nın ilmi olmaksızın, hiçbir kadın ne gebe kalır ve ne doğurur. Uzun ömürlünün ömrünün uzatılması, kısaltılanın da kısaltılması behemahâl Kitabta** (Allah Teâlâ'nın ilminde, yâhûd Levh-i Mahfûz'da yazılı) **dır. Şübhe yok ki bu, Allah Teâlâ'ya göre pek kolaydır.**]

Ecel: Hayâtın bitmesi için Allah tarafından takdîr buyurulan muayyen vakittir ki, birdir; değişmez. Binâenaleyh, öldürülen kimse dahî eceli ile ölmüştür. Kaatilin zem ve cezâyı hak etmesi yasak olan öldürme işini işlediği içindir. Zîrâ bu fi'lin akîbinde Cenâb-ı Hak yaralama ve ölümü halk eder. Âdeti böyledir. Gerçi: «**Sadaka, ömrü uzatır.**» ve «**Akrabâya sıla-i rahim, ömrü uzatır.**» gibi zâhiren ömrün uzayacağını gösteren ba'zı hadîsler varsa da, bunlardan murâd: O fiillere teşvîktir. Çünkü ömrün ziyâdeleşmesi için bunlar esbâb-ı âdiyedendir; ve iyileşmek için hastanın ilâç kullanması kabîlindendirler. Yoksa, Allah'ın ilmindeki ecel aslâ değişmez. Onun için selef-i sâlihîn, «**Allah uzun ömürler versin,**» diye duâ edilmesini istemezlermiş.

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ
وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ
حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا
مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾

12 [**İki deniz müsâvî olmaz. Bu, tatlıdır. Harâreti keser, içimi kolaydır. Şu da tuzludur.** (Boğazı yakar.)]

[Maamâfîh, her birinden tâze et (balık) yersiniz. Ve (inci ve mercan gibi) takındığınız zînetler çıkarırsınız.]

[Ve o denizlerde gemilerin suyu yararak seyrettiğini görürsün. Tâ ki, Allah Teâlâ'nın fazlından rızkınızı arayasınız. Ve ola ki, şükredesiniz.]

يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾

13 [Allah Teâlâ geceyi gündüze idhalle gündüzü ve gündüzü geceye idhalle geceyi uzatır.]

[Güneş'i ve Ay'ı, O teshîr etmiştir. Her biri muayyen bir müddete değin seyr ve cereyân eder.]

[İşte, bütün bunları yapan, Rabbiniz Allah Teâlâ'dır. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur.]

Bilin de tevhîd edin. Hâcetinizi O'ndan dileyin. Duânıza icâbet eder.

[O'nu bırakıp da ibâdet ettikleriniz (niyâz edip hâcetinizi dilediğiniz putlar) ise bir hurma çekirdeğinin zarına bile mâlik değildirler. (Hiçbir veçhile müfîd olmazlar.)]

إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾

14 [Şâyed onlara (putlarınıza) duâ ederseniz (cansızdırlar) niyâzınızı işitmezler. Farazâ işitseler bile cevâb vermezler.]

[Kıyâmet Günü de şirkinize küfrederler. (İşrâkinizin butlânını söylerler. Yâhûd siz bize değil, belki Şeytanlara ibâdet ediyordunuz, derler.) Sana (onların hâllerini, yâhûd dünyâ ve Âhiret

ahvâlini) her şeyden haberdâr olan Allah Teâlâ gibi kimse haber vermez.]

15 [Ey insanlar! Hepiniz, Allah Teâlâ'ya (fazlına, rızık ve mağfiretine) muhtâcsınız. Allah Teâlâ ise, her şeyden müstağnîdir. Ve her hamde, O lâyıktır.]

إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ
بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ
إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ
الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَن
تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

16 [Şâyed dilerse sizi giderir ve yerine (muti) yeni bir halk (başka bir kavim) getirir.]

17 [Bu, Allah Teâlâ'ya göre güç değildir.]

18 [Kimse, kimsenin günâhını yüklenmez. Şâyed günâhı ağır olan bir kimse, ba'zı günâhlarını taşımak için, başka birini da'vet ederse, bu akrabâsı bile olsa, ondan bir şey yüklenmeyi kabûl etmez.]

[(Yâ Muhammed!) Sen, ancak, Rablerini görmemişken, azâbından korkanları, namazı dürüst kılanları inzâr edersin.]

[Kim (günâhlardan sakınarak) temizlenirse, kendi nefsi için temizlenmiş olur. Herkesin varışı Allah'adır.]

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ﴿٢٠﴾
وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا
الْأَمْوَاتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ ۖ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي
الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾

19, 20, 21 **[Ne körle, gören; ne karanlıklarla nûr ve ne gölge ile harâret müsâvî olur!]**

Kâfirlerle, mü'min; bâtılla, hak (küfürle, îmân) Cennet'le, Cehennem müsâvî değildir.

22 **[Dirilerle, ölüler de bir olmaz.]**

Âlimlerle câhiller, yâhûd İslâmla kalblerini ihyâ edenlerle, küfürle kalblerini öldürenler müsâvî olmazlar.

[Allah Teâlâ, dilediğine hakkı işittirir. Sen kabirlerdeki ölüler (gibi küfürlerinde ısrâr eden kâfirler) **e** (inzârını) **işittiremezsin.]**

23 **[Sen, ancak bir teblîğ ve inzâr edicisin.]**

إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا
فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَبِٱلزُّبُرِ وَبِٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾

24 **[Muhakkak ki Biz, seni** (mü'minleri Cennetle) **müjdeleyici, ve** (kâfirleri ve münâfıkları Cehennemle) **korkutucu olarak hak** (dîn) **ile gönderdik.]**

[Hiçbir ümmet yoktur ki, içlerinden o ümmeti, Allah azâbiyle korkutucu (bir Nebî veyâ bir âlim) **geçmiş olmasın.]**

25 **[Şâyed seni tekzîb ederlerse, onlardan önce geçen ümmetler de** (Peygamberlerini) **tekzîb etmişlerdi. Halbuki onlara Peygamberleri** (nübüvvetlerinin gerçekliğine şehâdet eder.) **mu'cizeler, sahîfeler, ve** (Tevrât ve İncîl gibi) **ışık veren Kitablar getirmişlerdi.]**

ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾

26 **[Sonra, o küfredenleri alıverdim. Ikaab ettim.** (Bak) **ukûbetim nasıl oldu?** (Görüp, ibret alsınlar.) **]**

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ
مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ
أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾

27 [**Görmüyor musunuz ki, Allah Teâlâ gökten yağmur inzâl etti. Onunla renk renk, çeşid çeşid meyvalar çıkardık.**]

[**Ve dağlardan, kimi beyaz, kimi kırmızı, türlü renkte ve simsiyah yollar peydâ ettik.**]

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَٰلِكَ
إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

28 [**İnsanları da, yerde yürür hayvanları da, davarları da böyle** (meyva ve yollar gibi) **muhtelif renkte yaptık.**]

[**Allah Teâlâ'dan, kulları içinde en ziyâde korkan, âlimlerdir. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân** (mülkünde) **azîz,** ve (O'na ısyândan tevbe edene) **Gafûr'dur.**]

Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz, ashâbına:

«**İçinizde hepinizden ziyâde Allah Teâlâ'dan korkar ve sakınırım.**» buyurmuşlardır.

Kulun, Allah Teâlâ hakkındaki bilgisi nisbetinde, korku ve saygısı artar.

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً
لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ
غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

29 [**Onlar ki, Kur'ân okumaya devâm** (ve mûcebiyle amel)

ederler. Namazı kılarlar. Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden gizli veyâ âşikâr infâk ederler. Onlar bu tâatle kesad bulmayacak bir ticâret umabilirler.]

30 [Allah Teâlâ, onların ecirlerini tamâmen verdikten maadâ, fazlından da arttıracaktır. Allah Teâlâ, onların günâhlarına Gafûr, tâatlerine Şekûr'dur.]

وَالَّذِيٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا
بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾

31 [Sana, kendisinden önceki Kitabları tasdîk eder olduğu hâlde, vahyettiğimiz Kur'ân, haktır. Allah-ü azîmüşşân, Habîr ve Basîr'dir.]

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَٰبَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ
ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ ۖ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ ۖ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِالْخَيْرَٰتِ
بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾

32 [Sonra Biz, o Kitabı, kullarımızdan seçtiklerimize mîrâs kıldık.]

Bununla murâd; İslâm ümmetinin âlimleri, güzîdeleridir. Yâhûd bütün İslâm ümmetidir.

[İçlerinden bir kısmı (Kur'ân'la amelde taksîrleri yüzünden) **nefislerine zulmedicidir. Bir kısmı** (çoğu vakit Kur'ân'la amel eden, fakat zaman zaman bundan, inhirâf eden muktesidler) **mutedillerdir. Bir kısmı da, Allah Teâlâ'nın izniyle,** (Kur'ân'la amellerine, başkalarını ta'lîm etmeyi ve onları da amele irşâd etmeyi katmak sûretiyle) **hayratta** (sâbıklar) **ileri gidenlerdir. İşte, en büyük fazl** (ve inâyet) **budur.]**

Ömer'ül-Fârûk (R.A.)'dan mervîdir:

«Bizim sâbıkımız Cennet'e, sâbiktır. Muktesidimiz necat bulur. Ve zâlimimize mağfiret olunur.» buyurulmuştur.

Ebü'd-Derdâ (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre de: **«Sâbık, hesâb olunmadan Cennet'e girer. Muktesid, hafîf bir hesâb görür. Nefsine zulmeden de hapsolunur. Kurtulacağını zannetmezken,**

sonra ona rahmet yetişir. Bu sâyede Cennet'e girer.» buyurulmuştur.

Hasan der ki: **«Sâbık, hasenâtı, seyyiâtına gaalib; muktesid, hasenât ve seyyiâtı müsâvî, zâlim seyyiâtı, hasenâtına gaalib olandır.»**

«Zâlim: Zâhiri, bâtınından hayırlı. Muktesid: Zâhiri ve bâtını müsâvî ve sâbık: Bâtını zâhirinden hayırlı olandır» da denilmiştir.

Ba'zılarına göre de: **«Zâlimden murâd, câhil, muktesidden murâd, ilim öğrenen, sâbıktan murâd da ilim öğretendir.»**

«Zâlim: Büyük günâhları işleyen, muktesid küçük günâhları işliyen, sâbık ne büyük ve ne küçük günâhları işlemiyendir,» diyenler de vardır.

Ebû Bekir Verrâk diyor ki: **«Bu âyet, insanların makamlarına göre beyânda bulunmaktadır. Zîrâ kul, üç hasletten biri üzere bulunur. Bunlar ya ma'siyet, ya gaflet, ya tevbedir. Kul ısyân ederse, zâlimlerden, tevbe ederse, mu'tedillerden, tevbesi sahîh olur da çok ibâdet ederse, hayratta ileri gidenlerden olur.»**

جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ ۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾

33 [**Onlar, Adn Cennetlerine girerler. Orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler. Elbiseleri de ipektir.**]

34 [**«Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki, bizden hüznü giderdi. Elbette, Rabbimiz Gafûr ve Şekûr'dur.» derler.**]

الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾

35 [« Ki fazlından bizi, dâim kalınacak yurda (Cennet'e) indirdi. Burada, bize hiçbir meşakkat, yorgunluk gelmiyecek, usanç dokunmayacak.»]

36 [Kâfirler için ise Cehennem ateşi vardır. (Onlara ölüm) hükmolunmaz, ki ölsünler. Üzerlerinden azâb da tahfîf edilmez. İşte Biz, küfürde ve Allah'ın ni'metlerine küfrânda ileri gidenleri böyle cezâlandırırız.]

وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ
الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ
النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

37 [Ve onlar, o ateşte şöyle feryâd ederler: «Ey Rabbimiz! Bizi bu ateşten çıkar (dünyâya iâde et). İşleye geldiğimizin (küfür ve ısyânın) yerine orada sâlih ameller işleyelim.»]

[(Allah Teâlâ): «Size dünyâda düşünüp bilecek, nasîhat kabûl edecek kadar ömür vermedik mi? Size nezîr (Allah azâbiyle korkutucu bir Peygamber) de gelmişti. O hâlde tadın azâbı! Zâlimler için hiç bir yardımcı yoktur.» (buyuracak.)]

Ba'zılarına göre, bu ömürden murâd: Bülûğ çağı veyâ 18 yaşına varmaktır. Bir takımları 10, daha başkaları 60 yaş olduğunu söylemişlerdir ki, o yaşda artık Âdemoğlunun hiçbir özrü kalmaz. Peygamber (S.A.V.):

«Allah Teâlâ, ömrünü 60 yıla vardırdığı kimse için özür koymamıştır.» buyurmuştur. Başka bir hadîsde:

«Ümmetimin ömürleri altmışla yetmiş yıl arasıdır. Onlardan, bunu geçen pek azdır.» buyurulmuştur.

38 [Şübhe yok ki, Allah Teâlâ göklerde ve yerdeki gaybı bilir. Hiçbir şey O'na gizli kalmaz. Zîrâ O, kalblerde muzmer olanları da bilir.]

هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ
الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ
الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾

39 [**Sizleri yeryüzünde halîfeler kılan O'dur.**]

Sizi geçen ümmetlerin yerine hükümrân ve mütemekkîn kıldı. Yeryüzünün tasarrufunu elinize verdi. Bu, büyük bir ni'mettir.

[**O hâlde kim** (îmân ve şükretmez) **küfrederse, küfrünün vebâli kendi üzerine olur.**]

[**Kâfirlere küfürleri, Rablerinin indinde, şiddetli buğz ve** (Âhirette) **hasardan başka bir şey artırmaz.**]

قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا
مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَىٰ
بَيِّنَتٍ مِنْهُ بَلْ إِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾

40 [**De ki: «Allah Teâlâ'yı bırakıp da, O'na işrâk ve ibâdet ettiklerinizi gördünüz mü? Gösterin bana, yeryüzünden hangi cüz'ü halk etmişler.» Yoksa göklerin halkında Allah Teâlâ ile bir şirketleri mi var? Yâhûd onlara bir Kitab verdik de ondan bir beyyine mi istinâd ediyorlar? Hayır! O zâlimler birbirlerine aldatmaktan gayri bir va'dde bulunmazlar.**]

إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ
أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾

41 [**Allah Teâlâ, gökleri ve yeri** (kudretiyle) **tutar, ki zâil olmasınlar. Celâlim hakkı için, şâyed zevâl bulurlarsa; bundan sonra, onları O'ndan gayri kimse tutamaz. Allah-ü azîmüşşân, Halîm ve** (tevbe edenleri) **mağfiret edicidir.**]

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ
مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾

42 [**Onlar** (Kureyş, bi'setten önce Yahûdîlerle Nasârâ'nın Peygamberlerini tekzîb ettiklerini işittikçe) **yemînlerinin en kuvvetlisiyle Allah Teâlâ'ya yemîn etmişlerdi.** (Allah Teâlâ la'net etsin o Kitab ehline, ki Peygamberlerini tekzîb ediyorlar). **Vallâhi, şâyed bize bir nezîr gelse, o ümmetlerin her birinden daha ziyâde hidâyette olurduk** (demişlerdi.)]

[**Vaktâ ki kendilerine inzâr eden Resûl geldi. Bu, onlara haktan uzaklaşmalarından başka bir şey artırmadı.**]

اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ ۚ وَلَا
يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ ۚ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ ۚ فَلَنْ
تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾

43 [**Bu da, yeryüzünde kibirlenmeleri ve kötü fiilleri yüzündendi. Halbuki kötü fiil, yalnız sâhibini sarar.**]

Kötü fiilden murâd: Şirk, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi katl için içtimâ etmeleridir. Kendi başlarını yedi. Bedir'de katlolundular

[**Onlar ancak, daha önceki ümmetler** (den Peygamberlerini tekzîb edenler) **hakkında Allah Teâlâ'nın sünnetini** (cezâsını) **bekliyorlar.**]

[**Sen, Allah Teâlâ'nın sünnetinde hiçbir tebdîl ve tahvîl bulamazsın.**]

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ
فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾

44 [**Onlar, yeryüzünde gezip, (Peygamberlerini tekzîb eden) kendilerinden önceki ümmetlerin, nasıl bir âkıbete uğradıklarını görmüyorlar mı?]**

[Halbuki onlar, bunlardan daha kuvvetli idiler. Allah Teâlâ'yı göklerde ve yerde hiçbir şey âciz kılamaz. Allah-ü azîmüşşân, her şeyi Alîm ve Kaadîr'dir.]

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَابَّةٍ وَلَٰكِن
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا ﴿٤٥﴾

45 [**Şâyed Allah Teâlâ, insanları kazandıkları (şirk ve) ma'siyetler yüzünden muâhaze etseydi, yeryüzünde hareket eder bir mahlûk bırakmazdı.** (Cümlesini helâk ederdi.)]

[Fakat onları takdîr olunan bir vakte dek te'hîr eder. O va'dolunan (mukadder) **zaman gelince, muhakkak ki Allah Teâlâ, kullarını görür** (ve onları amellerine göre cezâlandırır.)]

Mukadder zamandan murâd; Kıyâmettir.

ÜÇÜNCÜ CİLDİN SONU

BU CİLTDEKİ SÛRELER

Sûre No:	Sûrenin Adı:	Âyet Sayısı:	Sahîfe:
16	NAHL	128	5 — 40
17	İSRÂ	111	41 — 76
18	KEHF	110	77 — 112
19	MERYEM	98	113 — 132
20	TÂ — HÂ	135	133 — 159
21	ENBİYÂ	112	160 — 187
22	HACC	78	188 — 213
23	MÜ'MİNÛN	118	214 — 238
24	NÛR	64	239 — 268
25	FURKAN	77	269 — 290
26	ŞUARÂ	227	291 — 317
27	NEML	93	318 — 342
28	KASAS	88	343 — 373
29	ANKEBÛT	69	374 — 394
30	RÛM	60	395 — 412
31	LOKMAN	34	413 — 422
32	SECDE	30	423 — 431
33	AHZÂB	73	432 — 465
34	SEBE'	54	466 — 482
35	FÂTIR	45	483 — 497

F İ H R İ S T

(Bu ciltde geçen mevzû' ve mefhûmlar)

— A —

Âd Kavmi: Hacc: 42; **Furkan:** 38; **Şuarâ:** 123.

Adak: Meryem: 26; **Hacc:** 29; **Ahzâb:** 23.

Adâlet: Nahl: 9, 76, 90; **Tâ-Hâ:** 2; **Enbiyâ:** 47;

Âdem Aleyhisselâm: İsrâ: 61, 70; **Kehf:** 50; **Meryem:** 58; **Tâ-Hâ:** 115, 116, 117, 120, 121.

Âfiyet: Nahl: 69; **İsrâ:** 82.

Afv: Hacc: 60; **Nûr:** 22.

Ağaç: İsrâ: 60; **Meryem:** 19; **Tâ-Hâ:** 11, 120; **Hacc:** 18; **Mü'minûn:** 20; **Nûr:** 35; **Neml:** 60; **Kasas:** 30; **Lokman:** 27.

Ağır yük: Nahl: 25; **Tâ-Hâ:** 87, 100.

Ağız: Kehf: 5; **Nûr:** 15; **Ahzâb:** 4.

Ağlamak: İsrâ: 109; **Meryem:** 58.

Ahd: Nahl: 91, 95; **İsrâ** 34; **Meryem:** 78, 87; **Tâ-Hâ:** 86, 115; **Mü'minûn:** 8; **Lokman:** 32; **Ahzâb:** 7, 15, 23.

Âhiret: Nahl: 22, 30, 41, 60, 107, 109, 122; **İsrâ:** 7, 10, 19, 21, 45, 72, 104; **Tâ-Hâ:** 127; **Hacc:** 11, 15; **Mü'minûn:** 33, 74; **Nûr:** 14, 19, 23; **Neml:** 3, 4, 5, 66; **Kasas:** 70, 83; **Ankebût:** 20, 27, 64; **Rûm:** 16; **Lokman:** 4; **Ahzâb:** 29, 57; **Sebe':** 1, 8, 21.

Âhiret Günü: İsrâ: 7, 10, 19, 21, 45; **Meryem:** 75, 85; **Tâ-Hâ:** 70, 74, 97, 111, 127; **Hacc:** 2, 11, 15, 23, 33, 34, 100, 101, 102, 103, 104, 105; **Şuarâ:** 87, 89, **Neml:** 68, 91, 92; **Kasas:** 70, 83, 84; **Fâtır:** 18.

Ahlâk: İsrâ: 84, **Kehf:** 19, 74; **Meryem:** 19; **Tâ-Hâ:** 76; **Nûr:** 21, 28, 30; **Şuarâ:** 137.

Âile: Kehf: 77; **Meryem:** 16, 55; **Tâ-Hâ:** 10, 29, 132; **Enbiyâ:** 76, 84; **Mü'minûn:** 27; **Nûr:** 27; **Şuarâ:** 169, 170; **Neml:** 7, 49, 57; **Kasas:** 12, 29; **Ankebut:** 32, 33; **Ahzâb:** 33; **Fâtır:** 43.

Âişe (R. Anhâ): **Nûr:** 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17.

Akıl: Nahl: 12, 67; **Tâ-Hâ:** 53, 128; **Enbiyâ:** 10, 67; **Hacc:** 46; **Mü'minûn:** 80; **Nûr:** 58, 59, 61; **Furkan:** 44; **Şuarâ:** 28; **Kasas:** 60; **Ankebut:** 35, 43, 63; **Rûm:** 24, 28.

Akrabâ: Nahl: 90; **İsrâ:** 26; **Nûr:** 22; **Rûm:** 38; **Fâtır:** 18.

Akşam: Nahl: 6; **Kehf:** 28; **Meryem:** 11, 62; **Nûr:** 36, 58; **Furkan:** 5; **Rûm:** 17; **Ahzâb:** 42; **Sebe':** 12.

Alayetmek: Nahl: 34; **Enbiyâ:** 41; **Mü'minûn:** 110; **Şuarâ:** 6, 128; **Rûm:** 10.

Aldanmak, aldatmak: İsrâ: 64; **Lokman:** 33; **Ahzâb:** 12; **Fâtır:** 5, 40.

Âlem: Enbiyâ: 71, 91, 107; **Furkan:** 1; **Şuarâ:** 16, 23, 47, 77, 98, 109, 127, 145, 164, 165, 180, 192; **Neml:** 8, 44; **Kasas:** 30; **Ankebut:** 6, 10, 15, 28; **Secde:** 2.

Alım - Satım: Nahl: 80; **İsrâ:** 12; **Nûr:** 37; **Rûm:** 23; **Lokman:** 6; **Fâtır:** 12, 29.

Âlim: Nahl: 101,125; **İsrâ:** 25, 47, 54, 55, 86; **Kehf:** 19, 21, 22, 26; **Mer-**

yem: 7; Tâ-Hâ: 104; Enbiyâ: 51, 81; Hacc: 68; Mü'minûn: 92, 96; Şuarâ: 34, 37, 188, 197; Kasas: 37, 57, 85; Ankebut: 10, 32, 43; Rûm: 22; Secde: 6; Sebe': 3, 48; Fâtır: 28, 38.

Allah (C.C.) Bir'dir: Nahl: 22, 51; İsrâ: 22, 23, 39, 42; Kehf: 110; Tâ-Hâ: 8, 14, 98; Enbiyâ: 25, 108; Hacc: 34; Mü'minûn: 32, 91, 116, 117; Neml: 9, 26; Kasas: 70, 88; Ankebut: 56; Fâtır: 3.

Allah (C.C.)'ın güzel adları: İsrâ: 110; Tâ-Hâ: 8.

Allah (C.C.)'ın kelâmı: Kehf: 27, 109; Tâ-Hâ: 129; Lokman: 27.

Allah (C.C.)'ın «Ol!» emri: Nahl: 40; Meryem: 35.

Allah (C.C.) vergisi: İsrâ: 20.

Allâm-ül guyûb: Sebe': 48.

Altı sayısı: Furkan: 59; Secde: 4.

Altın: Kehf: 31; Hacc: 23; Fâtır: 33.

A'mâ: İsrâ: 72, 97; Tâ-Hâ: 124, 125; Hacc: 46; Nûr: 61; Furkan: 73; Neml: 66, 81; Kasas: 66; Rûm: 53; Fâtır: 19.

Amel defteri: İsrâ: 13; Enbiyâ: 47.

Ana: Nahl: 78; Meryem: 28, 32; Tâ-Hâ: 38, 40, 94; Mü'minûn: 50; Nûr: 61; Kasas: 7, 10, 13, 59; Lokman: 14, Ahzâb: 4, 6.

Ana-baba (Ebeveyn): İsrâ: 23; Kehf: 80; Meryem: 14; Neml: 19; Ankebut: 8; Lokman: 4.

And (Yemîn): Nahl: 38, 91, 92, 94; Nûr: 53; Neml: 49; Rûm: 55; Fâtır: 42.

A'rab (Bedevî): Ahzâb: 20.

Arabî: Nahl: 103; Tâ-Hâ: 113; Şuarâ: 195.

Arefe: Hacc: 28.

Arı: Nahl: 68.

Arş: Nahl: 68; İsrâ: 42; Tâ-Hâ: 5; Enbiyâ: 22; Mü'minûn: 86, 116; Furkan: 59; Neml: 23, 26; Secde: 4.

Asâ: Şuarâ: 32, 44, 45, 63; Neml: 10; Tâ-Hâ: 18, 66; Kasas: 31.

Ashâb-ı Kehf: Kehf: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28.

Ashâb-ı Eyke: Şuarâ: 176.

Ashâb-ı Medyen: Tâ-Hâ: 40; Hacc: 44; Kasas: 22, 23, 45; Ankebut: 36.

Ashâb-ı Ress: Furkan: 38.

Ashâb-ı Sefîne: Ankebut: 15.

Asker (Ordu): Meryem: 75; Tâ-Hâ: 28; Şuarâ: 95; Neml: 17, 18, 37; Kasas: 6, 8, 39, 40; Ahzâb: 9.

Astronomi: Mü'minûn: 17.

Aşırı hareket: Kehf: 14, 28; Tâ-Hâ: 45.

Aşîret: Hacc: 13; Şuarâ: 214.

At: Nahl: 8.

Ateş: Tâ-Hâ: 10; Enbiyâ: 69; Nûr: 35; Neml: 7; Kasas: 29.

Av: Nahl: 14; Fâtır: 12.

Avret yeri: Enbiyâ: 91; Mü'minûn: 5; Nûr: 30, 31; Ahzâb: 13, 35.

Ay (Kamer): Nahl: 12; Enbiyâ: 33; Hacc: 18; Furkan: 61; Ankebut: 61; Lokman: 29; Fâtır: 13.

Ayak: Nahl: 94; İsrâ: 64; Tâ-Hâ: 71; Hacc: 27; Nûr: 24, 31, 45; Şuarâ: 49; Ankebut: 55.

Âyet: Nahl: 11, 12, 13, 65, 67, 69, 79, 104, 105; İsrâ: 12, 59, 101; Kehf: 17, 57, 105; Meryem: 10, 21, 58; Tâ-Hâ: 22, 47, 54, 127, 128, 133; Enbiyâ: 5, 91; Hacc: 16; Mü'minûn: 30, 50, 58; Nûr: 1, 18, 34, 46, 58, 61; Furkan: 37, 73; Şuarâ: 2, 4, 8, 103, 121, 128, 139, 154, 158, 174, 190; Neml: 1, 12, 52, 86; Kasas: 2, 87; Ankebut: 15, 23, 24, 35, 44, 50; Rûm: 10, 21, 22, 23, 28, 37, 58; Lokman: 2, 31; Secde: 22, 46; Ahzâb: 34; Sebe': 9, 15, 19.

Aylar: Sebe': 12.

Azgınlık: Nahl: 90, 115; İsrâ: 60; Kehf: 64, 80, 108; Meryem: 8, 59, 69; Tâ-Hâ: 24, 43, 45, 81, 121; Hacc: 3, 60; Mü'minûn: 75; Nûr: 33; Furkan: 21; Şuarâ: 91, 94, 183, 224; Kasas: 18, 63, 76, 77; Ankebut: 36.

Azm: Tâ-Hâ: 115; Lokman: 17; Şuarâ: 43.

— B —

Baba: Nahl: 35; Kehf: 5, 82; Meryem: 28, 42, 43, 44, 45; Enbiyâ: 44, 52, 53, 54; Hacc: 78; Mü'minûn: 36, 68, 83; Nûr: 31, 61; Furkan: 18; Şuarâ: 26, 70, 74, 76, 86; Neml: 67, 68; Kasas: 23, 25, 26; Lokman: 21, 33; Ahzâb: 5, 40, 55.

Bağ-Bahçe: Kehf: 32, 35, 39, 40; Mü'minûn: 19; Furkan: 8; Şuarâ: 57, 134, 147; Neml: 60; Rûm: 15; Sebe': 15, 16.

Bağış (Hîbe): Meryem: 5, 19, 49, 50, 53; Enbiyâ: 72, 90; Furkan: 74; Şuarâ: 21, 83; Ankebut: 27; Ahzâb: 50.

Bal: Nahl: 68, 69.

Balçık (Çamur): İsrâ: 17; Kehf: 86; Mü'minûn: 12; Kasas: 38; Secde: 7.

Baldır: Neml: 44.

Balık: Nahl: 14; Kehf: 61, 63; Enbiyâ: 87; Fâtır: 12.

Barış: Nahl: 28, 87.

Ba's (Diriltmek, ölümden sonra dirilmek): Nahl: 21, 36, 38, 84, 89; İsrâ: 5, 49, 79, 98; Kehf: 12, 19; Meryem: 15, 33; Hacc: 5, 7; Mü'minûn: 16, 37, 82, 100; Furkan: 41, 51; Şuarâ: 36, 87; Neml: 65; Kasas: 59; Rûm: 56; Lokman: 28.

Basîret: İsrâ: 102.

Baş: İsrâ: 51; Meryem: 4; Tâ-Hâ: 94; Enbiyâ: 65; Hacc: 19; Secde: 12.

Başörtüsü: Nûr: 31.

Batı: Kehf: 17, 86; Tâ-Hâ: 130; Nûr: 35; Şuarâ: 28; Kasas: 44.

Bâtıl: Nahl: 72; İsrâ: 81; Kehf: 56, 105; Enbiyâ: 18; Hacc: 62; Ankebut: 48, 52, 67; Rûm: 58; Sebe': 49.

Belkıs: Neml: 23.

Bereket: İsrâ: 1; Meryem: 31; Enbiyâ: 50, 71, 81; Mü'minûn: 14, 29; Nûr: 35, 61; Furkan: 1, 10, 61; Neml: 8; Kasas: 30; Sebe': 18.

Berzah: Mü'minûn: 100; Furkan: 53.

Besmele: Neml: 30.

Beş sayısı: Kehf: 22.

Beşer: Nahl: 103; İsrâ: 93, 94; Kehf: 110; Meryem: 17, 20, 26; Enbiyâ: 3, 34; Mü'minûn: 24, 33, 34, 47; Furkan: 54.

Beşik: Meryem: 29; Tâ-Hâ: 53.

Beyaz: Tâ-Hâ: 22; Şuarâ: 33; Neml: 12; Kasas: 12; Fâtır: 27.

Bıldırcın: Tâ-Hâ: 80.

Biçmek: Tâ-Hâ: 15.

Bilezik: Kehf: 31; Hacc: 24; Fâtır: 33.

Bin sayısı: Hacc: 47; Ankebut: 14; Secde: 5.

Binek: Nahl: 8; Kehf: 71; Neml: 72; Ankebut: 65.

Birr: Nûr: 11; Furkan: 68; Şuarâ: 222; Ahzâb: 58.

Boğazlamak (Zebh-Nahr): Neml: 21; Kasas: 4.

Boşamak. 49.

Boş söz: Meryem: 62; Mü'minûn: 3; Furkan: 72; Kasas: 55.

Boyun: İsrâ: 13, 29; Şuarâ: 4; Sebe': 33.

Böbürlenmek: Lokman: 18.

Bulut: Nûr: 40, 43; Furkan: 25; Neml: 88; Rûm: 48; Fâtır: 9.

Burç: Furkan: 61.

Buzağı: Tâ-Hâ: 88.

Bürhân: Enbiyâ: 24; Mü'minûn: 117; Neml: 64; Kasas: 32, 75.

Büyü (Sihir): İsrâ: 47, 101; Tâ-Hâ: 57, 58, 63, 66, 69, 70, 71, 73; Enbiyâ: 3; Mü'minûn: 89; Furkan: 8; Şuarâ: 34, 35, 37, 40, 41, 46, 49, 153, 185; Neml: 13; Kasas: 36; Sebe': 43.

Büyüklük taslama: Nahl: 22, 23, 29, 46; Enbiyâ: 19; Mü'minûn: 46, 67; Nûr: 11; Furkan: 21; Kasas: 39; Ankebut: 39; Lokman: 7, 18; Secde: 15; Sebe': 31, 32, 33; Fâtır: 43.

Büyütmek: Hacc: 30, 32, 62; Mü'minûn: 12; Lokman: 30; Sebe': 23.

— C —

Câhillerin ve kâfirlerin kalbleri: Rûm: 59.

Câriye: Nahl: 71, 75; **Mü'minûn:** 6; **Nûr:** 31, 32, 33, 58; **Rûm:** 28; **Ahzâb:** 50, 52, 55.

Cebrâîl Aleyhisselâm: Nahl: 2, 102; **İsrâ:** 85; **Meryem:** 17, 19; **Enbiyâ:** 91; **Şuarâ:** 52.

Cehâlet: Nahl: 119; **Furkan:** 63; **Neml:** 55; **Kasas:** 55; **Ahzâb:** 32, 72.

Cehennem: Nahl: 29; **İsrâ:** 8, 18, 39, 63, 97; **Kehf:** 100, 102, 106; **Meryem:** 68, 86; **Tâ-Hâ:** 74; **Enbiyâ:** 29, 98; **Mü'minûn:** 103; **Furkan:** 34; **Ankebut:** 54, 68; **Secde:** 13; **Fatır:** 36.

Cemâl (Cemîl): Nahl: 6; **Ahzâb:** 28, 49.

Cennet: Nahl: 31, 32; **İsrâ:** 91; **Kehf:** 31, 32, 33, 35, 39, 40, 107; **Meryem:** 60, 61, 63; **Tâ-Hâ:** 76, 117, 121; **Hacc:** 14, 23, 56; **Mü'minûn:** 19; **Furkan:** 8, 10, 15, 24; **Şuarâ:** 57, 85, 90, 134, 147; **Ankebut:** 58; **Lokman:** 8; **Secde:** 19; **Sebe':** 15, 16; **Fâtır:** 33.

Cihâd: Nahl: 38, 110; **Hacc:** 39, 40, 78; **Nûr:** 53; **Furkan:** 52; **Ankebut:** 6, 8, 69; **Lokman:** 15; **Fâtır:** 42.

Cimrilik: İsrâ: 29, 100; **Furkan:** 67; **Ahzâb:** 19.

Cinâyetler: İsrâ: 31, 33; **Kasas:** 15; **Ankebut:** 24; **Ahzâb:** 26.

Cinler: İsrâ: 88; **Kehf:** 50; **Neml:** 10, 17, 39; **Kasas:** 31; **Secde:** 13; **Sebe':** 12, 14, 41.

Cinsî münâsebet: İsrâ: 32.

Cumartesi günü: Nahl: 124.

— Ç —

Çalışmak: İsrâ: 19; **Enbiyâ:** 94.

Çaprazlama: Tâ-Hâ: 71; **Şuarâ:** 49.

Çekirdek: Fâtır: 13.

Çene: İsrâ: 107, 109.

Çift tek: Tâ-Hâ: 53; **Hacc:** 5; **Mü'minûn:** 27; **Rûm:** 21; **Lokman:** 10; **Fâtır:** 11.

Çiftçilik: Nahl: 11; **Kehf:** 32; **Enbiyâ:** 78; **Şuarâ:** 148; **Rûm:** 9; **Secde:** 27.

Çocuk: Kehf: 74, 80, 82; **Meryem:** 7, 8, 12, 19, 20, 29; **Hacc:** 5; **Nûr:** 31, 59.

Çöl ve çölde yaşayanlar: Kehf: 47; **Ahzâb:** 20.

— D —

Dağ: Nahl: 15, 68, 81; **İsrâ:** 37; **Kehf:** 47; **Meryem:** 90; **Tâ-Hâ:** 105; **Enbiyâ:** 31, 70; **Hacc:** 18; **Nûr:** 43; **Şuarâ:** 149; **Neml:** 61, 88; **Lokman:** 10; **Ahzâb:** 72; **Sebe':** 10; **Fâtır:** 27.

Dağlamak: Mü'minûn: 104.

Dalga: Kehf: 99; **Nûr:** 40; **Lokman:** 32.

Darb-ı mesel: İsrâ: 48; **Kehf:** 45; **Hacc:** 73; **Nûr:** 35; **Furkan:** 9, 39; **Ankebut:** 43; **Rûm:** 28, 58.

Dâvûd Aleyhisselâm: İsrâ: 55; **Enbiyâ:** 78, 79; **Neml:** 15, 16; **Sebe':** 10, 13.

Defîne: Kehf: 82; **Furkan:** 8; **Şuarâ:** 58; **Kasas:** 76.

Delikanlı: Kehf: 10, 13, 60, 62; **Enbiyâ:** 60; **Nûr:** 33.

Demir: Kehf: 96; **Hacc:** 21; **Ahzâb:** 19; **Sebe':** 10.

Deniz (Gemicilik): Nahl: 14; **İsrâ:** 66, 67, 70; **Kehf:** 60, 61, 63, 71, 78, 79, 97, 109; **Tâ-Hâ:** 39, 77; **Hacc:** 65; **Mü'minûn:** 22, 27, 28; **Nûr:** 40; **Furkan:** 53; **Şuarâ:** 63, 119; **Neml:** 61, 63; **Kasas:** 7, 40; **Ankebut:** 15, 65; **Rûm:** 41, 46; **Lokman:** 27, 31; **Fâtır:** 12.

Ders: Sebe': 44.
Deve: İsrâ: 59; Hacc: 36; Şuarâ: 155.
Dil (Lisân): Nahl: 62, 103, 116; Meryem: 50, 97; Tâ-Hâ: 27; Nûr: 15, 24; Şuarâ: 13, 84, 195; Kasas: 34; Rûm: 22; Ahzâb: 19.
Dilsiz: Nahl: 76; İsrâ: 97.
Dinlenmek: Furkan: 24, 47.
Doğruluk: Nahl: 76, 121; İsrâ: 35; Meryem: 36; Hacc: 54, 67; Mü'minûn: 73; Nûr: 46; Şuarâ: 182.
Doğu: Meryem: 16; Nûr: 35; Şuarâ: 28.
Domuz: Nahl: 115.
Dost: Nahl: 100; İsrâ: 73; Furkan: 28, 29; Şuarâ: 101.

— E —

Ebû Bekr-is Sıddîk (R.A.): Rûm: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7; Şuarâ: 36, 37, 38, 39.
Ekin: Enbiyâ: 78; Şuarâ: 20.
Elbise: Nahl: 5, 14, 81, 112; Kehf: 31. Enbiyâ: 80; Hacc: 19, 23; Mü'minûn: 14; Nûr 58, 60; Furkan 47; Ahzâb 59; Fâtır: 12, 33.
Elçi Melekler: İsrâ: 95; Meryem: 19; Ankebut: 31, 33; Fâtır: 1.
Elest-ü birabbiküm: Furkan: 53.
Elif, Lâm, Mîm: Ankebut: 1; Rûm: 1; Lokman: 1; Secde: 1.
Emânet: Mü'minûn: 8; Ahzâb: 72.
En doğru din: Rûm: 30, 43.
Eser: Kehf: 6, 64; Tâ-Hâ: 84, 96; Rûm: 50.
Eşek: Nahl: 8; Lokman: 19.
Eşitlik: Nahl: 76; İsrâ: 30; Enbiyâ: 109; Kasas: 82; Ankebut: 62; Rûm: 37; Sebe': 31, 39; Fâtır: 19, 22.
Et: Nahl: 14, 115; Hacc: 5, 37; Mü'minûn: 14; Fâtır: 12.
Evlâd: İsrâ: 31, 64, 111; Kehf: 4, 39! Meryem: 35, 77, 88, 91, 92; Enbiyâ: 26, 28; Mü'minûn: 91; Furkan: 2; Şuarâ: 18; Kasas: 9; Lokman: 33; Sebe': 35, 37.
Evlenmek: Nûr: 3, 32, 33, 60; Kasas: 27; Ahzâb: 30, 37, 49, 50, 52, 53.
Eyyûb Aleyhisselâm: Enbiyâ: 83, 84.

— F —

Fâiz: Rûm: 39.
Fakîrlik: İsrâ: 26, 31; Kehf: 79; Hacc: 28, 36; Nûr: 22, 32; Kasas: 24; Rûm: 38; Fâtır: 15.
Farz: Hacc: 4; Nûr: 1; Kasas: 85; Ahzâb: 38, 50.
Fazîlet: Nahl: 71; İsrâ: 21, 55, 70; Tâ-Hâ: 63, 104; Mü'minûn: 24; Nûr: 22, 32.
Felâh: Nahl: 116; Kehf: 20; Tâ-Hâ: 64, 69; Hacc: 77; Mü'minûn: 1, 102, 117; Nûr: 31, 51; Kasas: 37, 67, 82; Rûm: 38; Lokman: 5.
Fesâdcılık: Nahl: 88, 92, 94; İsrâ: 4; Kehf: 94; Enbiyâ: 22; Mü'minûn: 71; Şuarâ: 152, 183; Neml: 14, 34, 48; Kasas: 4, 77, 83; Ankebut: 30, 36; Rûm: 41.
Feth âyetleri: Enbiyâ: 96; Mü'minûn: 77; Nûr: 61; Şuarâ: 118; Kasas: 76; Secde: 28, 29; Sebe': 26; Fâtır: 2.
Fetvâ: Kehf: 22; Neml: 32.
Fıkh: İsrâ: 44, 46; Kehf: 57, 93; Tâ-Hâ: 28.
Fırtına: İsrâ: 61, 68, 69; Enbiyâ: 81; Ankebut: 40; Rûm: 51; Ahzâb: 9.
Fısk: Nahl: 50; İsrâ: 16; Enbiyâ: 74; Nûr: 4, 55; Neml: 12; Kasas: 32; Ankebut: 34; Secde: 18, 20.
Fıtrat: İsrâ: 51, 84; Tâ-Hâ: 72; Enbiyâ: 56; Rûm: 30; Lokman: 11.
Fikir: Nahl: 11, 44, 69; Rûm: 8, 21; Sebe': 36.
Fir'avn: İsrâ: 101, 102; Tâ-Hâ: 24, 43, 60, 78, 79; Mü'minûn: 46; Şu-

arâ: 11, 16, 23, 41, 44, 53; Neml: 12; Kasas: 3, 4, 6, 8, 9, 32, 38; Ankebut: 39.
Fitne: Nahl: 110; İsrâ: 53, 60, 73; Tâ-Hâ: 40, 85, 90, 96, 131; Enbiyâ: 35, 111; Hacc: 11, 57; Nûr: 63; Furkan: 20; Neml: 47; Ankebut: 2, 3, 10; Ahzâb: 14.
Fuhş: Nahl: 90; İsrâ: 32; Nûr: 19, 21; Neml: 54; Ankebut: 28, 45; Ahzâb: 30.
Fürkân: Enbiyâ: 48; Furkan: 1.

— G —

Gâib: Neml: 20.
Gamm: Tâ-Hâ: 40; Enbiyâ: 88; Hacc: 22.
Gark: İsrâ: 69, 103; Kehf: 71; Enbiyâ: 77; Mü'minûn: 27; Furkan: 37; Şuarâ: 66, 120; Ankebut: 40.
Gebelik: Meryem: 22; Hacc: 2; Lokman: 14; Fâtır: 11.
Gece: Nahl: 12; İsrâ: 1, 12, 78, 79; Meryem: 10; Enbiyâ: 20, 33, 42; Hacc: 61; Mü'minûn: 80; Nûr: 44; Furkan: 47, 62, 64; Şuarâ: 52; Neml: 49, 86; Kasas: 71, 72, 73; Rûm: 23; Lokman: 29; Secde: 16; Sebe': 18, 33; Fâtır: 13.
Gece Namazı: Tâ-Hâ: 77, 130;
Geçici menfaat: Nûr: 33.
Gölge: Nahl: 48, 81; Furkan: 45; Şuarâ: 189; Kasas: 24; Lokman: 32; Fâtır: 21.
Gömlek: Nahl: 81.
Gönül: Nahl: 78; İsrâ: 36; Furkan: 32; Kasas: 10; Secde: 9.
Gönül vermek: Rûm: 31, 33; Lokman: 15; Sebe': 9.
Gurûr: İsrâ: 64; Lokman: 33; Ahzâb: 12; Fâtır: 5, 40.
Gülmek: Mü'minûn: 110; Neml: 19.
Gümüş: Kehf: 19.
Güneş: Nahl: 12; İsrâ: 78; Kehf: 17, 86, 90; Tâ-Hâ: 130; Enbiyâ: 33; Hacc: 18; Furkan: 45; Neml: 34; Ankebut: 61; Lokman: 29; Fâtır: 13.

— H —

Hacc: Hacc: 27, 29, 30, 32, 34, 36, 67.
Haç: Nahl: 36; Enbiyâ: 57; Hacc: 30; Şuarâ: 71; Ankebut: 17, 25.
Haddi aşmak: Kehf: 28; Mü'minûn: 7; Şuarâ: 166, 225.
Hâinlik: Hacc: 38.
Halife: Neml: 62; Fâtır: 39.
Hamd: Nahl: 75; İsrâ: 44, 52, 79, 111; Kehf: 1; Tâ-Hâ: 130; Mü'minûn: 28; Furkan: 58; Neml: 15, 59, 93; Kasas: 70; Ankebut: 63; Rûm: 18; Lokman: 25; Secde: 15; Sebe': 1; Fâtır: 1, 34.
Harâm: Nahl: 35, 115, 116, 118; İsrâ: 1, 20, 33; Enbiyâ: 95; Hacc: 30; Nûr: 30, 33; Furkan: 22, 53, 68; Neml: 91; Kasas: 12.
Harb: Nahl: 16, 94, 126; Ahzâb: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 26, 27.
Harem: Kasas: 57; Ankebut: 67.
Harç: Enbiyâ: 78.
Hârûn Aleyhisselâm: Meryem: 28, 53; Tâ-Hâ: 30, 70, 90, 92; Enbiyâ: 48; Mü'minûn: 45; Furkan: 35; Şuarâ: 13, 48; Kasas: 34.
Hasret: İsrâ: 29; Meryem: 39; Enbiyâ: 31; Fâtır: 8.
Hastalık: Hacc: 53; Nûr: 50, 61; Şuarâ: 80; Ahzâb: 12, 32, 60.
Haşr: İsrâ: 97; Kehf: 47; Meryem: 68, 85; Tâ-Hâ: 59, 102, 124, 125; Mü'minûn: 79; Furkan: 17, 34; Şuarâ: 36, 53; Neml: 17, 83; Sebe': 40.
Hatâ: İsrâ: 31; Tâ-Hâ: 73; Şuarâ: 51, 82; Kasas: 8; Ankebut: 12; Ahzâb: 5.

Havra: Hacc: 40.
Havuz: Sebe': 13.
Hayâ: Nûr: 30; Kasas: 4, 25; Ahzâb: 52.
Hayvanlar: Nahl: 6, 10, 49, 61; Hacc: 18, 28, 34; Nûr: 45; Neml: 82; Ankebut: 60; Lokman: 10; Sebe': 14; Fâtır: 28, 45.
Hediyye: Neml: 35, 36.
Helâl: Nahl: 114, 116; Tâ-Hâ: 81, 86; Hacc: 30; Ahzâb: 50, 52.
Hevâ: Kehf: 28; Tâ-Hâ: 16; Mü'minûn: 71; Furkan: 43; Kasas: 50; Rûm: 29.
Hıfz âyetleri: Enbiyâ: 32, 82; Mü'minûn: 5, 9; Nûr: 30, 31; Ahzâb: 35; Sebe': 21.
Hıristiyanlar: Meryem: 37; Hacc: 17.
Hırs: Nahl: 37.
Hısâb: Kehf: 40; Enbiyâ: 1; Mü'minûn: 117; Nûr: 38, 39; Şuarâ: 113; Ah-Ahzâb: 39.
Hızır Aleyhisselâm: Kehf: 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72.
Hicret: Nahl: 41, 110; İsrâ: 76; Meryem: 46; Hacc: 58; Nûr: 22; Ankebut: 26; Ahzâb: 6, 50.
Hikmet: Nahl: 125; İsrâ: 39; Lokman: 12; Ahzâb: 34.
Hoş görmek: Nûr: 22.
Hüccet: Nahl: 99; İsrâ: 33, 63, 80; Kehf: 15; Hacc: 71; Mü'minûn: 45; Neml: 21; Kasas: 31; Rûm: 35; Sebe': 21.
Hûd Aleyhisselâm: Şuarâ: 65.
Hurma: Nahl: 11, 67; İsrâ: 91; Kehf: 32; Meryem: 23, 25; Tâ-Hâ: 71; Mü'minûn: 19; Şuarâ: 148.
Huşû': İsrâ: 109; Tâ-Hâ: 108; Enbiyâ: 90; Hacc: 34, 54; Mü'minûn: 2; Ahzâb: 35.

— İ —

İblîs: İsrâ: 61; Kehf: 50; Tâ-Hâ: 116; Şuarâ: 95; Sebe': 20.
İbrâhîm Aleyhisselâm: Nahl: 120; 123; Meryem: 41, 46, 58; Enbiyâ: 51, 60, 62, 69; Hacc: 26, 43, 78; Şuarâ: 69; Ahzâb: 7.
İçki: Nahl: 67.
İdris Aleyhisselâm: Meryem: 56; Enbiyâ: 85.
İftirâ: Nahl: 56, 87, 101, 105, 116; İsrâ: 73; Kehf: 15; Meryem: 27; Tâ-Hâ: 61; Enbiyâ: 5.
İki sayısı: Nahl: 51; Mü'minûn: 27.
İmâm: İsrâ: 71; Enbiyâ: 73; Furkan: 74; Kasas: 5, 41; Secde: 24.
İ'mâr: Nûr: 4; Rûm: 9.
İnci: Nahl: 14; Hacc: 23; Nûr: 35; Fâtır: 33.
İncil: Meryem: 30.
İpek: Hacc: 23; Fâtır: 33.
İp: Nahl: 92; Tâ-Hâ: 6; Hacc: 15; Şuarâ: 44.
İsâ Aleyhisselâm: Meryem: 22, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34; Enbiyâ: 91; Hacc: 51; Mü'minûn: 50; Ahzâb: 7.
İshâk Aleyhisselâm: Meryem: 49; Enbiyâ: 72; Ankebut: 27.
İsmâil Aleyhisselâm: Meryem: 54; Enbiyâ: 85.
İsrâf: İsrâ': 26, 27, 33; Tâ-Hâ: 127; Enbiyâ: 9; Furkan: 67; Şuarâ: 151.
İsrâiloğulları: İsrâ': 2, 4, 101, 104; Meryem: 58; Tâ-Hâ: 47, 80, 94; Şuarâ: 17, 22, 59, 197; Neml: 76; Secde: 23.
İstiğfâr: Kehf: 55; Meryem: 47; Nûr: 62; Neml: 46.
İyilik: Hacc: 41; Lokman: 15, 17; Ahzâb: 6, 32.
İyiliği emr, kötülükden nehyetmek: Hacc: 41; Lokman: 17.

— K —

Kâ'be-i Şerîf: Hacc: 26, 29, 33.
Kabir: Hacc: 7; Furkan: 53; Fâtır: 22.
Kabir azâbı: Tâ-Hâ: 124.
Kadın: Nahl: 58, 97; İsrâ: 40; Meryem:

5, 8; **Nûr**: 31, 60; **Neml**: 23, 55, 57; **Kasas**: 4, 9; **Ankebut**: 23, 32, 33; **Ahzâb**: 30, 32, 50, 52, 55, 59.
Kalem: Lokman: 27.
Kan: Nahl: 66, 115; **Hacc**: 5, 37; **Mü'minûn**: 14.
Kanaat: İsrâ: 24; **Tâ-Hâ**: 22; **Şuarâ**: 215; **Kasas**: 32; **Fâtır**: 1.
Kandil: Nûr: 35; **Furkan**: 61; **Ahzâb**: 46.
Kapı: Nahl: 29; **Mü'minûn**: 77.
Kardeşlik: İsrâ': 27.
Karga: Fâtır: 27.
Karınca: Neml: 18.
Karn (Karneyn): **İsrâ'**: 17; **Kehf**: 83, 86, 94; **Meryem**: 74, 98; **Tâ-Hâ**: 51, 128; **Mü'minûn**: 31, 42; **Furkan**: 38; **Kasas**: 43, 45, 78; **Secde**: 26.
Kaarûn: Kasas: 76, 79, 81; **Ankebut**: 39.
Karye: Nahl: 112; **İsrâ'**: 16, 58; **Kehf**: 59, 77; **Enbiyâ**: 6, 11, 74, 95; **Hacc**: 45, 48; **Furkan**: 40, 51; **Şuarâ**: 208; **Neml**: 34, 56; **Kasas**: 58, 59; **Ankebut**: 31, 34; **Sebe'**: 18, 34.
Kavga: Kehf: 21; **Tâ-Hâ**: 62; **Hacc**: 67.
Kaya: İsrâ': 50; **Kehf**: 63; **Lokman**: 16.
Kaylûle: Furkan: 24.
Kaynar su: Hacc: 19.
Kazan: Sebe': 13.
Kefâlet: Nahl: 91; **İsrâ**: 92; **Tâ-Hâ**: 40; Kasas: 12.
Kehf: 9, 10, 11, 16, 17, 25.
Kelime: Kehf: 5, 27, 109; **Meryem**: 10, 26, 29; **Tâ-Hâ**: 129; **Mü'minûn**: 100, 108; **Nûr**: 16; **Neml**: 82; **Rûm**: 35; **Lokman**: 27; **Fâtır**: 10.
Kemik: İsrâ': 49, 98; **Meryem**: 4; **Mü'minûn**: 14, 35, 82.
Kendini beğenmek: Lokman: 18.
Kınamak: İsrâ': 29, 39; **Mü'minûn**: 6.
Kıraet: Nahl: 98; **İsrâ'**: 14, 15, 71, 93, 106; **Şuarâ**: 199.
Kısas: Nahl: 126.
Kısır: Meryem: 5, 8; **Hacc**: 55; **Şuarâ**: 50.
Kıtmîr: Fâtır: 13.
Kıyâmet: İsrâ: 7, 10, 19, 21, 45; **Meryem**: 75, 85; **Tâ-Hâ**: 70, 74, 97, 111, 127; **Hacc**: 2, 11, 15, 23, 33, 34, 100, 101, 102, 103, 104, 105; **Şuarâ**: 87, 89; **Neml**: 68, 91, 92; **Kasas**: 70, 83, 84.
Kız: Nahl: 57; **Kasas**: 27; **Ahzâb**: 50, 59.
Kilise: Hacc: 40.
Kiraz: Sebe': 16.
Koyun: Tâ-Hâ: 18; **Enbiyâ**: 78.
Köpek: Kehf: 18, 22.
Kudret helvası: Tâ-Hâ: 80.
Kur'ân-ı Kerîm: Nahl: 98; **İsrâ'**: 9, 41, 45, 46, 60, 78, 82, 88, 89, 106; **Kehf**: 54; **Tâ-Hâ**: 2, 113, 114; **Furkan**: 30, 32; **Neml**: 1, 6, 76, 92; **Kasas**: 85; **Rûm**: 58.
Kurban: Nahl: 115; **Hacc**: 34, 36, 37, 67; **Neml**: 21; **Kasas**: 4.
Kuşdili: Neml: 16.
Kuşluk: Kehf: 62; **Şuarâ**: 60.
Kuyu: Hacc: 45.

— L —

Lâle (Demir halka): **Sebe'**: 33.
Lâ'net: Nûr: 7; **Kasas**: 42.
Levh-i Mahfûz: Tâ-Hâ: 129; **Enbiyâ**: 101; **Mü'minûn**: 27.
Livâ'ül-hamd: İsrâ: 79.
Lokman Aleyhisselâm: Lokman: 12, 13
Lût Aleyhisselâm: Enbiyâ: 71, 74; **Hacc**: 43; **Şuarâ**: 160, 161, 167; **Neml**: 54, 56; **Ankebut**: 26, 28, 32, 33.

— M —

Mâdencilik: Rûm: 30; **Sebe'**: 12.
Mağara: Kehf: 9, 10, 11, 16, 17, 25, 61.
Manastır: Hacc: 40.
Masal: Nahl: 24; **Mü'minûn**: 83; **Furkan**: 5; **Neml**: 68.
Mecnûn: Mü'minûn: 25, 70; **Şuarâ**: 27;

Secde: 13; Sebe': 8, 46.
Me'cûç: Kehf: 94; Enbiyâ: 96.
Medîne: Kehf: 19, 82; Neml: 48; Kasas: 15, 18, 20; Ahzâb: 60.
Medyen: Tâ-Hâ: 40; Hacc: 44; Kasas: 22, 23, 45; Ankebut: 36.
Melekler: Nahl: 2, 28, 32; İsrâ: 40, 61, 62, 63, 64, 65; Enbiyâ: 26, 27, 28; Furkan: 7.
Menî: Nahl: 4; Kehf: 37; Hacc: 5; Mü'minûn: 12, 13, 14; Secde: 8; Fâtır: 11.
Mer'a: Tâ-Hâ: 54.
Mercan: Nahl: 14.
Merhâmet: Meryem: 13.
Meryem (Hz.): Meryem: 16, 27, 34; Mü'minûn: 50; Ahzâb: 7.
Mescid: İsrâ': 1, 7; Kehf: 21; Hacc: 25.
Mescid-i Aksâ: İsrâ': 1.
Mescid-i Harâm: İsrâ': 1, 7; Hacc: 25.
Mesken: Tâ-Hâ: 128; Enbiyâ: 13; Neml: 18; Kasas: 58; Ankebut: 38; Secde: 26; Sebe': 15;
Mes'ûliyyet: İsrâ': 15, 34, 36, 84; Kehf: 29, 57; Hacc: 10, 76; Furkan: 16; Kasas: 47; Rûm: 41, 44; Lokman: 33; Fâtır: 18.
Meyve: Nahl: 11, 67, 69; Kehf: 33, 34, 42; Mü'minûn: 19; Kasas: 57; Sebe': 16; Fâtır: 13.
Mihrâb: Meryem: 11; Sebe': 13.
Millet: Nahl: 123; Kehf: 20; Hacc: 78.
Mi'rac: İsrâ: 1, 60.
Misilleme: Nahl: 126; Hacc: 22, 60;
Miskin: İsrâ': 26; Kehf: 79; Nûr: 22; Rûm: 38.
Muhâlefet: Nahl: 27; Tâ-Hâ: 108; Hacc: 53; Nûr: 63.
Mûsâ Aleyhisselâm: İsrâ': 2, 101; Kehf: 60, 66; Meryem: 51; Tâ-Hâ: 9, 11, 17, 19, 36, 40, 49, 57, 61, 65, 67, 70, 77, 83, 86, 88, 91; Enbiyâ: 48; Hacc: 44; Mü'minûn: 45, 49; Furkan: 35; Şuarâ: 10, 43, 45, 48, 52, 61, 63, 65; Neml: 7, 9, 10; Kasas: 3, 7, 10 15, 18, 19, 20, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 43, 44, 48, 76; Ankebut: 39; Secde: 23; Ahzâb: 6, 69.
Mücâdele: Nahl: 111, 125; Kehf: 22, 54, 56; Hacc: 3, 8, 68; Ankebut: 46; Lokman: 20.
Müezzin: Hacc: 27.
Müjde: Nahl: 58, 59, 89, 102; İsrâ': 9, 105, Kehf: 2; Meryem: 7, 97; Hacc: 34, 37; Furkan: 22, 48, 56; Neml: 2, 63; Rûm: 48; Lokman: 7; Ahzâb: 45, 47; Sebe': 28; Fâtır: 24.
Mühür: Nahl: 108; Rûm: 59; Ahzâb: 40.
Münâfık: Ankebut: 11; Ahzâb: 1, 12, 24, 48, 60, 73.
Mürekkep: Kehf: 109.
Müsâfir: Hacc: 25.
Müsâvât: Nahl: 71, 75, 76; Enbiyâ: 109; Hacc: 22; Şuarâ: 136; Rûm: 28; Secde: 18; Fâtır: 12, 19, 22.
Müt'a nikâhı: Mü'minûn: 7.

— N —

Nafaka: Nahl: 75; İsrâ': 100; Kehf: 42; Hacc: 35; Furkan: 67; Kasas: 34; Secde: 16; Sebe': 39; Fâtır: 29.
Namaz: İsrâ': 78, 79, 110; Meryem: 55, 59; Tâ-Hâ: 14, 132; Enbiyâ: 73; Hacc: 35, 41, 78; Mü'minûn: 2; Nûr: 36, 37, 41, 56, 58; Neml: 3; Ankebut: 45; Rûm: 31; Lokman: 4, 17; Ahzâb: 33; Fâtır: 18, 29.
Namaz vakitleri: İsrâ': 78, 79; Rûm: 18.
Nâmus: Enbiyâ: 91; Mü'minûn: 5; Nûr: 4, 23, 30, 31, 33; Ahzâb: 35.
Nâmûslu kadınlara iftirâ edenlerin cezâsı: Nûr: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.
Nâmûssuzluk: Meryem: 20, 28; Nûr: 33.
Nankörlük: İsrâ': 27, 67; Enbiyâ: 94; Hacc: 38, 66; Lokman: 32; Sebe': 17; Fâtır: 36.
Nasîb: Nahl: 56; Enbiyâ: 85; Kasas: 77, 79.
Nasîhat: Kasas: 12, 20.

Nebât: Nahl: 11; **Kehf:** 45; **Tâ-Hâ:** 53; **Hacc:** 5; **Mü'minûn:** 20; **Şuarâ:** 7; **Neml:** 60; **Lokman:** 10.
Nebî: İsrâ': 55; **Meryem:** 30, 41, 49, 51, 53, 54, 56, 58; **Hacc:** 52; **Furkan:** 31; **Ankebut:** 27; **Ahzâb:** 1, 6, 7, 13, 28, 30, 32, 38, 40, 45, 50, 53, 56, 59.
Nemrûd: Enbiyâ: 70.
Neseb: Mü'minûn: 101; **Furkan:** 54.
Nesh: Nahl: 101; **Hacc:** 52.
Nesil: Secde: 8.
Nikâh: Nûr: 3, 32, 33, 60; **Kasas:** 27; **Ahzâb:** 49, 50, 53.
Nûh Aleyhisselâm: İsrâ': 3, 17; **Meryem:** 58; **Enbiyâ:** 76; **Hacc:** 42; **Mü'minûn:** 23; **Furkan:** 37; **Şuarâ:** 105, 106, 116; **Ankebut:** 14; **Ahzâb:** 7.
Nûr: Hacc: 8; **Nûr:** 30, 36, 40; **Furkan:** 61; **Lokman:** 20; **Ahzâb:** 43, 46; **Fâtır:** 20, 25.

— O —

Odun: Enbiyâ: 98.
On sayısı: Tâ-Hâ: 103; **Kasas:** 27.
Oruc: Meryem: 26; **Ahzâb:** 35.
Ortaklık: İsrâ': 64; Tâ-Hâ: 32; **Rûm:** 28.

— Ö —

Öfke: Hacc: 15.
Öğle: Nûr: 53; **Rûm:** 18.
Ölçü: İsrâ': 35; **Şuarâ:** 181.
Ömür: Nahl: 70; **Enbiyâ:** 44; **Hacc:** 5; **Şuarâ:** 18; **Kasas:** 45; **Fâtır:** 11, 37.
Öncü: Kehf: 28; **Enbiyâ:** 27; **Mü'minûn:** 43; **Ankebut:** 4, 39; **Fâtır:** 32.
Örümcek: Ankebut: 41.

— P —

Para: Kehf: 19.
Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (S.A.V.): **Nahl:** 43, 44, 45, 46, 47, 64, 82, 101, 103, 113, 117; **İsrâ':** 1, 28, 39, 41, 48, 54, 60, 73, 74, 75, 76, 80, 86, 90, 91, 92, 93; **Kehf:** 1, 6, 23, 24, 27, 28, 110; **Tâ-Hâ:** 1, 2, 130, 131; **Enbiyâ:** 2, 3, 5, 36, 107, 109, 111, 112; **Hacc:** 68; **Mü'minûn:** 69, 70, 72, 96, 97, 98; **Nûr:** 62, 63; **Furkan:** 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 27, 30, 33, 41, 51, 56; **Şuarâ:** 3, 214, 215, 216; **Neml:** 70, 79, 80, 81; **Kasas:** 46, 48, 56, 85, 86, 87, 88; **Ankebut:** 18, 47, 48, 50; **Rûm:** 52, 53, 60; **Secde:** 3, 30; **Ahzâb:** 1, 2, 3, 6, 7, 21, 22, 28, 36, 37, 38, 40, 43, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 59; **Sebe':** 7, 8, 28, 46, 47, 50; **Fâtır:** 3, 18, 42.
Peygamberler: Nahl: 43, 44, 63; **İsrâ':** 55, 77; **Kehf:** 56; **Meryem:** 58; **Enbiyâ:** 7, 8, 25, 41; **Hacc:** 75; **Mü'minûn:** 43, 51; **Furkan:** 20, 31; **Şuarâ:** 209; **Kasas:** 65; **Rûm:** 47; **Ahzâb:** 39; **Sebe':** 34, 45; **Fâtır:** 4, 25.
Pişmanlık: Mü'minûn: 40; **Şuarâ:** 157; **Sebe':** 33.

— R —

Rabb-ül âlemîn: Şuarâ: 16, 23, 47, 77, 98, 109, 127, 145, 164, 180, 192; **Neml:** 8, 44; **Kasas:** 30; **Secde:** 2.
Rabb-ül arş: Enbiyâ: 22; **Mü'minûn:** 86, 116; **Neml:** 26.
Rabb-üs semâvât-i vel ard: İsrâ': 102; **Kehf:** 14; **Meryem:** 65; **Enbiyâ:** 56; **Şuarâ:** 24.

Rahm (Dölyatağı): **Hacc:** 5; **Lokman:** 34; **Ahzâb:** 6.
Rûh: Nahl: 2, 102; **İsrâ':** 85; **Meryem:** 17; **Enbiyâ:** 91; **Şuarâ:** 193; **Secde:** 9.
Ruhbanlık: Nahl: 51; **Enbiyâ:** 90; **Kasas:** 32.
Rûmlar: Rûm: 2, 3, 4, 5.
Rükû': Hacc: 26.
Rüşd: Kehf: 10, 24, 66; **Enbiyâ:** 51.
Rü'yâ: İsrâ': 60.

— S —

Saat: Nahl: 61, 77; **Kehf:** 21, 36; **Meryem:** 5; **Tâ-Hâ:** 15; **Enbiyâ:** 49; **Hacc:** 1, 7, 55; **Furkan:** 11; **Rûm:** 12, 14, 55; **Lokman:** 34; **Ahzâb:** 63; **Sebe':** 30.
Sabah: Nahl: 6; **İsrâ':** 78; **Kehf:** 28, 40, 41, 42, 45; **Meryem:** 11, 62; **Hacc:** 63; **Mü'minûn:** 40; **Nûr:** 36, 58; **Furkan:** 5; **Şuarâ:** 157; **Kasas:** 10, 18, 82; **Ankebut:** 37; **Rûm:** 17; **Ahzâb:** 42; **Sebe':** 12.
Sabır: Nahl: 42, 96, 110, 126, 127; **Kehf:** 28, 67, 68, 69, 72, 75, 78, 82; **Meryem:** 65; **Tâ-Hâ:** 130, 132; **Enbiyâ:** 85; **Hacc:** 35; **Mü'minûn:** 111; **Furkan:** 20, 42, 75; **Kasas:** 54, 80; **Ankebut:** 59; **Rûm:** 60; **Lokman:** 17, 31; **Secde:** 24; **Ahzâb:** 35; **Sebe':** 19.
Sadaka: Ahzâb: 35.
Sağ: Nahl: 48, 71; **İsrâ':** 71; **Kehf:** 17, 18; **Meryem:** 52; **Tâ-Hâ:** 17, 69, 80; **Mü'minûn:** 6; **Nûr:** 31, 33, 58; **Kasas:** 30; **Ankebut:** 48; **Rûm:** 38; **Ahzâb:** 50, 52, 55; **Sebe':** 15.
Sağırlık: İsrâ': 46, 97; **Kehf:** 11; **Enbiyâ:** 45; **Furkan:** 73; **Neml:** 80; **Rûm:** 52.
Sahîfe: Tâ-Hâ: 133; **Enbiyâ:** 104.
Sâlih Aleyhisselâm: Şuarâ: 142; **Neml:** 45.
Sâlih amel: Nahl: 97; **İsrâ':** 9; **Kehf:** 2, 30, 46, 88, 107, 110, **Meryem:** 60, 76, 96; **Tâ-Hâ:** 75, 82, 112; **Enbiyâ:** 94; **Hacc:** 14, 50, 56; **Mü'minûn:** 51, 100; **Nûr:** 55; **Furkan:** 70, 71; **Şuarâ:** 227; **Neml:** 19; **Kasas:** 67, 80; **Ankebut:** 7, 9, 58; **Rûm:** 15, 44, 45; **Lokman:** 8; **Secde:** 12, 19; **Ahzâb:** 31; **Sebe':** 4, 11, 37; **Fâtır:** 7, 10, 37.
San'at: Nahl: 112; **Kehf:** 104; **Tâ-Hâ:** 39, 41, 69; **Enbiyâ:** 80; **Mü'minûn:** 27; **Nûr:** 30; **Şuarâ:** 129; **Neml:** 88; **Ankebut:** 45; **Fâtır:** 8.
Sarsıntı: Hacc: 1; **Ankebut:** 6; **Ahzâb:** 11.
Secde: Nahl: 48, 49; **İsrâ':** 61, 107; **Kehf:** 50; **Meryem:** 58; **Tâ-Hâ:** 70, 116; **Hacc:** 18, 26, 77; **Furkan:** 60, 64; **Şuarâ:** 46, 219; **Neml:** 24, 25; **Secde:** 15.
Secde âyetleri: İsrâ': 107; **Meryem:** 58; **Hacc:** 18; **Furkan:** 60; **Neml:** 25; **Secde:** 15.
Sed: Kehf: 93, 94, 95.
Sefer: Kehf: 62; **Sebe':** 19.
Selâm: Nahl: 32; **Meryem:** 15, 33, 47, 62; **Tâ-Hâ:** 47; **Enbiyâ:** 69; **Nûr:** 27, 61; **Furkan:** 63, 75; **Şuarâ:** 89; **Neml:** 59; **Kasas:** 55; **Ahzâb:** 22, 44, 56.
Semud: İsrâ': 59; **Hacc:** 42; **Furkan:** 38; **Şuarâ:** 141; **Neml:** 45; **Ankebut:** 38.
Sene: İsrâ': 12; **Kehf:** 11, 25; **Tâ-Hâ:** 40; **Hacc:** 47; **Mü'minûn:** 112; **Şuarâ:** 18, 205; **Kasas:** 27; **Ankebut:** 14; **Rûm:** 4; **Lokman:** 14; **Secde:** 5.
Serhoşluk: Nahl: 67; **Hacc:** 2.
Sevâb: Nahl: 31; **Kehf:** 44, 46; **Meryem:** 76.
Seyahat: Nahl: 36; **Hacc:** 46; **Neml:** 69; **Kasas:** 80; **Ankebut:** 20; **Rûm:** 9,42; **Sebe':** 18; **Fâtır:** 44.
Siccîl: Enbiyâ: 104.
Sidr: Sebe': 16.
Sinek: Hacc: 73.

Siper: Nahl: 81; Nûr: 63.
Sirke: Nahl: 67.
Sivrisinek: Enbiyâ: 70.
Soğuk: Enbiyâ: 69; Nûr: 43.
Sol: Nahl: 48; Kehf: 17, 18; Sebe': 15.
Soy - sop: İsrâ': 3, 62; Kehf: 50; Meryem: 58; Mü'minûn: 101; Furkan: 54, 74; Ankebut: 27; Secde: 8.
Sûr: Kehf: 99; Tâ-Hâ: 102; Mü'minûn: 101; Neml: 87.
Susuzluk: Meryem: 86; Tâ-Hâ: 119; Nûr: 39.
Sükûn: Nahl: 106; 112; İsrâ': 95.
Süleyman Aleyhisselâm: Enbiyâ: 78, 79; Neml: 15, 16, 17, 18, 30, 36, 44; Sebe': 12.
Sûre: Nûr: 1.
Süt: Nahl: 66.
Süvârî: İsrâ': 64.

— Ş —

Şâir: Enbiyâ: 5; Şuarâ: 224, 225, 226, 227.
Şaşırmak: Enbiyâ: 40.
Şefâat: Meryem: 87; Tâ-Hâ: 109; Enbiyâ: 28; Şuarâ: 100; Rûm: 13; Secde: 4; Sebe': 23.
Şehîd: Hacc: 58; Ahzâb: 23.
Şehvet: Meryem: 59; Neml: 55.
Şer'î Cezâ (Hadd): Nûr: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 23, 24.
Şımarıklık: İsrâ': 37; Şuarâ: 149; Kasas: 58; Lokman: 18.
Şifâ âyetleri: Nahl: 69; İsrâ': 82; Şuarâ: 80.
Şimşek: Nûr: 23; Rûm: 24.
Şükür: Nahl: 14, 78, 114, 121; İsrâ': 3, 19; Enbiyâ: 80; Hacc: 36; Mü'minûn: 78; Furkan: 62; Neml: 19, 40, 73; Kasas: 73; Ankebut: 17; Rûm: 46; Lokman: 12, 14, 31; Secde: 9; Sebe': 13, 15, 19; Fâtır: 12, 30, 34.

— T —

Tahiyyat secdesi: İsrâ': 61; Kehf: 50; Tâ-Hâ: 116.
Taht: Kehf: 31; Şuarâ: 38, 41, 42.
Taklîdcilik: Enbiyâ: 53; Şuarâ: 74; Lokman: 21.
Takvâ: Nahl: 2, 30, 31, 52; Meryem: 13, 18, 63, 72, 85, 97; Tâ-Hâ: 113, 132; Enbiyâ: 48; Hacc: 1, 32, 37; Mü'minûn: 23, 32, 52, 87; Nûr: 34, 52; Furkan: 15, 74; Şuarâ: 11, 90, 106, 108, 110, 124, 126, 131, 132, 142, 144, 150, 161, 163, 177, 179, 184; Kasas: 83; Ankebut: 16; Rûm: 31; Lokman: 33; Ahzâb: 1, 32, 37, 55, 70.
Tama': Şuarâ: 51, 82; Rûm: 24; Secde: 16; Ahzâb: 32.
Tartmak: İsrâ': 35; Kehf: 105; Enbiyâ: 47; Mü'minûn: 103; Şuarâ: 26.
Taş: İsrâ': 50; Kehf: 63; Lokman: 16.
Tedbîr: Mü'minûn: 68; Secde: 5.
Tefsîr: Furkan: 33.
Teheccüd: İsrâ': 79; Tâ-Hâ: 1.
Tekbîr: İsrâ': 111; Hacc: 37.
Temizlik (Maddî-mânevî): Nahl: 32, 72, 97, 114; İsrâ: 70; Kehf: 19, 74; Meryem: 19; Tâ-Hâ: 76, 81; Hacc: 24, 26, 29; Mü'minûn: 51; Nûr: 21, 26, 28, 30, 61; Furkan: 48; Neml: 56; Ahzâb: 33; Sebe': 15; Fâtır: 10, 18.
Tennûr: Mü'minûn: 27.
Tepe: Enbiyâ: 96; Şuarâ: 128.
Terviye Günü: Hacc: 28.
Tesettür: Nûr: 31, 60; Ahzâb: 59.
Tetavvu': İsrâ': 79; Enbiyâ: 72.
Tevâzu': İsrâ': 21; Şuarâ: 215; Furkan: 63.
Tevbe: Nahl: 119; Meryem: 60; Tâ-Hâ: 82, 122; Nûr: 3, 5, 10, 31; Furkan: 70, 71; Kasas: 67; Ahzâb: 24, 73.
Tevrât: Enbiyâ: 105.

Teyze: Nûr: 61; Ahzâb: 50.
Tilâvet: Kehf: 27, 83, 107; Meryem: 58, 73; Hacc: 30, 72; Mü'minûn: 66, 105; Şuarâ: 69; Neml: 92; Kasas: 45, 53, 59; Ankebut: 45, 48, 51; Lokman: 7; Ahzâb: 34; Sebe': 43; Fâtır: 29.
Toprak: Nahl: 59; Kehf: 8, 37, 40; Tâ-Hâ: 6, 106; Hacc: 5; Mü'minûn: 35, 82; Neml: 67; Rûm: 20; Fâtır: 11.
Tûfân: Ankebut: 14.
Tûr: Meryem: 52; Tâ-Hâ: 80; Mü'minûn: 20; Kasas: 29, 46.
Tuvâ: Tâ-Hâ: 12.
Tuz: Furkan: 53; Fâtır: 12.

— U —

Uğurluluk: Neml: 47.
Uğursuzluk: Neml: 47.
Uruc: Secde: 5; Sebe': 2.
Uyku: Kehf: 18; Furkan: 24, 27; Rûm: 23.

— Ü —

Üç sayısı: Kehf: 22, 25; Meryem: 10; Nûr: 58.
Ülfet: Nûr: 43.
Ümîd: İsrâ': 8, 28, 51, 57, 79; Kehf: 24, 40, 110; Meryem: 48; Nûr: 60; Furkan: 21, 40; Neml: 72; Kasas: 9, 22, 67, 86; Ankebut: 5, 36; Ahzâb: 21; Fâtır: 29.
Ümîdsizlik: İsrâ': 83; Mü'minûn: 77; Ankebut: 23; Rûm: 12, 36, 49.
Ünsiyyet: Nûr: 27; Ahzâb: 53.
Üzüm: Nahl: 11, 67; İsrâ': 91; Kehf: 32; Mü'minûn: 19.

— V —

Va'dden caymak: Tâ-Hâ: 58, 86, 87, 97; Hacc: 47; Rûm: 6.
Vâdî: Tâ-Hâ: 12; Şuarâ: 225; Neml: 18; Kasas: 30.
Va'z: Nahl: 90, 125; Tâ-Hâ: 2; Nûr: 17, 34; Şuarâ: 136; Lokman: 13; Sebe': 46.
Vekâlet: İsrâ': 2, 54, 65, 68, 86; Furkan: 43; Kasas: 28; Secde: 11; Ahzâb: 3, 48.
Vesvese: Tâ-Hâ: 120.

— Y —

Yağmur: Nahl: 10, 65; Kehf: 29, 45; Tâ-Hâ: 53; Hacc: 5, 63; Mü'minûn: 18; Nûr: 43; Furkan: 40, 48; Şuarâ: 173; Neml: 58, 60, 63; Ankebut: 63; Rûm: 24, 46, 48; Lokman: 10, 34; Secde: 27; Fâtır: 27.
Yahyâ Aleyhisselâm: Meryem: 12; Enbiyâ: 90.
Ya'kûb Aleyhisselâm: Meryem: 6, 49; Enbiyâ: 72; Ankebut: 27.
Yardım: İsrâ': 88; Kehf: 51, 95; Enbiyâ: 112; Furkan: 4, 55; Kasas: 34, 35, 48, 86; Ahzâb: 26; Sebe': 22.
Ye'cûc, Me'cûc: Kehf: 94; Enbiyâ: 96.
Yedi sayısı: İsrâ': 44; Mü'minûn: 17, 86; Kehf: 22; Tâ-Hâ: 16; Lokman: 27.
Yahûdîler: Nahl: 116, 118, 124; İsrâ': 4; Meryem: 37; Hacc: 17.
Yeşil: Kehf: 31; Hacc: 63.
Yetîm: İsrâ': 34; Kehf: 82.

Yılan: Tâ-Hâ: 20, 32; **Şuarâ:** 32.
Yiğit: İsrâ': 34; **Kehf:** 82; **Hacc:** 5; **Kasas:** 14.
Yoksul: İsrâ': 26; **Kehf:** 79; **Nûr:** 22; **Rûm:** 38.
Yûnus Aleyhisselâm: Enbiyâ: 87.

— Z —

Zebûr: İsrâ': 55; **Enbiyâ:** 105.
Zekât: Kehf: 81; **Meryem:** 13, 31, 55; **Enbiyâ:** 73; **Hacc:** 41, 78; **Mü'minûn:** 4; **Nûr:** 37, 56; **Neml:** 3; **Rûm:** 39; **Lokman:** 4; **Ahzâb:** 33.
Zekeriyyâ Aleyhisselâm: Meryem: 2, 7; **Enbiyâ:** 89.
Zevcât-i tâhirât: Ahzâb: 6.
Zeytin: Nahl: 11; **Nûr:** 35.
Zıhâr: Ahzâb: 4.
Zındân: Şuarâ: 29.
Ziyâfet: Kehf: 77, 102, 107; **Secde:** 19.
Zinâ: İsrâ': 32; **Nûr:** 2, 3; **Furkan:** 68.
Zirâat: Nahl: 11; **Kehf:** 32; **Şuarâ:** 148; **Secde:** 27, 29.
Zorbalık: Meryem: 14, 32; **Şuarâ:** 29, 130; **Kasas:** 19.
Zülkarneyn: Kehf: 83, 86, 94.
Zülkifl: Enbiyâ: 85.